శ్రీ గురుభ్యో నమః.

మహాభారత తత్త్వకథనము.

పాండవనిందానిరాకరణము.

చతుర్థభాగము.

'బాలవ్యాస, తర్క, వ్యాకరణ, వేదాన్తపారీణ'

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే

రచియింపబడి,

భట్నవిల్లి గ్రామస్థాపిత శ్రీ శారదాముద్రణాలయమునందు
ముద్రింపబడి
ప్రకటింపబడియె.

ప్రతులు: 1000.

12-4-1951

 మూల్యం: 2—0—0

ద్వితీయముద్రణాదిసర్వాధికారములు గ్రంథకర్తవే.

ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థభాగములు విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.

గ్రంథప్రాప్తిస్థానము:—

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు,

పీఠాపురం,

తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

రాబోవు భాగము:— "ద్రౌపదీనిందానిరాకరణము".

విషయసూచిక.

విషయము. పుట

సూచన; 726 పేజీ మొదలు 751 పేజీవరకు పేజీనెంబరులు తప్పుగా ముద్రితమైనవి. వాటిని యథాక్రమముగ గ్రహించవలెను.

గ్రంథముద్రణమునకు ద్రవ్యసహాయముచేసిన

మహాశయులు

1.	శ్రీ పైండా కామేశ్వరరావుగారు పిఠాపురము.	250-0-0
2.	శ్రీ సమయమంతుల చిననాగేశ్వరరావుగారు. ర్యాలి	121-0-0
3.	శ్రీ దాట్ల పెరుమాళ్ళరాజుగారు. అనపర్తి, లక్ష్మీనరసాపురము	58-0-0
4.	శ్రీ సమయమంతుల పెదనాగేశ్వరరావుగారు. ర్యాలి	40-0-0
5.	శ్రీ మధిర కన్నబాబుగారు.	30-0-0
6.	శ్రీ మాతంసెట్టి జగ్గారావుగారు. ర్యాలి	25-0-0
7.	శ్రీ సమయమంతుల జగ్గారావు. వెంకటరత్నం గార్లు, ర్యాలి	20-0-0
8.	శ్రీ మానేపల్లి వీరభద్రరావుగారు. ర్యాలి	10-0-0
9.	శ్రీ దాట్ల మూగరాజుగారు అనపర్తి లక్ష్మీనరసాపురము	20-0-0
10.	గాదిరాజు సుబ్బరాజుగారు. పొడగట్లపల్లి	10-0-0
11.	శ్రీ పొడగట్లపల్లి వాస్తవ్యులు	81-0-0
12.	శ్రీ మూల్పూరి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు. తెనాలి	10-0-0

వ్యాసమహామునీశ్వరా!

ఉ. "కౌరవపక్షపాతు లయి, కానిది పాండవపక్ష మంచు ని
ష్కారణరోషదూషితముగాఁ గవనంబుల నల్లి, వ్యాఖ్యలన్,
భారము మీఱఁజేయు మలినప్రకృతుల్ కలివేళఁ బుట్టను
న్నా" రని యేల చెప్పవో యనాగతవేదివె వ్యాసతాపసా!

చ. కులటల జాతిసంకరులఁ గూళల నాయకులన్ బొనర్చి, యో
గ్యుల విమలాన్వవాయుల సుయోధనముఖ్యుల దుష్టు లంచు వా
క్ఛలమునఁ బల్కి తంచు గిలుకం గల సాహసు లుద్భవించుటల్
కలియుగధర్మమే యని తలంపఁగ నౌనొకొ? బాదరాయణా!

మ. మునివై భారతమున్ బురాణనివహంబున్ ధర్మముల్ నింపి, కూ
ర్చినధీమంతుఁడవై స్వగౌరవ మెదన్ జింతింప కయ్యయ్యో! నీ
జననంబే యిటు చెప్పుకొంటి వెటు? లాశ్చర్యంబు! 'సత్యంబురా'
యన లక్షింపనివారు పుట్టఁగల రం చావంత భావింపవో!

ఉ. నీవు నిషాదవంశుఁడ వనన్ బుధనాముఁ డొకండు- పాండవుల్
పావను లంచుఁ గౌరవు లపాత్రు లటంచును బక్షపాతివై,
యేవో లిఖించి తంచు రచియించెఁ గవిత్వ మొకండు నీపయిన్
దేవ! యి దేమి నీబ్రతుకు తెల్లగ నీక్రియఁ దెల్లవాఱెనే?

చ. మునివి, త్రికాలవేత్తవు, ప్రబోద్ధవు, విష్ణుఁడ, వంచు నన్నిటన్
గనియు నిరంకుశంబుగ నొకానొకమానవమాత్రుఁగా లిఖిం
చినవిపరీతచిత్తుదురుచిన్ బడి లోకము ధర్మదూర మై
చనఁగఁ గలిప్రభావ మని సాత్యవతేయ! యుపేక్షఁ బూనితో?

కృష్ణా! ద్రౌపదీమానరక్షకా!

మ. అకటా! ద్రౌపది కట్టుబట్ట సభ నన్యాయంబుగా నూడ్చువే
ళకు నక్షయ్యము కోక లిచ్చి జగ మెల్లన్ "ద్రౌపదీమానర
క్షక" యంచున్ బొగడన్ విరాజిలిన కృష్ణా! నాఁడు కా దయ్యె నే
డకలంకస్థితిఁ ద్రౌపదిన్ మనుపుమయ్యా మానసంరక్షణన్.

గీ. ద్రౌపదీమానభంగ ముద్ధతి నొనర్చె
నిండుసభ నొక్కదుశ్శాసనుండె నాఁడు,
నేఁడు తన్మానభంగ మనేకు లిట్లు
సలుప నూరక యుండె రాక్షసకృతాంత!

సీ. శకునిమాయావిలాసములు న్యాయానపే
తము లంచు సలుపుసిద్ధాంతములను
గర్ణునిపై నున్యగాథ ధర్మోపేత
మంచు వచించుకావ్యములగములఁ
దుశ్శాసనునిదుష్కృతులు నీతిసమ్మతం
బని వెలార్చెడు నుపన్యాసములను
గౌరవజ్యేష్ఠునిఘోరకృత్యములు సం
భావ్యమ్ము లనెడు సమర్థనముల,
భారతము హీనముగఁ జేసి వ్యాసు రోసి
"తల్లిపైఁ జల్లుమురవసంతం" బటన్న
రీతి భారతమాత కఖ్యాతిఁ గూర్చు
వారు పెక్కు రిదేమిపాపమొ ముకుంద.

గీ. దుష్టజనశిక్షణంబును శిష్టలోక
రక్షణ మొనర్చుటే నీకు వ్రతమటందు
రదియుఁ గలికాలమహిమ రూపఱెనె? చెపుమ
ధర్మము నశింప నీ యవతార మేల?

క. జారుఁడు చోరుండు దుగా
చారుఁడు హరి యంచు నుడువసాగిరి జగదా
ధారుఁ డగు విన్ను నాస్తిక
తారా! యీయాసురమున కంతము లేదా?

సీ. తమవక్రబుద్ధి కడ్డము వచ్చు నామ్నాయ
సిద్ధాంతమేని ప్రక్షిప్త మనుచుఁ
దమయూహ కంకని ధర్మ మేదైనఁ బ్ర
ణేతచూపిన పక్షపాత మనుచుఁ
దమ తెలుంగనివినూతననీతి నానాఁటి
సాంఘికాచారనీచత్వ మనుచుఁ
దమబుద్ధిచోరనివృత్తాంత మంతయు నవి
శ్వాసమ్ముతో నర్థవాద మనుచుఁ
నాత్మబుద్ధిప్రమాణులౌ నయ్యగాండ్ల
నేఁడు వైయాసకోక్తినిర్ణేత లైరి,
తాము భారతులఁట భారతంబు నింద్య
మంట సిగ్గెట్లు లేదో యట్లనుట కకట!

బాలవ్యాసప్రశంస.

మ "భరతక్షోణికి భారతీయులకు యావచ్చంద్రతారార్కమై
వరలన్ దుర్యశముం ఘటించి" రను తాపంబు బూని, తద్భాగతో
ద్ధరణంబున్ బచరింపఁబూనుకొను స్వార్థత్యాగి వారాణసీ
వరవంశోద్భవు సర్వశాస్త్రవిదు సుబ్రహ్మణ్యు నగ్గించెదన్.

శా. ఆమూలాగ్రముగాఁ బురాణసముదాయంబున్ విమర్శించి ని
స్సీమప్రజ్ఞను శాస్త్రసమ్మతముగా సిద్ధాంతమున్ జేసి ని
ద్రాముగ్ధప్రజ లేపి భారతరహోర్థంబున్ వెలారించి ని
ష్కాముండై మను వారణాసిబుధసౌజన్యంబు గొండాడెదన్.

సీ. ప్రత్యక్షరంబు తప్పక పదునెన్మిది
యగు పురాణముల శ్రద్ధగఁ బఠించె
సంపాదితాఖిలశాస్త్రపాండిత్యమ్ము
నన్వర్థ మొనరించె నతఁ డగుగున
నధికాల్పభేదంబు లరయక నిఖిలము
వ్యాఖ్యానములను దూరాన్బెట్టె
నిష్కామకర్ముఁడై నిగమోక్తధర్మముల్
గావగాఁ దాల్చె గంకణముఁ గేల
సార్థకముగ బాలవ్యాసుఁ డనెడుబిరుదు
తలచి తలచి శ్రీభారతతత్త్వ మెల్లఁ
దెలిపె శ్రీవారణాసి భూదేవవంశ
జలధివిధుఁడు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రివరుఁడు.

సీ. కలిపూరుషునకు నాగ్రహము కల్గదయేని
వలుఁ డొందఁగలఁడె నిశ్చలయశంబు
నిల మంథర జనింపదేని రాముఁడు రాక్ష
సాంతకుం డనుఖ్యాతి నందఁగలఁడె

శకుని పుట్టుడయేని సంభవించునె యన
    శ్వరమైనపృథుకీర్తి పాండవులకు
శిశుపాలముఖపాపచిత్తులు పొడమరే
    నెవఁ డెఱుఁగును కృష్ణు సిద్ధమహిమ,
భారతము చూఱ సాహసుల్ పలువు రిపుడు
పొడమరేని సుబ్రహ్మణ్యబుధుఁడు దాని
తత్త్వ మెఱిఁగింప నింత శ్రద్ధాళు వగునె?
కాన మును తద్విమర్శకగణము దలఁతు.

శా. నీపాండిత్యము నీతపోమహిమ నీనిష్ఠాత్మికాలాపపూ
ర్ణోపన్యాసవిశేషముల్ నిగమధర్మోద్బోధముల్ వ్యాసవా
గ్వ్యాసపారజ్ఞతయుల్ ఫలించెఁజుమి దివ్యద్భారతామ్నాయ మ
వ్యాపన్నంబుగఁ దీర్చి తిద్దుటను సుబ్రహ్మణ్యవిద్వన్మణీ!
గీ. నీవు రక్షింతు వల ధర్మదేవతయ, య
జస్రమును నిన్ను రక్షించు సంతతాయు
రఖిలసంప దనామయా ద్యభ్యుదయప
రంపర లొసంగి ధార్మికారాధ్యచరిత!

ఖరసంవత్సర చైత్రశు. ౧౩
శుక్రవాసరము.

ఇట్లు,
వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.
"కవితాభూషణ, విద్వత్కవిశేఖర"

శ్రీమహాగణాధిపతయే నమః.

మహాభారత తత్త్వకథనము.

పాండవసందానిరాకరణము.

"ధర్మో వివర్ధతి యుధిష్ఠిరకీర్తనేన
పాపం ప్రణశ్యతి వృకోదరకీర్తనేన।
శత్రుర్వినశ్యతి ధనంజయకీర్తనేన
మాద్రీసుతౌ కథయతాం న భవన్తి రోగాః।" (భారతసావిత్రి)

"యాః కృతాః పాండుపుత్రేషు నిన్దాః కైశ్చిన్నిరంకుశమ్ ।
తన్నిరాకరణం కుర్మః ప్రమాణై రుపపత్తిభిః ॥

— భారతతాత్పర్యసంగ్రహము —

"దుర్యోధనో మన్యుమయో మహాద్రుమః
స్కన్ధః కర్ణ శ్శకుని స్తస్య శాఖాః ।
దుశ్శాసనః ఫలపుష్పే సమృద్ధే
మూలం రాజా ధృతరాష్ట్రోఽమనీషీ ॥

నీలకంఠీయమ్ — భారతతాత్పర్యసంగ్రాహకౌ ద్వౌ శ్లోకౌ పఠతి — దుర్యోధనఇతి । మన్యుః క్రోధః తేన ద్వేషేర్ష్యాఽసూయాదికమపి గ్రాహ్యం । తన్మయో మహాన్ సముచ్ఛ్రితో ద్రుమో దుర్యోధనః, తేన సహోత్పన్నా ఐకమత్యం ప్రాప్తాః కర్ణశకునిదుశ్శాసనా స్తస్య స్కన్ధశాఖాపుష్పాదితుల్యా స్తాదృశా ఏవ, తస్య మూలం

రాజా ధృతరాష్ట్రః, స చ అమనీషీ మనోనిగ్రహాసమర్థః, తేనైవ హి పుత్రస్నేహాన్ధేన దత్తావసరో దుర్యోధనో దృఢమూలోఽభవత్, అన్యథా బాల్యఏవ విదురాదివచసా తస్య త్యాగే కృతే సతి, గరాఽగ్నిదానద్రౌపదీకచగ్రహణాదిమూలః కులక్షయో న జాతస్స్యాత్। ఏతేన దృఢాఽజ్ఞానమూలో దైన్యతరుః క్రోధలోభాదిస్కన్ధో హింసాస్తేయాదిశాఖో వధబన్ధనరకాదఫలపుష్పః పురుషార్థకామై ర్మూలాజ్ఞానచ్ఛేదేన నాశనీయ ఇతి సూచితం। "మన్యుః పుమాన్ క్రుధి దైన్యే శోకే చ యజ్ఞే చ" ఇతి మేదినీకోశః ॥

"యుధిష్ఠిరో ధర్మమయో మహాద్రుమః
స్కన్ధోఽర్జునో భీమసేనోఽస్య శాఖాః,
మాద్రీసుతౌ పుష్పఫలే సమృద్ధే
మూలం కృష్ణో బ్రహ్మ చ బ్రాహ్మణాశ్చ." (ఆది-అ1)

నీలకంఠీయం— యుధిష్ఠిర ఇతి। ధర్మః పుణ్యం, తేనతత్కారణీభూతశమదమసత్యాఽహింసాదికం గ్రాహ్యం। తన్మయో మహాద్రుమో యుధిష్ఠిరః తదేకాత్మానోఽర్జునభీమమాద్రేయాః తస్య స్కన్ధాదితుల్యా స్తద్వశా ఏవ; తస్య మూలం కృష్ణః శుద్ధసత్త్వమయజ్ఞానవిగ్రహః పరమాత్మా తేన హి దృఢం జ్ఞాతేన ధర్మో దృఢమూలో భవేత్, అన్యథా కామాదిభి రుపహత స్స్యాత్। "యో వా ఏత దక్షరం గార్గ్యవిదిత్వాఽస్మిన్ లోకే యజతి దదాతి తపస్తప్యతేఽపి బహూని వర్షసహస్రాణి। అన్తవదేవాఽస్య త ద్భవతి" ఇతి శ్రుతేః। జ్ఞానస్య మూలం బ్రహ్మ వేదః। వేదార్థే యోగక్రియాఖ్యపరాపరధర్మజ్ఞానం జాయతే। "ధర్మస్య శబ్దమూలత్వాత్" ఇతి న్యాయాత్। వేదస్యాపి మూలం బ్రాహ్మణాః, తత్సంప్రదాయప్రవర్తకత్వాత్। ఏవం చ బ్రాహ్మణానా ముపదేష్టృత్వేన పరమా

త్మనోఽనుగ్రాహకత్వేన చ ధర్మమూలత్వం। ఏతేన దేవబ్రాహ్మణ భక్తేన సంపాద్యమానో వేదోక్తో యాగాదిధర్మవృక్షః అహింసా సత్యాదిస్కన్ధో ధారణాధ్యానాదిశాఖః స్వర్గసాక్షాత్కారఫలః పురుషార్థకామేన భగవదారాధనబలేన సంపాదనీయ ఇతి సూచితమ్॥

క్రోధమయమైన మహావృక్షము దుర్యోధనుడు. దుర్యోధన సదృశులే అయియుండి దుర్యోధనునితో నైక్యము నొందిన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులలో గర్ణు డావృక్షమునకు స్కంధ (మాను) స్థానీయుడు. శకుని శాఖాస్థానీయుడు. దుశ్శాసనుడు పుష్పఫలస్థానీయుడు. అట్టి దుర్యోధనుడను క్రోధమయమహావృక్షమునకు మూలముమనోనిగ్రహసమర్థత లేని ధృతరాష్ట్రుడు. అట్టి ధృతరాష్ట్రునిచే గల్పింపబడిన యవకాశములను బట్టియే దృఢపడిన దుర్యోధనుడు దుష్కార్యములు చేసి కులక్షయమునకు హేతువయ్యెను. కనుక, క్రోధలోభాదిస్కంధములు కలిగి, హింసాస్తేయాదిశాఖలు కలిగి, వధ, బంధ, నరకాది పుష్పఫలములు కలిగి యజ్ఞానమూలకమై యున్న దైన్యతరువును పురుషార్థకాములు మూలాజ్ఞాననాశనమున నశింపజేయవలె నని సారాంశము.

పుణ్యమయమైన మహావృక్షము యుధిష్ఠిరుడు. యుధిష్ఠిరసదృశులే అయియుండి యుధిష్ఠిరునితో నైక్యము నొందిన అర్జున, భీమసేన, నకుల, సహదేవులలో నర్జున డావృక్షమునకు స్కంధస్థానీయుడు. భీమసేనుడు శాఖాస్థానీయుడు. నకులసహదేవులు పుష్పఫలస్థానీయులు. అట్టి యుధిష్ఠిరుడను ధర్మమయమహావృక్షమునకు కృష్ణపరమాత్మ, వేదములు, బ్రాహ్మణులు మూలభూతములు. పరమాత్మజ్ఞానమును బట్టియే ధర్మము దృఢపడును. లేకున్న కామాదిదోషములచే ధర్మమునకు చేటు కలుగును, అట్టి జ్ఞానమునకు మూలము వేదములు. ఆవేదములకు మూలము సంప్రదాయప్రవర్తకులగు బ్రాహ్మణులు. ఈవిధ

ముగా నుపదేశకులగుటచే బ్రాహ్మణులును, ప్రమాణములగుటచే వేదములును, అనుగ్రహించువాడగుటచే కృష్ణపరమాత్మయు ధర్మమునకు మూలభూతులు. కనుక, అహింసాసత్యాదిస్కంధములు కలిగి ధ్యానధారణాదిశాఖలు కలిగి తత్త్వసాక్షాత్కారఫలము కలిగి వేదోక్తమైయున్న ధర్మవృక్షమును సంపాదింపదలచిన పురుషార్థకాముడు— దేవబ్రాహ్మణభక్తితో, భగవదారాధనబలముతో దానిని సంపాదింపవలయు నని సారాంశము.

ఇట్లు దుర్యోధనాదుల స్వరూపస్వభావములను, పాండవుల స్వరూపస్వభావములను కంఠోక్తిగా జెప్పిన వేదవ్యాసభగవానుడు— పాండవులు ధర్మాత్ము లనియు, శమదమసత్యాహింసాదిధార్మికలక్షణములు కలవారనియు, కృష్ణపరమాత్మయు, వేదములును, మహర్షులును పాండవుల కాదర్శస్థానము లనియు బోధించియుండెను.

ఇట్టి పాండవులను గూర్చి చేసిన ప్రతివాదులప్రసంగముల నింక పరిశీలింపవలసియున్నది—

—♦ పాండవోత్పత్తిప్రస్తావము ♦—

—♦ "పాండవుల జన్మకర్మాదులు కౌరవాచారవిరుద్ధములును, భారతీయాచారవిరుద్ధములును" అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము ♦—

మ.భా.చ.కారుల వ్రాత యిటులున్నది. (1)కుంతీదేవి చాల గుట్టుగల స్త్రీ. ఆమె అర్జునుని దప్ప మిగిలిన నలువుర నెటులనో సంపాదించుకొని (అర్జునుని గనియుండును.) లేక వ్యభిచారముచే దాను ముగ్గుర గని సవతిచేగూడ నటుల గన్పించి కాని, కౌరవులలో భాగస్వాములుగా దీసికొనివచ్చియుండును. ...పాండవుల జన్మకర్మాదుల కౌరవాచారవిరుద్ధములుగను, భారతీయాచారవిరు

ద్ధములుగ నుండుటచేతనె... శల్యుడు మొదలగువారు సయితము పాండవులలో జేరక కౌరవులలో జేరిరి" (పు117)

(2)"ఆర్యులు నియోగపద్ధతిచే సంతతి నొందుచుండిరి. ధృతరాష్ట్ర పాండురాజులు, పాండవులు నియోగపద్ధతిచే జన్మించినవారే. ఆదిపర్వాంతర్గతచైత్రరథపర్వముచేతను, బ్రహ్మాండపురాణములోని సగరచరిత్రముచేతను, నియోగపద్ధతివృత్తాంతము స్పష్టము కాగలదు" (పు71)

3"శల్యుని బాండవుల చేరకుండ గపటము పన్నిన దుర్యోధనుని కపటమునుమించి యా శల్యునే కర్ణుని వధమునకు సహాయునిగా జేసుకొని తానే యాశల్యుని రణనిహతుని జేయుట మొదలగు వ్యవహారములలో ధర్మజుని రాజకీయధురంధరత్వము శోభించినది' (పు244)

ప్రతివాదిప్రసంగములు మూడు స్థలములలో మూడువిధములుగానున్నవి అవి యన్యోన్యవిరుద్ధముగా నున్నవి. చూడుడు—ప్రథమప్రసంగములో "కుంతీదేవి యెటులనో పాండవులను సంపాదించుకొని, లేక కుంతియు మాద్రియు వ్యభిచరించి కనిగాని కౌరవులలో భాగస్వాములుగా దీసికొని వచ్చియుండును" అనునది యొకయంశము.

ఇక దీనికివిరుద్ధముగా ద్వితీయప్రసంగములో 'ధృతరాష్ట్రపాండురాజులు, పాండవులు, నియోగపద్ధతిచే జన్మించినవారే. నియోగపద్ధతి భారత, బ్రహ్మాండపురాణములలో, స్పష్టము' అనియున్నది.

ప్రథమప్రసంగములో 'పాండవులనెటులనో సంపాదించుకొని, వ్యభిచరించి కనిగాని తీసికొనివచ్చియుండును' అనుటలో నదియూహించిచెప్పినటులును, ద్వితీయప్రసంగములో గ్రంథోదాహరణముతో 'ధృతరాష్ట్రపాండురాజులును, పాండవులును, నియోగపద్ధతిచే జన్మించి

నవారే' అనుటలో సిది నిర్ధారణముచేసిచెప్పినటులును స్పష్టమగుటవ లన ప్రథమప్రసంగములోని తమయూహ. దురూహ యని, తమ వాక్యములే, ధృవపరచుటను బట్టి ప్రథమప్రసంగములోని యూయం శము నింద్యము.

ప్రథమప్రసంగములోని ద్వితీయాంశ మిటులున్నది— 'పాండవుల జన్మకర్మాదులు కౌరవాచార భారతీయాచార విరుద్ధములగుటకనే శల్యుడు మొదలగువారు పాండవులలో జేరక కౌరవులలో జేరిరి' అని

ఈప్రతివాదులే ద్వితీయ ప్రసంగములో జెప్పినటులు, ధృతరాష్ట్రుని జన్మమువంటిదే పాండవుల జన్మమయినపుడుధృతరాష్ట్రజన్మము కౌరవాచార భారతీయాచార సిద్ధమై పాండవజన్మము తద్విరుద్ధమెట్లయినదో! పాండవజన్మమువలెనే ధృతరాష్ట్రజన్మముకౌరవాచార భారతీయాచారవిరుద్ధమైయుండ పాండవులలో జేరనిశల్యాదులు మొదలగువారు ఆధృతరాష్ట్రసంతతియగు కౌరవులలో నెటులుచేరిరో! కనుకనిదియసంగతప్రసంగము.

మరియు, తృతీయప్రసంగములో శల్యుడు పాండవుల జేరకుండుటకు దుర్యోధనుడు పన్నిన కపటము కారణమని చెప్పిన ప్రతివాదులు, పాండవులజన్మకర్మాదులు భారతీయాచారవిరుద్ధములు కనుకనే శల్యుడువారిలో జేరలేదనుట, అసంబద్ధప్రలాపము.

మరియు, తమ దురాచారములను బట్టియే తమలో జేరనపుడు, ఆశల్యుని ధర్మజుడు కర్ణవధకు సహాయునిగా జేసికొనెనను తృతీయ ప్రసంగములోని మాట విరుద్ధము.

వ్యభిచారమున బుట్టునటులొకచోటను, నియోగపద్ధతిని బుట్టునటులు మరియొకచోటను వ్రాసినప్రతివాదులకు, వ్యభిచారము వేఱు, నియోగపద్ధతి వేఱు. అనువివేచనమున్నదా! లేదా!

వ్యభిచారమున బుట్టినవారు వర్ణసంకరు లనబడుదురు. కనుకనే—

"వ్యభిచారేణ వర్ణానా మవేద్యావేదనేన చ।
స్వకర్మణాం చ త్యాగేన జాయంతే వర్ణసంకరాః॥" (మను. 10.24)

అని మనుస్మృతి బోధించుచున్నది. అట్టివారియందుమాతృజాతి యుండక, పితృజాతియునుండక వేరొకజాతియేర్పడును. అశ్వమునకును, గార్దభమునకును జన్మించినది అశ్వమనబడక, గార్దభమనబడక, అశ్వతర మను జాత్యంతరముయినటులు. కనుకనే — "సంకీర్ణజాతీనాన్తు అశ్వతరవత్ మాతాపితృజాతివ్యతిరిక్తజాత్యన్తరం" అని చెప్పబడినది.

ఇక నియోగపద్ధతినిజన్మించినవారు క్షేత్రజులనబడుదురు. వారియందు క్షేత్రప్రాధాన్యమునమాతృజాతియే సిద్ధించును. ఈవిషయము 'వేదవ్యాసనిందానిరాకరణము'లో వివరింపబడియున్నది.

ఇట్టిస్థితిలో పాండవోత్పత్తి ప్రతివాదు లన్నట్లు వ్యభిచారమూలకమే యైనయెడల వారియందు మాతృజాతి యగు క్షత్రియత్వము లేకపోవలసివచ్చును. అప్పుడు 'పాండవు లేజాతికిజెందినవారో ఆజాతికిజెందినవాడనే నేనును, పాండవులఘనతయేమి?' అనుచుధృతరాష్ట్రునితో —

"ఉభౌ స్వ ఏకజాతీయౌ తథోభౌ భూమిగోచరౌ।
అథ కస్మా త్పాండవానా మేకతో మన్యసే జయం॥" (ఉ-అ57)

అను దుర్యోధనుని వాక్యము అసంబద్ధమగును. ఈ దుర్యోధనవాక్యమే- దుర్యోధనునియం దున్న క్షత్రియత్వమే పాండవులయందు కూడ గలదని ధ్రువపరచుచున్నది. పాండవులయం దాక్షత్రియత్వము మాతృజాతినిబట్టియే యని చెప్పక తప్పదు. ఆమాతృజాతి క్షేత్రప్రాధాన్యమూలక మరియు, నాక్షేత్రప్రాధాన్యము నియోగవిధిమూలకమనియుజెప్పపనక్కరదు కనుకపాండవోత్పత్తి నియోగవిధిమూలకమే. ఆనియోగవిధి వెనుకటియుగములలో అపద్ధర్మముగా శాస్త్రో

క్తమై యున్న దే. ధృతరాష్ట్రోత్పత్తి విషయమై యాశ్రయింపబడిన దాని యోగవిధియే.

ఇట్టిస్థితిలో రాజ్యలుబ్ధుడై పాండవులపై శత్రుత్వము వహించిన దుర్యోధనునకైనను పాండవోత్పత్తి విషయమై కలుగనట్టి దురూహ, ప్రతివాదులకు గలుగుట నింద్యము.

—♦ పాండవజన్మప్రకారము ♦—

'పాండవుల జన్మము కౌరవాచారభారతీయాచారవిరుద్ధము' అను ప్రతివాదులకు వారి జన్మమునుగూర్చి గ్రంథమం దెట్లున్నదో నిరూపింతము—

"పాండు ర్జిత్వా బహూన్ దేశాన్ బుద్ధ్యా విక్రమణేన చ ।
మృగవ్యవాయనిధనా త్కృచ్ఛ్రాం ప్రాప స ఆపదం ॥
జన్మప్రభృతి పార్థానాం తత్రాచారవిధిక్రమః,"

నీలకంఠీయమ్— మృగవ్యవాయనిధనాత్ మృగరూపేణో ఋషే ర్వ్యవాయనిధనం మైథునకాలే మారణం, తస్మా ద్ధేతోః కృచ్ఛ్రా మతికష్టా మాపదం ప్రజోత్పత్తి ప్రతిబంధకం త్వమపి వ్యవాయకాలే మరిష్యసీతి శాపం ప్రాప। తత్ర ఆపద్యేవం సత్యామపి, పార్థానాం పాండవానాం జన్మప్రభృతి జాతకర్మాదిసంస్కారః ప్రభృతి శబ్దార్థః । తచ్చ ఆచారవిధేః క్రమశ్చ శీలరక్షాఖ్యః అభూదితి శేషః।

"మాతో రభ్యుపపత్తిశ్చ ధర్మోపనిషదం ప్రతి,
ధర్మస్య వాయో శ్శక్రస్య దేవయోశ్చ తథాశ్వినోః," (ఆది-అ1).

నీలకంఠీయమ్— న చైత ద్ద్వయం విరుద్ధ మిత్యాహ—మాత్రో రితి। చ శబ్దో హేతౌ। యస్మా ద్ధర్మోపనిషదం ప్రతి ధర్మః 'కుల స్త్రీభి రాప ద్యపత్యార్థో విశిష్టః పుమాన్ ప్రార్థనీయః' ఇత్యేవం రూపః న్యాసనశిష్టాభ్యో ఽపత్యేవత్సు విచిత్రవీర్యకల్పాక మహా దాని

రాజదారేషు దృష్టః, తస్య సంరక్షణార్థా ఉపనిషత్ దుర్వాససా దత్తా విద్యా తామావర్త్తాం ప్రతి ప్రతీత్య ధర్మాదీనాం మాంత్రోర్మాతరాప్రతి అభ్యుపపత్తిః రేతస్సేకార్థం గమన ముపపన్నం। తస్మాత్సత్యా మప్యాపదీ పాండోః పుత్రజన్మాదికం న విరుద్ధమిత్యర్థః”

పాండుమహారాజు, మునిమిథునము మృగమిథునమై విహరించు నపుడు మృగరూపియైయున్న మునిని బాణముచే గొట్టగా మరణించెడి ముని 'నీవును నీభార్యతో కలసినపుడు మరణింతువు' అని సంతానము కలుగుటకు ప్రతిబంధకమయిన శాపమునిచ్చెను. అట్టిశాపము పాండురాజునకున్నను పాండవుల జన్మము, జాతకర్మాదిసంస్కారములు, ఆచారవిధి ప్రాప్తించినవి.

ఇది విరుద్ధముకాదు. ఏమనగా— 'కులస్త్రీలు ఆపత్కాలమున సంతతినిమిత్తము ఉత్తమపురుషుని ప్రార్థింపవచ్చును, అని పూర్వయుగమునం దున్నట్టియు, విచిత్రవీర్య కల్మాషపాదాది రాజదారలయందు ప్రసిద్ధమైనట్టియు నేధర్మము కలదో దానిని బాలింపదలచియే అనాగతవేదియగు దుర్వాసోమహర్షిః— బాల్యమున కుంతీదేవి కనుగ్రహించిన మంత్రము ననుసరించి ప్రత్యక్షమైన ధర్మదేవ, వాయుదేవ, దేవేంద్ర, అశ్వినీదేవతల అనుగ్రహమునుబట్టి పాండవుల జన్మ ముపపన్నమైనది. కనుక శాపతప్తుడైనను పాండురాజునకు పుత్రజన్మాదికము విరుద్ధము కాదు. అని చెప్పబడినది కనుక, ధృతరాష్ట్రాది జన్మమువలెనే పాండవజన్మము భారతీయాచారసిద్ధము, కౌరవాచారసిద్ధమునని ప్రతివాదులకు తెలుపుచున్నాము.

ప్రతివాదుల కౌరవాచార మను మాటలోని కౌరవశబ్దము దుర్యోధనాదులనే చెప్పదు. కురువంశసంభూతులను చెప్పును. అందులోనివాడే ధృతరాష్ట్రుడు. అతని జన్మమువంటిదే పాండవుల జన్మము కనుక ప్రతివాదిప్రసంగ మసంగతము.

—• కుంతీదేవికి పాండురాజనియోగప్రకారము •—

"ధర్మపత్నులు తనవలె తపస్విను లై వెంటనుండ శతశృంగ పర్వతమున బాండురాజు మునిబృంద మాశ్చర్యపడునట్లు ఘోరతప ముజేయు నవసరమం దొకప్పుడు బ్రహ్మలోకమునకు బోవు మునిబృందముతో బాండురాజు ప్రసంగించుచు నే నపుత్రకుడనై తి నేమి సేయుదు ననిన మునులిట్లు చెప్పిరి—

"అస్తి వై తవ ధర్మాత్మన్ విద్మ దేవోపమం శుభం,
అపత్య మనఘం రాజన్ వయం దివ్యేన చక్షుషా ॥
దైవోద్దిష్టం నరవ్యాఘ్ర కర్మ ణేహోపపాదయ ॥"

(ఆది-అ 120)

మేము దివ్యదృష్టివలన తెలిసికొనినాము. నీకుపూజ్యమైన సంతానముదైవవిహితమైయున్నది. ప్రయత్నము చేయుము. అని.

అపుడు పాండురాజు తనకు తటస్థించిన శాపమునుబట్టి యౌరససంతానమున కవకాశము లేదని యెంచి క్షేత్రజసంతతి నుద్దేశించి కుంతీదేవితో నిట్లనియె—

"ఔరస క్షేత్రజ దత్తక కృత్రిమ గూఢోత్పన్నాపవిద్ధులను నార్వురు పుత్రులు బంధువులు దాయాదులు నగుదురు. కానీనసహోఢ క్రీతపౌనర్భవ స్వయందత్త జ్ఞాతు లను నార్వురు బంధువు లగుదురుకాని దాయాదులు కారు' (ఆంధ్ర భా)

"ఉత్తమా ద్దేవరా త్పుంసః కాంక్షన్తే పుత్ర మాపది,
అపత్యం ధర్మఫలదం శ్రేష్ఠం విన్దన్తి మానవాః ॥
ఆత్మశుక్రా దపి పృథే మనుః స్వాయంభువోబ్రవీత్,
తస్మా త్ప్రహేష్యా మ్యద్య త్వాం హీనః ప్రజననా త్స్వయం ॥
సదృశా చ్ఛ్రేయసో వా త్వం విద్ధ్యపత్యం యశస్విని,
మన్నియోగా ద్యత క్షిప్ర మపత్యోత్పాదనం ప్రతి"

(ఆది-అ 120)

నీలకంఠీయమ్ — ప్రణీతే (క్షేత్రజే) విశేష మాహ—ఉత్తమా దితి। శ్రేష్ఠం-పితుః కులా దపి యః శ్రేష్ఠః ప్రశస్యతమః తజ్జం, శ్రేష్ఠ మపత్య మితి సామానాధికరణ్యాం. శ్రేష్ఠా దనన్యత్వా దపత్యస్య, ప్రహేష్యామి-గతివృద్ధి కర్మణో హినోతే రూపం. అద్యేతి క్షిప్రవ చనసంయోగాల్లృట్ । త్వాం శరణం గతోఽస్మి, వర్ధయామి వేలి చార్థః॥

ఆపత్కాలమందు దేవరునివలనగాని, యుత్తమునివలనగాని క్షేత్రజసంతతిని గోరుటకలదు. పితృకులముకంటెను శ్రేష్ఠునివలన గలిగిన సంతతి, ధర్మఫలప్రద మని స్వాయంభువమనువు చెప్పెను. ఈకార్య సిద్ధిలో నాకు శరణ్యము నీవే. నానియోగమున, సమానునివలనగాని, శ్రేష్ఠునివలనగాని సంతతి నిమిత్తము నీవు యత్నింపుము.

ఇట్లు నియోగింపగా కుంతీదేవి యిట్లనియె —

"న మా మర్హసి ధర్మజ్ఞ వక్తు మేవం కథంచన,
ధర్మపత్నీ మభిరతాం త్వయి రాజీవలోచనే ॥
న హ్యహం మనసా ప్యన్యం గచ్ఛేయం త్వదృతే నరమ్,
త్వత్తః ప్రతివిశిష్టశ్చ కోఽన్యోఽస్తి భువి మానవః"

నీధర్మపత్నినై నీయందు గాఢానురాగము కలిగియున్న నాకు నీవిట్లు చెప్పుట యేవిధమునను తగదు. నేను నిన్నుదప్ప మరియొక్క పురుషుని మనస్సుచేకూడ బొందుదానను గాను. నీకంటె నుత్తముడు లోకమం దెవ్వడు? అని.

ఇట్లు నియోగపద్ధతి కంగీకరింపని కుంతీదేవి నంగీకరింపచేయదలచిన పాండురాజు- భర్త యేమిచెప్పినను చేయుట భార్యకు విధియైయున్న దనియు, అట్లు చేయకున్నచో బాప మనియు, బోధించుటకై మహర్షియగు శ్వేతకేతువు చేసియున్న నిర్ణయమును తెలుపదలచి యాప్రస్తావనమునకై పురాతనవిషయముగా నిట్లు చెప్పెను.

"అథ త్విదం ప్రవక్ష్యామి ధర్మతత్త్వం నిబోధ మే,
పురాణ మృషిభి ర్దృష్టం ధర్మవిద్భి ర్మహాత్మభిః ॥
అనావృతాః కిల పురా స్త్రియ ఆసన్ వరాననే,
కామచారవిహారిణ్య స్స్వతంత్రా శ్చారుహాసిని ॥"

టీ—అనావృతాః—సర్వైర్ద్రష్టుం యోగ్యాః; కామచారో రతిసుఖం తదర్థం విహారిణ్యః పర్యటనశీలాః; స్వతంత్రాఃభర్త్రాదిభి రనివార్యాః;

"తాసాం వ్యుచ్చరమాణానాం కౌమారా త్సుభగే పతీన్,
నాఽధర్మోఽభూ ద్వరారోహే స హి ధర్మః పురాఽభవత్ ॥
తం చైవ ధర్మం పౌరాణం తిర్యగ్యోనిగతాః ప్రజాః,
అద్యా ప్యనువిధీయన్తే కామక్రోధవివర్జితాః ॥"

టీ—పతీన్ వ్యుచ్చరమాణానాం వ్యభిచరన్తీనాం చ, అనువిధీయన్తే అనుసార్యన్తే ఈశ్వరేణ.

"ప్రమాణదృష్టో ధర్మోఽయం పూజ్యతే చ మహర్షిభిః,
ఉత్తరేషు చ రంభోరు కురుష్వద్యాపి పూజ్యతే॥"

టీ— దృశ్యతే చ వేదే. "న కాంచన పరిహరేత్" ఇతి వామదేవ్యవ్రతేషు మైథునార్థిన్యాః స్త్రియాఃప్రత్యాఖ్యాననిషేధః.

"స్త్రీణామనుగ్రహకర స్స హిధర్మ స్సనాతనః,
అస్మింస్తులోకే నచిరా న్మర్యాదేయం శుచిస్మితే ॥
స్థాపితా యేన యస్మాచ్చ తన్మే విస్తరత శ్శృణు"

టీ. న చిరాత్=అల్పకాలతః ॥

"బభూ వోద్దాలకో నామ మహర్షి రితి న శ్శ్రుతమ్,
శ్వేతకేతు రితి ఖ్యాతః పుత్ర స్తస్యాఽభవ న్మునిః॥
మర్యాదేయం కృతా తేన ధర్మ్యా వై శ్వేతకేతునా,
కోపాత్కమలపత్రాక్షి యదర్థం త న్నిబోధ మే ॥

శ్వేతకేతోః కిల పురా సమక్షం మాతరం పితుః,
జగ్రాహ బ్రాహ్మణః పాణౌ గచ్ఛావ ఇతి చాఽబ్రవీత్ ॥
టీ. శ్వేతకేతో ర్మాతరం పితుస్సమక్షమ్.
ఋషిపుత్ర స్తతః కోపం చకారామర్షచోదితః,
మాతరం తాం తథా దృష్ట్వా నీయమానాం బలా దివ ॥
క్రుద్ధం తం తు పితా దృష్ట్వా శ్వేతకేతు మువాచ హ,
మా తాత కోపం కార్షీ స్త్వ మేష ధర్మ స్సనాతనః ॥
అనావృతా హి సర్వేషాం వర్ణానా మంగనా భువి,
యథా గావః స్థితా స్తాత స్వే స్వే వర్ణే తథా ప్రజాః ॥
టీ. స్థితాః= వ్యవస్థితాః.
"ఋషిపుత్రోఽథ తం ధర్మం శ్వేతకేతు ర్న చ క్షమే,
చకార చైవ మర్యాదా మిమాం స్త్రీపుంసయో ర్భువి ॥
టీ. న చ క్షమే. న క్షమాం కృతవాన్.
మానుషేషు మహాభాగే న త్వేవాఽన్యేషు జన్తుషు,
తదా ప్రభృతి మర్యాదా స్థితేయ మితి న శ్శ్రుతం ॥
వ్యుచ్చరన్త్యాః పతిం నార్యా అద్య ప్రభృతి పాతకమ్,
భ్రూణహత్యాసమం ఘోరం భవిష్య త్యసుఖావహమ్ ॥
భార్యాం తథా వ్యుచ్చరతః కౌమారబ్రహ్మచారిణీమ్,
పతివ్రతా మేత దేవ భవితా పాతకం భువి ॥

టీ. "యథా స్తేనో యథా భ్రూణహైవ మేష భవతి యోఽయోనా రేత స్సించతి" ఇత్యయోనావదారేషుపుంసాంగమనా త్ప్రత్యవాయశ్శ్రుతిసిద్ధః. తథా 'అమీషాం నిష్కృతం జారిణీవ'ఇతిమన్త్రే జారిణ్యానిష్కృతేః పీడాయాశ్చ దర్శనాత్, స్త్రీణామపి పరసంగే దోషోఽస్త్యేవోక్తేః. తథాపి శ్రౌతార్థస్యైవ కయా చిద్భంగ్యా వ్యవస్థేయం విహితేతి జ్ఞేయమ్.

అథవా, వ్యుచ్చరణే తేజస్వినాం న దోషః. కిన్తు పృథగ్జనానా మేవేతి తాత్పర్యం। అన్యథా కృష్ణస్యాఽపి పారదార్యదోషప్రసక్తేః; అహల్యాది జారాణాం తదప్రసక్తేశ్చ త్యాస్తాంతావత్ ,,

"పత్యా నియుక్తా యాచైవ పత్నీ పుత్రార్థ మేవ చ,
న కరిష్యతి తస్యాశ్చ భవిష్యతి తదేవ హి ॥
ఇతి తేన పురా భీరు మర్యాదా,స్థాపితా బలాత్,
ఉద్దాలకస్య పుత్రేణ ధర్మ్యా వై శ్వేతకేతునా ॥ "

టీ. ప్రకృతోపయుక్త మాహ- పత్యేతి। అయుక్త మపి భర్త్రాజ్ఞయా స్త్రీభి రవశ్యం కర్తవ్యమితి భావః.

మానినీ! పురాతనమైనట్టియు, ఋషులచే నవలంబింపడినట్టియు, ధర్మతత్త్వమును నీకు జెప్పెదను వినుము.—పూర్వకాలమందు స్త్రీలు అందరును దర్శింపదగినట్లుండి కామచారము కలిగి భర్త్రాదులచే ననివారితలై యుండెడివారు. వారు భర్తలనతిక్రమించి విహరించుచున్నను అధర్మము కాలేదు. అది పూర్వము ధర్మము, ఆపురాతనధర్మమే తిర్యగ్జంతువులచే నిప్పటికిని యనుసరింప జేయబడుచున్నది. వామదేవ్యవ్రతములలో—"న కాం చన పరిహరేత్, అను వేదవాక్యముచే ప్రమాణసిద్ధమైన యా ధర్మము మహర్షులచే బూజింపబడుచున్నది. ఉత్తరకురు దేశములలో నది నేటికిని బూజింపబడుచున్నది. స్త్రీల కనుగ్రహకరమైన యది పురాతనధర్మము.

ఈలోకములో గొంతకాలమునుండి యొక వ్యవస్థ కావింపబడినది. అది యెట్టిదనగా—ఉద్దాలకుడను మహర్షికి శ్వేతకేతువను పుత్రు డుండెను. ఆశ్వేతకేతువుయొక్క తల్లిని తండ్రిసమక్షములో నొక బ్రాహ్మణుడు (ఋషి) హస్తముబట్టుకొని నిర్బంధపరచుచునట్లు తీసికొని వెళ్ళునపుడు ఆశ్వేతకేతువు కుపితుడు కాగా, తండ్రి యాతనితో నిట్లనెను—

'నీవు కోపింపకుము. ఇది పురాతనమైన ధర్మము. స్త్రీలు తమతమవర్ణములలో నందరకును గోవులవలె దర్శనయోగ్యత కలిగి యుండుట వ్యవస్థితమై యున్నది' అని. శ్వేతకేతు వాపద్ధతిని సహింపక మనుష్యులలో స్త్రీపురుషుల కొక నిర్ణయము జేసెను. 'ఇది మొదలు భర్త నతిక్రమించి వ్యభిచరించిన స్త్రీకి ఘోరమైన భ్రూణహత్యాసమపాతకము కలుగును. అట్లే సాధ్వియగు భార్య నతిక్రమించి వ్యభిచరించిన పురుషునకును ఆపాతకమే కలుగును. పుత్రార్థమై పతిచే వియోగింపబడిన స్త్రీ యట్లు చేయకున్నపు డదే పాతకము కలుగును" అని.

ఇచ్చట, భర్త్రాజ్ఞపై నియోగపద్ధతి భార్య కవశ్యకర్తవ్యమని కుంతీదేవికి పాండురాజు, ఆఖ్యాయికాముఖమున బోధించినట్లున్నది—

— శ్వేతకేతుగాథాతాత్పర్యము —

ఈయాఖ్యాయికలో, పూర్వమొకప్పుడు పరస్త్రీలకు, పరపురుషులకు సంబంధము దోషావహము కాకుండె నని వర్ణింపబడినది.

ఇది ప్రకృతమైన నియోగవిధికి, అర్థవాదరూపము కనుక దీనికి నియోగవిధిని బలపరచుటయందే తాత్పర్యముకాని యితరాంశమును ప్రతిపాదించుటయందు తాత్పర్యము కాదు. ఒక ప్రస్తుతాంశమును సమర్థించుటకై అర్థవాదముగా చెప్పబడిన కథ సత్యమైయుండవలయు నను నియమము లేదని విజ్ఞులకు విదితమే.

మహాభారతమునందు అర్థవాదము లున్నవని మ. భా. చ. కారులు వ్రాసియేయున్నారు. చూడుడు—

"వేదములందుండిన విధులు అర్థవాదములు (విధులను స్తుతించు రూపమున జెప్పబడు గాథలు) మొదలగునవి మహాభారతమున నుండెను. గుణస్తుతిరూపకములై పరకృత్యాదిచతుర్విధార్థవాదములు విపులముగానిందు చెప్పబడియున్నవి. అర్థవాదములునాలుగువిధములు. నిందార్థవాదములు, 2. ప్రశంసార్థవాదములు, 3 పరకృత్యర్థవాదములు, 4. పురాకల్పార్థవాదములు." (పుట 2)

ఇట్లుండుటచే నియోగవిధిప్రశంసార్థమే ఆగాథ యెత్తుకొనబడి నదికనుక నది సత్యమే అనుకొనుట అయుక్తము.

ఇంకొకటి, "పురాణ మృషిభి ర్జుష్టమ్" అని యది ఋషిధర్మముగా నుపక్రమింపబడినది. మనుష్యవర్గముకంటె దేవవర్గము, అసుర వర్గము, ఎట్లు విలక్షణమైనదో అట్లు ఋషివర్గముకూడ విలక్షణమైనదే. కనుకనే యావర్గములు విభిన్నములుగా జెప్పబడినవి—"దేవా మనుష్యా అసురాః పితర ఋషయః"

(అథర్వ—10-10-26)

"మనుష్యజాతిః శ్రేయసీ నవా శ్రేయసీత్యేవం పరి పృష్టే విభజ్య వచనీయః ప్రశ్నః, పశూ నధీకృత్య శ్రేయసీ, దేవాన్ ఋషీ నధికృత్య నేతి" (యోగదర్శనం-4-33)

ఈవచనములచే పశువులకంటె నధికులు, ఋషులకంటెహీనులు నగు మనుష్యుల శక్తికంటె ఋషిశక్తులు విలక్షణములు. అట్టిఋషుల నుగూర్చి యాపస్తంబసూత్రములో నిట్లున్నది—

"దృష్టో ధర్మవ్యతిక్రమ స్సాహసం చ పూర్వేషామ్"
"తేషాం తేజోవిశేషేణ ప్రత్యవాయో న విద్యతే"

ఛాందోగ్యమునం దిట్లున్నది.—"త ద్యథైషీకా తూల మగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయే తైవం హాస్య సర్వే పాప్మానః ప్రదూయన్తే"

ఈవచనములచేతను,"తేజీయసాం న దోషాయ వహ్నే స్సర్వ భుజో యథా" అను న్యాయముచేతను మహాత్ములగు ఋషులకు విహితాచరణమువలనగాని, నిషిద్ధాచరణమువలనగాని, జన్మాంతరహేతువులగు పుణ్యాపాపములు సంక్రమింప వని స్పష్టము. కనుకనే "జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతేర్జున" అని బోధింపబడినది.

జన్మాంతరహేతువులై తమచే జేయబడిన పుణ్యాపాపము లెవ్వారి కనుభవింపక తప్పవో, అట్టి మనుష్యులే సుఖప్రాప్తికని, దుఃఖనివృత్తి

క్తిని, విధినిషేధశాస్త్రముల ననుసరించి సంచరింపవలసినవారు. జ్ఞానులగు ఋషుల శరీరములు ప్రారబ్ధకర్మఫలోపభోగహేతువులే కాని కర్మహేతువులు కావు. తిర్యగ్జంతువుల శరీరములుగూడ నట్టివే, కనుకనే పైయాఖ్యాయికలో—

తం చైవ ధర్మం పౌరాణం తిర్యగ్యోనిగతాః ప్రజాః,
అద్యాప్యనువిధీయన్తే"

అనుచు తిర్యగ్జాతియందే యను విధానము బోధింపబడుట యుక్త మగుచున్నది. కనుక నది మనుష్యసామాన్యమున కన్వయించు విషయము కాదు.

యింకొకటి—స్త్రీపురుషులకు వ్యభిచారముచే పాతకము కలుగు ననియేకదా శ్వేతకేతువుచేసిన వ్యవస్థ, అది వెనుకజూపబడిన నీలకంఠీయములో నున్నట్లు వేదోక్తమై యున్నవిషయమే కాని నూతనవిషయము కాదు.

కనుక, వేదోక్తమైన విషయమునకే శ్వేతకేతువాక్యముఖమున, భంగ్యంతరముగా వ్యవస్థ చూపబడిన దని తెలిసికొనవలెను.

యింకొకటి—"భారతం పంచమో వేదః" 'సర్వశ్రుతిసమూహోయమ్" అని చెప్పబడిన మహాభారతము వేదార్థవివరణరూపము. అందుచే నాయాగాధలతో వేదార్థవివరణమే చేయబడుచు వచ్చుట వలన వేదవ్యాసభగవానుడు స్త్రీపురుషవ్యవస్థారూపమైన వేదోక్తార్థమునే శ్వేతకేతుగాథారూపమున వెల్లడించియుండె నని గ్రహింపవలయును.

యింకొకటి—ఆశ్వేతకేతుకృతవ్యవస్థలో—

వ్యుచ్చరంత్యాః పతిం నార్యా అద్య ప్రభృతి పాతకం,
భ్రూణహత్యాసమం ఘోరం భవిష్య త్యసుఖావహం।
భార్యాం తథా వ్యుచ్చరతః కౌమారబ్రహ్మచారిణీం,

పతివ్రతా మేతదేవ భవితా భువి పాతకం ||
పత్యా నియుక్తా యా చైవ పత్నీ పుత్రార్థ మేవ చ,
న కరిష్యతి తస్యాశ్చ భవిష్యతి తదేవ హి ||"

అనుచు పతిపత్నులు ఒండొరుల నతిక్రమించి వ్యభిచరించిన యెడల భ్రూణహత్యాసమపాతకము కలుగు నని చెప్పి వ్యభిచారము నిషేధింపబడెను. పుత్రార్థమై పతిచే నియోగింపబడిన పత్ని యా నియోగమును తిరస్కరించినయెడల నామెకును అదే పాతకము కలుగు నని చెప్పి నియోగవిధి యనుసరణీయ మని బోధింపబడెను.

దీనిచే నియోగవిధి వేఱు, వ్యభిచారము వేఱు; అని తెలుపబడినది కనుక నియోగవిధిని వ్యభిచారముగా గ్రహించువారు మతిమంతులు కారు. వ్యభిచారము వేదనిషిద్ధమైయుండ, వేదార్థమునే మహాభారతము వివరించియుండ, నట్టి మహాభారతమునుబట్టుకొని పూర్వము వ్యభిచారము దోషావహముగా నెంచబడలేదని చెప్పబూనువారు భ్రాంతులు.

—"శ్వేతకేతువే వివాహబంధ మేర్పరచె"నను ప్రసంగము.—
తన్నిరాకరణము.

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది—

వివాహనియమము—శ్వేతకేతువు... ఈనిబంధనము జనమేజయుని కాలముననే యైయున్నది" (పు337-339)

రహస్యకర్తలవ్రాతయిట్లున్నది—"ఈ దేశములో మొదట వివాహబంధము లేక కొంతకాలము గడచినది. పిమ్మట కొంతకాలమునకు శ్వేతకేతుడు వివాహబంధ మేర్పరచి పరస్త్రీసమాగమము సంపూర్ణముగా తొలగించెను" (పు6)

ఇది కేవల మవైదికసంస్కారప్రసాదము. ఈప్రతివాదుల కొకింత బోధింతము—

"అష్టాదశ పురాణాని కృత్వా సత్యవతీసుతః,
భారతాఖ్యాన మకరో ద్వేదార్థై రుపబృంహితం ॥
లక్షైకేన తత్ప్రోక్తం ద్వాపరాన్తే మహాత్మనా ॥"
(స్కాందపరిభాసఖం)

"వేదా నధ్యాపయామాస మహాభారతపంచమాన్,
సుమన్తుం జైమినిం పైలం శుకంచైవ స్వ మాత్మజం ॥
ప్రభు ర్వరిష్ఠో వరదో వైశంపాయన మేవ చ,
సంహితా స్తైః పృథక్త్వేన భారతస్య ప్రకాశితాః ॥
(ఆదిపర్వము)

నీలకంఠీయం — భారతస్య మూలభూతా స్సంహితా మన్త్ర బ్రాహ్మణరూపా వేదాః. తై స్సుమన్తుప్రభృతిభిః ప్రకాశితాః. ఇద మస్య మూల మిద మస్య మూల మితి స్పష్టీకృతాః. తేన ప్రత్యక్షవే దమూల మేత దితి భావః ॥

ఈగ్రంథసందర్భముచే మహాభారతము వేదమూలకము, వేదార్థవివరణరూపము నని స్పష్టము.

ఆవేదము—"యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై" ఇత్యాదిశ్రుతివచనములను బట్టియు,

"న కశ్చి ద్వేదకర్తాస్తి" ఇత్యాది స్మృతివచనములను బట్టియు సృష్ట్యాదినుండియు సుప్రసిద్ధమై విధినిషేధములతో ధర్మాధర్మప్రకాశకమై యధ్యయనాధ్యాపనపరంపరాప్రాప్తమై యున్నది. అందున్న విషయములే స్మృతిసూత్రపురాణేతిహాసరూపమై యున్న ఆర్షవాఙ్మయముచే వివిధమార్గముల నుపదేశింపబడుచున్నవి.

అట్టి వేదములోనే వివాహనియమ ముండగా జనమేజయుని కాలములో నది యేర్పడె ననియును, ఆవివాహనియమము శ్వేతకేతువుచే జేయబడెననియు ప్రతివాదులు వ్రాయుట వెఱ్ఱియా? బుద్ధియా?

మఱియు శ్వేతకేతుగాథను కుంతీదేవికి జెప్పినవాడు పాండు రాజై యుండుటచే శ్వేతకేతు వాపాండురాజునకు బూర్వుడని స్పష్ట మగుచుండ, జనమేజయుని కాలములోనివాడు శ్వేతకేతుడను మ. భా. చ. కారుల వ్రాత హేయము.

మఱియు శ్వేతకేతువు జనమేజయుని కాలములోనివా డని యిచ్చట వ్రాసిన ప్రతివాదులే స్థలాంతరమున జనమేజయునకు బిమ్మ టివాడని వ్రాసినారు చూడుడు—

డాక్టరు 'బూలరు' గారు– ఆపస్తంబ, శ్వేతకేతులు సమ కాలీను లనియు, ఆపస్తంబుడు క్రీ. పూ. ఐదవ శతాబ్దమువాడని యు, వ్రాసియున్నారు. కాని శాకటాయనునిచేతను, పాణినిచేతను దమ వ్యాకరణములలో నుచ్చరింపబడిన యాపస్తంబునును, ఉపని షత్తులలో జెప్పబడిన శ్వేతకేతుఁను క్రీ. పూ. ఐదవశతాబ్దపువా రని చెప్పుటకు వీలులేదు. కాని జనమేజయునకు బిమ్మటివారు' (పు. 53)

వీరిమాటలకు పరస్పరసంబంధము లేదు. ఆపస్తంబ శ్వేతకేతు వులు జనమేజయునకు బిమ్మటివారైనపుడు వ్యాకరణములలో నుచ్చ రింపబడుట, ఉపనిషత్తులలో జెప్పబడుట సరిపడును కాబోలు!

మఱియు 'ఈతనిని (శ్వేతకేతువును) గురించిన విశేషాంశములు శతపథబ్రాహ్మణ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యకోపనిషత్తులలోను, మ హాభారతమునను విపులముగా వర్ణింపబడి యున్నవి" (పు. 338) అని వ్రాసిన మ. భా. చ. కారులు జనమేజయుని కాలమువాడే శ్వేతకే తు వనుటనుబట్టియు, పిమ్మటివా డనుటనుబట్టియు' ఆ యుపనిషత్తులు కూడ నప్పటివే యని యూహించినట్లున్నది. ఇంతకంటె అపోహ మ రొకటి లేదు. ఇది యవైదికసంప్రదాయప్రసాదమే.

ఇఁకొకటి. శ్వేతకేతువు చేసినది వివాహనియమమా? వ్యభిచారనిషేధమా? చూడుఁడు!

"వ్యుచ్చరన్త్యాః పతిం నార్యాః అద్య ప్రభృతి పాతకమ్।
భార్యాం తథా వ్యుచ్చరతః... ఏతదేవ భవితా భువి పాతికమ్"

ఇచట పతి నతిక్రమించి విహరించిన స్త్రీయును, భార్య నతిక్రమించి విహరించిన పురుషుడును పాపు లగుదురని శ్వేతకేతువు చెప్పినట్లున్నది. దీనిని బట్టి భార్యకును, భర్తకును వ్యభిచారము దోషావహమని వ్యభిచారనివారణమే చేయబడినది. పతియనియు, పత్నియనియు వ్యవహారము వివాహనిబంధనమైనదే. అది శ్వేతకేతువునాటికే యున్నదన్నమాట. ఆపతిపత్నులు వ్యభిచరింపరా దనియే శ్వేతకేతువు నిషేధించెను. ఇట్టి స్థితిలో 'వివాహనియమము-శ్వేతకేతువు' అని మ. భా. చ. కారులును– "ఈ దేశములో మొదట వివాహబంధము లేక కొంతకాలము గడచినది. పిమ్మట కొంతకాలమునకు శ్వేతకేతుడు వివాహబంధ మేర్పరచి పరస్త్రీసమాగమము సంపూర్ణముగా తొలగించెను' అని రహస్యకర్తలును వ్రాసిన దసంగతము. రహస్యకర్తలు వ్రాసినట్లు శ్వేతకేతువుచే తొలగింపఁబడినది పరస్త్రీసమాగమము. శ్వేతకేతువునాటికి వివాహబంధమే లేకున్నయెడల పరస్త్రీ యనుమాట యెట్లు? కనుక వివాహనిబంధన మంతకు బూర్వమే యున్నదనక తప్పదు.

మఱియొకటి– వ్యభిచారమును శ్వేతకేతువు తొలగించె నని వ్రాసిన ప్రతివాదులైనను అది పాప మని చెప్పి తొలగించినట్లే వ్రాసియున్నారు. అది పాపమని చెప్పుటకు శ్వేతకేతుమహర్షికి ప్రమాణము వేదమే. కనుకనే మహాభాష్యకారులు—

"శబ్దప్రమాణకా వయం యచ్ఛబ్ద ఆహ తదస్మాకం ప్రమాణం"

అని యుపదేశించిరి. అట్లు వేదబోధితమై యున్న పాపమునే శ్వేతకేతుమహర్షి ప్రకటించె ననియు, పాపభీతిచేతనే వ్యభిచారము లేకుండె ననియు, నిట్టి పాపభీతి యనాదిసిద్ధమే యనియు గ్రహింపవలయును.

ఈరహస్యకర్తలు, శ్వేతకేతువు నుండియే వివాహబంధ మేర్పడెనని వ్రాసి, కామసూత్రములోని "శ్వేతకేతుస్సంచిక్షేప" అను తొమ్మిదవ సూత్రము నుదాహరించి కొంతగ్రంథమును ప్రదర్శించినారు. ఆకామసూత్రగ్రంథములోనే పూర్వసూత్రములలో వివాహాది నిబంధన మనాదిసిద్ధ మని చెప్పబడినట్లున్నది. చూడుడు—

"ప్రజాపతిర్హి ప్రజాస్సృష్ట్వా తాసాం స్థితినిబన్ధనం త్రివర్గస్య సాధన మధ్యాయానాం శతసహస్రేణాగ్రే ప్రోవాచ" 5.

ప్రజాపతిర్హీతి హిశబ్దో యస్మాదర్థే, అవిపరీతోఽయమాగమః గురుపరంపరయాఽన్వాఖ్యాయతే. యతః స్థితినిబాధనమితి. ప్రజానాం తిస్రోఽవస్థాః సర్గస్థితిప్రలయలక్షణాః. తత్ర సర్గాదూర్ధ్వం ప్రబన్ధేనావస్థానం స్థితిః। సా చ ద్వివిధా। శుభాచాఽశుభాచ। త్రివర్గోపి ద్వివిధః ఉపాదేయోఽనుపాదేయశ్చ। తత్ర పూర్వో ధర్మోఽర్థః కామ ఇతి। ద్వితీయోప్యధర్మోఽనర్థో ద్వేష ఇతి। తత్ర ధర్మా దముత్ర శుభాగతిః। అధర్మా దశుభా। అర్థా దిహైవ శరీరపరిభోగో ధర్మప్రవర్తనం చ। అనర్థాత్క్లిష్టజీవన మధర్మప్రవర్తనం చ। కామాత్సుఖం ప్రజోత్పత్తిశ్చ। ద్వేషా న్నోద్వే భయం। తస్య చ నిస్సుఖస్యాఽప్రజస్య తృణస్యేవ స్థితిః। ఇత్యేవం స్థితేః త్రివర్గో నిబాధనం। తస్యోపేయాఽనుపేయస్య ప్రాప్తిపరిహారా నోపాయం వినేతి తదుపాయశాసనత్వాచ్ఛాస్త్ర మప్యుపచారాత్ స్థితినిబంధనం। శతసహస్రేణేతి లక్షేణ అగ్రే ప్రోవాచేతి। తదానీం శాస్త్రాంతరాభావా దిద మేవాగ్ర్య మితి శ్రుతిరపి సర్వజనవిషయేతి తామేవ హృదిస్థితా మనుసంచింత్య సాధారణభూతం స్మార్తశాస్త్రం ప్రకర్షేణోవాచ ॥

"తస్యైకదేశం స్వాయంభువో మను ర్ధర్మాధికారికం పృథక్చచార । 6.

తస్యేతి—ప్రజాపతిప్రోక్తస్యైకదేశా స్త్రియః । తత్ర యత్ర ధర్మోఽధికృత స్తత్ మనుః పృథక్చచార । యత్రార్థ స్తం బృహస్పతిః యత్ర కామ స్తం నన్దీతి స్వాయంభువ ఇతి వైవస్వతనివృత్త్యర్థం. ధర్మాధికారికమితి ధర్మప్రస్తావో యత్రాస్తి తత్ ధర్మశాస్త్రమిత్యర్థః ॥

"బృహస్పతి రర్థాధికారికమ్" 7.

"మహాదేవానుచరశ్చ నన్దీ సహస్రేణాధ్యాయానాం పృథక్కామసూత్రం ప్రోవాచ ॥" 8.

"తదేవ తు పంచభి రధ్యాయశతై రౌద్దాలకిః శ్వేతకేతు స్సంచిక్షేప ॥"

తదేవత్వితి నన్దిప్రోక్తం తస్యైకదేశం తుశబ్దో విశేషణార్థః । ...పరదారాభిగమనం లోకే ప్రాగాసీత్ ...... ॥

అనగా బ్రహ్మ ప్రజలను సృష్టించి, యాప్రజల శుభస్థితి కాధారమై యాముష్మికసుఖసాధనమైన ధర్మము, భోగమునకును ధర్మాచరణమునకును సాధనమైన అర్థము, సంతతికిని సుఖమునకు సాధన మైన కామము అను త్రివర్గమును శాసించుటకు లక్షాధ్యాయములు కల శాస్త్రమును రచించెను. తన హృదయగతమై యుండి సర్వజన సాధారణముగా హితాహితముల బోధించెడి వేదము ననుసంధించియే యాశాస్త్రము నాదియందు నిర్మించెను. ఆబ్రహ్మప్రోక్తశాస్త్రము లోని త్రివర్గములో నొకటగు ధర్మమును పురస్కరించుకొని స్వాయం భువమనువు ధర్మశాస్త్రమును రచించెను. రెండవదానిని పురస్కరించు కొని బృహస్పతి యర్థశాస్త్రమును రచించెను. మూడవదానిని పుర స్కరించుకొని నందికేశ్వరుడు సహస్రాధ్యాయములు కల కామశాస్త్ర మును రచించెను. ఆనందికేశ్వరప్రోక్తకామశాస్త్రమునే సంక్షేపించి

వైయైనువందల యధ్యాయములుకల గ్రంథమును శ్వేతకేతువు చేసెను. పరదారాభిగమనము పూర్వముండెను. దానిని శ్వేతకేతువు నివర్తింప జేసి గమ్యాగమ్యవ్యవస్థతో శాస్త్రము రచించెను. అని తాత్పర్యము.

ఈగ్రంథసందర్భమును చూడగా శ్వేతుకేతుప్రోక్తగ్రంథము నందిప్రోక్తకామశాస్త్రమునకు సంక్షేపరూప మని తేలినది. కనుక శ్వేతకేతుప్రోక్తగ్రంథమునకు బూర్వము నందిప్రోక్త కామశాస్త్రమున్నది. బృహస్పతిప్రోక్తార్థశాస్త్రమున్నది. స్వాయంభువమనుప్రోక్త ధర్మశాస్త్రమున్నది. బ్రహ్మకు ఒక్కొకయహస్సులో మనువులు పదునలుగురు వెళ్ళుచుందురు. నేటిమనువు సప్తముడైన వైవస్వతమనువు. స్వాయంభువమనువు ప్రథముడు ఒక్కొకమన్వంతరకాలము—

"త్రింశత్కోట్యస్తు సంపూర్ణా స్సంఖ్యాతా స్సంఖ్యయా ద్విజ,
సప్తషష్టిస్తథాన్యాని నియుతాని మహామునే ॥
వింశతిస్తు సహస్రాణి కాలోయ మధికం వినా,
మన్వన్తరస్య సంఖ్యేయం మానుషై ర్వత్సరై ర్ద్విజ ।।"

అను విష్ణుపురాణవచనములనుబట్టి 30 కోట్ల 67 లక్షల 20 వేలు సంవత్సరములు. ఇట్లారుమన్వంతరములకాలమున కాదియందున్న స్వాయంభువమనువు చేసినది మనుధర్మశాస్త్రము. ఆమనువే "యద్వై మను రవద త్తద్భేషజమ్" అని వేదములో బ్రశంసింపబడినవాడు. ఆతని ధర్మశాస్త్రములో వివాహాదిసర్వవిధనియమములు విరాజిల్లుచున్నవనుట స్పష్టమే. అట్టి మనుధర్మశాస్త్రమునకు బూర్వ మున్నది బ్రహ్మప్రోక్తశాస్త్రము. ఆబ్రహ్మయే సృష్టికర్త. ఈపరిస్థితి నాలోచింపగా బ్రజలను సృష్టించిన బ్రహ్మయే ఆప్రజలు ఎట్లు నడచుకొనవలెనో, వారి నైహికాముష్మికసుఖము లెట్లు ప్రాప్తించునో తెలుపుటకు లక్షాధ్యాయములుకల మహానిబంధనము చేసియుండె నని స్పష్టమైనది. ఆనిబంధనమున కాధారభూతము వేదమే యని కూడ స్పష్టమైనది

ఆవేదశాస్త్రములనే అధ్యయనాధ్యాపనపరంపరలో నను ష్ఠాపనరూపమున ప్రవర్తింపజేయుచువచ్చినవారు మహర్షులు. వారా యా సమయములలో వేదశాస్త్రవిషయములను సంక్షేపించియు, విస్తరించియు నిబంధించి కామక్రోధాదిదూషితులగు ప్రజలకు హితాహితముల దెలుపుచుండువారు. వారిలో నొకడు శ్వేతకేతుమహర్షి, అతడు వ్రాసినది కామశాస్త్రముకనుక పరదారగమనమే కామమున కున్న దుర్లక్షణమగుటచే దానిని నిషేధించి గమ్యాగమ్యవ్యవస్థ జూపె నని తెలుపబడినది.

ఇట్లు సృష్ట్యాదినుండియు వివాహాదినియమము లున్నట్లు వాత్స్యాయనమహర్షిప్రోక్తకామసూత్రగ్రంథముచే బోధింపబడుట వలన శ్వేతకేతువునకు బూర్వము వివాహబంధము లేదనియు జనమేజయుని కాలములోనే యానియమ మేర్పడిన దనియు వ్రాసిన ప్రతివాదుల వ్రాతలు పరాస్తములు.

"వ్యభిచారము, ద్యూతము, మద్యపానము మహాభారతకాలమున దోషములు కావు" (పు 94).

అను మ. భా. చ. కారులవ్రాతకూడపరాస్తమైనది. దోషమో కాదో నిరూపించునది శాస్త్రము. ఆశాస్త్రము, అనాటికిని ఈనాటికిని యొక్కటే, దానిని సంబంధించినదే నాటిపరిపాలనము. కనుక నిది యసంగతప్రసంగము.

—♦ "ఏస్త్రీతో నైనను పురుషుడు బలాత్కరించి కలియవచ్చు నని యున్న" దను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము ♦—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ఋతుస్నాతయైన స్త్రీ యెవతె యైనను పురుషుడు చేరి మంచిమాటలతోగాని, ధనవస్త్రాదుల నిచ్చిగాని యామెను గూడి సంతతి గనవచ్చు ననియు,

అట్లా స్త్రీ యంగీకరింపనిచో నామెను బలాత్కరించియు, రజ్జువుతో గాని, దండముతోగాని కొట్టియు ఆ స్త్రీని లోబరచుకొని యామెను కూడవచ్చుననియు ఉద్దాలకుడేగాక నాకకుమారహారీతులనుఋషుల వాక్యములును బృహదారణ్యకోపనిషత్తుయొక్క యెనిమిదవ యధ్యాయము నాల్గవ బ్రాహ్మణమున గలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నావాక్యములను వ్రాయలేదు" (పు 340).

వీరు భీతిచేవ్రాయని వాక్యములే ప్రదర్శింపబడుచున్నవి. వానిని బట్టి వీరి దుర్నయమును గ్రహింపవచ్చును.

గ్రంథమును జూడుడు—

"ఏత ద్ధస్మ వై తద్విద్వా నుద్దాలక ఆరుణి రాహైత ద్ధస్మ వై తద్విద్వా న్నాకో మౌద్గల్య ఆహైతద్ధస్మ వై తద్విద్వాన్కుమార హారిత ఆహ- బహవో మర్త్యా బ్రాహ్మణాయనా నిరిన్ద్రియా విసుకృతోఽస్మాల్లోకాత్ప్రియన్తి య ఇదమవిద్వాꣳసోఽధోపహాసంచరన్తీతి" (6.4)

భాష్యమ్— ఏతద్ధస్మవై తద్విద్వా నుద్దాలక ఆరుణి రాహ- అధోపహాసాత్మకం మైథునకర్మ వాజపేయసంపన్నం విద్వా నిత్యర్థః । తథా నాకో మౌద్గల్యః కుమారహారీతశ్చ కిం త ఆహు రిత్యుచ్యతే- బహవో మర్త్యామరణధర్మిణో మనుష్యాః బ్రాహ్మణా అయనం యేషాం తే బ్రాహ్మణాయనా బ్రహ్మబన్ధవో జాతిమాత్రోపజీవిన ఇత్యేతత్ । నిరిన్ద్రియా విశ్లిష్టేన్ద్రియాః విసుకృతో విగతసుకృతకర్మాణోఽవిద్వాంసో మైథునకర్మాసక్తా ఇత్యర్థః। తే కిమస్మా ల్లోకా త్ప్రియన్తి పరలోకాత్పరిభ్రష్టా ఇతి । మైథునకర్మణో త్యన్తపాపహేతుత్వం దర్శయతి-య ఇద మవిద్వాంసోఽధోపహాసం చరన్తీతి ॥

ఇచ్చట ఉద్దాలక నాకకుమారహారీతులనిన విషయ మేమనగా మరణధర్మలును, బ్రహ్మబంధువులును, (బ్రాహ్మణాభాసులు), సుకృత హీనులును మైథునకర్మాసక్తులు నగు నజ్ఞానులు పరలోకభ్రష్టులు కనుక నేలోకమునకు బోపుదురో, అని.

ఇట్లు మైథునకర్మాసక్తులై పరలోకభ్రష్టులగు నజ్ఞానులను ఆ మహర్షులు నిందిచినట్లు ఉపనిషత్తులలో నుండగా, ప్రతివాదు లేమని వ్రాసినారు? ఏస్త్రీనైనను కొట్టియైన బలాత్కరించి యేపురుషుడైనను కలియవచ్చునని యా ఋషు లన్నట్లు గ్రంథములో నున్నదని వ్రాసినారు. ఇది నీతియేనా? దీనివలన సారస్వతమున కెంత ద్రోహము! లోకమున కెంతహాని?

సంతానార్థియైన భర్త ఋతుస్నాతయైన భార్యను సంతోష పెట్టి యామెతో గలియవలసినదనియు; ఆమె నిరాకరించినయెడల వస్త్రాభరణాదులతో తనప్రేమను ప్రదర్శించియో, వేరొక విధమున మందలించియో ఆమెను లోబరచుకొని సంతుష్టురాలై యున్నస్థితిలో తనపత్నితో కూడిన సత్సంతానము కలుగుననియు ఆ గ్రంథములో జెప్ప బడియున్నది. కాని యేస్త్రీనైనను బలాత్కరించియైన కూడవచ్చునని లేదు. చూడుడు—

"శ్రీ ర్హ వా ఏషా స్త్రీణాం యన్మలోద్వాసా స్తస్మా న్మలో ద్వాససం యశస్వినీ మభిక్రమ్యోపమన్త్రయేత"

భాష్యమ్— శ్రీర్హవాఏషాపత్నీ స్త్రీణాం మధ్యే యద్యస్మా న్మలోద్వాసా ఉద్గతమలవద్వాసా స్తస్మా త్తాం మలోద్వాససం యశ స్వినీం శ్రీమతీ మభిక్రమ్యాభిగత్యోపమన్త్రయే తేదమద్యావాభ్యాం కార్యం యత్పుత్రోత్పాదన మితి త్రిరాత్రాన్త ఆప్లుతామ్" ||

"సా చే దస్మై న దద్యా త్కామ మేనా మవక్రీణీయా త్సా చే దస్మై నైవ దద్యా త్కామ మేనాం యష్ట్యావా పాణినావోప హన్యాఽతిక్రామె "దిన్ద్రియేణ తే యశసా యశ ఆదద" ఇత్యయశా ఏవ భవతి" ||

ఇట్లు పతి తన పత్నియెడలప్రవర్తింపవలసిన పద్ధతి చెప్పబడి యుండ ఏస్త్రీయందైనను బలాత్కరించి ప్రవర్తింపవచ్చునని యున్న దను ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము.

—: "మహాభారతమునాటికి సంకరసంతాన మెక్కువ యైనది" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

1. మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "మహాభారతమునాటికి సంకరసంతాన మెక్కువయైనది. అందువలననే నాటి స్మృతికర్తలు ద్వాదశవిధసంతానములను తమ గ్రంథముల నెక్కించిరి" (73)

2. భగవద్గీతలలోని యీక్రింది యర్జునవాక్యము కూడ నాటి జాతిభ్రంశవిధానమును సూచించుచున్నది—

ఓకృష్ణా! కులక్షయకృతమగు దోషమును జూచుచున్న మనచే నీపాపమునుండి నివర్తించుట యెటులో తెలిసికొన శక్యము కాకున్నది.

కులక్షయమగుటచే సనాతనకులధర్మములు నశించుచున్నవి. కులధర్మములు నష్టమగుటచే నధర్మ మభివృద్ధి యగుచున్నది. అధర్మవృద్ధివలన కులస్త్రీలు దోషయుక్తురాం డ్రగుచున్నారు. స్త్రీలు దుష్టురాం డ్రగుటచే వర్ణసంకర మగుచున్నది. వర్ణసంకరము కులమునకు కులఘ్నులకు నరకముకొరకే యగుచున్నది. వీరల పితరులు లుప్తపిండోదకక్రియలుకలవారై యధోగతు లగుచున్నారు. కులఘ్నుల వర్ణసంకరకారకములగు నీదోషములచే జాతిధర్మములును, శాశ్వతమగు కులధర్మములును నశింపజేయబడుచున్నవి. (పు 74)

3. అర్జునునకు వర్ణసంకరము యుద్ధముచే భవిష్యత్తునం దగునని కాక నాటికే—అప్పుడే యగుచుండినట్లు వర్తమానార్థక్రియలచే దృఢపరుపబడుచున్నది. ఈవర్తమానార్థకక్రియ ప్రతిపదోక్తమగుటచే నాటికే వర్ణసంకరమై యున్న దను నర్థము బలవత్తరమై యున్నది.(పు 76)

4. అర్జునవిషాదహేతువుల కన్నిటికి శ్రీకృష్ణుడు సమాధాన మిచ్చె నని యు, వర్ణసంకర మగుచున్న దను నీయంశమునకు మాత్రము సమాధాన మీయ లేదనియు, నందువలన వర్ణసాంకరభీతి శ్రీకృష్ణునకును గల దనియు గొందరు చెప్పుచున్నారు.

కాని యిది తప్పు. సందిగ్ధము లేకుండగ శ్రీకృష్ణుడు శాస్త్ర యుక్తముగ సమాధానము నిచ్చియున్నాడు. శ్రీకృష్ణభగవానుడు చెప్పిన యీ క్రిందిశ్లోకములోని యర్జునవిషాదహేతువులలో నొకటి యగు స్త్రీల ప్రవర్తనమును గూర్చిన సందేహము నివర్తింపబడి నది. శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పిన సూత్రప్రాయ మగు వాక్య మిది—

కుత స్త్వాం కశ్మల మిదం విషమే సముపస్థితమ్ ।
అనార్యజుష్ట మస్వర్గ్య మకీర్తికర మర్జున ॥

తా॥ అర్జునా! నీకీవిషమసమయమున నెచటనుండి యార్యులు పొందరానట్టియు, స్వర్గము నొందరానట్టియు, అపకీర్తికరమగు తెలివితక్కువ దాపరించినది?" (పు 74–75)

5. అర్జునుని కాలమునకు సంతానమునకై యే స్త్రీనైన ఋతు కాలమున నేపురుషుడైన గోరి పొందవచ్చును. అప్పటికుండిన యార్యధర్మముం దూషించుటచే శ్రీకృష్ణు డది యనార్యజుష్టమని సమాధాన మిచ్చియున్నాడు. అట్లు స్త్రీల ప్రవర్తనమును గూర్చి యుగ్గడించుట, అకీర్తికరమనికూడ చెప్పియున్నాడు. కారణమేమ నగా అర్జునుని తల్లియగు కుంతి, నాయనమ్మ యగు నంబాలిక, ప్రపితామహి యగు సత్యవతి, భార్యయగు ద్రౌపది, వీరివృత్తాంత ములు దీనివలన నుద్ఘాటితము లగుచున్నవి. అందువలననే యర్జును డావిషయముగూర్చి తిరిగి ప్రశ్నింపనేలేదు" (పు 75)

ఈరెండంశములను బరిశీలింతము. ప్రథమాంశములోని విషయ మిది— మహాభారతమునాటికి సంకరసంతాన మెక్కువైనందున నాటి

స్మృతికర్తలు ద్వాదశవిధసంతానములను తమగ్రంథముల నెక్కించి రట. ఈమాటనుబట్టి లోకసామాన్యముయొక్క ప్రవృత్తి యెట్లుం డునో దాని కనుకూలముగా స్మృతులు రచింపబడినవని వీరూహించి నట్లు తేలినది. ఈపద్ధతిలో వెనుక వీరు వ్రాసినట్లు, వివాహవిధానము లేక స్వేచ్ఛగా సంచరించెడి ప్రజలలో, శ్వేతకేతువు అది ధర్మమే యని వ్రాయక, వివాహనియమము చేసి దురాచారమును తొలగించె ననుట విరుద్ధముగాదా? కనుక స్మృతులు పరిస్థితిని సమర్థించుటకై రచింపబడు నను మాటకు త్రోసివేత యైనది.

ఇంకొకటి. మహాభారతమునాటి స్మృతికర్తలు తమ గ్రంథ ములలో ద్వాదశవిధసంతానముల నెక్కించిరట. మనుస్మృతిలో నెట్లు న్నదో చూడుడు— "పుత్రాన్ ద్వాదశ యా నాహ నృణాం స్వాయం భువో మనుః। తేషాం షడ్బంధుదాయాదా షడదాయాదబాన్ధవాః ॥ (అ 9-158)

దీనిచే స్వాయంభువమనువే ద్వాదశవిధసంతానములను చెప్పి యున్నట్లు స్పష్టము. ఆ స్వాయంభువమనువు మహాభారతమునాటి వాడా? "యాతా షణ్మనవో యుగాని భమితా న్యన్యద్యుగాంఘ్రి త్రియమ్" అను సిద్ధాంతశిరోమణివచనానుసారము ఈసప్తమవైవస్వత మనువునకు పూర్వము గడచిపోయిన మనువులార్గురిలో మొదటివాడు. ఒక్కొకమన్వంతరకాలపరిమాణము 30కోట్ల 67లక్షల 20వేల సంవత్స రములని వెనుక నిరూపింపబడినది. అప్పటి స్వాయంభువమనువే ద్వాదశవిధసంతానములను చెప్పి యుండుటచే మహాభారతమునాటి స్మృతికర్త లెక్కించినా రను మాటకు త్రోసివేత యైనది.

యుద్ధానంతరము యుధిష్ఠిరునకు దేవస్థానమహర్షి యుప దేశించుచు—

"అద్రోహా స్సత్యవచనం సంవిభాగో దయా దమః।
ప్రజనం స్వేషు దారేషు మార్దవం హ్రీరచాపలమ్ ॥

ఏవం ధర్మం ప్రధానేష్టం మను స్స్వాయంభువోఽబ్రవీత్" ॥
(శాంతి-అ21)

సీ॥ ప్రజనం పుత్రోత్పాదనం ॥

అనుచు తనధర్మపత్నియందే పుత్రోత్పాదనము ముఖ్యధర్మ మని స్వాయంభువమనువే చెప్పినట్లు బోధించెను. అట్లుచెప్పి సంతానము ద్వాదశవిధముగా సంభవించుననియు, నందుముఖ్యధర్మముగాను ఆపద్ధర్మముగాను కొన్ని గ్రాహ్యము లనియు, నాస్వాయంభువమనువు చెప్పియుండ సంకరసంతానము పెరిగినతరువాత నట్లు చెప్పబడిన దనుటయు, వెనుకవివాహబంధము లేకుండె ననుటయును అవివేకము.

వేదశాస్త్రాధ్యయనము చేసినట్టియు, శాస్త్రపద్ధతిని ప్రజలను పాలించినట్టియు మహారాజులును, ఆమహారాజులకు మార్గదర్శకులైన మహర్షులును విరాజిల్లుచున్న మహాభారతకాలమనబడు ద్వాపరాంతమున సంకరసంతాన మెక్కువయైన దనుట దుర్నయము.

ఇక రెండవయంశమును పరిశీలితము—

యుద్ధమే స్వధర్మమను నిశ్చయముతో చతురంగబలములతో రణరంగమున బ్రవేశించి రథారూఢుడై యుభయసేనామధ్యమున నిలిచి చూచి బంధుజనదర్శనముచే శోకమోహము లావహింప యుద్ధము పాపహేతువని భావించి యాపాపము ఘటిల్లింపకుండుటకై యుద్ధమునుండి విరమింపదలచిన యర్జునుడు యుద్ధమూలకముగా తటస్థించెడి యనర్థపరంపర నాలోచించి—

"ఏతా న్న హన్తు మిచ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూదన.
పాప మేవాశ్రయే దస్మాన్ హత్వైతా నాతతాయినః".

అనుచు వీరలను వధించుటచే పాపము ఘటించును కనుక నన్ను వారు వధింపబూనినను నేను వధింపను. అని చెప్పి రాజ్యలుబ్ధులుకనుక కులక్షయమిత్రద్రోహములను బట్టి కలిగెడి పాపమును ధార్తరాష్ట్రులు

గమనింపకపోయినను ఆపాపము ఘటింపకుండుటకై యత్నింపవలసిన మనము దానిని గమనింపవద్దా? అని కులక్షయముజరిగినప్పుడు వచ్చెడి దోషముల నిట్లువెల్లడించెను —

"కులక్షయే ప్రణశ్యన్తి కులధర్మాః సనాతనాః ।
ధర్మే నష్టే కులం కృత్స్నమధర్మోఽభిభవ త్యుత ॥
అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః ।
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః" ॥

ఇత్యాదివచనములచే కులక్షయమూలమున గలిగెడిదోషములు చెప్పి —

"అహో బత మహత్పాపం కర్తుం వ్యవసితా వయమ్ ।
య ద్రాజ్యసుఖలోభేన హన్తుం స్వజన ముద్యతాః" ॥

రాజ్యసుఖలోభమున బంధుజనమును వధించుట కుద్యమించిన మేము మహాపాపమును చేయుటకై నిశ్చయించినాము. ఎంతకష్టము! అని పలికెను. దీనినిబట్టి యుద్ధముచేసినయెడల కులక్షయమగును. కులక్షయమైనయెడల కులధర్మములు నశించి, కులస్త్రీలు చెడెదరు. అప్పుడు వర్ణసాంకర్యాదిదోషము లుద్భవించును. కనుక యుద్ధముచేయ జాలను, అని చెప్పినట్లు స్పష్టము.

ప్రతివాదు లీయర్జునవాక్యములను చూపి "ఈ యర్జునవాక్యములు కూడ నాటి జాతిభ్రంశవిధానమును సూచించుచున్నవి" అని రెండయంశములో వ్రాయుట అవివేకము. యుద్ధమే జరిగినయెడల నిటు లైపోవుననియాతడుపరితపించినట్లుఆయర్జునవాక్యములు తెలుపుచుండ నప్పటికే జాతిభ్రంశమై యున్నదని తెలుపుచున్నవనుట మతిమంతుల లక్షణమా? కులక్షయమూలకమైన పాపము లేవి ప్రాప్తించునని యర్జునుడు యుద్ధమును చేయననెనో ఆపాపములకును యుద్ధమునకును ప్రతివాదిమతములో సంబంధమే లేదన్న మాట. యుద్ధము చేయకపోయినను అవి సిద్ధములే అన్నమాట. యుద్ధమును చేయనను

టకు హేతువులుగా వానిని పేర్కొనిన యర్జును జవినేకి యన్నమాట.
ఆహా! గ్రంథమునకు సంబంధింపని వీరి యీమాటలు హేయములు.

ఇక మూడవయంశములో నిట్లున్నది — "వర్తమానార్థకక్రియలచే అర్జునునకువర్ణసంకరముయుద్ధముచేభవిష్యత్తునందగుననికాకనటికే — అప్పుడే యగుచుండినట్లు దృఢపరుపబడుచున్నది. ఈ వర్తమానార్థక క్రియ 'ప్రతిపదోక్తము'' అని.

భవిష్యదర్థకముగా గాక వర్తమానార్థకముగా నర్థము జెప్పిన యెడల నర్థ మసంగత మగునని తెలిపియున్నాము. 'వర్తమానే లట్' అనుసూత్రముచే వచ్చిన ప్రత్యయ మని యెంచి యర్థము చెడినను ప్రతివాదులు వర్తమానార్థకమని భావించియున్నారు. "వర్తమాన సామీప్యే వర్తమానవద్వా'' అను సూత్రమువలన వర్తమానసామీప్యార్థమందు అనగా సన్నిహితభవిష్యత్తునందువచ్చినప్రత్యయమనియు, అర్థము సంగతమే యని పాపము భావింపలేకపోయినారు. ఇట్లు వర్తమాన సామీప్యార్థకక్రియ వారనుకొనిన ప్రతిపదోక్త మగును గనుక ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము. ఈప్రతివాదులే తమ ఉత్తరభారతములో నెట్లు వ్రాసిరో చూడుడు—

"ఉభయసైన్యములు అన్యోన్యప్రహారములకు గడంగునపుడు బీభత్సుండు స్వజనసంహారమునకు భీతుండయ్యు, ఘోరుప్రళయముచే భవిష్యత్తునందు స్త్రీదౌష్ట్యకారణమున వర్ణసంకర మగునను భీతిం జెందియు విహ్వలుం డయ్యెను". (పుట 21)

వీరే "అర్జునునకు వర్ణసంకరము యుద్ధముచే భవిష్యత్తునం దగునని కాక, నాటికే అప్పుడే యగుచుండినట్లు దృఢపరుపబడుచున్నది'' అని వెనుకజూపినట్లు వ్రాసినవారు. వీరు తమ వెనుకటివ్రాతను తామే రద్దుచేసుకొని భవిష్యత్తునందు వర్ణసంకర మగునను భయమే అర్జును

నకు గలిగినట్లు నవీనముగా వ్రాసియుండుటచే గూడ వారి వ్రాత పరాస్తమైనది.

నాలుగవయంశ మిట్లున్నది— 'అర్జునవిషాద హేతువులలో వర్ణ సంకర మగుచున్నదను సంశయమునకుమాత్రము శ్రీకృష్ణుడు సమాధాన మీయనందువలన వర్ణసంకరభీతి శ్రీకృష్ణునకు గలదని కొందరు చెప్పుచున్నారు. కాని యది తప్పు. శ్రీకృష్ణుడు శాస్త్రయుక్తముగ సమాధాన మిచ్చియున్నాడు. "కుత స్త్వా కశ్మల మిదమ్" అనుసూత్రప్రాయమగు శ్లోకముచే నర్జునవిషాద హేతువులలో నొకటి యగు స్త్రీల ప్రవర్తనమును గూర్చిన సందేహము నివర్తింపబడినది. అని.

ఇచ్చట కొందరు చెప్పుచున్నది తప్పను ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము— సంకరము ధర్మమేకనుక వర్ణసంకరభీతి శ్రీకృష్ణునకు గలదని చెప్పుట తప్పందురా? దానికి శ్రీకృష్ణుడు సమాధాన మీయలేదని చెప్పుట తప్పందురా?

"యది హ్యహం న వర్తేయ జాతు కర్మ ణ్యతంద్రితః ।
మమ వర్త్మాఽనువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥
ఉత్సీదేయు రిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చే దహమ్ ।
సంకరస్య చ కర్తా స్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః ॥"
(గీ. 3-24)

ఇవి శ్రీకృష్ణవాక్యములే. ఇచ్చట నేనొకప్పుడైన కర్మమార్గమును విడిచి యున్నయెడల ననుజూచి లోకు లందరు విడిచివేయుదురు. దానిచే లోకులకు హానికలుగును. లోకోద్ధరణమునకై యావిర్భవించిన నేను కర్మమార్గమును విడచుటవలన సంకరముచేసినవాడను, లోకహాని జేసినవాడను అయిపోవుదును అని చెప్పియుండెను.

దీని సారాంశము— వర్ణసాంకర్యము లేకుండుటకై విధ్యుక్తముగా లోకులు నామూలమున కర్మమార్గనిష్ఠులై యుండవలయుననియే నేను కర్మమార్గనిష్ఠుడనై యుంటిని. అని.

ఇట్లు 'న కుర్యాం కర్మ చేదహం, సంకరస్య చ కర్తా స్యామ్' అని యున్న శ్రీకృష్ణవాక్యము సంకర మధర్మ మనియు, నాడెంతమాత్రము వర్ణసాంకర్యము లేదనియు ధ్రువపరచుటను బట్టి "మహాభారతమునాటికి సంకరసంతాన మెక్కువమైనది" "ఆనాడు ఏ స్త్రీనైనను ఏ పురుషు డైనను పొందవచ్చును" అను ప్రతివాదిదుష్ప్రసంగము దూరాపాస్తమైనది.

దీనిని బట్టి అర్జును డూహించినట్లు మాత్రము కాక కర్మమార్గభ్రంశమూలకమగు వర్ణసంకరభీతి శ్రీకృష్ణునకున్నదని స్పష్టమే. కనుక వర్ణసంకరభీతి శ్రీకృష్ణునకు గలదని చెప్పుట తప్పు. అను ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము.

ఇక వర్ణసాంకర్యసందేహమునకు "కుత స్త్వా కశ్మల మిదమ్" అనుశ్లోకముచే సమాధానమీయబడినదను విషయము బరిశీలింతము— ఐదవ యంశములోని విషయ మిది—

"అర్జునుని కాలమునకు సంతానమునకై యే స్త్రీనైనను ఋతుకాలమున నేపురుషునైన గోరి పొందవచ్చును. అప్పటికుండిన యార్యధర్మమును దూషించుటచే శ్రీకృష్ణు డది యనార్యజుష్ట మని సమాధాన మిచ్చియున్నాడు. అట్లు స్త్రీల ప్రవర్తనమునుగూర్చి యుగ్గడించుట అకీర్తికరము అని కూడ చెప్పినాడు. కారణ మేమనగా, అర్జునుని మాతృపితామహీప్రపితామహీగణముయొక్కయు, భార్యయొక్కయు వృత్తాంతములు దీనివలన సుఘాటితము లగుచున్నవి".

ఈవ్రాతనుబట్టి 'అనార్యజుష్టమ్' అనుపదముచే వర్ణసాంకర్య ప్రశ్నమునకు సమాధాన మీయబడిన దని ప్రతివాదుల తాత్పర్యము.

ఆపదమునకు అర్థము నాల్గవయంశములో జూపినట్లు అర్జునా! నీకు దాపరించిన తెలివితక్కువ ఆర్యులు పొందరానట్టిది. అని వ్రాయ

బడుటచే 'అనార్యజుష్ట' మనగా నార్యులుపొందరానిదని వారియర్థము, శ్రీకృష్ణునిచే నిట్లు మందలింపబడిన యర్జునుడు ఆర్యుడా? అనార్యుడా? అని ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాను. అనార్యు డను పక్షములో అనార్యులు పొందిన తెలివితక్కువనుగూర్చి యిది యార్యులు పొందరానట్టిదని మందలించుట అయుక్తము. ఆర్యుడవైన నీవు పొందరానట్టిది. అని మందలించినప్పుడే అది యుక్తము. కనుక నర్జును డార్యుడే యన వలెను.

ప్రతివాదులు, 'ఋతుకాలములో నేస్త్రీనైన నేపురుషుడైనను సంతానమునకై అర్జునుని కాలములో గోరి పొందవచ్చును. అదియప్పటి కుండిన యార్యధర్మము, అనివ్రాసి 'యాధర్మమును దూషించినా డర్జునుడు' అని వ్రాసినారు. అది ధర్మమై యాపై యార్యధర్మమై యుండినయెడల ఆర్యుడైన యర్జునుడు దాని నెట్లు దూషించును? స్త్రీ పురుషులకు ప్రతివాదులు తెచ్చిపెట్టిన వ్యభిచారపద్ధతి, వేదశాస్త్ర నిషిద్ధమనియును, ఆనాటి మహారాజులు శాస్త్రీయమార్గమున ప్రజా పరిపాలనము చేసిన వారనియును, వారికి మార్గదర్శకులు ధర్మవ్యవస్థాపకులగు మహర్షు లనియును బృహదారణ్యకాదులలో వ్యభిచరింప వచ్చునని యున్నదని వ్రాసిన ప్రతివాదుల దసత్యమనియును, శ్వేతకేతుగాథ, నియోగనిధిని బలపరచుటకై చెప్పబడినకథయేకాని మరొకటి కాదనియును, నిషిద్ధమైన వ్యభిచారమూలకమగు సాంకర్యము లేకుండ ధర్మప్రతిష్ఠాపనము చేయుటే నాకృత్యమని కృష్ణభగవానుడు చెప్పియుండెననియును నిరూపించియున్నాము. ప్రతివాదుల నోటి మాటలనుకూడ జూతము—

స్త్రీపురుషులకు స్వేచ్ఛావిహారము ధర్మమా? అదియు ననార్యధర్మము కాక వేదశాస్త్రమూలక మనబడెడి యార్యధర్మమా? ఆయార్యధర్మమును దూషించుటా? ఆదూషించినవాడు అనార్యుడు కాక యార్యుడైన యర్జునుడా? ఆర్యధర్మము నార్యుడుదూషించునా?

"అధర్మాఽభిభవా త్కృష్ణ ప్రదుష్యన్తి కులస్త్రియః... జాయతే వర్ణ సంకరః" అనుచు వర్ణసంకర మధర్మకార్య మని యర్జును డనియుండ నది ధర్మమే యను ప్రతివాదుఁకు పాపభీతియున్నదా?

అర్జునుడు ఆర్యధర్మమును దూషించెనట! అదియనార్యజుష్టము అనగా నార్యులు పొందరానట్టి తెలివితక్కువ యని శ్రీకృష్ణుడు సమాధానము చెప్పెనట! అట్లు స్త్రీల పరివర్తనము నుగ్గడించుటలో కుంతీ, అంబాలికా, సత్యవతీ, ద్రౌపదుల వృత్తాంతము లుద్ఘాటితము లగుటచే 'అకీర్తికరమ్' అని కూడ చెప్పినాడట! ఆపై యర్జునుడు మరు మాటాడక పడియుండెనట! ఏమి సమన్వయము?

శ్రీకృష్ణు డేది యనార్యజుష్టమని చెప్పెనో, ఏది యకీర్తికర మనిచెప్పెనో అది యస్వర్గ్యమనికూడ జెప్పెను. అనగా స్వర్గప్రదము కానిదని యర్థము. అట్టిదేది? వ్యభిచారదూషణ మన్నమాటా? వ్యభిచారమును దూషింపకున్న స్వర్గముప్రాప్తించు నని సమాధాన మిచ్చె నన్నమాటః? ఈసమాధాన మెవ్వనిది?

"య శ్శాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః ।
న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్ ॥
తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ" (గీ16-24)

కర్తవ్య మేదియో అకర్తవ్య మేదియో తెలుపునది శాస్త్రమే యని బోధించిన కృష్ణభగవానునిదా? ఆశాస్త్ర మెట్లున్నది?

"యథా స్తేనో యథా భ్రూణహైవ మేవ భవతి యోఽయోనౌ రేత స్సించతి" భాష్యమ్— అయోనౌ ప్రతిషిద్ధయోనౌ యో రేత స్సించతి ఏష సువర్ణస్తేయకారిణా భ్రూణహత్యాకారిణా చ సమో భవతి".

"నాన్యస్త్రియ మభిలషే న్నాన్యశ్రియమ్"

తన పత్నిలో దప్ప పరస్త్రీతో సంచరించుట మహాపాప మని చెప్పుచున్నది.

ఇట్లు శాస్త్రదూష్యమై యున్న వ్యభిచారమునుబట్టికొని యది యార్యధర్మమనియు, వ్యభిచారమును దూషించినయర్జునునకు స్వర్గము లభింపదని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెననియు వ్రాత సాగించిన ప్రతివాదులకు ఎంత నిరంకుశత్వము?

యుద్ధమువలన కులక్షయము, కులధర్మనాశనము, కులస్త్రీలకు దోషప్రాప్తి, వర్ణసంకరము కలుగును అని యర్జును డనుటలో కుంతీ సత్యవతీ అంబాలికా ద్రౌపదుల వృత్తాంతము లుద్ఘాటితము లైనవట. ఇది యసంబద్ధప్రలాపము. నియోగవిధిని, పంచపతిత్వమును వ్యభిచారమని చెప్పుట నింద్యము. నియోగవిధి వేరు. వ్యభిచారము వేరు. అని వెనుక నిరూపించియే యున్నాము. కుంతీసత్యవతుల పవిత్రతను గూర్చి వేదవ్యాసనిందానిరాకరణములో నిరూపించియున్నాము. ద్రౌపదీనిందానిరాకరణములో పంచపతిత్వమును గూర్చి నిరూపింపబడును. కనుక నీప్రతివాదిప్రసంగము హేయము.

"కుత స్త్వా కశ్మలమిదమ్" అను శ్లోకమునకు తాత్పర్య మే మనగా శత్రువులు శస్త్రధారులై హింసించుటకు సిద్ధముగా నున్న యీవిషమసమయములో యుద్ధముచేయరాదను చిత్తసంమోహము నీకెట్లు ప్రాప్తించినది. ఇది యనార్యజుష్టము. అనగా పామరసేవితము. అస్వర్గ్యము. అనగా దుర్గతిహేతువు, అకీర్తికరము. కనుక ఇహపరలోక హాని. అని.

'ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధా చ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య నవిద్యతే' అను సిద్ధాంతమును బట్టి స్వధర్మమైన యుద్ధమును మానివేయుటవలన నిహాపరలోకహాని యని యుపదేశసారాంశము.

యుద్ధమూలకమైన వర్ణసంకరమును గూర్చి శ్రీకృష్ణు డేమిసమాధానము చెప్పినట్లు? అని ప్రశ్నించు ప్రతివాదులకు గొంచెము చెప్పవలసియున్నది—

"స్వధర్మ మపి చావేక్ష్య న వికంపితు మర్హసి ।
ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధా చ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య న విద్యతే ॥"

అను భగవద్వాక్యము క్షత్రియునకు స్వధర్మము యుద్ధమని తెలుపుచున్నది. తన వర్ణమునకు, తన యాశ్రమమునకు నవశ్యకర్తవ్యముగా శాస్త్రముచే విధింపబడినదే స్వధర్మము. స్వధర్మరూపమైన యావశ్యకకార్యము దోషసంభావనామాత్రమున బరిత్యజింపతగినది కాదు. ప్రాప్తించినపు డాదోషములకు పరిహారోపాయ మాశ్రయణీయము. ఈవిషయమై మహాభాష్యకారవచనము లిట్లున్నవి —

"న హి భిక్షుకా స్సన్తీతి స్థాల్యో నాధిశ్రియన్తే, న హి మృగా స్సన్తీతి యవా నోప్యన్తే ప్రతివిధేయం చ దోషేషు"

భిక్షుకులు వచ్చియున్నారని పెట్టలేక వంట మానుకొనువా రుండరు. మృగములు తినిపోవునని సస్యములు నాటనివా రుండరు. బాధకము లేర్పడినపుడు పరిహారోపాయము లాశ్రయింపబడును. అని భావము.

అర్జునుడు స్వధర్మమైన యే యుద్ధమును పాపహేతు వనుకొనెనో అది స్వధర్మమగుటవలన నట్టి యుద్ధమును పరిత్యజించుట పాపహేతువని భగవాను డుపదేశించెను. యుద్ధమూలకముగ నేయే పాపములు ప్రాప్తించునని యర్జును డనుకొనెనో అవి ప్రాప్తింపకుండెడి మార్గమును భగవాను డిట్లుపదేశించెను —

"సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభాలాభౌ జయాజయౌ ।
తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైవం పాప మవాప్స్యసి ॥"
(గీ. 2–38)

రాగద్వేషరహితుడనై యుద్ధఫలనిరపేక్షుడనై యిది క్షత్రియుడనైన నాకు విహితమైన ధర్మమను తాత్పర్యముతో యుద్ధము జేసిన నీకు పాపము ప్రాప్తింపదు. అని.

ఈయుపదేశములో యుద్ధానంతరము ధర్మబద్ధమైన పరిపాలనమును బట్టి నీవూహించిన వర్ణసాంకర్య ముండదని చెప్పినట్లే. కనుకనే యుద్ధమైనతరువాత పరితపించుచు నేను రాజ్యమును స్వీకరింపనని చెప్పిన యుధిష్ఠిరునితో నర్జును డిట్లనెను—

"రాజదండభయా దేకే పాపాః పాపం న కుర్వతే ।
యమదండభయా దేకే పరలోకభయా దపి ॥
పరస్పరభయా దేకే పాపాః పాపం న కుర్వతే ।
ఏవం సాంసిద్ధికే లోకే సర్వం దండే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥
న కన్యోద్వాహనం గచ్ఛే ద్యది దండో న పాలయేత్ ।
న తిష్ఠే ద్యువతీ ధర్మే యది దండో న పాలయేత్ ॥"

(శాంతి ప_అ 15)

దండనీతి ననుసరించి రాజు పరిపాలనమునుచేసినపుడు పాపాత్ములుకూడ పాపము లాచరింపరు. రాజదండనమే లేకున్న కన్యక వివాహమునే చేసికొనరు. యువతి ధర్మమార్గమం దుండనేయుండదు. కనుక నీవు రాజ్యపరిగ్రహముజేసి ప్రజలను సన్మార్గవర్తులనుచేయుము. అని.

దీనివలన రాజదండనముచే సాంకర్యాదిదోషము లుండవని శ్రీకృష్ణోపదిష్టుడైన యర్జునుడు వెల్లడించినట్లు స్పష్టము.

ఇంతవరకు భగవద్గీతావచనములకు ప్రతివాదులు చెప్పిన దంతయు విరుద్ధార్థ మనియు, పరిత్యాజ్య మనియు నిరూపించినాము.

నాటిసంకరమునకు సంబంధించియున్న దనుచు వ్రాసిన ఇంకొక విషయ మున్నది దానిని గూడ బరిశీలింతము—

—• నహుషధర్మజసంవాదాంశ పరిశీలనము •—

"దేశమునం దెవ డేవర్ణమువాడో తెలిసికొనలేమని ఈక్రింది ధర్మజ నహుషసంవాదములోని శ్లోకార్థములు చెప్పుచున్నవి—

"జాతి రత్ర మహాసర్ప మనుష్యత్వే మహామతే ।
సంకరా త్సర్వవర్ణానాం దుష్పరీక్ష్యేతి మే మతిః ॥

సర్వే సర్వా స్వపత్యాని జనయన్తి సదా నరాః ।"(వనప.అ180)

ఓమహాసర్పమా! ఈమనుష్యజాతియం దిపుడు సర్వవర్ణముల యొక్క సాంకర్యమువలన జాతిని బరీక్షింపలేమని నా యభిప్రాయము. అన్నివర్ణములవారు నన్నిజాతిస్త్రీలయందును సంతానము గనుచున్నారు". (మ. భా. చ. పు 7)

ప్రతివాదులు పై శ్లోకములోని 'అత్ర మనుష్యత్వే' అను పదములకు 'ఈమనుష్యజాతియందు' అని యర్థమువ్రాసి, పిమ్మట 'ఇపుడు' అని యొకమాటను చేర్చినారు. ఆయర్థము నిచ్చు పదము ఆవాక్యములలో లేదు. అది 'సదా' అనుపదమునకు విరుద్ధము. ఆతప్పు నటుండనిచ్చి, యాధర్మజనహుషసంవాదప్రకారము నవలోకింతము—నహుషుడగస్త్య మహర్షిశాపమును బట్టి యజగరమై పూర్వజ్ఞానము కలిగియుండి భీమసేనుని బంధించి యున్నపుడు యుధిష్ఠిరుడు సమీపించి సంభాషింప నహుషు డిట్లనెను—

"నాహ మేనం విమోక్ష్యామి నచా న్యదపి కామయే ।
ప్రశ్నా నుచ్చారితా నద్య వ్యాహరిష్యసి చే న్మమ ॥
అథ పశ్చా ద్విమోక్ష్యామి భ్రాతరం తే వృకోదరం ।"

నీలకంఠీయం— నహుషస్తు జ్ఞానమేవ పురుషార్థ ఇతి మత్వా 'న చాన్య దపి కామయే' ఇతి స్వస్య జ్ఞానా దన్యత్ర వైరాగ్య ప్రదర్శనకామః ప్రశ్నమేవ వృణోతి ప్రశ్నానితి ।

యుధిష్ఠిరా! నీ భీమసేనుని విడువను. నా కితరమైన కోరిక లేదు. నేనడిగిన ప్రశ్నములకు సమాధానము జెప్పెదవేని నీసోదరిని

విడిచివేయుదును. అని. ఇట్లనుటలో నహుషుడు జ్ఞానమే పురుషార్థమనియు, తనకు జ్ఞానముకంటె మిగిలినవిషయములయందు వైరాగ్యమే యనియు వెల్లడించెను.

యుధిష్ఠిరః—

"బ్రూహి సర్ప యథా కామం ప్రతివక్ష్యామి తే వచః ।
అపి చేచ్ఛక్నుయాం ప్రీతి మాహర్తుం తే భుజంగమ ॥
వేద్యం చ బ్రాహ్మణే నేహ తద్భవా న్వేత్తి కేవలమ్ ।
సర్పరాజ తత శ్శ్రుత్వా ప్రతివక్ష్యామి తే వచః ॥"

నీలకంఠీయమ్— బ్రాహ్మణేనేతి । ఘటంకరోతీతి వద్భావినీం వృత్తి మాశ్రిత్య అబ్రాహ్మణేఽపి ముముక్షౌ బ్రహ్మవిద్వాచి బ్రాహ్మణశబ్దప్రయోగః । శ్రుతౌ "అమానం చ మానం చ నిర్విద్యాఽథ బ్రాహ్మణః" ఇతి శ్రవణమననాత్మక మమానం నిదిధ్యాసనాత్మకం మానం చ నిర్విద్య నిష్పాద్య బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవిద్భవతీతి దర్శనాత్ । కేవలం నిర్విశేషం వేత్తి పురుషార్థత్వేన జానాతి చేత్తర్హి తద్వక్ష్యామి మతిసంవాదాయ"

యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను— నీవడుగుము. నీకు ప్రీతికలిగించుటకై నేను చెప్పగలుగుదునేని సమాధానము జెప్పెదను నీవు బ్రాహ్మణునకు వేద్యమైన నిర్విశేషస్వరూపము పురుషార్థమని గ్రహించితివేని నా సమ్మతిని ప్రదర్శించుటకై చెప్పెదను. అని.

ఇచ్చట 'బ్రాహ్మణునకు వేద్యము' అనుటలో బ్రాహ్మణశబ్దము జాతివాచకముగా గాక శ్రుతిసమ్మతినిబట్టి బ్రహ్మవిద్వాచకముగా వాడబడినది. ఇచ్చట 'ఘటమునుచేయుచున్నాడు' అనునపుడు చేత పూర్తియైనప్పుడు వాడవలసిన ఘటపదమును ముందే వాడినట్లు బ్రహ్మవేద్యమయిన తరువాతవాడబడవలసిన బ్రాహ్మణశబ్దము ముందే వాడబడినది. బ్రాహ్మణశబ్దము జాతివాచక మొకటి, బ్రహ్మవిద్వాచక మొకటి. ఇచ్చట బ్రహ్మవిద్వాచకమే వాడబడినది.

సర్పః—

"బ్రాహ్మణః కో భవే ద్రాజన్ వేద్యం కిం చ యుధిష్ఠిర ।
బ్రవీహ్యతిమతిం త్వాం హి వాక్యై రనుమిమీమహే ॥"

నీలకంఠీయమ్— తత్ర యాన్యేవ బ్రహ్మవిల్లక్షణాని తాని బ్రహ్మవిద్యాసాధకానీతి మన్వానో బ్రహ్మవిదో లక్షణం బ్రహ్మస్వరూపం చ పృచ్ఛతి—బ్రాహ్మణ ఇతి ॥

ఈపై నహుషు డిట్లు ప్రశ్నించెను— యుధిష్ఠిరా! నీవాక్యములచే నీవు అతిమతిమంతుడవని గ్రహించితిని. బ్రాహ్మణు డెట్టివాడో వేద్య మెట్టిదో చెప్పుము. అని.

ఇట్లు ప్రశ్నించుటలో బ్రహ్మవేత్త కేవి లక్షణములో అవియే బ్రహ్మవిద్యకు సాధనములని గ్రహించి యా బ్రహ్మవేత్తలక్షణముల నడిగెను.

యుధిష్ఠిరః—

"సత్యం దానం క్షమా శీల మానృశంస్యం తపో ఘృణా ।
దృశ్యన్తే యత్ర నాగేన్ద్ర స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతః ॥
వేద్యం సర్ప పరం బ్రహ్మ నిర్దుఃఖ మసుఖం చ యత్ ।
యత్ర గత్వా న శోచంతి భవతః కిం వివక్షితం ॥"

నీలకంఠీయం—సత్యం యథార్థ మహింస్రం చ వచనం । ఆనృశంస్య మనైష్ఠుర్యం । తపః స్వధర్మాచరణం । ఘృణా కృపా ।పరం నిర్విశేషం । సవిశేషస్య వాఙ్మనసగోచరస్య క్షిత్యేవాఽబ్రహ్మత్వోక్తేః... ... ...

ఏవం స్వమత ముక్త్వా పరమతం జిజ్ఞాసతే 'భవతః కిం వివక్షిత' మితి ।

యుధిష్ఠిరుడు బ్రాహ్మణలక్షణప్రశ్నమున కిట్లు సమాధాన మిచ్చెను— సత్యము, దానము, క్షమ, సదాచారము, అనైష్ఠుర్యము,

స్వధర్మాచరణము, దయ. అను లక్షణము లున్నవాడు బ్రాహ్మణుడు అని.

ఇట్లు స్వమతమును చెప్పి నీవేమనెదవని నహుషు డడిగెను.

సర్పః—

"చాతుర్వర్ణ్యం ప్రమాణం చ సత్యంచ బ్రహ్మ చైవ హి ।
శూద్రే ష్వపి చ సత్యం చ దాన మక్రోధ ఏవ చ ॥
ఆనృశంస్య మహింసా చ ఘృణా చైవ యుధిష్ఠిర ।"

నీలకంఠీయమ్— సర్పస్తు బ్రాహ్మణపదేన జాతిమాత్రం వివక్షిత్వా శూద్రే తల్లక్షణాం వ్యభిచారయతి- చాతుర్వర్ణ్యమితి। స్వార్థేన చతుర్ణాం వర్ణానాం హితమ్ । సత్యం ప్రమాణం చ ధర్మవ్యవస్థాపకం బ్రహ్మ వేదః । శూద్రాచారస్మృతే రపి వేదమూలత్వాత్। సర్వోఽప్యాచారాదిః శ్రుతిమూలక ఇత్యర్థః । ఏవం చ సత్యాదికం యది శూద్రేఽప్యస్తి తర్హి సోఽపి బ్రాహ్మణ ఏవ స్యాదిత్యాహ— శూద్రేష్వపీతి ।

అపుడు నహుషుడు, బ్రాహ్మణజాతియందు వాడబడవలసి యున్నది బ్రాహ్మణపదము అను భావ మవలంబించి, శంకింపదలచి సత్యాదిలక్షణములుకలవానియందు వాడబడినయెడల చాతుర్వర్ణ్యమునకును హితమై, ధర్మవ్యవస్థాపకమై, వారివారి యాచారములను బోధించునది వేదమే యగుటచే సత్యాదిలక్షణములను బట్టి శూద్రసాధారణముగా బ్రాహ్మణశబ్దము వాడబడినపుడు అతివ్యాప్తిదోషము రాదా? యని యడిగెను.

ఇట్లడుగుటలో జాతినివిడిచి, కేవలలక్షణములను బట్టి బ్రాహ్మణశబ్దప్రయోగము యుక్తముగాదని భావము.

యుధిష్ఠిరః—

"శూద్రే తు య ద్భవే ల్లక్ష్మ ద్విజే తచ్చ నవిద్యతే ।

న వై శూద్రో భవే చ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణో న చ బ్రాహ్మణః ॥
యత్రైత ల్లక్ష్యతే సర్ప వృత్తం స బ్రాహ్మణ స్స్మృతః ।
యత్రైత న్న భవే త్సర్ప తం శూద్ర మితి నిర్దిశేత్ ॥"

నీలకంఠీయమ్— ఇతరస్తు బ్రాహ్మణపదేన బ్రహ్మవిదం వివక్షిత్వా శూద్రాదే రపి బ్రాహ్మణత్వ మభ్యుపగమ్య పరిహరతి— శూద్రేత్వితి। శూద్రలక్ష్మ కామాదికం న బ్రాహ్మణేఽస్తి, నాపి బ్రాహ్మణలక్ష్మ శమాదికం శూద్రేఽస్తీత్యర్థః । శూద్రోఽపి శమా ద్యుపేతో బ్రాహ్మణ ఏవ। బ్రాహ్మణోఽపి కామాద్యుపేత శ్శూద్ర ఏవేత్యర్థః ।

ఆపై యుధిష్ఠిరుడు తానువాడిన బ్రాహ్మణశబ్దము జాతిని చెప్పక బ్రహ్మవేత్తను చెప్పునదే యను భావముతో బ్రహ్మవేత్తయైనపుడు శూద్రాదులయందు అట్టి బ్రాహ్మణశబ్దప్రయోగమునంగీకరించి యిట్లనెను— బ్రాహ్మణలక్షణములు శమదమాదులు, శూద్రలక్షణములు కామాదులు. శమాదిలక్షణములు కలిగి శూద్రు డున్నపుడు లక్షణములను బట్టి వాడబడు బ్రాహ్మణశబ్ద మాతనిని చెప్పును. కామాదిలక్షణములు కలిగి బ్రాహ్మణు డున్నపుడు లక్షణములను బట్టి వాడబడు శూద్రశబ్ద మాతనిని చెప్పును. అని.

సర్పః —

"యది తే వృత్తతో రాజన్ బ్రాహ్మణః ప్రసమీక్షితః ।
వృథాఽజాతి స్తదాఽఽయుష్మన్ కృతి ర్యావ న్న విద్యతే"

ఆపై నహుషు డిట్లనెను— జాతిని గణింపక నీ వనినట్లు వృత్తమును బట్టియే బ్రాహ్మణత్వనిర్ణయ మైనయెడల నట్టి వృత్తము గోచరింపనంతవరకు జాతి వ్యర్థము కాదా? అని.

యుధిష్ఠిరః—

"జాతి రత్ర మహాసర్ప మనుష్యత్వే మహామతే ।
సంకరా త్సర్వవర్ణానాం దుష్పరీక్ష్యేతి మే మతిః ॥

సర్వే సర్వాస్వపత్యాని జనయన్తి సదా నరాః ।
వాఙ్మైథునమథోజన్మ మరణం చ సమం నృణామ్ ॥
తస్మాచ్ఛీలం ప్రధానేష్టం విదుర్యే తత్త్వదర్శినః ।
ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే ॥
తత్రోపనయనం ప్రోక్తం ద్విజాతీనాం యథాక్రమమ్ ।
తత్రాఽస్య మాతా సావిత్రీ పితా త్వాచార్య ఉచ్యతే ॥
తావచ్ఛూద్రసమోహ్యేష యావద్వేదే న జాయతే ।
తస్మిన్నేవం మతిద్వైధే మనుః స్వాయంభువోఽబ్రవీత్ ॥
కృతకృత్యాః పునర్వర్ణా యది వృత్తం న విద్యతే।
సంకర స్తత్ర నాగేన్ద్ర బలవాన్ ప్రసమీక్షితః ॥
యత్రేదానీం మహాసర్ప సంస్కృతం వృత్త మిష్యతే ।
తం బ్రాహ్మణ మహం పూర్వ ముక్తవాన్ భుజగోత్తమ ॥ ”

నీలకంఠీయమ్— ఉత్తరమాహ । జాతిరితి । వాగాదీనా మివ మైథునస్యాపి సాధారణ్యా జ్జాతి ర్దుర్జ్ఞేయా .... ఆచార ఏవ బ్రాహ్మణ్యనిశ్చయే హేతు ర్వేదప్రామాణ్యా దిత్యుపసంహరతి— తస్మాదితి । ప్రధానం చ తదిష్టంచేతి కర్మధారయః । కర్మైవ బ్రాహ్మణ్యహేతు రిత్యాహ— ప్రాగితి । నాభివర్ధనాత్ నాలచ్ఛేదనాత్ జాయతే సంయుజ్యతే। వేదసంయోగానన్తరమేవ బ్రాహ్మణ్యముదేతి ... ద్వైధే జాతౌ సంశయేసతి। వృత్తం వైదికసంస్కారో యది న విద్యతే తర్హి సర్వాః ప్రజాః కృతకృత్యాః శూద్రతుల్యాః । తథా చ స్మృతిః—

“న శూద్రే పాతకం కించి న్న చ సంస్కార మర్హతి” ఇతి। తేషాం సంస్కారానర్హత్వనిష్పాపత్వాభిధానాత్ కృతకృత్యత్వం దర్శయతి । తద్వత్ త్రైవర్ణికా అపి స్యురిత్యర్థః । అత్ర వృత్తాఽభావే ఉపసంహరతి— యత్రేతి ।

అపుడు యుధిష్ఠిరు డిట్లు చెప్పెను— ఈతని దీజాతియని తెలిసి కొనుటకు వృత్తమునే ఆధారపడవలయును. ఆకృతిభేదము లేని మను ష్యులలోని జాతులు దుర్జ్ఞేయములై యుండును. జన్మమునుబట్టియే జాతిని నిర్ణయించవలయును. ఆజన్మము స్త్రీపురుషసంబంధమూలకము. ఆసంబంధము సజాతీయమే కాకవిజాతీయముకూడ గావచ్చును. వాగ్వ్యా పారము జననము మరణమువలె స్త్రీపురుషాన్యోన్యసంబంధముకూడ సర్వసాధారణ మగుటవలన ఏపురుషు డైనను ఏస్త్రీయం దైనను రాగ మూలమున ప్రవర్తించి సంతతిగలిగించుచుండుటచే జాతిదుర్జ్ఞేయ మను టకు హేతువు.

కనుక వేదప్రాధాన్యమును బట్టి శీలమే(ఆచారమే) బ్రాహ్మణ్య నిశ్చయమునకు ప్రధానకారణము. జాతికర్మాదులు, ఉపనయనసంస్కా రము బ్రాహ్మణ్యహేతువులుగా ద్విజులకు విధింపబడినవి. ఉపనయన సంస్కారనిమిత్తమున సావిత్రి మాతయు, ఆచార్యుడు పితయు నగు దురు. వేదసంబంధము లేనంతవరకు జాతిబ్రాహ్మణుడు కూడ శూద్ర సముడే. వైదికసంస్కారము లేనపుడు త్రైవర్ణికులును శూద్రతుల్యులే యని స్వాయంభువమనువు చెప్పెను. సంస్కారముతో బనిలేకయే యెట్టిపాతకములేని శూద్రులు కృతకృత్యులనబడుదురు. వృత్తము లేన పుడు సంకరమూహ్యము. కనుక మహాసర్పమా! వృత్తము, వైదిక సంస్కారము నెవ్వనియందుండునో అతనినే బ్రాహ్మణుడని నేను చెప్పియుంటిని. అని. ఇట్లుచెప్పుటలో జన్మసిద్ధమైన జాతివిశేషము పైలక్షణములచేతనే గ్రహింపదగినదని బోధింపబడెను.

కనుక జాతిని, వృత్తమునుబట్టి పరీక్షింపవలయునని ధర్మజుడు చెప్పెనే కాని జాతిని పరీక్షింపనే లేమనిచెప్ప లేదు.

—సారాంశము—

ఇచ్చట, బ్రహ్మవేత్తలక్షణములను గూర్చియే నహుషధర్మజుల ప్రశ్నోత్తరములు నడచినవి. అందు "బ్రాహ్మణః కో భవే ద్రాజన్"

అనుచు నహుషుడు బ్రాహ్మణుని (బ్రహ్మవిదుని) లక్షణములడిగెను. దానికి —

"సత్యం దానం క్షమా శీల మానృశంస్యం తపో ఘృణా.
దృశ్యన్తే యత్ర నాగేన్ద్ర స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతః"

అని యుధిష్ఠిరుడు సమాధానము చెప్పెను. ఆపై నహుషుడు, బ్రాహ్మణశబ్దమును జాతివాచకముగా వాడక సత్యాదిలక్షణములను బట్టి వాడినప్పుడు ఇతరజాతీయులయందు కూడ సత్యాదిలక్షణములను బట్టి వాడవలసియుండును కనుక నతివ్యాప్తి రాదా? యని ప్రశ్నించెను.

దానికి యుధిష్ఠిరుడు. నేనువాడిన ఈబ్రాహ్మణశబ్దము జాతివాచకము కాక బ్రహ్మవిద్వాచకమగుటచే నాలక్షణములు కలవాని నెవ్వనినైన యీబ్రాహ్మణశబ్దము చెప్పుటలో దోషములేదని సమాధానమిచ్చెను.

ఆపైనహుషుడు — యుధిష్ఠిరా! నీవనినట్లు బ్రాహ్మణశబ్దార్థము వృత్తమునుబట్టియే నిర్ణీతమగునెడల నదిగోచరింపనపుడు జాతి వ్యర్థము కాదా? అని ప్రశ్నించెను ఇట్లుప్రశ్నించుటలో కేవలవృత్తమునే కాక జాతినిగూడ యోజనచేసి బ్రాహ్మణశబ్దమును వ్యవహరించుట యుక్త మని ప్రష్టకు తాత్పర్యము.

దానిపై యుధిష్ఠిరుని సమాధాన మిది —

"జాతి రత్ర మహాసర్ప మనుష్యత్వే మహామతే।
సంకరా త్సర్వ వర్ణా నాం దుష్పరీక్ష్యేతి మే మతిః.
సర్వే సర్వా స్వపత్యాని జనయన్తి సదా నరాః।
వాఙ్మైథున మథో జన్మమరణంచ సమం నృణామ్.
తస్మాచ్ఛీలం ప్రధానేష్టం విదు ర్యే తత్త్వదర్శినః"

అనగా సర్వవర్ణసాంకర్యమువలన మనుష్యులలోనిజాతిదుర్జ్ఞేయము. జననమరణవాగ్వ్యాపారమైథునములు సర్వులకు స్వాభావికములు కనుక సర్వపురుషులు సర్వస్త్రీలయందును సదా సంతతిని గలిగించు

చుందురు. ఇట్లు దుర్జ్ఞేయమై యున్న జాతికి ముఖ్యమైన అభివ్యంజకము ఆచార మనబడు శీలమే. కనుకనే వృత్తము కలవాడు బ్రాహ్మణుడని చెప్పితిని. అని.

ఈసమాధానములో జాతి నిరసింపబడలేదు. 'ఆచారఃకులమాఖ్యాతి' అనున్యాయమున జాతినిర్ణాయక మగు ముఖ్యమైన వృత్తమును బట్టి జాతికూడ సంగృహీతమైనది. వేదసంబంధము, వైదికసంస్కారములు లేని కేవలజాతి ప్రశంసనీయము కాదని కూడ సమాధానములో జెప్పబడినది.

సర్వే సర్వా స్వపత్యాని జనయన్తి సదా నరాః।

అని సార్వకాలికముగా జెప్పబడిన విషయముపై ప్రతివాదులు "ఇపుడుసర్వవర్ణముల యొక్క సాంకర్యము వలన జాతిని బరీక్షింపలేము" అని చెప్పి నట్లు వ్రాయుట అన్యాయము.

జన్మహేతువగు స్త్రీపురుషసంబంధములో సాంకర్యముకూడ సంభవింపవచ్చునుకనుక నట్లు సంభవించినప్పుడు దుర్జ్ఞేయమైన జాతిని వ్యంజకములైన లక్షణములనుబట్టియే గ్రహింపవలసియున్నదని జాతి వ్యంజకములైన లక్షణములలోని వృత్తమునుబట్టి బ్రాహ్మణ్యనిర్ణయమును ధర్మజుడు చేసినట్లు శ్లోకములు చెప్పుచుండ "దేశమునం దెవ డేవర్ణపువాడో తెలిసికొనలేమని శ్లోకార్థములుచెప్పుచున్నవి" అనుచు దేశమున కంతకును సాంకర్యమునే కల్పించుట ప్రతివాదుల కయుక్తము.

సంకరజాతులును శీలమునుబట్టి తత్పరీక్షయును ధర్మజుని నాటి విషయమే కాదు, ఏనాటిదో అయినమనుస్మృతిలోనున్నది. చూడుడు—

"వర్ణాపేత మవిజ్ఞాతం నరం కలుషయోనిజమ్ ।
ఆర్యరూప మివానార్యం కర్మభి స్స్వై ర్విభావయేత్ ॥
అనార్యతా నిష్ఠురతా క్రూరతా నిష్క్రియాత్మతా ।
పురుషం వ్యంజయన్తీహ లోకే కలుషయోనిజమ్ ॥

పిత్ర్యం వా భజతే శీలం మాతుర్వో భయ మేవ వా ।
న కథం చ న దుర్యోనిః ప్రకృతిం స్వాం నియచ్ఛతి ॥
కులే ముఖ్యేఽపి జాతస్య యస్య స్యా ద్యోనిసంకరః ।
సంశ్రయత్యేవ తచ్ఛీలం నరోఽల్ప మపి వా బహు ॥ ”

అనగా వానివానిజన్మవిశేషమును శీలమే వెల్లడించుచుండు నని భావము— దీనిచే ధర్మజునివాక్యములు నాటి సంకరస్థితిని వెల్లడించుచున్నవను ప్రతివాదుల వ్రాత నిరస్తము.

ఆంధ్రభారతములో గూడ నహుషధర్మజసంవాద మెట్లున్నదో చూడుడు—

సీ. సత్యక్షమాదమశౌచదయాతపో
దానశీలంబు నెందేని గాన
నగు నట్టివాడు బ్రాహ్మణు డగు సుఖముదుః
ఖమ్ము లైనెడ విమోహమును బొంద
కునికియ వానికి నుత్తమం బగు వేద్య
మనిన నీచెప్పిన యగ్గుణములు
క్రియ శూద్రునం దు గల్గిన నతం డుత్తము
ద్విజుడుగా నేర్చునే నిజము విడిచి

ఆ. యట్టులయిన బ్రాహ్మణాదివర్ణవిభాగ మెట్లుగలుగునయ్యహీనులధికు
లనువివేకమదియపార్థకం బగుగాదె యనిననని యెనంతకాత్మజుండు.

వ. ప్రమాదంబున వర్ణసంకరంబయినపుడు వర్ణపరీక్షార్థంబుగా బ్రాహ్మణాదులకు వృత్తంబు వేఱువేఱ స్వాయంభువుం డైన మనువు సెప్పె. సత్యాదిగుణంబులు శూద్రునందు గలిగెనేని వాడు సచ్ఛూద్రుం డగుఁగాక, బ్రాహ్మణుండు గానేర్చునే. యవియు బ్రాహ్మణునందు లేనివాడు శూద్రుండ యనంబడుం గావున వృత్తంబులయుత్తమంబులు.

తే। విత్తహీనుండు వేఁడియు వివిధవిధుల
విత్తవంతుండు గానేర్చు వృత్తహీను

దైనవాడు విహీనుండ యందుఱ్ఱ గాన
విత్తరక్షకు గడు మేలు వృత్తరక్ష.

ఇందు "ప్రమాదంబున వర్ణసంకరం బయినప్పుడు పరీక్షార్థము వృత్తమును మనువు చెప్పెను" అనియున్న దేకాని ప్రతివాదు లన్నట్లు యుధిష్ఠిరునినాటికి దేశమంతయు సంకరమైపోయినదని చెప్పబడినట్లు లేదు కనుకగూడ ప్రతివాదిప్రసంగ మసంగతము.

బ్రాహ్మణ్యనిర్ణాయకము వృత్తమే యని యిచ్చట చెప్పినధర్మజుడు యక్షప్రశ్నములలో గూడ జెప్పెను. జూడుడు—

యక్షః—

"రాజన్ కులేన వృత్తేన స్వాధ్యాయేన శ్రుతేన వా ।
బ్రాహ్మణ్యం కేన భవతి ప్రబ్రూహ్యేత త్సునిశ్చితమ్ ॥

నీలకంఠీయమ్— స్వాధ్యాయేన అక్షరావాప్త్యా శ్రుతేన తదర్థగ్రహణేన సార్థవేదాఽధిగమేనేత్యర్థః ॥

అనగా బ్రాహ్మణ్యము కులమును బట్టియా? వృత్తమును బట్టియా? అర్థసహితవేదజ్ఞానమునుబట్టియా? అని యక్షు డడిగెను. ఇచ్చట కులవృత్తస్వాధ్యాయములలో నేది ముఖ్యకారణము? అని ప్రశ్నాభిప్రాయము.

యుధిష్ఠిరః—

"శ్రుణు యక్ష కులం తాత న స్వాధ్యాయో న చ శ్రుతమ్ ।
కారణం హి ద్విజత్వే చ వృత్తమేవ న సంశయః ॥

నీలకంఠీయమ్— కులం న కారణం స్వాధ్యాయః శ్రుతం చ ద్వయం మిలిత్వైక మేవ । తదపి న కారణ మితి యోజ్యమ్ ॥

"వృత్తం యత్నేన సంరక్ష్యం బ్రాహ్మణేన విశేషతః ।
అక్షీణవృత్తో న క్షీణో వృత్తతస్తు హతోహతః ॥"

యుధిష్ఠిరు డిట్లు చెప్పెను— కులముకాని, అర్థసహితవేద

జ్ఞానముకాని బ్రాహ్మణత్వములో ముఖ్యకారణముగాదు. వృత్తమే ముఖ్యకారణము. వృత్తమును యత్నముతో బ్రాహ్మణుడు సంరక్షించుకొనవలెను (ఇచ్చట బ్రాహ్మణుడుజాతిబ్రాహ్మణు డన్నమాట) వృత్తమునకు చేటుదెచ్చుకొను బ్రాహ్మణుడు చెడిపోవును. అని. ఈచెప్పుటలో బ్రాహ్మణజాతియెడల వృత్తమునకు ప్రాధాన్యము చెప్పబడెనే కాని కులస్వాధ్యాయశ్రుతములకు వైయర్థ్యము చెప్పబడలే దని గ్రహింపవలయును.

కనుక నే నఙ్ సూత్రమహాభాష్యములో నిట్లు చెప్పబడినది—

"తపః శ్రుతం చ యోనిశ్చేత్యేత ద్బ్రాహ్మణకారకమ్ ।
తపః శ్రుతాభ్యాం యో హీనో జాతిబ్రాహ్మణ ఏవ సః ॥"

స్వధర్మాచరణము, వేదార్థజ్ఞానము, జన్మము ననునవి బ్రాహ్మణ్యకారకములు, తపశ్శ్రుతవిహీనుడు జాతిబ్రాహ్మణుడే యగును. అని. పరాశరమాధవీయములో గూడ నిట్లు చెప్పబడినది—

తథాహాంగిరాః—

"జన్మశారీరవిద్యాభి రాచారేణ శ్రుతేన చ ।
ధర్మేణ చ యథోక్తేన బ్రాహ్మణత్వం విధీయతే ॥"

ఇతి యే తు గాయత్రీం సమ్యజ్ఞజానన్తి దూరే తదనుష్ఠానం తే విశిష్టమాతాపితృజన్యా అపి బ్రాహ్మణనామమాత్రం ధారయంతి । న తు యథోక్తబ్రాహ్మణశబ్దార్థత్వం తేషు విద్యతే... ...

"గ్రామస్థానం యథా శూన్యం యథా కూపస్తు నిర్జలః ।
యథా హుత మనగ్నౌ చ అమంత్రబ్రాహ్మణా స్తథా ॥"

(అ 8-17)

మాధవీయమ్— నను బ్రాహ్మణశబ్దస్య అవయవార్థ స్తస్మిన్నాభూత్, జాతిస్తు విద్యతే, విశిష్టమాతాపితృజన్యత్వం బ్రాహ్మణత్వజాతిః । తథా చ బ్రాహ్మణశబ్దస్య తస్మిన్ యౌగికత్వాఽసంభ

వేఽపి ర్యాథిసద్భావా ద్విపమా గ్నాబ్రాన్తా విత్యాహ- గ్రామేతి। గ్రామశబ్దో హి జననివాసస్థానే భూభాగవిశేషే ముఖ్యయా వృత్త్యా వర్తతే, కూపశబ్దశ్చ జలాధారే ఖాతే, హోమశబ్దార్థశ్చ శాస్త్ర సంస్కృతవహ్నౌ హవిః ప్రక్షేపరూపః।

తత్ర జనవిశిష్టస్థానం ముఖ్యో గ్రామః, జనశూన్యస్థానం తు గ్రామాభాసః, కూపహోమయోరప్యాభాసత్వ మేవం యోజనీయమ్। తైస్తై ర్దృష్టాన్తై రయం నామధారకో జాతిమాత్రసద్భావేఽపి బ్రాహ్మణాభాసో న తు ముఖ్యః।

పంకజశబ్దస్య చ యద్యపి జాతిః ప్రవృత్తినిమిత్తమ్, తథాప్యవయవార్థ స్తస్మిన్నిమిత్తేఽన్తర్భవత్యేవ। తతో యోగరూఢ ఇతి వ్యవహ్రియతే। ఏవం బ్రాహ్మణశబ్దస్యాఽపి యోగరూఢత్వా జ్జాతిసద్భావేఽపి యోగహీనత్వా దాభాసత్వం ద్రష్టవ్యమ్॥

దీనిచే బ్రాహ్మణశబ్దము పంకజశబ్దమువలె యోగరూఢమనియు, అంగిరస్స్మృతిలో జెప్పబడిన జన్మవైదికసంస్కారవిద్యాచారాదులు అవయవార్థము లనియు, నవి యున్న బ్రాహ్మణుడే బ్రాహ్మణశబ్దమునకు ముఖ్యార్థ మనియు, జాతిమాత్రముకలవాడు ముఖ్యార్థము కాదనియు బోధింపబడినది.

జాతిబ్రాహ్మణ్యము మంత్రసంస్కారాదులచే నుత్కృష్టతను వహించు నని కూడ పరాశరస్మృతిలో జెప్పబడినది చూడుడు—

"చిత్రకర్మ యథానేకై రంగై రున్మీల్యతే శనైః॥
బ్రాహ్మణ్య మపి తద్వద్ధి సంస్కారై ర్మన్త్రపూర్వకైః॥"

మాధవీయమ్— దృష్టాన్తేన సంస్కారకృతోత్కర్షం సంభావయతి- చిత్రకర్మేతి। చిత్రకారః ప్రథమం పటాదౌ మషీరేఖాభి స్సర్వావయవాభిసంపూర్ణాని మనుష్యాదిరూపాణి లిఖతి; న చ తాని తావతా దర్శనీయత్వ మాపద్యన్తే, పున స్తాన్యేవ రూపాణి నానా

విధవర్ణప్రక్షేపే ణోన్మీలితాని దర్శనీయతా మాపద్యన్తే, ఏవం జాతి బ్రాహ్మణ్యం శాస్త్రీయసంస్కారై రుత్కృష్యతే । మంత్రసంస్కారేణ విద్యాదయోఽప్యుపలక్ష్యన్తే ।

అత ఏవాంగిరాః—

"జన్మశారీరవిద్యాభి రాచారేణ శ్రుతేన చ ।
ధర్మేణ చ యథోక్తేన బ్రాహ్మణత్వం విధీయతే ॥
చిత్రకర్మ యథాఽనేకై రంగై రున్మీల్యతే శనైః ।
బ్రాహ్మణ్య మపి తద్వత్స్యా త్సంస్కారై ర్విధిపూర్వకైః ॥" ఇతి।

అనగా చిత్రకారుడు పటమునందు మొదటి రేఖామాత్రముగా సర్వావయవసంపూర్ణములైన మనుష్యాదిరూపములను లిఖించును. అంతమాత్రముచే నవి దర్శనీయములు కాకున్నను తరువాత నానా రంగులు వేయబడినపుడు క్రమముగా ఆరూపములే ప్రస్ఫుటములై దర్శనీయము లగుచున్నవి. అట్లే జాతిబ్రాహ్మణ్యము శాస్త్రీయ సంస్కారములచే నుత్కృష్టతను వహించుచున్నది. అని తాత్పర్యము.

"తావ చ్ఛూద్రసమో హ్యేష యావ ద్వేదే న జాయతే"

అను పూర్వోక్త ధర్మజవాక్యమునకు గూడ వేదసంబంధము కలిగినగాని జన్మసిద్ధమగు జాతి కుత్కర్షసిద్ధి కాదనియే తాత్పర్యము.

ఇట్లు వచనానంతరసంవాదముతో బరిశీలింపగా జన్మసిద్ధమే జాతి యనియు, నట్టిబ్రాహ్మణజాతి, వైదికసంస్కారవిద్యాచారాదులు లేనపుడు ప్రశంసనీయము గాదనియు, నవియున్నపుడే జాతికి ప్రాశస్త్య మనియు వృత్తరక్షణమే బ్రాహ్మణజాతికి ముఖ్యమనియు స్పష్టమైనది.

ఇంతవరకు కుంతీదేవికి పాండురాజనియోగప్రకారమును పరిశీలించునపుడు ప్రసక్తమైన శ్వేతకేతుగాథ ననుసరించి ప్రతివాదులు చేసిన ప్రసంగములను— అనగా "శ్వేతకేతువే వివాహబంధ మేర్పరచెను" "ఏస్త్రీతో నైనను పురుషుడు బలాత్కరించి కలియవచ్చు నని

యున్నది" "మహాభారతమునాటికి సంకరసంతాన మెక్కువమైనది" "దేశమునం దెవ డేవర్ణప్రవాహో తెలిసికొనలేమని నహుషధర్మజ సంవాదములో నున్నది" ఇత్యాదులను ప్రమాణోపపత్తులతో ప్రసక్తానుప్రసక్తముగా నిరాకరించుచు వచ్చినాము.

ఇక పాండురాజనియోగమును సంబంధించిన ప్రస్తుతాంశమునే పరిశీలింతము —

—♦ పాండవోత్పత్తి ♦—

కుంతీదేవికి పాండురాజు శ్వేతకేతుమహర్షికృతవ్యవస్థను వెల్లడించి తరువాత—

తే. భర్తచేత నియోగింపబడక సతికి
నెద్దియును చేయగా దగ దెట్టిదైన
భర్తచేత నియోగింపబడినదాని
జేయకునికి దోషంబని చెప్పె మనువు.

అని బోధించి యాపై భర్తృనియోగము ననువర్తించినవారల నిదర్శనములు చూపి "నీవిన్నికారణంబులు విచారించి నానియోగంబు సేయుము. నీకు దోసిలి యొగ్గెదను" అని పలుకగా నప్పుడు భర్తృప్రియహితకారిణియైన కుంతీదేవి తనకు బాల్యములో మంత్ర మనుగ్రహించిన దుర్వాసోమహర్షి యుపదేశించిన విషయమును చెప్పుచు—

"మంత్రం త్విమం చ మే ప్రాదా దబ్రవీ చ్చైవ మా మిదమ్ ।
యం యం దేవం త్వ మేతేన మన్త్రేణా వాహయిష్యసి ॥
అకామో వా సకామో వా వశం తే సముపైష్యతి ।
తస్య తస్య ప్రసాదా త్తే రాజ్ఞి పుత్రో భవిష్యతి ॥
ఇక్ష్వాక్వాణాం తస్మాఽనేన పిత్రా వేశ్మని భారత ।
బ్రాహ్మణా వ్ర నచ ... ... మాగతః ।
ఆవాహయామి కం దేవం బ్రూహి సత్యవతాం వర ॥"

నీ వీమంత్రముతో దేవతలలో నెవ్వ రెవ్వరి నావాహనను చేయుదువో వారకాములైనను, సకాములైనను నీకు వశవర్తులై పుత్రసంతతి ననుగ్రహింతురు. అని మహర్షి చెప్పియుండెను. అట్టి సమయము ప్రాప్తించినదికాబోలు. ఏ దేవు నాహ్వానింపవలెనో ఆజ్ఞాపింపుము. అని కోరగా ధర్మదేవత నాహ్వానింప నాజ్ఞాపించెను.

అపుడు భర్తకు ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేసి కుంతీదేవి సమాహితచిత్తయై యామంత్రము జపింప—

"ఆజగామ తతో దేవో ధర్మో మంత్రబలాత్తతః ।
విమానే సూర్యసంకాశే కుస్తీ యత్ర జపస్థితా ॥"

ఆమంత్రబలమున ధర్మదేవత విమానముతో వచ్చెను. అపుడు—

"సంయుక్తా సా హి ధర్మేణ యోగమూర్తిధరేణ హ ।
లేభే పుత్రం వరారోహా సర్వప్రాణభృతాం హితమ్ ॥"

యోగమూర్తిధారియైన ధర్మదేవునివలన సర్వప్రాణిహితకరుడైన పుత్రుని కనెను.

"తత స్తథోక్తా భర్త్రా తు వాయు మేవాజుహావ సా ।
తస్మా జ్జజ్ఞే మహాబాహు ర్భీమో భీమపరాక్రమః ॥"

తరువాత భర్త్రాజ్ఞచేతనే వాయుదేవు నాహ్వానించి యాతని వలన భీమసేనుని కనెను.

"ఏవ ముక్త్వా తత శ్శక్ర మాజుహావ యశస్వినీ ।
అథాఽఽజగామ దేవేన్ద్రో జనయామాస చార్జునమ్ ॥"

తరువాత భర్త్రాజ్ఞను బట్టియే యింద్రు నాహ్వానించి యాతని వలన అర్జునుని కనెను. తరువాత మాద్రికి గూడ పాండురాజు ఆజ్ఞాపింప—

"తతో మాద్రీ విచా ర్యైవం జగామ మనసాఽశ్వినా ।
తావాగమ్యసుతౌ తస్యాం జనయామాసతు ర్యమౌ ॥"

(ఆది. అ. 124)

మాద్రి అశ్వినీదేవతలను సంకల్పింప వారు వచ్చి సుతులను కలిగించిరి.

ఈపాండవజన్మమునకు సంబంధించిన పూర్వోక్త విషయముల నొక్కసారి యనుసంధింతము— పాండురాజు మునిబృందముతో నే నపుత్రకుడనైతి నేమి సేయుదు నని మొఱపెట్టుకొనగా వారు దివ్య దృష్టిచే భవిష్యత్తును గ్రహించి, నీకు దైవోద్దిష్టము, దేవోపమము, అనఘము, శుభము అయిన సంతతి కలుగును. యత్నింపుము. అని చెప్పియున్నారు. త్రికాలజ్ఞాననిధి యగు దుర్వాసోమహర్షి కుంతీదేవికి బాల్యమందే ఆపద్ధర్మసంరక్షణార్థము పాండవోత్పత్త్యుపయుక్తముగా దేవతల నాకర్షింపదగిన మంత్రము నామె కోరనిదే యుపదేశించి యుండెను. మునిగణోపదిష్టుడైన పాండురాజు అప్పు డాపద్ధర్మముగా శాస్త్రోక్తమై యున్న క్షేత్రజసంతతి నపేక్షించి భార్యల కాజ్ఞాపించి యుండెను. నియోగవిధిపరిపాలన మావశ్యకమని యెన్నియో నిదర్శనములు చూపియుండెను దోసిలి యొగ్గెదనని చెప్పుకొనియుండెను. ఆపై భర్తయొక్క ప్రియహితములనుగోరి భర్తచే నిర్దేశింపబడిన దేవతల నాహ్వానించుచు కుంతీమాద్రులు పుత్రులను గనిరి.

ఆపుత్రులుదయించినపుడెల్ల వారిభావిపరిస్థితులును, యోగ్యతావిశేషములును ఆకాశవాణిచే వెల్లడింపబడియే యుండెను.

ఆదేవతలవలన పాండవపంచకము జన్మించుటలోగూడ కారణ విశేష మున్నది. పంచేంద్రోపాఖ్యానములో జెప్పబడినట్లు పూర్వ మింద్రపదవినొందిన విశ్వభుక్, భూతధామ, శిబి, శాంతి అనువారు నలువురును, అప్పటియింద్రు డొకడును కలిసి పంచేంద్రులును పరమేశ్వరునిచే మీరు మనుష్యలోకమున జన్మింపు డని యాజ్ఞాపింపబడి నపుడు ఆపరమేశ్వరునితో నిటు చెప్పుకొనిరి—

“గమిష్యామో మానుషం దేవలోకా ద్దురాధరో విహితో యత్ర మోక్షః దేవా స్త్వస్మా న్నాదధీరన్ జనన్యాం ధర్మో వాయు

ర్మ్రఘువా నశ్వినౌ చ॥ అస్త్రై ర్దివ్యై ర్మానుషాన్ యోధయిత్వా ఆగన్తారః పున రేవేన్ద్రలోకం ప్రతి చ్ఛ్రుత్వా వజ్రిపాణి ర్వచ స్తు దేవశ్రేష్ఠం పున రేవేద మాహ॥ వీర్యేణాహం పురుషం కార్య హేతో ర్దద్యా మేషాం పంచమం మత్ప్రసూతమ్ ॥

నీలకంఠీయము—మానుషాన్ మనుష్యాన్, వీర్యేణ శుక్రేణాత్రా పురుషం అంశభూతం, దద్యాం స్థాపయిష్యే. అధికారికత్వాదిహైవ తత్స్థేయ మితి భావః ।

మేము మనుష్యలోకమున నక్షే జన్మింతుము. మనుష్యులను మాత్రిగర్భమందు నక్క దేవతాయు వేనామును అనేక పెట్టుచున్న కోరు చున్నాము. మే మట్లు జన్మించి దివ్యాస్త్రములతో యుద్ధముచేసి తిరిగి యింద్రలోకమునకు వత్తుము. అని చెప్పుచుండగా నప్పటి యింద్రుడును తా నాధికారికపురుషుడై యుండుటచే నా తేజస్సుచేతనే కార్యార్థము పుత్రుని గలిగింతు నని పలికెను.

"తేషాం కామం భగవా నుగ్రధన్వా ప్రాదాదిష్టం సన్నిసర్గా ద్యథోక్తమ్ ।"

అపుడు పరమేశ్వరుడు సుస్వభావముచే వారికోరికనంగీకరించెను.

ఇది గ్రంథస్థమైన విషయము, ఇట్లు పరమేశ్వరప్రేరణము, దుర్వాసోమహర్షి మంత్రబలము, మునిబృందముచే భావిపుత్రప్రాప్తి ప్రతిపాదనము, పాండురాజప్రోత్సాహనము, ఇన్ని యస్పష్టఘటనలతో గూడియున్నది యీపాండవోత్పత్తి. ఇక భర్తృనియోగమూలకమే కుంతీదేవి ప్రవృత్తి యని స్పష్టమేకదా. ఇట్టి విషయములో ప్రతి వాదుల వ్రాత యెట్లున్నది?

"కుంతీదేవి అర్జునుని తప్ప, మిగిలిన నలువుర నెటులనో సంపా దించి కాని, లేక వ్యభిచారముచే దాను ముగ్గుర గని సవతిచే గూడ నటుల గనిపించి కాని కౌరవులలో భాగస్వాములుగా దీసికొని వచ్చియుండును" (పు. 117)

"కుంతి రహస్యముగాను, బహిరంగముగాను పరులకే గంగ గోవువలె బిడ్డలం గనినది. సవతి తన్ను నాక్షేపింపకుండగా నామె కిరువురం బార్చినది" (పు. 31)

ఆహా! గ్రంథమును ధిక్కరించి వ్రాతనాగించిన ప్రతివాదులు మొదట 'కుంతీదేవి సంపాదించినవో, లేక వ్యభిచరించియో పుత్రులను దెచ్చియుండును' అని కల్పించియుండుటలో వారొక నిర్ణయమునకు రాలేకపోయినారు. వారికి పాపము గ్రంథస్థవిషయమును త్రోసివేయుటయందే సంకల్పము కాని విషయనిర్ధారణమునందు సంకల్పము అంత లేదన్నమాట.

రెండవవ్రాతలో 'కుంతి పరులకే బిడ్డలంగనినది. సవతి తన్ను నాక్షేపింపకుండగ నామె కిరువురం దార్చినది' అందురే.

నియోగవిధి నవలంబించినదని సవతి యాక్షేపించునందురా? కాముకురాలై ప్రవర్తించిన దని సవతి యాక్షేపించు నందురా? నియోగవిధి నవలంబించుట అంబికాదులయందును సుప్రసిద్ధమైన యాపద్ధర్మమేకనుక దానిని సవతి యాక్షేపించుట యసంభవము. కాముకురాలై ప్రవర్తించిన దని యాక్షేపించెడి సవతి తనకు గూడ దార్చుచున్నదని క్రుద్ధురాలై దూషింపక సమ్మతించుట అసంభవము. ఏ పక్షమందైనను తానాక్షేపించు పనిని తానే చేయుట అసంభవము. ఒకవేళ సవతికూడ కాముకురాలై కుంతి తనకు దార్చుటవలన ఆక్షేపింపలేదందురా? అట్లైనను తనసవతికి ముగ్గురును తన కిద్దరునా? అను ఆక్షేపము సిద్ధమేకనుక సవతి యుపేక్షించుట అసంభవము. కనుక ప్రమాణవిరుద్ధమే కాక అసంబద్ధమై యున్న ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము.

ఈప్రతివాదులే 1948 సంవత్సరములో ఉత్తరభారతమని యొక పుస్తకమును వ్రాసినారు. అందెట్లున్నదో చూడుడు—

"పాండుడు ప్రథమదార యగు కుంతిని నియోగించి, ధర్మాని లేంద్రులవలన యుధిష్ఠిరభీమార్జును లను ముగ్గురు సుతులను, ద్వితీయపత్నియగు మాద్రినినియోగించి, యశ్వినులవలన కవలలగు నకులసహదేవు లను పుత్రులను బడసి కల్పవృక్షపంచకలాభము దితుండువోలె పాండుభూపతి యానందాక్రాంతహృదయుం డయ్యె.

కాలక్రమమున పాండుభూపతి పుత్రపంచకమునకు నుపనీత సంస్కారముం జేసి మునులకడ వారికి విద్యాభ్యాసముం జేయించుచుండ" (పు. 3)

ఈ ప్రతివాదుల ధోరణి మహాభారతచరిత్రము వ్రాసిననాటికి చాల విసురుగా నడచినదిగాని, ఉత్తరభారతము వ్రాయునప్పటికి ఆవిసురు తగ్గి కొంత తిన్నబడినట్లు కనబడుచున్నది.

మహాభారతచరిత్రములో పాండవులు వ్యభిచారజాతు లనిన వీరు ఉత్తరభారతములో నట్లనుటకు నోరాడక మూలములో నున్నట్లే నియోగజాతులని వ్రాయుట వాని బుద్ధిపరివర్తనమునకు నిదర్శనమే. కనుక వ్యభిచారజాతు లను తమమాట తప్పని తామే చెప్పుకొనినారు. కనుక వీరివ్రాత హేయము.

— ♦ పాండవుల జన్మమునకు నాటివారు సందేహింపలేదా?
అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము ♦—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "పాండవుల జన్మములకు నాటివారు సందేహింపలేదా? పాండవుల జన్మములు హస్తినాపురవాసులకు గూఢపరచి మునులచేజెప్పబడినవి. వారెట్లు చెప్పిరో చూడుడు—

"బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థస్య తస్య దివ్యేన హేతునా ।
సాక్షా ద్ధర్మాదయం పుత్ర స్తత్ర జాతో యుధిష్ఠిరః ॥
తథైనం బలినాం శ్రేష్ఠం తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః ।
మాతరిశ్వాదదౌ పుత్రం భీమం నామ మహాబలమ్ ॥

పురుహూతా దయం జజ్ఞే కుంత్యా మేవ ధనంజయః ।
యౌ తు మాద్రీ మహేష్వాసా వసూత పురుషోత్తమౌ ॥
అశ్విభ్యాం పురుషవ్యాఘ్రౌ విమౌ తావపి పశ్యత ।"
(ఆది- అ 126)

"బ్రహ్మచర్యవ్రతమునందుండిన యీ పాండురాజునకు దివ్యమైన హేతువుచే ధర్మునివలన బ్రత్యక్షముగ నీ యుధిష్ఠిరు డచట బుట్టి యున్నాడు. అట్లే భీము డను నీ మహాబలవంతుని వాయువా పాండురాజున కిచ్చెను. ఇంద్రునివలన గుంతియందే యీ యర్జు నుడు పుట్టెను. మాద్రి యశ్వనీదేవతలవలన నీ శ్రేష్ఠులగు నకుల సహదేవుల గనినది" పై వాక్యములు మునులు పాండవుల గుంతితో దీసికొనివచ్చిహస్తిపురిలో భీష్మాదుల కొప్పగించునపుడు చెప్పినవి"
(పు. 113)

ఇచ్చట పాండవు లేవిధముగా జన్మించిరో ఏయే దేవతలవలన నేయే భార్యలయం దెవరెవరు జన్మించిరో 'స్పష్టముగానే మునులు చెప్పినట్లున్నశ్లోకములను చూపి మునులు గూఢపరచి చెప్పినారని, అది యేదో తేల్చలేదు. "దివ్యేన హేతునా" అనుమాట ప్రతివాదు లకు గూఢముగా నున్నదేమో! దానికి నీలకంఠీయములో నిట్లు వ్రాయ బడినది— "దివ్యేన హేతునా। మంత్రేణ దేవతాహ్వానా ద్యలౌకిక కారణేన" అని. కనుక మునులు జరిగినట్లే చెప్పినారు. గూఢపరచి చెప్పలేదు. అందుచే నీ యంశ మపాస్తము.

ఇక నాటివారు సందేహించినారట. అదేదో చూతము—

"ఋషిభి ర్యత్త్వదానీతా ధార్తరాష్ట్రాః ప్రతి స్వయమ్,
శిశవ శ్చాఽభిరూపాశ్చ జటిలా బ్రహ్మచారిణః॥

నీలకంఠీయమ్— తదా ధార్తరాష్ట్రాః ధృతరాష్ట్రస్సంబంధిగృహాః
ప్రతి ఆనీతా ఇత్యర్థః।

పుత్రాశ్చ భ్రాతర శ్చేమే శిష్యాశ్చ సుహృదశ్చ వః,
పాండవా ఏత ఇత్యుక్త్వా మునయోఽన్తర్హితా స్తతః॥

నీలకంఠీయమ్— పుత్రా శ్చేత్యాది ధర్మాత్ వాయోరింద్రాదీన్ ప్రతి యథాయోగ్యం యోజ్యం, పాండవాః పాండోః పుత్రా ఏతే।

తాం స్తై రన్తర్హితాన్ దృష్ట్వా పాండవాన్ కౌరవాస్తదా,
శిష్టాశ్చ వర్ణాః పౌరా యే తే హృష్టా చ్చుక్రుశు ర్భృశమ్॥

నీలకంఠీయమ్— తానితి। శిష్టాః సాధవః॥

"ఆహుః కేచి న్న తస్యైతే తస్యైత ఇతి చాపరే।
యదా చిరమృతః పాండుః కథం తస్యేతి చాపరే॥"

నీలకంఠీయమ్— న తస్యైత ఇతి- పిత్రాపేక్షయాఽత్యుదార మూర్తిత్వాత్। తస్యైత ఇతి- మాతాపిత్రోః స్తుతిత్వాత్। అన్యదుక్తానా ముక్తిర్యదేతి- చిరమృతః చిరం శాపదగ్ధః అల్పకాలాశ్చ శిశవ ఇతి సందేహబీజమ్।

"స్వాగతం సర్వథా దిష్ట్యా పాండోః పశ్యామ సన్తతిమ్।
ఉచ్యతాం స్వాగత మితి వాచోఽశ్రూయన్త సర్వశః॥"

నీలకంఠీయమ్— స్వాగతం శోభన మాగమనం యుష్మాకం యతో వయం దిష్ట్యా భాగ్యేన పాండోః సంతతిం పశ్యామేతి పౌరై రుక్తే సమ్య గాగత మస్మాభి ర్యుష్మాకం ప్రీతిరితి ఉచ్యతాం వదతాం పాండవానా మపి వాచః అశ్రూయన్త సర్వశః స్సర్వైః।

"తస్మి న్నుపరతే శబ్దే దిశ స్సర్వా నినాదయన్।
అన్తర్హితానాం భూతానాం నిస్వన స్తుములోఽభవత్॥"

నీలకంఠీయమ్— సందిగ్ధానాం సందేహాపన్నోదకం తదా దేవ చేష్టిత మాహ ద్వాభ్యాం— నిఃస్వనః నిశ్చితస్వనః పాండవా ఏత ఇత్యేవంరూప శ్శబ్దః।

"పుష్పవృష్టి శ్శుభా గంధా శ్శంఖదుందుభినిస్స్వనాః।
ఆస న్ప్రవేశే పార్థానాం తదద్భుత మివాఽభవత్॥

...అద్భుతం పుష్పవృష్ట్యాది అత్యాశ్చర్యమ్ ।
తత్ప్రీత్యా చైవ సర్వేషాం పౌరాణాం హర్షసంభవః ।
శబ్ద ఆసీ న్మహాం స్త్రత్రి దివస్పృక్కీర్తివర్ధనః ॥" (ఆది అ-1)

...తత్ప్రీత్యా తేషు పాండవేషు ప్రీత్యా ప్రేమ్ణా హర్ష సంభవం సాధుశబ్దః ॥

ఇచ్చట జెప్పబడిన విషయము మరి— సుకుమారమూర్తులైన పాండుపుత్రులను ధృతరాష్ట్రభవనమునకు దీసికొనివచ్చి. ఋషులు వీరు పాండుపుత్రులని చెప్పి, యుధిష్ఠిరాదులలో వీరు మాకు పుత్రులనియు, మాకు భ్రాతలనియు, మాకు శిష్యులనియు, మిత్రులనియు యథోచితముగా జెప్పి యంతర్హితులైరి.

ఋషులచే దెలుపబడిన పాండుపుత్రులను చూచి సాధువులైన పౌరులు కౌరవులు హర్షధ్వనులు చేసిరి. ఆకుమారులు తండ్రికంటెను అత్యుదారమూర్తులై యున్నందున వీరు పాండుపుత్రులు కానేర రని కొందరును, తల్లులగు కుంతీమాద్రులు సతీమణులగుటవలన తప్పక పాండుపుత్రులే యని మరికొందరును ఆయా హేతువులనుబట్టి యనుకొనిరి. ఆ హేతువులను గణింపకయే చిరకాలమై పాండురాజు శాపదగ్ధుడై యుండగ నల్పవయస్కులగు యీ శిశువులు పాండుపుత్రు లెట్లగుదురని అతిదుష్టులైనవా రనుకొనిరి. పౌరులు పాండవులను స్వాగత మడిగి పాండుపుత్రులను దర్శింపగలుగుట మా భాగ్యమనగా వారికి తమ శుభాగమనమును జెప్పెడి పాండవులమాటలు వారిచే వినబడినవి.

తరువాత పాండవులనుగూర్చి సందిగ్ధులైనవారి సందేహమును తొలగింపబూనిన దేవత లంతర్హితులై యుండి వీరు పాండుపుత్రులే అని వెల్లడించిరి. ఆపై పాండవు లున్న ప్రదేశములో దివ్యపుష్పముల వృష్టియు, సుగంధపరిమళము ఆశ్చర్యముగా జరిగినది. అంతట పాండవప్రేమచే పౌరుల హర్షధ్వనులు విజృంభించినవి. అని.

పై శ్లోకములలోని "తాం స్త్రైర్ని వేదితాః" "ఆహుః కేచిన్న తస్యైతే" అను శ్లోకములను మాత్రమే ప్రతివాదులు ప్రదర్శించి వాని టీకను గాని, సంశయనివారకనిదర్శనము లగు శ్లోకములు గాని ప్రదర్శింపలేదు ప్రజల కపోహాలు కలిగింపబూనువారి దిదియే కదా వైఖరి. ప్రతివాదులు వ్రాసినట్లు పాండవోత్పత్తినిగూర్చి సందేహము నాడు సర్వజనులకు గలిగినట్లున్నదా? కొందరికే కలిగినట్లున్నదా? అది కలిగినవా రెట్టివారు? ఆసందేహము వారికిగూడ తొలగినట్లున్నదా? లేదా? అను విషయములు పరిశీలింపతగియున్నవి.

మహర్షులు తీసికొనివచ్చి వీరు దేవతాకటాక్షమున కుంతీమాద్రులయందు జన్మించిన పాండుపుత్రులు. అని జరిగినది జరిగినట్లు చెప్పగా, యథార్థవాదులగుటచే నాప్తులనబడు మహర్షుల వాక్యములు ఆప్తవాక్యములుకనుకను, అప్రత్యక్షవిషయములను నిర్ధారణచేయుటకు ఆప్తవాక్యములే ప్రమాణములుకనుకను నాడు సభలోనియుత్తములందరు నిస్సంశయముగా విశ్వసించి హర్షధ్వానులుచేసినట్లున్నది. ఆప్తవాక్యముల నంతగా పరిగణింపక తమ యూహాలతో నప్రత్యక్షాంశముల నిర్ధారణజేసెడి రెండవతరగతివారికి పాండురాజునుపోలని యింతటి యుదారమూర్తులు పాండుపుత్రు లగుదురా? అని సందేహముకలిగినట్లున్నది. ఆపై కుంతీమాద్రిల సతీత్వమును బట్టి అపోహకవకాశము లేనందున పాండుపుత్రులే యని మరికొంద రనిన ట్లున్నది. అటుపై మహర్షుల వాక్యములను విశ్వసింపక, కుంతీమాద్రిల సతీత్వమును పాటింపక, పాండురాజు శాపగ్రస్తుడైనను అతని నియోగముచే క్షేత్రజులై వీరు పాండుపుత్రులు కావచ్చును. అని యాలోచింపక, కేవల పాండురాజశాపమునే గ్రహించి కొందరు, వీరు పాండుపుత్రులు కారనిన ట్లున్నది. వీరు ఆప్తవాక్యమును త్రోసివేయుటచేతను, కుంతీమాద్రిల సతీత్వమును తిరస్కరించుటచేతను వీరు అతి దుష్టులు.

ఇట్లు గ్రంథసందర్భము నవలోకింపగా నాక్షేపసందేహము కొందరికే కలిగినదనియు, ఆకొందరైనను ఉత్తమమగు తరగతికి జెందినవారు కాని, మధ్యమతరగతికి జెందినవారుకాని, కాక అతిదుష్టులనియు స్పష్టమయినది.

అట్టివారి సందేహమునుగూడ పోగొట్టుటకై దేవతలు పాండుపుత్రులే యని అంతర్హితులై యుండి చెప్పుట, పాండవులున్న ప్రదేశములో దివ్యపుష్పవృష్ట్యాదులు కలుగజేయుట జరిగినట్లున్నది. దీనిని బట్టి ఆసందేహించినవారికి గూడ సందేహనివృత్తియైనదని తేలినది. ఇట్టిస్థితిలోగూడ ప్రతివాదులకు సందేహమే యుండుట విచిత్రాంశము. నాటివారికి దేవతాకృతమగు పుష్పవృష్ట్యాదికము ప్రత్యక్షమగుటచే సందేహనివృత్తికి మార్గము దొరకినది. అదంతయు ప్రతివాదుల కప్రత్యక్షమే కనుక వీరి సందేహనివృత్తికి మార్గము లేదు.

నాడెవ్వరికోగలిగిన సందేహముకూడ వీరి కప్రత్యక్షమెయైనను గ్రంథములో నున్నంతమాత్రమున వీరాసందేహము నంటించుకొని, వారి సందేహనివృత్తి యాగ్రంథమందే యున్నను, వీరానివృత్తిని చేసికొనకపోవుట గమనింపదగిన విషయము.

ప్రతివాదులు పైనుదాహరింపబడిన మహాభారతశ్లోకములను, అట్టివే దేవీభాగవతశ్లోకములనుచూపి తుదకు తమయభిప్రాయము నిట్లు తేల్చిరి—

"నిజమునకు పాండవులు కృత్రిమజన్మముకలవారే. నాటికాలమున వైదికదేవతలయందు మహిమలను జనసామాన్యము తలచుచుండుటచే కుంతి యెటులనో ఐగురు బిడ్డలను సంపాదించెనని కాని, కుంతీమాద్రుల కితరులవలన బిడ్డలు కలుగగా వారు దేవమహిమల వలన బుట్టినవారని మిష పెట్టినదని కాని చెప్పవలసియున్నది."

"పాండవులు సంవత్సరసంవత్సరము వ్య[illegible]నను ఐదరు

నైదువత్సరములప్రాయముగలవారుగానే కాన్పించిరట! అనగా నైదేండ్ల యీడుగలపిల్లల గుంతి సంపాదింపలేదుకద" (పు 115)

ఈప్రతివాదుల దెంత విరుద్ధాభిప్రాయమో, అది యెంత అప్రామాణికమో, వెనుకజూపిన ఉత్తరభారతప్రవాత్రిత లెంత విరుద్ధమో ప్రాజ్ఞు లూహింతురుగాక! గ్రంథమున కేతమాత్రము సంబంధింపక నిరాధారమై యున్న వీరి ధోరణి యాస్తికులకు హేయము.

ఈప్రతివాదుల దాస్తిక్యబుద్ధియేనా? ప్రమాణబద్ధముకాని దాస్తిక్యబుద్ధియగునా? ఆప్తోపదేశములను విశ్వసింపని దాస్తిక్యబుద్ధియగునా? అప్రత్యక్షవిషయముల నంగీకరింపని దాస్తిక్యబుద్ధియగునా? వంద్యులను నింద్యు లనున దాస్తిక్యబుద్ధి యగునా?

నాటివారు దేవతలయందు మహిమలను తలచుచుండువారట. అందుచే నెవ్వరివలననో బిడ్డలను గని దేవమహిమలవలన బుట్టినవారని మిష పెట్టి చెప్పినదట. ఆహా! ఇది యాస్తికలక్షణమా? నాస్తికలక్షణమా?

ఈచరకసంహితావచనములను చూడుడు —

"న పరీక్షా న పారీక్ష్యం న కర్తా కారణం న చ ।
న దేవా నర్షయ స్సిద్ధాః కర్మ కర్మఫలం న చ ॥
నాస్తిక స్యాఽస్తి నైవాత్మా యదృచ్ఛోపహతాత్మనః ।
పాతకేభ్యః పరం చైత త్పాతకం నాస్తికగ్రహః ॥
తస్మా న్మతిం ప్రముచ్యైతా మమార్గప్రసృతాం బుధః ।
సతాం బుద్ధిప్రదీపేన పశ్యే త్సర్వం యథాతథమ్ ॥"

ద్వివిధ మేవ ఖలు సర్వం సచ్చాఽసచ్చ। తస్య చతుర్విధా పరీక్షా। ఆప్తోపదేశః, ప్రత్యక్షమ్, అనుమానం, యుక్తి శ్చేతి। ఆప్తా స్తావత్ —

"రజ స్తమోభ్యాం నిర్ముక్తా స్తపోజ్ఞానబలేన యే ।
యేషాం త్రికాల మమలం జ్ఞాన మవ్యాహతం తథా ॥

ఆప్తా శ్శిష్టా విబుద్ధా స్తే తేషాం వాక్య మసంశయమ్ ।
సత్యం వక్ష్యన్తి తే కస్మా దసత్యం నీరజస్తమాః ॥ ”

తత్రాప్తాగమస్తావ ద్వేదః । యశ్చాఽన్యోపి కశ్చి ద్వేదార్థా దవిపరీతః పరీక్షకైః ప్రణీత శ్శిష్టానుమతో లోకానుగ్రహప్రవృత్త శ్శాస్త్రవాద స్సచాప్తాగమః” (త్రైస్త్రిమణీయాధ్యాయః)

ఇచ్చట జెప్పబడినవిషయ మిది—— నాస్తికునకు పరీక్ష లేదు, పరీక్ష్యము లేదు కర్త లేదు. కారణము లేదు. దేవతలు లేరు. ఋషులు లేరు. సిద్ధులు లేరు. కర్మ లేదు. కర్మ ఫలము లేదు. స్వభావవాదోపహతాత్ముడగు నాస్తికునకు దేహాతిరిక్తమైన ఆత్మకూడ లేదు. పాతకము లన్నిటికంటె మహాపాతకము నాస్తికత్వము. కనుక తెలివిగలవాడు, అపమార్గమునబడిన యీ నాస్తిక్యబుద్ధిని విడిచి సత్పురుషుల యొక్క బుద్ధియను ప్రదీపము నాశ్రయించి సర్వము యథాతథముగా గ్రహింపవలయు. సదసత్పదార్థములను పరీక్షింపదగిన విధములలో ఆప్తోపదేశ మొకటి.

ఆప్తు లెవ్వరనగా, తపోబలజ్ఞానబలములచే నెవ్వరు రజస్తమస్సుల నంతరింపజేసినవారో, ఎవ్వరు అవ్యాహతమైన త్రికాలజ్ఞానము కలవారో, ఎవ్వరు శిష్టులనియు, జ్ఞానులనియు ప్రశంసిపబడువారో వారే ఆప్తులు. వారి వాక్యము నిస్సంశయము. వారు సత్యమునే చెప్పుదురు. రజస్తమోరహితులు చెప్పిన దసత్య మెట్లగును?

వేదము ఆప్తాగమము. వేదార్థమున కవిరుద్ధము, ప్రామాణికప్రణీతము, శిష్టానుమతము, లోకానుగ్రహప్రవృత్తము అగు శాస్త్రవాదము కూడ ఆప్తాగమమే. అని.

ఇపుడు చూడుడు—— కుంతీదేవితో పాండవులను హస్తినాపురమునకు దీసికొనివచ్చి మహాజనసంఘములలో యథాతథముగా పాండవోత్పత్తిప్రకారమును తెలిపి యంతర్హితులైన ఋషులు చరకసంహితోక్తలక్షణములుగల ఆప్తులు. ఆవిషయము నంతను గ్రంథస్థము

చేసి మనకు వెల్లడించిన వేదవ్యాసభగవానుడు ఆలక్షణములు కల ఆప్తుడు. వేదార్థావిరుద్ధము; ప్రామాణికప్రణీతము; శిష్టానుమతము; లోకానుగ్రహప్రవృత్తము నయి, చరకసంహితోక్తయావల్లక్షణములు కల మహాభారతము ఆప్తాగమము, ఈయాప్తాగమమును ధిక్కరించెడి ప్రతివాదుల గ్రంథములు ఆప్తాగమములు కావు. ఆప్తోపదేశముల ధిక్కరించెడి ప్రతివాదు లాప్తులు కారు. ప్రతివాదుల వ్రాతలలో చరకసంహితోక్తనాస్తికలక్షణములే గోచరించుచున్నవి. కనుక ఆస్తిక లోకమునకు వీరి వ్రాత హేయము.

పతినిర్బంధమున దేవతానుగ్రహముచే పుత్రవతులైన కుంతీ మాద్రులను కులటలని భాషించిన ప్రతివాదుల హృదయమునకు తమ పతి మరణించినపుడు సహగమనము నేను చేయుదును, నేను చేయుదు నని సంరంభము వహించిన కుంతీమాద్రుల పవిత్రత తెలియకుండుట శోచనీయము. పతితో సహగమనము చేయనిశ్చయించిన మాద్రితో కుంతీదేవి యిట్లనెను—

"అహం జ్యేష్ఠా ధర్మపత్నీ జ్యేష్ఠం ధర్మఫలం మమ ।
అవశ్యం భావినో భావా న్మా మాం మాద్రి నివర్తయ ॥
అన్విష్యా మీహ భర్తార మహం ప్రేతవశంగతమ్ ।
ఉత్తిష్ఠ త్వం విసృజ్యైన మిమాన్ పాలయ దారకాన్ ॥"

మాద్రీ! ధర్మపత్నులలో జ్యేష్ఠురాలను నేను. ఈ సహగమన ధర్మఫలము నాకు జెందవలయును. కనుక నీవు లేచి యీ బిడ్డలను పాలించుచుండుము. అని. ఆపై మాద్రి యిట్లనినది—

"అహ మేవాఽనుయాస్యామి భర్తార మపలాయినమ్ ।
.... జ్యేష్ఠా మా మనుమన్యతామ్ ॥
మాం చాఽభిగమ్య క్షీణోఽయం కామాద్భరతసత్తమః ।

న చాఽహ్యహం వర్తయన్తీ నిర్విశేషం సుతేషు తే ॥
వృత్తి మార్యే చరిష్యామి స్పృశే దేన స్తథా చ మామ్ ॥"
(ఆది. అ_125)

కుంతీదేవీ! నానిమిత్తమున మరణించిన పతితో నేనే సహగమనము చేయుదును. నీవు నాకనుమతి యివ్వవలయును. నీవే సహగమనము చేసి యీ పుత్రులను కాపాడెడిభారము నాపై బెట్టితివేని నాపుత్రులతో సమానముగా నీపుత్రులను నిష్పక్షపాతముగా నేను కాపాడలేను. అప్పుడు నాకు దోషమంటును. కనుక నీవుండి నాకనుజ్ఞ నిమ్ము. అని. ఇట్లుండుటచే కుంతీదేవి చరిత్రము నిష్కళంకము పాండవోత్పత్తి నిష్కళంకము. దేవతల యొక్కయు, ఋషుల యొక్కయు ప్రసంగమే యీవిషయములలో ప్రబలమైన సాక్ష్యము.

—:'వేమన కూడ పాండవులయందు గౌరవముజూపుట వెత్రి యని నుడివె' నను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము:—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ప్రఖ్యాతమహాకవియగు వేమన కూడ పాండవులయందు గౌరవముజూపుట వెత్రి యని యిటులు నుడివియున్నాడు—

ఉ. తాత జనించె గన్యకకు దండ్రియు దాముసు కుండగోళకుల్
మాత పరానుకూల మతి మక్కువ ద్రోపదిభర్త లేవురా
నీతులుసెప్ప బాండవులనేమము లిట్టివి యంచు నెన్నుచున్
భూతలమందు వారలకు బూజలజేతురు వెట్టివేమనా. (పు_294)

ఇచ్చట వేమనకవి పాండవులు పూజ్యులు కారని తాను చెప్పదలచి ఈపద్దెమును చెప్పెనా? సామాన్యజనమునకు గూడ బాండవులయం దెట్టి పూజ్యభావ మున్నదో చెప్పదలచి యీ పద్దెమును చెప్పెనా? అనునది విచారణీయాంశము.

వేమనకవికి పాండవులు పూజ్యులు కారనియే తాత్పర్య మను పక్షములో—

"ధర్మమరసి పూని ధర్మరాజాదులు సర్మలంపుకీర్తి నిలుపుకొనిరి,
ధర్మమే నృపులకు తారకయోగంబు విశ్వదాభిరామ వినురవేమ"

అనుచు ధర్మరాజాదులు ధర్మాత్ములనియు, కీర్తికలవారనియు ఆ వేమనకవియే యెట్లు చెప్పెను? కనుక పద్దెములోని వెర్రిని వెనుక కన్వయించి ప్రతివాదులుచెప్పిన యర్థము వేమనకవి తాత్పర్యమునకు విరుద్ధము.

ఇక నావెర్రిని వేమనయందే యన్వయించినపుడు "ఓ వెర్రి వేమనా! పాండవుల నేమను లిట్టివని యెన్నుచు భూతలమందు వారలకు బూజలుజేతురు" అని యర్థములభించును.

ఈయర్థములో పాండవులను ఆవిధముగా నెన్నుచున్నవారే వారిని పూజింతురు. అని సిద్ధించుటవలన సామాన్యజనమునకుగూడ పాండవులయందున్న పూజ్యభావమే విశదీకరింపబడినట్లయినది.

పాండవులచరిత్రము విలక్షణముగా గనబడినను "ధర్మస్య సూక్ష్మా గతిః" అను న్యాయమున వారి పూజ్యత ప్రకటింపబడినట్లయినది. ధర్మరాజాదులయందు పూర్వోక్తపద్యములో గౌరవము జూపిన వేమనకవి తాత్పర్యమున కీయర్థ మవిరుద్ధమై యున్నది.

వేమనకవి, తనపేరు వెర్రివేమన యనికూడ వాడెనా? అని ప్రశ్నింతురు కాబోలు. వాడెను చూడుడు—

ఆ. సిగ్గుగలదటండ్రు సృష్టిలోపలివారు వెర్రివేమనగని వెరగుపడిరి,
తనకుగలుగుసిగ్గు దైవ మెరుంగడా విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

చ. తరుణిని బెండ్లియాడి తగదమ్ములు నన్నలు బావయం చనక్
వరుసలజిక్కి సొక్కి మరివాంఛలచేతనె తేనెటీగమై
సరవిమునింగి నాతనికి సత్పథ మబ్బునె నిన్నుగాన కీ
ధరణిని ముక్తి లేదు ఇక దాపక చెప్పమి వెర్రివేమనా"

ఇట్లు వేమనకవికూడ బాండవులను గౌరవించియే యుండుటచే ప్రతివాదిప్రసంగ మపాస్తమైనది.

—♦కుండగోళకశబ్దార్థనిరూపణము♦—

ఇచ్చట ప్రసంగవశమున గోళకు లని ధృతరాష్ట్రపాండురాజులను, కుండులని పాండవులను అనుట యుక్తమా? అయుక్తమా? అను విషయమును పరిశీలింతము—

పరాశరమాధవీయం- అ. 4. కుండగోళకలక్షణమ్.

"ఓఘవాతాహృతం బీజం యస్య క్షేత్రే ప్రరోహతి,
స క్షేత్రీ లభతే బీజం న బీజీ భాగ మర్హతి ॥
తద్వ త్పరస్త్రియాః పుత్రౌ ద్వౌ స్మృతౌ కుండగోళకౌ,
పత్యౌ జీవతి కుండస్తు మృతే భర్తరి గోళకః ॥

మాధవీయమ్— అథ బీజి క్షేత్రిణోః పిత్రోః ప్రత్యవాయప్రాయశ్చిత్తసద్భావసూచనార్థ మస్మిన్ ప్రాయశ్చిత్తప్రసంగే కుండగోళకౌ సదృష్టాన్త ముపన్యస్యతి— ఓఘవాతేతి ద్వాభ్యామ్। ఓఘో జలప్రవాహః, వాతః, ప్రచండవాయుః తయోరన్యతరేణాఽఽహృతం పరకీయం శాల్యాదిబీజం యస్యాఽన్యస్య క్షేత్రే ప్రరోహతి స క్షేత్రీ బీజం బీజఫలం లభతే, నతు బీజీ, తదేతల్లోకప్రసిద్ధమ్। అనేనైవ న్యాయేన క్షేత్రిణో భార్యాయాం బీజినోత్పాదితౌ కుండగోళకౌ క్షేత్రిణ ఏవ పుత్రౌ భవతః, నతుబీజినః। తయోః పుత్రయోర్మధ్యే క్షేత్రిణ్యమృతే జారజః కుండః, మృతే తస్మిన్ జారజో గోళకః

తథాచ స్మృత్యంతరే—

"అమృతే చ మృతే చైవ జారజౌ కుండగోళకౌ" ఇతి, జారశబ్దేన దేవరాదయో వ్యావర్త్యన్తే, న హి తేషాం జారత్వ మస్తి తేషాం గుర్వనుజ్ఞాతత్వాత్, అనుజ్ఞాతత్వంచ యాజ్ఞవల్క్యేన దర్శితమ్—

"అపుత్రాం గుర్వనుజ్ఞాతో దేవరః పుత్రకామ్యయా ।
సపిండో వా సగోత్రో వా ఘృతాఽభ్యక్త ఋతా వియాత్ ॥"

ఇతి॥

ఇచ్చట జెప్పబడిన విషయ మిది— పరస్త్రీయందు జారుని వలన పుత్రులు కలిగినయెడల ఆమెకు పతి జీవించియుండగా గలిగిన వాడు కుండుడనియు, పతి గతించినపిమ్మట గలిగినవాడు గోళకు డనియు చెప్పబడుదురు. అప్పుడు ఆమె భర్తకు, జారునకుగూడ పాత కమే. ఆ కుండగోళకసంతతి యాజారునకు జెందక ఆమె భర్తకే చెంది యుండును.

కుండగోళకవ్యవహారము జారజులకే చెప్పబడుటచే జారులు కాక నియోగవిధిననుసరించి గురుజననియుక్తులైనవారిచే నియోగ జాతులగు క్షేత్రజులకు కుండగోళకవ్యవహారము లేదని తేలినది. జార జులే కుండగోళకులని స్మృత్యుక్తమై యున్నది. అని.

ఈస్మృత్యుక్తవిషయమే "అమృతే జారజః కుండో మృతే భర్తరి గోళకః" అని అమరకోశములో గూడ జెప్పబడియున్నది. ఇచ్చట 'అన్యజః' అని సామాన్యముగా జెప్పక 'జారజః' అని చెప్పబడినది. దానినిబట్టి ఆజారజశబ్దములోని జారశబ్దము నియుక్తు లను గ్రహింపకుండ జేయుటకే అని స్పష్టము. కనుక నియోగజాతులు కూడ జారజులే అను వారి వాదము ప్రమాణవిరుద్ధము. ఇంకొకటి. నియోగజాతులు జారజులే అను పక్షములో నియోగజాతులైన క్షేత్ర జులలో కుండులో, గోళకులో కానట్టివా రుండనేయుండరు. అప్పుడు కుండగోళకులకంటె వేరుగా క్షేత్రజులను ఆయావచనములలో జేర్కొ నుట అసంగతమగును.

ఈ దేవీభాగవతవచనము జూడుడు—

"అంశజః పుత్రికా పుత్రః క్షేత్రజో గోలక స్తథా ।
కుండ స్సహోఢః కానీనః క్రీతః ప్రాప్త స్తథా వనే ॥
దత్తః కేనాపి చాశక్తో ధనగ్రాహీ సుతా స్మృతాః । (స్క-2 అ6)

ఇచ్చట ఔరసుడు, పుత్రికాపుత్రుడు, క్షేత్రజుడు, గోళకుడు,

కుండుడు. అని వేరువేరుగా చేర్కొనబడిరి. కనుక నియోగజాతులు జారజులే అనువాదము నిరస్తమైనది.

ఇట్లు నియోగజాతులు జారజులు కారు కనుకనే నియోగజాతులైన ధృతరాష్ట్రపాండురాజులను గోళకులనుటయు, నియోగజాతులైన పాండవులను కుండులనుటయు అయుక్తము. వారలయందుగూడ నా శబ్దప్రయోగము క్వాచిత్కముగా నున్నయెడల "గౌర్వాహీకః" అను చోట గోవుకానట్టి వాహీకునియందు గోశబ్దప్రయోగము వలె అన్యపురుషజాతత్వలక్షణమున గౌణార్థకము కానీ ముఖ్యార్థకము కాదని తెలిసికొనవలయును. అంశాంతర మందుకొందము.

— ♦ "అంగారపర్ణుడు పాండవులను భారతీయాచారయుక్తులుగా లేరని ధిక్కరించె" నను ప్రసంగము–తన్నిరాకరణము ♦ —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "అంగారపర్ణుడను గంధర్వుడు కూడ వీరు (పాండవులు) భారతీయాచారయుక్తులుగా లేరని ధిక్కరించియున్నాడు. ఆదిపర్వ–170 అధ్యా. (పు 236)

అసలువిషయ మేమనగా అంగారపర్ణుడను గంధర్వుడు స్త్రీ సంఘముతో జలక్రీడకై రాత్రి గంగానదికి వచ్చియుండ మార్గవశమున కుంతీదేవితో పాండవులుకూడ నచ్చటికి జేరినపుడు గంధర్వుడు క్రుద్ధుడై పాండవులను పొమ్మనుటయు, అర్జునుడు ఎదుర్కొనుటయు, తరువాత గంధర్వుడోడిపోవుటయు జరిగినమీాదట సఖ్యము వహించి వారు సంభాషించుకొనుటలో అర్జును డిట్లడిగెను— ఆంధ్రభారతము—

"మమ్ము బరమధార్మికులం బరమబ్రహ్మణ్యుల నేమికారణం బున నుదరిపలికి తనిన గంధర్వుం డిట్లనియె.

క. విమలములయిలోకత్రిత, యమునబ్రవర్తిల్లుమీాముహాగుణములు ని త్యము విందు నారదప్రము, ఖమునీశ్వరసిద్ధసాధ్యగణములవలనన్.

క. మేరునగోత్తంసమహీ, భారధురంధరుల మిమ్ము బాండవుల గుణో
దారుల ధీరుల నెరుగని, వా రెవ్వరు గలరె భరతవంశోత్తములా.

వ. ఏను మిమ్ము నెఱింగియు మీకు నగ్నిపరిగ్రహంబును బ్రాహ్మణ
సంగ్రహంబును లేమిం జేసి పరుసంబులు పలికితి.

ఇదియే కాబోలు ప్రతివాదులు సూచించిన విషయము. సంస్కృత భారతమును గూడ జూచిన యీ మాటలకు అభిప్రాయ మేమో తెలియును.

గంధర్వః—

"అనగ్నయోఽనాహుతయో న చ విప్రపురస్కృతాః ।
యూయం తతో ధర్షితాస్స్థ మయా వై పాండునందనాః ॥"

నీలకంఠీయమ్— అనగ్నయః దారహీనత్వాత్ । అనాహుతయః సమావృత్తత్వాత్ । ఆశ్రమవిశేషహీనోఽబ్రాహ్మణో ధర్షణీయ ఇత్యర్థః ॥

ఇచ్చట గంధర్వుడు పాండవులను బెదరించుటలో వారియందొక న్యూనతను తాను కనిపెట్టి యట్లు చేసినట్లు చెప్పబడినది. అది యేదనగా అగ్నిపరిగ్రహము, బ్రాహ్మణసంగ్రహము, వారికప్పుడు లేకుండుట, అవియే వారియం దప్పు డున్నయెడల తనకు తృణీకరింప శక్యముకాకపోవు నని సూచింపబడినది. వారి కప్పటికి వివాహము కాకుండుటచే నగ్నిపరిగ్రహము లేకుండెను. వివాహానంతరము అగ్నిపరిగ్రహము కలిగెను. బ్రాహ్మణసంగ్రహము కూడ తరువాత జరిగెను.

ఇట్లుండ ప్రతివాదు లేమని వ్రాసినారు? పాండవులు భారతీయాచారయుక్తులు కారనినట్లు వ్రాసినారు. గంధర్వు డన్నదేమి? అగ్నిపరిగ్రహాదులు లేకుండె నని, గంధర్వుడు చెప్పిన ఆ రెండే భారతీయాచారములా? ఆ రెండును లేనివారు భారతీయులు కానివారేనా? అట్లైనయెడల గంధర్వుడు మీరు భారతీయులు కాకుండుటచే కారణ

మని కంఠోక్తిగా జెప్పక, అవి రెండు లేకుండుటే కారణ మని చెప్ప నేల? అవి రెండు తప్ప మిగిలిన భారతీయాచారములు వారియందున్న వన్నమాట. అవియేవి? క్షత్రియులకు విహితమైన ఉపనయనసంస్కార వేదాధ్యయనాదులు. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము.

పాండవులు భారతీయులు కారను వాద మెవ్వ రనుగ్రహించి నదో మ. భా. చ. కారులే వ్రాసియున్నారు చూడుడు —

"హాపికిన్సు" "విన్సెంటుస్మిత్తు" అనువారు పాండవులు టిబెటు దేశమునుండి భరతఖండమునకు వచ్చిన విజాతీయు లనియు, అందు వలననే టిబెటు దేశమునందుండిన బహుపతిత్వమే ద్రౌపదిని వరించుటలో వారవలంబించి రనియు వ్రాసియున్నారు. (ఘ-232)

ఆహా! ఆర్షసంప్రదాయమునకు జెందియున్న ప్రతివాదులకు ఆర్షగ్రంథములు, ఆర్షవిద్యాధురంధరుల గ్రంథములు, అప్రమాణములై ఆర్షసంప్రదాయానభిజ్ఞుల కపోలకల్పితములు శరణ్యము లగుట శోచనీయము. ఆమాటల నాధారపడియే పాండవులు భారతీయులు కారనుటకు లేనిపోని యసంగతప్రసంగము లెన్నియో చేసినారు. అందు ముఖ్యాంశములు నిరాకరింపబడును.

—: పాండవులకు గోత్రమే లేదను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది —. "పాండవుల గోత్రమేమి? వైయాఘ్రపద్యగోత్రమని ధర్మరాజు విరటునకడ నుడివినాడు. రాజులకు బురోహితుని పేరుగల గోత్రమె పెట్టబడు నని శ్రౌతసూత్రమున గలదు. ధౌమ్యుడు వ్యాఘ్రపాదు డనువాని పుత్రుడు. అందువలన వైయాఘ్రపద్యుడై ధర్మరాజు ధౌమ్యుని పేరిగోత్రముతో నొప్పిన ధౌమ్యుడు పురోహితుడు కానపుడు పాండవులకు గోత్రనామమె లేదు. ఇది భారతీయాచారవిరుద్ధము.

భీష్మునకు వైయాఘ్రపద్యగోత్రము సాంకృతిప్రవరము. భీష్మ తర్పణవిధిలో నిటీవల ధర్మశాస్త్రనిబంధనగ్రంథకర్తలు చూర్చిరి. భారతమునను నొక్కచోటున గలదు. కానియది ఇటీవల గల్పింప బడెనని తలతును. గోత్రప్రవరఖండలో వైయాఘ్రపద్యగోత్రము కాని సాంకృతిప్రవరమున నాగోత్రముకాని కాన్పింపదు" (పు 237)

ఆహా! వీరికి కనబడని విషయమును లేదని త్రోసివేయుటయు, కనబడిన విషయమును కల్పితమని త్రోవివేయుటయు నైజము. వీరి నోటిమాటలనే పరిశీలింతము— రాజులకు పెట్టబడునది పురోహితుని గోత్రము కాక పురోహితునిపేరుగల గోత్ర మొకటా? పాండవుల పురోహితుడైన ధౌమ్యునకు వైయాఘ్రపద్యుడని పేరా? అది వ్యాఘ్రపాదుని పుత్రుడగుటచే వచ్చినదా?

ప్రతివాదులన్నట్లు ధౌమ్యుడు వ్యాఘ్రపాదుని పుత్రుడే యైన నాడు వైయాఘ్రపద్యశబ్ద మా ధౌమ్యుని చెప్పజాలదు. ఏమనగా వైయాఘ్రపద్యశబ్దము, "గర్గాదిభ్యోయఞ్" అను పాణిని సూత్రముచే 'యఞ్' ప్రత్యయమురాగాసిద్ధించును. ఆప్రత్యయము గోత్రాపత్యమునే చెప్పును. గోత్రాపత్య మనగా "అపత్యం పౌత్రప్రభృతి గోత్రమ్" అను పాణిని సూత్రముచే పౌత్రుడు మొదలుగాగల సంతతి యని యర్థము. కనుక వైయాఘ్రపద్యశబ్దము వ్యాఘ్రపాదునిపౌత్రాదులను చెప్పునే కానివ్యాఘ్రపాదుని పుత్రుడని ప్రతివాదులచే జెప్ప బడిన ధౌమ్యుని చెప్పదు. అందుచే వైయాఘ్రపద్యనామము ఆ ధౌమ్యునకుసంభవింపదు. ఒకవేళ సంభవింపజేసిననుకృతయుగములోని వాడువ్యాఘ్రపాదుడు. ఆవ్యాఘ్రపాదునకుఉపమన్యువు, ధౌమ్యుడు, అని యిద్దరు పుత్రులు ఈవిషయ ముపమన్యునిచే నిట్లు చెప్పబడెను—

"పురా కృతయుగే తాత ఋషి రాసీ న్మహాయశాః ।
వ్యాఘ్రపాద ఇతి ఖ్యాతో వేదవేదాంగపారగః ॥
తస్యాऽహ మభవం పుత్రో ధౌమ్య శ్చాపి మమానుజః ।"

(అనుశా—అ 14)

దీనిని బట్టి ఉపమన్యువుకూడ వైయాఘ్రపద్యుడే అయ్యెను. మరియు వైయాఘ్రపద్యశబ్దము వ్యాఘ్రపాదుని సంతతికి జెందినవారి నందరను చెప్పెడిదగుటవలన పాండవపురోహితునకు ధౌమ్యు డనునది పేరయినట్లు వైయాఘ్రపద్యుడనునది పేరు కానేరదు. మరియు పాండవ పురోహితుడగు ధౌమ్యుడు- "యవీయాన్ దేవలస్యైష వనే భ్రాతా తపస్యతి । ధౌమ్య ఉత్కోచకే తీర్థే తం వృణుధ్వం యదీచ్ఛథ" (ఆది- అ 183) అని యుండుటనుబట్టి దేవలసోదరుడుగాని, ఉపమన్యు సోదరుడు గాడు, వ్యాఘ్రపాదపుత్రుడును గాడు దానివలన పాండ వుల వైయాఘ్రపద్యగోత్రము పాండవపురోహితుడగు ధౌమ్యునిపేర గలదనుటకు వీలులేదు.

మరియు పురోహితునిపేరుగల గోత్రమె రాజులకు పెట్టబడు ననునది అర్థములేనిమాట. ప్రతివాదుల కున్నది వైయాఘ్రపద్యశబ్ద మొకటే. అది పేరైన గోత్రమేది? గోత్రమైనపేరేది? పేరును గోత్ర ముగూడ నదే యైనపక్షములో పేరుగల గోత్రమేది? ఇట్లు చూడగా విరటునితో ధర్మజుడు చెప్పియున్న పాండవుల వైయాఘ్రపద్యగోత్ర మునకును, ధౌమ్యుడు పురోహితుడై యుండుటకును ఏమియు సంబం ధము లేనందున ధౌమ్యుడు పురోహితుడు కానపుడుకూడ పాండవులు వైయాఘ్రపద్యగోత్రులే. అందుచేతనే ధౌమ్యసంబంధమునకుబూర్వ ము వారి కుపనయనాదిసంస్కారసిద్ధి కనుక భారతీయాచారవిరుద్ధము ప్రతివాదిచర్యయే కాని పాండవచర్య కాదు. కురువంశధురంధరుడగు భీష్ముడు వైయాఘ్రపద్యగోత్రుడని ప్రమాణగ్రంథములు చెప్పుచుండ శిష్టులందరు "వైయాఘ్రపద్యగోత్రాయ" అని కీర్తించుచు భీష్మతర్ప ణము చేయుచుండ పాండవులనుగూర్చి చేసిన తమ కుకల్పన నాధా రముచేసికొని యదంతయు నిటీవల మార్చబడినదను ప్రతివాదుల దెంత నిరంకుశత్వమో! మ. భా. చ. కారులే భీష్మునిగూర్చి వ్రా యుచు—— "ఈభీష్మన కానేతుహిమాచలమును గల పూర్వాచార

పరులు మాఘశుద్ధైకాదశినాడు భీష్మతర్పణము చేయుచున్నారు. వారిలో నీగ్రంథకర్తకూడ నొకడు" (పు 1:0) అని వ్రాసి తాము కూడ పూర్వాచారపరులతోపాటు భీష్మతర్పణము చేయుచున్నట్లు తెలిపినారు. ఆతర్పణములో వాడబడునది 'వైయాఘ్రపద్యగోత్రాయ' అను వచనమే. దానితో వీరితర్పణమట! అది ఇటీవల దూర్చబడిన దట! ఇది యేమిపాండిత్యమో!

పాండవులకు వైయాఘ్రపద్యగోత్రమును ఎట్లో సిద్ధింపజేసి భీష్మునిగూర్చి వ్రాయునపుడు 'వైయాఘ్రపద్యగోత్రము గోత్రప్రవర ఖండలో గాన్పింపదు' అని వ్రాయుట విచిత్రాంశము.

"ప్రతీతి వ్యవహారాభ్యా మర్థసిద్ధిః" అను న్యాయమున లోక ప్రతీతిని, లోకవ్యవహారమును అనుసరించియే అర్థసిద్ధికనుక ధర్మశాస్త్ర నిబంధనగ్రంథములలోనుండి, మహాభారతములోనుండి శిష్టవ్యవహార మైయున్న భీష్ముని వైయాఘ్రపద్యగోత్రము కల్పిత మనుట అసంగతము. గోత్రప్రవరఖండలో నది వారికి కనబడకుండుట కారణ మని నారు. అందులో వారికి గనబడినయెడల, వారికి గనబడిన గ్రంథముల కేగతిపట్టినదో ఆగతియే పట్టును వారికి గనబడకున్న యెంతవిశేషమో కనబడినను అంతే.

వేలకొలది గోత్రములలో నెవ్వరి దేయేగోత్రమో తెలిసికొను టకు పరంపరా ప్రాప్తమైన వారివారి వ్యవహారమే శరణ్యమైయుండ వీరు వీరు గోత్రఋషులని తెలుపుటకుమాత్రి మా వ్యవహార మేల శరణ్యముకాదు? వ్యవహారసిద్ధమై, ప్రమాణగ్రంథప్రసిద్ధమై యున్న కురువంశీయులగోత్రము తద్వంశీయులగు భీష్మునియందును, పాండవుల యందును వర్తించియుండ దానిని త్రోసివేయబూనిన ప్రతివాదుల చర్య గర్హ్యము.

ప్రసక్తమైనదికనుక ప్రవరమంజరిలో జెప్పబడిన గోత్రశబ్దా ర్థముయొక్క సంగ్రహము, ప్రవరశబ్దార్థము ప్రదర్శింపబడుచున్నది—

—: గోత్రప్రవరస్వరూపసంగ్రహము :—

"అగస్త్యాష్టమానాం సప్తఋషీణాం పుత్రపౌత్రప్రభృతి యదపత్యమృషిత్వం ప్రాప్తం మన్త్రదృగమన్త్రదృగ్వా తత్తస్య గోత్రమ్।

యథా జగమదగ్నే ర్మార్కండేయాది, యథా విశ్వామిత్రస్య దేవరాతాది, గోత్రఋషీణాం యదపత్యం పుత్రపౌత్రాదికమృషిత్వం ప్రాప్తం తస్యాపి తదేవ గోత్రమ్ ।

ఏత దుక్తం భవతి— అగస్త్యాష్టమసప్తర్ష్యపత్యానా మృషీణాం గోత్రత్వ ముభయథాఽభిమతమ్। పిత్రాదీనా మృషీణాం పుత్రాదీనా మృషీణాం తదేవ గోత్రమితి ॥

"విశ్వామిత్రో జమదగ్ని ర్భరద్వాజోఽథగౌతమః ।
అత్రి ర్వశిష్ఠః కశ్యప ఇత్యేతే సప్తర్షయః ॥"

"సప్తానా మృషీణా మగస్త్యాష్టమానాం యదపత్యం తద్గోత్ర ముచ్యతే" (బోధాయనః)

ఏవం చ సతి "మార్కండేయగోత్రా వయమ్" ఇత్యాది లోకవ్యవహారః "కిం గోత్రోనుసౌమ్య" ఇత్యాదీని శ్రుతిలింగాని చోపపన్నాని భవన్తి పుత్రాదీన్ ప్రతి గోత్రత్వే। తథా పిత్రాదీన్ ప్రతి గోత్రత్వే "అపత్యం పౌత్రప్రభృతి గోత్రమ్" ఇతి పాణినీయసూత్రమ్ "అగస్త్యాష్టమానాం యదపత్యం తద్గోత్రమితి చ బోధాయనసూత్ర ముపపన్నార్థం భవతీతి ॥

"పాణినీయన్తు సామాన్యం విశేషే పర్యవస్యతి ।
బోధాయనీయే తదపి సామాన్యమృషిసంజ్ఞకమ్ ॥
సప్తర్ష్యగస్త్యాఽపత్యం యదృషిసంజ్ఞం తదుచ్యతే ।
గోత్ర మిత్యేష పిండార్థో గోత్రలక్షణయో ర్ద్వయోః ॥"

అనగా సప్తర్షులయొక్కయు, అగస్త్యునియొక్కయు పుత్రపౌత్రాదిసంతతిలో మంత్రద్రష్ట కాకున్నను, ఋషిత్వమును పొందిన

వారు ఆఋషులకు గోత్రమగును. జమదగ్నికి మార్కండేయాదులు, విశ్వామిత్రునకు దేవరాతాదులు గోత్రము లైనట్లు, ఆగోత్రఋషుల పుత్రపౌత్రాదిసంతతిలో ఋషిత్వమును పొందినవానికిగూడ నదే గోత్రమగును. సారాంశ మిది—

సప్తర్షులయొక్కయు, అగస్త్యునియొక్కయు సంతతిలోని గోత్రఋషులు తమ పిత్రాదిఋషులకును, తమ పుత్రాదిఋషులకునుగూడ గోత్రమగుదురు. అని.

ఈనిర్ణయమునుబట్టి జమదగ్నిసంతతిలోని మార్కండేయుడు ఆ జమదగ్నికిని, నేటి యావంశీయులకును గోత్రఋషియగుటచే 'జమదగ్నిసగోత్రః' అను వ్యవహార ముపపన్నము. 'మార్కండేయగోత్రా వయమ్' అను లోకవ్యవహారము బహువ్రీహిసమాసముచే నుపపన్నము? ఇక సప్తర్షులకు గోత్రసంజ్ఞ లేనియెడల 'విశ్వామిత్రగోత్రా వయమ్' ఇత్యాదివ్యవహారోపపత్తి యెట్లనగా—

"గోత్రశబ్దస్యోభయలింగత్వా దవిరుద్ధం పుత్రశబ్దవత్ । యథా చ వసిష్ఠస్య పుత్రః కుండినః । తథా వశిష్ఠస్య గోత్రః కుండిన ఇతి ॥

అనుటచే గోత్రశబ్ద ముభయలింగముగనుక బాధ లేదని గ్రహింపవలెను.

ప్రవరవిషయము ప్రవరదర్పణ ప్రవరమంజరుల యందిట్లున్నది—

గోత్రభూతస్య ఋషేః పితృపితామహప్రపితామహాదయ ఏవ ప్రవరాః । శతపథశ్రుతౌ ప్రవరా ననుక్రమ్యోక్తం— పిత్రైవాగ్రేఽథ పుత్రోఽథ పౌత్ర ఇతి । అత ఏవాంగిరస, బార్హస్పత్య, భారద్వాజేత్యాదౌ తథైవ దృశ్యతే । ఆంగిరసేత్యాదితద్ధితస్తు యజమానస్య ఋషిసంబన్ధద్యోతనార్థః । పిత్రాదీనా మపి మన్త్రకృతా మేవ ప్రవరత్వమ్ । "యథర్షి మన్త్రకృతో వృణీతే" ఇతి సూత్రకారవచనాత్ ॥

"ఆహవనీయ స్యాఽగ్నే ర్హవ్యవాహనామ్నః సప్తర్షీణా యుగస్యాష్టమానామపత్యసంబన్ధేన తత్సాదృశ్యసంబధేనవాప్రకర్షేణవరణాని ప్రార్థనాని ప్రవరాః। తే చ హోతురధ్వర్యోశ్చ విహితా ద్విప్రకారాః। హోతుస్తావద్యథా— వత్సానాం భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వజామదగ్న్యేతిపంచార్షేయప్రవరే పంచభి ర్మంత్రదృగ్భి ర్దేవప్రసిద్ధై రాహవనీయోఽగ్ని స్సంబోధ్యతే ।

తథా సంబోధితోఽగ్ని ర్దేవేభ్యో హవ్యం వక్ష్యతి నాన్యథేతి కృత్వా త మగ్నిం హోతా వృణీతే ప్రార్థయతే। తథా త్రై రేవ మ న్త్రదృగ్భిః పంచభి స్తద్విపర్యయక్రమేణ సాదృశ్యసంబన్ధేన తమే వాఽహవనీయ మగ్ని మధ్వర్యు ర్వృణీతే ప్రార్థయతే ।

యథా—జమదగ్నివ దూర్వవ దప్నువానవ చ్చ్యవనవద్భృగువ దితి। అస్యాఽయమర్థః— యథా జమదగ్న్యాదయో యోగ్యతయా భోజ్యాన్నతయా చ దేవై ర్జ్ఞాతత్వా ద్దేవా నుద్దిశ్య త్వయి హవిః ప్రక్షేపయోగ్యాః। తథాఽయమపి యజమానో వత్స స్తదపత్యత్వా త్త్వోత్పాదకత్వేన పితృస్థానీయత్వాచ్చ త్వయి హవిఃప్రక్షేప యోగ్య ఏవేతి ॥"

నిర్ణయసింధుః — "తచ్చ వరణం యద్యపి గోత్రభూతస్యాఽపి క్వచి ద్దృశ్యతే। తథాపి పూర్వవ దృషిభేదో ద్రష్టవ్యః ॥"

వ్యాఖ్యా— ఋషిభేదః వృద్ధవశిష్ఠోఽన్యః, యువ సిష్ఠోఽన్యః॥

ఇచ్చట చెప్పబడిన దేమనగా, గోత్రఋషియొక్క పితృపితామహప్రపితామహాదులే మంత్రద్రష్టలైనవారు ప్రవరములో గీర్తింప బడుదురు. వారినట్లు కీర్తించి వారి సంతతిలోనివాడనని యజమానుడు వెల్లడించినపుడే యాతని హవిస్సును దేవతలు గ్రహింతురు. కొన్ని చోట్ల గోత్రఋషికిగూడ ప్రవరములో సంబంధ మున్నట్లు నామ సామ్యమువలన కనబడును. కాని యిచ్చట ఋషిభేదమే. అని.

దీనినిబట్టి ప్రవరములో గోత్రఋషికీర్తన ముందు నడుకొనుట భ్రాంతియగుటచే "వైయాఘ్రపద్యగోత్రము సాంకృతిప్రవరమున గాన్పింపదు" అను వ్రాత పరాస్తము.

—: "పాండవులు తిబెతుదేశీయు" లనుప్రసంగము-తన్నిరాకరణము: —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "నిజమునకు ధర్మరాజాదులు తిబెతుదేశీయులై యుందురు. తిబెతుదేశమున బెక్కండ్రొక్కవనిత బెండ్లియాడు నాచారము ప్రాచీనకాలమునుండి నేటివరకు గలదు. ద్రౌపదీపరిణయసమయమున ద్రుపదుడు పెక్కండ్రొక్కవనిత బెండ్లియాడుట యుక్తమా? యన ధర్మజుడిట్లనినాడు—

"సూక్ష్మో ధర్మో మహారాజ నాస్య విద్మో గతిం వయమ్ ।
పూర్వేషా మానుపూర్వ్యేణ యాతం వర్త్మానుయామహే॥"

(ఆది- అ 195)

ఓ ద్రుపదరాజా! ధర్మము సూక్ష్మమైనది. దీనిగతిని మే మెరుగము. (మాయొక్క) పూర్వులు వెళ్ళినదారినే మేము పోవుచున్నాము. ధర్మజుడు మాపూర్వులు పోయినదారిని మేము పోయెదమనుటలో తిబేతీయులని ధ్వని కలుగుచున్నది. కారణ మేమన, కురువంశములో నెవ్వరును ఒకతె ననేకులు పెండ్లియాడలేదుగాన"

(పు 116)

ఇచ్చట ధర్మజు డన్నట్లున్న శ్లోకములో "పూర్వేషామ్" అనుపదమున్నది. దానికి ప్రతివాదులు 'మాయొక్క' అనుమాటను చేర్చి తాము చెప్పదలచుకొనిన యర్థము చెప్పినారు. అది ధర్మజుని వాక్యమగుటచే నాతడు వాడిన 'పూర్వ' శబ్దమునకు తనని పూర్వులని యర్థము చెప్పవలెనగదుగా? అట్లైన ఆధర్మజుని మాటపై—

ద్రుపద ఉవాచ— "నచా ప్యాచరితః పూర్వై రయం ధర్మో మహాత్మభిః" అను ద్రుపదవాక్యములో ఇది పూర్వులైన మహాత్ము లచే నాచరింపబడిన ధర్మము కాదు. అనునపుడు పూర్వులనగా ద్రుప దునియొక్క పూర్వులని యర్థముచెప్పవలె నన్నమాట. అప్పుడు మా పూర్వులలో నున్నదని ధర్మజుడనగా, మాపూర్వులలో లేదని ద్రుపదుడనట్లా?

ద్రుపదుడు, పూర్వులలో నెచ్చటను లేదని యనక మాపూ ర్వులలో లేదని మాత్రమే చెప్పెనను పక్షములో ధర్మజునిపూర్వు లలో నున్నట్లంగీకరించె నని తేలును. అట్లంగీకరించిన ద్రుపదునకు పూర్వులలో నట్టి యాచార మున్నదనుటకై నిదర్శనముగా గొందరిని చూపిన ధర్మజుడు తన పూర్వులలోనివారిని చూపవలసినపని లేదు కనుక, ద్రుపదునిపూర్వులలోనివారిని చూపినట్లు ప్రతివాదు లనవలసి యుండును. అప్పుడు తిబేతీయులుగా ప్రతివాదులచే నూహింపబడు పాండవులపూర్వులలోనే కాక, తిబేతీయుడుకాని ద్రుపదునిపూర్వు లలోగూడ నట్టి యాచార మున్నటు లొప్పుకొనవలెను. ఈస్థితిలో నొక్కతె ననేకులు పెండ్లియాడుట భారతీయాచారముగాగూడ సిద్ధించి యుండ తన్మూలమున పాండవులు తిబేతీయులను ప్రతివాదుల భావన దుర్భావన కాదా?

పూర్వులలో నిది యున్నదని ధర్మజుడు చూపిన నిదర్శనము చూడుడు —

"శ్రూయతే హి పురాణేఽపి జటిలా నామ గౌతమీ ।
ఋషీ నధ్యాసితవతీ సప్త ధర్మభృతాం వరా ॥
తథైవ మునిజా వార్క్షీ తపోభి ర్భావితాత్మనః ।
సంగతాఽభూ ద్దశ భ్రాతౄ నేకనామ్నః ప్రచేతసః ॥

వ. "మరియుం బ్రాల్లి గౌతమియం డయిన జటిలుడను ఋషి కూతురు

తపఃప్రభావంబున నేన్వురు ఋషులకు నొక్కతియ భార్యయయ్యె ననియును, దాక్షాయణి యను మునికన్యక యేకనామంబున ప్రచేతసు లనంగరగిన పదుండ్రకు నొక్కతియ భార్యయయ్యెననియును గథల వినంబడు" (ఆంధ్రభారతము)

ప్రతివాదులిచ్చట నా మునికన్యకలు తిబేతీయులే, ఆఋషులును, ప్రచేతసులును తిబేతీయులే, వారిచరిత్రముగల ఆపురాణము తిబేతీయులదే అందురాయేమి? ఎంత యన్యాయము!

—: టిబెట్టుదేశచరిత్రాంశము :—

ఇంకొకటి. టిబెట్టుదేశచరిత్రము దెలిపెడి గ్రంథములోని విషయము లిట్లున్నవి— "టిబెట్టుదేశప్రజలందరును ఒకవిచిత్రమైన బౌద్ధ మతము ననుసరించుచున్నారు. ఒక్క ఆచారముమాత్రము టిబెట్టు దేశమున ప్రత్యేకముగ విఖ్యాతి గాంచినది. ఒకస్త్రీ ఇరువురనుగాని, అంతకంటె ఎక్కువమందినిగాని భర్తల గలిగియుండుట. తన తలి దండ్రులు నిర్ణయించినవరులనే స్త్రీ పెండ్లిచేసికొనవలయును. వివాహ సంబంధము నిశ్చయమైన విషయముకూడ కుమార్తెలకు దలిదండ్రులు తెలుపరు. ఇట్టి నిర్బంధవివాహములు విడాకులతో నంతమొందును. కుటుంబపుబౌద్ధపురోహితులు గ్రామదేవతలకును, గృహదేవతలకును ప్రీతిగ పూజలు చేయుదురు. అదేకాలమున కన్యాగృహమున నేటి టిబెట్టుదేశపు పూర్వమతమైన "బాన్" మతానుసారముగ వివాహ సంస్కారము జరుపబడును" (పీపుల్ ఆఫ్ నేషన్సు).

దీనినిబట్టి టిబెట్టుదేశస్థులది అవైదికమైన బౌద్ధమతము. పాండవులది వైదికమతము. టిబెట్టుదేశస్థుల వివాహవిధానము 'బాన్' మతానుబద్ధము. పాండవుల వివాహవిధానను వేదమంత్రానుబద్ధము. టిబెట్టుదేశస్థులకు బౌద్ధుడు పురోహితుడు. పాండవులకు ఋషి పురోహితుడు. టిబెట్టుదేశమున కన్యకకు దెలుపకయే తల్లిదండ్రులచే

స్వయముగా నిర్ణయింపబడిన వరులు. పాండవులో స్వయంవరపూర్వకముగా పరిగ్రహింపబడినవారు. ఇట్టి పాండవులనుబట్టికొని అట్టిటిబెట్టుదేశస్థు లనుటకంటె నన్యాయ మున్నదా?

ఇంత యంతర మున్నను పాండవులు టిబేటీయులే అను ప్రతివాదిప్రసంగముజూడగా నొకానొక మహాకవిసూక్తి జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది—

"కాకే కార్ష్ణ్య మలౌకికం ధవళతా హంసే నిసర్గస్థితా
గాంభీర్యే మహ దన్తరం వచసి యో భేద స్స కిం కథ్యతే ।
ఏతావ త్స్వవిశేషణేప్వపి సఖె యత్రేద మాలోక్యతే
కే కాకాః ఖలు కే చ హంసశిశవో దేశాయ తస్మై నమః ॥"

కాకమునకు నలుపు హంసమునకు తెలుపు, స్వభావసిద్ధములు. ఆరెంటికి గల గాంభీర్యములో గొప్ప అంతర మున్నది. పలుకులోని భేదము చెప్పనక్కరయే లేదు. ఇట్లున్నను కాకములకును, హంసములకును ఏమిభేద మనువారెచ్చట నుందురో ఆదేశమున కొక్క నమస్కారము. అనితాత్పర్యము. అంశాతరమందుకొందము.

—: 'పాండవులలో ఆర్యావర్తస్మృతిధర్మములకు విరుద్ధముగా
వివాహములు జరిగె' నను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము:—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "పాండవులలో ఆర్యావర్తస్మృతిధర్మములకు విరుద్ధముగా మేనమామకూతు రగు సుభద్రను అర్జునుడును, విజయను సహదేవుడును పెండ్లియాడిరి. విజయ యన్యజాతిస్త్రీయందు శల్యునకు బుట్టియుండెను. శిశుపాలుడు పాండవులకు బినతల్లికుమారుడు ఆతని కుమార్తె వావిచే పాండవులకు గూతురు కావలసియున్నది. కాని శిశుపాలుని కుమార్తెయగు 'కరేణుమతిని' నకులుడు పెండ్లియాడెను. (పు-241)

ప్రతివాదుల మహాపురుషదూషణధోరణి సర్వతోముఖముగా సాగుచున్నది. తాము చేయు మహాపురుషదూషణముల కుపయోగించునట్లు తమకు దోచినపుడు గ్రంథములు ప్రమాణములగుచున్నవి. ఆ గ్రంథములే తమ బుద్ధికి విరుద్ధముగా మహాపురుషపూజ్యతాప్రతిపాదకములై కనబడినపుడు అప్రమాణములై పోవుచున్నవి. కానిండు, అర్జునునకు సుభద్రావివాహము మాతులకన్యావివాహమగుటచే స్మృతివిరుద్ధ మనుచున్నారు. ఈవిషయమై పరాశరమాధవీయములో విశేషముగ చర్చించి విరుద్ధము కాదని నిరూపింపబడినది—

"తస్మా చ్ఛ్రుతా వనుగృహీతోఽయం వివాహః। స్మృతయస్తు బ్రాహ్మాదిషు సాపిండ్యనిరాకరణేన మాతులసుతావివాహప్రాపకతయా ప్రదర్శితాః। శిష్టాచారశ్చ దాక్షిణాత్యానా మవిగీత ఉదాహృతః" అని.

ధర్మసింధువులో నిట్లున్నది—

"మాతులకన్యాపరిణయనేఽపి "మాతులస్యేవ యోషాభాగస్తే పైతృష్వసేయీవపా మివ" (అస్య వ్యాఖ్యానభూతం వచనమ్— మహాభారతటీకాయామ్— "యోషాఽపత్యం మాతులీయం యథా భాగః పితృష్వసుః। పుత్రిష్యేవం వపాంతే ఽంశం జుషస్వేన్ద్రత్వృషి ర్జగా ॥) ఇతి మన్త్రలింగైః। మాతులస్య సుతా మూఢ్వా మాతృగోత్రాం తథైవ చ। సమానప్రవరాం చైవ త్యక్త్వా చాన్ద్రాయణం చరేత్। ఇత్యాది స్మృతీనాం బాధాత్ యేషాం కులే మాతులకన్యాపరిణయః పరంపరాప్రాప్తః తైః స్మ కార్యః॥ మాతులకన్యావివాహస్య కలివర్జ్యత్వవచన మపి యేషాం కులే దేశే మాతులకన్యావివాహో నాస్తి తత్పరం। మాతులకన్యాపరిణయనస్యానేకశ్రుతిస్మృతిసిద్ధత్వాత్। ఇత్యాది కౌస్తుభే బహూపపాదితమ్" అని.

మరియు రుక్మిణీశ్రీకృష్ణపుత్రుడగు ప్రద్యుమ్నునకును, రుక్మిణీ సోదరుడగురుక్మికిపుత్రికయైన రుక్మవతికిని జరిగినది మాతులకన్యావివాహమే. శ్రీమద్భాగవతమును జూడుడు—

"యద్యప్యనుస్మరన్ వైరం రుక్మీ కృష్ణావమానితః ।
వ్యతరద్భాగినేయాయ సుతాం కుర్వన్ స్వసుః ప్రియమ్ ॥"

కనుక సుభద్రావివాహము ప్రతివాదు లన్నట్లు స్మృతివిరుద్ధము, లోకవిరుద్ధము కాదని తెలినది.

ఇక రెండవది — 'సహదేవుడు విజయను వివాహమాడెను. ఆ విజయ సహదేవుని మేనమామయగు శల్యుని పుత్రిక. కనుక నది మాతులకన్యావివాహము' అని వ్రాసినారు. ఆపై "విజయ అన్యజాతి స్త్రీయందు శల్యునకు బుట్టియుండును" అని యూహాగానముచేసినారు. ఈయూహాగాన మెంతశ్లాఘ్యమో, ఎంతశ్రావ్యమో నిర్ణయించు భారము విజ్ఞులకే వదలి, విజయ మాతులసుత కాదనియే నిరూపించుచున్నాము—

"సహదేవోఽపి మాద్రీమేవ స్వయంవరే విజయాం నామోపయేమే, మద్రరాజస్య ద్యుతిమతో దుహితరమ్" (ఆది—అ95)

దీనిచే విజయ మద్రరాజగు ద్యుతిమంతుని కుమార్తె కాని, శల్యుని కుమార్తె కాదని స్పష్టము.

ఇక మూడవది— "నకులస్తు చైద్యాం కరేణుమతీం నామ భార్యా ముదావహాత్" (ఆది—అ95)

అనియే యున్నది. ఇచ్చట చైద్యాశబ్దము చేదిదేశపురాజు కుమార్తెను జెప్పును. ఆచేదిదేశపురాజు శిశుపాలుడే కాక అన్యుడని తెలిసికొనవలయును. సహదేవుని భార్యయగు విజయయందు ప్రయోగింపబడిన మాద్రీశబ్దము మద్రదేశపురాజు పుత్రికయని చెప్పుచున్నది. ఆమద్రదేశపురాజు శల్యుడే కాక ద్యుతిమంతుడని పూర్వోక్తవాక్య

ములో జెప్పబడలేదా? కనుక కరేణుమతీవివాహము విరుద్ధము కానిదే యని గ్రహింపవలయును.

ఇంకొకటి. ప్రతివాదులు తమచే తిబెతుదేశీయులుగా భావింప బడిన పాండవులు విధినిషేధములు లేకుండ వివాహములు చేసికొని నట్లు చెప్పగలరుకాని యట్టి పాండవులకు తమతమ కుమార్తెల నిచ్చి మహర్షిసమ్మతములుగా వివాహములుచేసిన భారతీయక్షత్రియోత్త ములు కూడ విధినిషేధములు లేకుండ సంచరించినారని చెప్పుటకు నో రెట్లువచ్చును.

"ధర్మ మరసి పూని ధర్మరాజాదులు నిర్మలంపుకీర్తి నిలుపుకొనిరి" అని వేమనకవిచేగూడ ధర్మాత్ములని కీర్తింపబడిన పాండవులను అధర్మపరులని వ్రాసిన ప్రతివాదులవ్రాత హేయము.

—: 'అర్జును డైదేండ్లు తిబెతులోనె యుండె' ననుప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "పాండవులు ద్యూతజితులై కౌరవులను జయించుటకొరకు యుద్ధసన్నాహముల జేయుట కర్జును డైదేండ్లు 'త్రివిష్ట' దేశము (తిబెతు)లోనె యుండి పరికరములను సంపాదించెను" (పు 241)

మహాభారతములోని అవాంతరపర్వములలో నొకటి ఇంద్ర లోకాభిగమనపర్వము. అందు అర్జునుకు పాశుపతాస్త్రము నీశ్వరు డనుగ్రహించినతరువాత నింద్రలోకమునకు వెళ్ళుట, మహాస్త్రము లను గ్రహించుట, ఐదుసంవత్సరము లచ్చటనే యింద్రుని యాజ్ఞను బట్టి యుండుట చెప్పబడినది చూడుడు—

"ఏవం సంపూజితో జిష్ణు రువాస భవనే పితుః ।
ఉపశిక్ష న్మహాస్త్రాణి స సంహారాణి పాండవః ।
శక్రస్య హస్తా ద్దయితం వజ్ర మస్త్రం చ దుస్సహమ్ ।

అశనీ శ్చ మహానాదా మేఘబృన్దాణలక్షణాః ॥
గృహీతాస్త్ర స్తు కౌన్తేయో భ్రాతౄన్ సస్మార పాండవః ।
పురందరనియోగాచ్చ పంచాబ్దా నవస త్సుఖీ ॥" (వనప-అ 44)

విషయ మిట్లుండ ప్రతివాదు లేమని వ్రాసినారు? 'అర్జును డైదేండ్లు త్రివిష్టదేశము (తిబెతు) లోనె యుండి పరికరములను సంపాదించెను' అని. వీరుచేసిన మోసము చూడుడు. అమరకోశములో 'స్వర్గ, నాక, త్రిదివ, త్రిదశాలయ, సురలోక, త్రివిష్టప' శబ్దములు స్వర్గమునకు పేరులని చెప్పబడినది. 'తృతీయం విష్టపం(భువనం) త్రివిష్టపమ్' అని వ్యుత్పత్తి. అట్టి త్రివిష్టపశబ్దములోనుండి నిరర్థకమైన 'త్రివిష్ట' అనుదానిని విడలాగి దానికి తిబెతు అర్థమని చెప్పి అర్జునుడు తిబెతులోనే యుండెనని లోకులకు దెలిపినారు.

—: స్వర్గలోకము తిబెతు దేశము కాదు :—

అసలు స్వర్గమర్త్యపాతాళము లని మూడు లోకములు. స్వర్గ మూర్ధ్వలోకము. పాతాళ మధోలోకము. ఇది మర్త్యలోకము. ప్రతివాదుల తిబెతు దేశము ఈమర్త్యలోకములోనేక దేశము. స్వర్గలోకమం దుండువారుఅమర్త్యులు మరణధర్మము లేనివారు. ఈలోకములోనివారు మర్త్యులు మరణధర్మముగలవారు. తిబెతులోనివారు మర్త్యులే. ఇట్టి తిబెతు దేశము స్వర్గమా?

"హతో వా ప్రాప్స్యసి స్వర్గమ్" అని చెప్పబడిన స్వర్గము తిబెతు దేశమా? మరణించినవారిని స్వర్గస్థులైనా రనగా తిబెతులో నున్నారని యే యర్థమా? పుణ్యాత్ములకు స్వర్గప్రాప్తియనగా తిబెతు దేశప్రాప్తియని యర్థమా? వీరిధోరణి లోకవిరుద్ధము.

స్వర్గలోకవిషయము మహాభారతమం దెట్లు చెప్పబడెనో చూడుడు—

"ఉపరిష్టాచ్చ స్వర్లోకో యోఽయం స్వరితి సంజ్ఞితః ।
ఊర్ధ్వగ స్సత్పథ శ్శశ్వ ద్దేవయానచరో మునే ॥
నాఽతప్తతపసః పుంసో నామహాయజ్ఞయాజినః ।
నానృతా నాస్తికా శ్చైవ తత్ర గచ్ఛన్తి ముద్గల ॥
ధర్మాత్మానో జితాత్మాన శ్శాన్తాదాన్తా విమత్సరాః ।
దానధర్మరతాః పుంస శ్శూరా శ్చాహవలక్షణాః ॥
తత్ర గచ్ఛన్తి ధర్మాగ్ర్యం కృత్వా శమదమాత్మకమ్ ।
దేవా స్సాధ్యా స్తథా విశ్వే తథైవ చ మహర్షయః ॥
యామాధామాశ్చ మౌద్గల్య గన్ధర్వాప్సరస స్తథా ।
ఏషాం దేవనికాయానాం పృథ క్పృథ గనేకశః ॥
భాస్వంతః కామసంపన్నా లోకా స్తేజోమయా శ్శుభాః ।
న క్షుత్పిపాసే న గ్లాని ర్న శీతోష్ణే భయం తథా ॥
బీభత్స మశుభం వాపి తత్ర కించి న్న విద్యతే ।
న శోకో న జరా తత్ర నాయాసపరిదేవనే ॥
ఈదృశ స్స మునే లోక స్స్వకర్మఫలహేతుకః ।
తైజసాని శరీరాణి భవ న్త్యత్రోపపద్యతామ్ ॥
కర్మజా న్యేవ మౌద్గల్య న మాతృపితృజా న్యుత ।
న సంస్వేదో న దౌర్గన్ధ్యం పురీషం మూత్రమేవ చ ॥

ఆంధ్రభారతము— (వనప-అ261)

క. ఈలోకమునకు మీఁదై, చాలఁగ వెలుఁగొందుచుండు స్వర్లోకము నా
నాలంకారయుతము దివ్యాలోకము దేవయాన మది మునినాథా,
చ. అమలతపోనివాసులు మహాధ్వరశీలురు సత్యసంధు లు
త్తములు జితేంద్రియుల్ సములు దానపరుల్ రణశూరులందు హ,
ర్షమున వసింతు రచ్చరలు సాధ్యులు దేవమునుల్ మరుద్వసు
ప్రముఖులు వేఱువేఱ తగు పట్టులనుండుదు రంద యిమ్ములన్.

వ. అయ్యెడల నాకలియు, నీరువట్టును, శీతోష్ణభయంబులును, జరా రోగవికృతులును బుట్ట వెయ్యెడలం జూచిన నతిమనోహరంబై, సకలేంద్రియతర్పణంబై యుండు నిట్టిలోకంబునకు నర్హు లయిన పుణ్యపురుషులు విధినియోగపక్వంబు లయిన మానుషశరీరములు విడిచి తేజోమయంబులగు దివ్యదేహంబులు ధరియించి, వివిధాంబరాభరణభూషితులును, నమ్లానకుసుమమాలికామనోహరులును నై కనకవిమానంబులందు దేవమాతలచేత గొనిపోవంబడి యందు శోకశ్రమాయాసవిరహితులై వివిధసుఖంబు లనుభవించుచుందురు"

ఇట్లు జరామరణరోగమూత్రపురీషాదిదుర్లక్షణములు లేని తేజోమయశరీరములతో విరాజిల్లు పుణ్యమూర్తులును, అణిమాదిశక్తిసంపన్నులును అగు దేవతల కాస్పదమై నాస్తికుల కప్రియమైన స్వర్గలోక మెక్కడ, ప్రతివాదుల తిబెతుదేశ మెక్కడ, అద్వైతికసంప్రదాయస్థుడైన అమరసింహుడుకూడ స్వర్గము ఈలోకముకంటె భిన్నమైన దేవలోకమని చెప్పియుండ ప్రతివాదులు తిబెతుదేశమును స్వర్గలోకమనుట వెట్రి. కనుక ప్రతివాదిప్రసంగమునకు తోసిపేత యైనది.

"నిస్సహాయులగు పాండవులు ఈదేశమున నుండిన మాటదక్కదని రాజ్యమును పరీక్షిత్తునకు వశపరచి, హిమాలయాదుల నతిక్రమించి, తిబెత్తునకె మృతి నొందిరి" (పు 249)

అని మ. భా. చ కారులు వ్రాసినారు. పాండవులు మహాప్రస్థానము చేసి స్వర్గము నధిష్ఠించినట్లున్న విషయమునకు ప్రతివాదులు కల్పించిన ప్రక్రియ యిది. పాండవుల జననమరణములను తిబెతుదేశములోనే ముడిపెట్టి, యీప్రబుద్ధులెంతో అనిసీతిగా వ్రాసినారు. వెనుక జూపిన చరకసంహితావచనములనుబట్టి యిది నాస్తిక్యబుద్ధికి జెందిన ధోరణికనుక హేయము. సుయోధనవిజయములోని యొక ఆక్షేపము నందుకొందము—

—: "భీమార్జునులు ద్రౌపదిని దీసికొనివచ్చి భిక్ష దెచ్చితి మనుట తప్పను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

"భిక్షయంచును నివేదించిరట మీా, తల్లితో నప్పు డధర్మవృత్తి భిక్షగా నిడెనొక్క వెలదిని మీామామ, బిచ్చంబుగా మీారు దెచ్చుకొనిరె
అని గెల్చి తెచ్చిన యతివ భిక్షం బౌనె, మనుజుల భిక్షంబు మహిని గలదె"

ఇది పాండవులను, కవి దుర్యోధనునిచే నిందింపజేసినవిషయము.

"భీమార్జునులు ద్రౌపదీసహితులయి చనుదెంచి మ్రొక్కి మే మొక్కభిక్ష దెచ్చితిమని తల్లికి నివేదించిన" (ఆంధ్రభారతము)

అని యుండుటచే వారట్లనుట తప్పని కవిగారి యూహ. వీరు భిక్ష యనగా తినెడి పదార్థమే యని యూహించిన ట్లున్నది. అమర కోశములో "యాచ్ఞా భిక్షార్థనార్దనా" అడుగుట పేళ్లు. "భిక్షా సేవార్థనా భృతిః" భిక్షాశబ్దము సేవించుటకును యాచించుటకును కూలికిని పేరు. అని యున్నది. ఇందేయర్థము జూచినను క్రియా రూపమే యగుటచేతను కూలి యనునది ప్రకృతోపయుక్తముకాకుం డుటచేతను 'భిక్షదెచ్చితిమి' అనునపు డీయర్థములు సరిపడవు. ఇక "భిక్షా భిక్షితవస్తుషు" అనియుండుటవలన భిక్షయనగా భిక్షితవస్తువు. భిక్షితవస్తువనగా కోరబడినవస్తువని యర్థము, అది తినదగినదే కాన క్కర లేదు. వారప్పుడు తెచ్చిన ద్రౌపద కోరబడినదే కనుక భిక్షిత వస్తువగుటచే భిక్ష దెచ్చితిమని వారు చెప్పినారు. కనుక నామాటలో తప్పు లేదు.

ఇంకొకటి— కుంభకారగృహమునకు వారు ద్రౌపదిని తీసి కొనివచ్చునప్పటికి కుంతీదేవి యెదుట లేదు. గృహాభ్యంతరమం దున్నది. ఆమెను దర్శింపకయే వారు సంతోషముతో కేకవేసి యట్లు "భిక్ష దెచ్చితి" మని చెప్పినారు. అప్పటికే కుంతీదేవి—

"తేషాం మాతా బహువిధం వినాశం పర్యచిన్తయత్ ।
అనాగచ్ఛత్సు పుత్రేషు భైక్షకాలేఽభిగచ్ఛతి ॥" (ఆది_అ. 191)

భిక్షాకాలము అతిక్రమించుచున్నది. వారింకను రాలేదు. ఏమి కష్టము కలిగెనో! అని పరితపించుచుండెను. అట్టి స్థితిలో వెళ్ళి యీ మాట జెప్పగా—

"కుటీగతా సా త్వనవేక్ష్య పుత్రౌ ప్రోవాచ భుంక్తేతి సమేత్య సర్వే । పశ్చాచ్చ కున్తీ ప్రసమీక్ష్య కృష్ణాం కష్టం మయా భాషిత మిత్యువాచ ॥

ఇంటిలోనున్న కుంతీదేవి వారిని చూడకయే మీరందరు గలిసి యనుభవింపుడని చెప్పి యీవలకువచ్చి ద్రౌపదీదేవినిజూచి 'అయ్యో నేనెంత తప్పుమాటాడితిని' అని తా నాలోచింపకపలికినందుకు పరితపించినది. అంతేకాని మీరు ద్రౌపదినిదెచ్చి భిక్షదెచ్చితి మన వచ్చునా? అని కుమారులు తప్పుమాటాడినారని మందలింపలేదు. కనుక వారు భిక్షదెచ్చితిమనుటలో తప్పులేదన్నమాట. అది తప్పను ప్రతివాదుల యూహయే తప్పు.

అది యట్లుండ 'మీరందరు గలిసి యనుభవింపుడు' అను కుంతీదేవిమాట అయత్నసిద్ధముకాని బుద్ధిపూర్వముకాదని స్పష్టము. ఇట్లుండ—

మ. భా. చ. కారులు— "కుంతీదేవికూడ పాండురాజు కాక సూర్యాదులను నల్వురను వరించినదిగాన సమానస్కంధురా లగు కోడలుండిన మంచిదేయని తలచిన దలంచి కొంత ప్రోత్సాహము చేసియుండును" (పు 225) అని వ్రాసినారు.

వీరి దెంతదురభిప్రాయమో చూడుడు. "దోషోహ్యవిద్యమానో ఽపి తచ్చిత్తానాం ప్రకాశతే" అను న్యాయమున నది పవిత్రతగల కుంతీదేవియం దున్నదికాక వీరి చిత్తమందున్న దోషమే. ప్రకృత

భర్తృకలగు సుభద్రాదులయెడ జేయని ప్రోత్సాహమును ద్రౌపదీదేవి యెడ జేయునా? అనిదైన వీరికితోచలేదు. కనుక వీరిదిదుష్ప్రసంగము.

ఇక కవిగారి యాక్షేపములో "మనుజులభిక్షంబు మహిని గలదె" అను విషయ మున్నది. వారికీ యాంధ్రభాగవతములోని పద్దెమును జూపుదము—

మ. తతమత్తద్విపయానయై కుచనిరుంధచోళసంవ్యానయై
ధృతబాష్పాంబువితానయై కరయుగాధీనాళికస్థానయై
"పతిభిక్షాం మమ దేహి కోమలమతే" పద్మాపతే" యంచు ద
త్సతి వింధ్యావళి చేరవచ్చె ద్విజగద్రక్షామనుక్ వామనుక్.

ఇందున్న పతిభిక్షాశబ్దమునకు పతిరూపమైనభిక్షయని యర్థము కనుక కవిగారు 'మనుజులభిక్షంబు మహినిగలదు' అని గ్రహింతురుగాక. మరల మ. భా. చ. కారులవ్రాతనే అందుకొందము.

—: "పేరికి ధర్మరాజెకాని యాతనిచేత లధర్మయుక్తములని
వేమన చెప్పె" ననుప్రసంగము—తన్నిరాకరణము: —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "పేరికి ధర్మరాజె కాని యాతని చేతలుమాత్రము అధర్మయుక్తము లని యొక తెనుగుకవి ప్రాచీనకాలమున నుడివెను— "పేరు ధర్మరాజు పెడ వేపవిత్తయా విశ్వదాభిరామ వినురవేమ" (పు 24౬)

వేమనకవి పాండవజ్యేష్ఠుడగు ధర్మరాజును గూర్చియే అట్లు చెప్పెనని ప్రతివాదుల భ్రాంతి. వారికొకింత తెలుపుదము—

"ధర్మమరసి పూని ధర్మరాజాదులు నిర్మలంపుకీర్తి నిలుపుకొనిరి,
ధర్మమే నృపులకు తారకయోగంబు విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

అనుచు నే ధర్మరాజును ధర్మాత్ముడని వేమనకవి శ్లాఘించెనో ఆధర్మరాజునే ఆ వేమనకవి యధర్మపరుడని యెట్లు నిరసించును? వేమన కవి ప్రతివాదులవలె స్వవచనవ్యాఘాతముగా మాటలాడువాడేనా?

ఆపద్యములలో నొకటి, అసలు ధర్మరాజునుగూర్చియు నొకటి, పేరు ధర్మరాజునుగూర్చియు జెప్పబడెను. ఆ అసలుధర్మరాజే ఈ పాండవ జ్యేష్ఠుడును, ఈప్రతివాదుల నింద్యప్రసంగములకు గురిచేయబడుచున్న వాడును. ఆధర్మరాజునే "ధర్మమరసి పూని ధర్మరాజాదులు" అను పద్యముచే వేమనకవి మెచ్చుకొని శ్లాఘించెను. ఇక ప్రతివాదు లెత్తుకొనినది పేరుధర్మరాజునుగూర్చి చెప్పబడినదే. అనగా, ఆధర్మరాజు పేరు పెట్టబడినవా డన్నమాట. ఆతడే "పేరుధర్మరాజు పెరవేప వి త్తంఘ్రి" అని చెప్పబడెను. పేరుపెట్టుకొనినంతమాత్రమున ఆధర్మరాజుయొక్క ధర్మనిష్ఠ యెక్కడ నుంచు నని ;తాత్పర్యము. కనుక నే—

"అమరో మరణవ్యాధి రీశ్వరో భారవాహకః ।
సావిత్రీ బాలవిధవా నామధేయం న సార్థకమ్ ॥"

అని చెప్పబడినది. కనుక పేరుధర్మరాజు. పద్యము అసలు ధర్మరాజు నెంతమాత్రము స్పృశింపజాలదు. కాబట్టి ప్రతివాదిప్రసంగమసా ప్తమైనది. కృష్ణభగవానుడు ధర్మరాజునుగూర్చి చెప్పిన విషయము జూడుడు—

"న కామ్యాధర్మేషు రతి స్తవాఽస్తి
కామా న్న కించిత్కురుషే నరేన్ద్ర ।
న చాఽర్థలోభా త్ప్రజహాసి ధర్మం
తస్మా త్ప్రభావా దసి ధర్మరాజః ॥" (వనప-అ183)

అర్థలోభమున ధర్మము నతిక్రమింపక, విధుల నుల్లంఘింపక నీవు నిష్కామధర్మరతుడ వగుటను బట్టి ధర్మరాజు వైతివి. అని తాత్పర్యము. ఇట్టి ధర్మరాజు ప్రతివాదులకు నింద్యుడయిపోయెను. 'శాంతం పాపమ్' ... ... ధర్మరాజును ధర్మాత్ముడని చెప్పిన వేమన కవియే దుర్యోధనుడు కులఘాతకు డని చెప్పినమాటను దుర్యోధన పక్షపాతులకు వినిపించుచున్నాము —

ఆ. రాము డోకడు పుట్టి రవికుల మీడేర్చె
కురుపతి జనియించి కులము జెరిచె,
నిలను పుణ్యపాప మీలాగు గాదొకో
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ.

—: "ధర్మరాజు ద్యూతసమయములో బుద్ధిహీనముగా ప్రవర్తించి చీచీ యనిపించుకొనెను" అనుప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది— "ధర్మాత్ముడు, బుద్ధిశాలి, రాజకీయవేత్త యని ప్రసిద్ధికెక్కిన ధర్మరాజు ద్యూత సమయమున నధర్మముగా బుద్ధిహీనముగా ప్రవర్తించి పెద్దలచే సభయందు చీచీ యనిపించుకొనుట వింతగ నున్నది. ధర్మజుడు ద్రౌపది నొడ్డినపు డేమనెనో చూడుడు—

పొట్టిది పొడుగుది కానట్టియు... లక్ష్మీసమానురాలైనట్టియు... సత్యము, రూపసంపత్తి, శీలసంపత్తి కలిగినట్టిదియు సర్వగుణము లతో గూడినట్టిదియు... అట్టి పాంచాలితో పందెము వేయుచున్నాను. శకునీ! ఎంతకష్టము? అనెను. (పెండ్లామును జూదమున నొడ్డువాడు పెండ్లామును మిగుల వర్ణింపవలయుంగాబోలు) ఇట్లు బుద్ధిమంతుడగు ధర్మజుడుపలుకగా సభయందుండిన పెద్దలందరు చీచీ యనిరి. ఆసభ క్షోభించెను. రాజులకు విచారము కలిగెను" (పు 247)

"అట్టి పాంచాలితో బందెము వేయుచున్నాను. శకునీ ఎంత కష్టము?" అని ధర్మజుడు డన్నట్లు వ్రాసిన ప్రశ్నివాదులకు 'శకునీ ఎంతకష్టము' అని పలికిన యాధర్మజునికష్టమును గ్రహింపగల యోగ్యత లేకపోవుటే కాక 'జూదమున పెండ్లామును వర్ణింపవలయుం గాబోలు' అనుటలో వారి రసగ్రహణయోగ్యతకూడ స్పష్టమయినది.

ద్రౌపదిని పణముగా మొదట ధర్మజుడు పెట్టక, తన్నే పెట్టు కొని యోడిపోయినతరువాత శకుని "పణస్వ కృష్ణాం పాంచాలీం

తయాత్మానం పునర్జయ" అనుచు ద్రౌపదిని పణముగా బెట్టుమని నియోగించెను. అప్పటి కోడిపోయి, పరాధీనుడై యున్న ధర్మజుడు వారు చెప్పినట్లు చేయవలసివచ్చుటచే బరితపించుచు, పణముగా ద్రౌపది నొడ్డునప్పు డొక్కసారి యాసాధ్వి స్వరూపస్వభావముల గీర్తించుచు "నైవ హ్రస్వా న మహతీ" ఇత్యాద్యుత్తమలక్షణములు వెల్లడించి "గ్లహం దీవ్యామి చార్వంగ్యా పాంచాల్యా హంత సౌబల" అనుచు, శకునీ! కష్టము. అట్టి పాంచాలిని పణముగా బెట్టుచున్నాను. అనెను. ఆపై—

"ఏవ ముక్తే తు వచనే ధర్మరాజేన ధీమతా ।
ధిగ్ధిగిత్యేవ వృద్ధానాం సభ్యానాం నిస్సృతా గిరః ॥
చుక్షుభే సా సభా రాజన్ రాజ్ఞాం సంజజ్ఞిరే శుచః ।
భీష్మద్రోణకృపాదీనాం స్వేదశ్చ సమజాయత ॥
ఇతరేషాన్తు సభ్యానాం నేత్రేభ్యః ప్రాపత జ్జలమ్ ।"

'ధీమంతుడగు ధర్మరాజిట్లనగానే సభ్యులలో నిందావచనములు, దుఃఖము, కన్నీరు బయలుదేరినవి.

ఇచ్చట బరిశీలింపవలసియున్నది. ధర్మజుడు ద్రౌపదిని తానెంత తప్పింపదలచినను తనోడినతరువాత పరప్రేరణను బట్టి తప్పినది కాదు. ఆమె నొడ్డకుండుటకే సమ్మతించువారు సభ్యులు. పరప్రేరణను బట్టి ధర్మజ్ఞుడగు ధర్మజుడు పరితపించుచు, ఆమె యుత్తమలక్షణసంకీర్తనము జేసి కష్టముతో 'శకునీ! యామెనొడ్డుచున్నా'నని పలికినతోడనే యా సభ్యుల హృదయములు చలించినవి. అప్పు డామె నొడ్డుమని ప్రేరేపించినవానిని కొందరు నిందించిరి; కొందరు క్షోభించిరి; కొందరు శోకించిరి. అంతియకాని వారు నిందించినది ధర్మజుని కాదు. పరప్రేరణను బట్టి యవశుడై యామె నొడ్డిన ధర్మజుని తప్పేమున్నదని నిందింతురు? ఆమెను గూడ తుదకు ఒడ్డక తప్పినది కాదే యని ఖేదపడుచు

నప్పుడు స్మృతికి వచ్చిన యీామె యుత్తమగుణములను అకష్టసమయ ములో నొక్కసారి కీర్తించిన ధర్మజుని తప్పే మున్నదని నిందింతురు? అప్పుడా ధర్మజునియం దేమియు తప్పు లేదనుటకే "ధర్మరాజేన ధీమతా" అని శ్లోకములో జెప్పబడెను.

అట్టి యుత్తమకాంతను దుష్టులు స్వాధీనముచేసికొనెదరని సభ క్షోభించెను. ఆరాజపుత్రికి రాదగని యాపద వచ్చెనని రాజులు శోకించిరి. కొందరు కన్నీరుగార్చిరి. ఇది దీనిపరమార్థము. ప్రతివాదులన్నట్లు ధర్మజునే నిందించినపక్షములో 'చుక్షుభే సా సభా రాజన్ రాజ్ఞాం సంజజ్ఞిరే శుచః' 'ఇతరేషా న్తు సభ్యానాం నేత్రేభ్యః ప్రాపత జ్జలమ్' అని చెప్పబడినట్లు ఆధర్మజుని నిందించువారు క్షోభిం తురా? శోకింతురా? కన్నీరు విడుతురా?

ధర్మజుని ఇంతగా నిందించిన ప్రతివాదుల కాలక్షణములు కలి గినవా? కనుక ప్రతివాదుల దసంగతప్రసంగము.

ఇంకొకటి. వెనుకజూపబడిన యీాప్రతివాదుల వ్రాతలో—

"ధర్మజుడు ద్రౌపది నొడ్డినపు డేమనెనో చూడుడు— పొట్టిది పొడుగుది కానట్టియు ... సర్వసుగుణములతోగూడినట్టిదియు ... అట్టి పాంచాలితో బందెము వేయుచున్నాను. ఇట్లు బుద్ధిమంతుడగు ధర్మజుడు పలుకగా సభయందుండిన పెద్దలందరు చీచీ యనిరి"

అని యున్నది. దీనినిబట్టి యీామె నప్పుడు వర్ణించుటవలన ధర్మజుని నిందించినట్లు తేల్చినారు. వీరే తమయుత్తరభారతములో—

"రాజసూయావభృథస్నానపవిత్రీకృతాంగియు, సర్వాంగ సుందరియు సమ్రాజ్ఞికిం దగిన సమస్తగుణములుగలదియు నగు ద్రౌపదినిగూడ బణముగా నొడ్డి యోటువడెను. ధర్మజుడు మహా రాణిని బణముగ నొడ్డుటజూచి సభలోని భీష్మాదులాతనిని ధిక్కు ధిక్కని నిందించిరి" (పు 12)

అని వ్రాసి, ఆమెను పణవముగా నొడ్డుటజూచి నిందించినట్లు వ్రాసినారు. ఇందేదినిజము? కనుక వీరివ్రాతలకు శుద్ధి, బద్ధము లేదు. పరాధీనుడై పరప్రేరణచేనొడ్డిన ధర్మజుని స్థితిని జూచుచున్న సభ్యులు ఆతనిని నిందించిరనుట అవివేకము.

ఇంకొకటి. ధర్మజునిచే గీర్తింపబడిన యేద్రౌపదీలక్షణము లను మ. భా. చ. కారులు రసాభాసములోనికి దింపినారో ఆ ద్రౌపదీలక్షణములనే చూపి మహాభారతమీమాంసాకారు లెట్లు వ్రాసియున్నారో చూడుడు— 'మహాభారతమందున్న స్త్రీపురుష వర్ణనము లతిమనోహరములు, మర్యాదాయుక్తములు నగుచున్నవి... యుధిష్ఠిరుడు ద్రౌపదిని వర్ణించెను. అదిచూడదగియున్నది' (సంపు 16)

ఆహా! అది మ. భా. మీ. కారులకు మనోహరముగను, మర్యాదాయుక్తముగను నున్నది. మ. భా. చ. కారులకు బుద్ధిహీన ముగ నున్నది. ఈవైలక్షణ్యము ప్రతివాదుల బుద్ధియం దున్నదా? గ్రంథమందున్నదా?

—: "ద్యూతమందు ధర్మజుని అపేక్షిమయేగాని దుర్యోధనుని యన్యాయము కాన్పింపదు" అనుప్రసంగము-తన్నిరాకరణము: —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— 'ద్యూతమున కాహ్వానింపబడిన ధర్మజుడు ప్రేధుడువోలె సభలోనుండినవారిలో నెవరు నాతో ద్యూతమునకు గడగెద రనినపుడు సుయోధనుడు నాకై శకుని యాడునని తన యపేక్షిమను సత్యముగానె చెప్పి యున్నాడు. అందాతనిలోపము గాన్పింపదు. శకుని ఒడ్డినపణ ముల నన్నిటిని గెలిచెను. ఇందు ధర్మజుని యపేక్షిమయేగాని దుర్యోధనుని యన్యాయము కాన్పింపదు. దీనిని విరటుని సభలో బలరాముడుకూడ స్పష్టపరచియున్నాడు" (పు 261)

దుర్యోధనుని యన్యాయము గాన్పించుటకు ప్రతివాదులకు గన బరచుచున్నాము — పాండవుల రాజసూయయాగమున పాండవా ఖండైశ్వర్యము జూచి దుఃఖపడి దుర్యోధనుడు శకునితో నిట్లనెను —

" వహ్నిమేవ ప్రవేక్ష్యామి భక్షయిష్యామి వా విషమ్ ।
అపోవాపి ప్రవేక్ష్యామి న హి శక్ష్యామి జీవితుమ్ ॥
సోఽహం న స్త్రీ న చాఽప్యస్త్రీ న పుమా న్నాఽపుమా నపి ।
యోఽహం తాం మర్షయామ్యద్య తాదృశీం శ్రియమాగతామ్॥
ఈశ్వరత్వం పృథివ్యాశ్చ వసుమత్తాం చ తాదృశీమ్ ।
యజ్ఞం చ తాదృశం దృష్ట్వా మాదృశః కో న సంజ్వరేత్ ॥
అశక్తశ్చైక ఏవాహం తా మాహర్తుం నృపశ్రియమ్ ।
సహాయాంశ్చ న పశ్యామి తేన మృత్యుం విచిన్తయే ॥
కృతో యత్నో మయా పూర్వం వినాశే తస్య సౌబల ।
తచ్చ సర్వ మతిక్రమ్య సంవృద్ధోఽప్స్వివ పంకజమ్ ॥"

(సభాప_అ47)

శకునీ! నే నగ్నిలోనో, జలములోనో పడిపోవుదును; విషమైన తిందును; జీవింపజాలను. నేను సవతి యైశ్వర్యముజూచి సహించి పడియుండెడి స్త్రీని కాను; యుద్ధముచే పాండవుల జయించుటకు అస్త్ర బలముకలవాడను కాను; అస్త్రబలముసంపాదింపసమర్థతకల పురుషుడను గాను; శత్రుసంపదనుసహించియుండుటకు క్లీబు(అత్యంతాసమర్థు)డను గాను; ఆపృథివీశ్వరత్వము, ఆయైశ్వర్యము, ఆయజ్ఞముజూచినావంటి వాడు పరితపింపకుండునా? ఆరాజ్యలక్ష్మిని నేనొక్కడనే అపహరింప లేను.సహాయపడువారు కనబడరు. అందుచే మరణించుటే మంచిదను కొనుచున్నానుఆధర్మజుని వినాశనమునకై నేనెంతయో యత్నించితిని. దానినంతనుఅతిక్రమించి నీటిలోని పద్మమువలె వృద్ధిపొందెను. అని. ఆపై శకునియిట్లనెను—

"యా మేతా మతులాం లక్ష్మీం దృష్టవా నసి పాండవే ।
తస్యాః ప్రాప్తా వుపాయం మే శృణు సత్యపరాక్రమ ॥
అహం మక్షే ష్వభిజ్ఞాతః పృథివ్యా మపి భారత ।
హృదయజ్ఞః పణజ్ఞశ్చ విశేషజ్ఞశ్చ దేవనే ॥
ద్యూతప్రియశ్చ కౌన్తేయో న చ జానాతి దేవితుమ్ ।
ఆహూత శ్చేష్యతి వ్యక్తం ద్యూతా దపి రణా దపి ॥
నియతం తం విజేష్యామి కృత్వా తు కపటం విభో ।
ఆనయామి సమృద్ధిం తాం దివ్యాం చోపాహ్వయస్వ తమ్ ॥"

(అ 49)

దుర్యోధనా! లోకోత్తరమైన పాండవసంపద నీకు ప్రాప్తించుటకు నే నుపాయము జెప్పెదను. పృథివిలో నే నక్షవిద్యయం దధికుడను, ధర్మజునకు ద్యూతమందు ప్రీతి; ఆతనికందు కౌశలము లేదు; ఆహ్వానించిన ద్యూతమునకుగాని, యుద్ధమునకుగాని యాత డిష్టపడును. నేను కపటము జేసి తప్పక ఓడింతును; ఆదివ్యసంపద నీకు రప్పింతును; ఆతని నాహ్వానింపుము. అని.

ఇట్లు శకునిదుర్యోధను లిరువురును కూడబలుకుకొని, తాము పిలిచిన రాడని ధృతరాష్ట్రునిచే నాహ్వానింపజేసి ధర్మజుని ద్యూతములోనికి దింపిన శకునిదుర్యోధనుల లోపము, అన్యాయము ప్రతివాదుల కిప్పుడు కనబడుచున్నదా?

ధర్మజుని నైశ్వర్య మపహరింపదలచి, శకుని సహాయుపడునట్లు చేసికొనుటకై చచ్చెద నని సాకు గల్పించి, శకుని యుభయహస్త మిచ్చుటవలన కృతార్థుడ నైతి ననుకొని, ధర్మజుని ద్యూతములోనికి దింపిన దుర్యోధనుడు— నాకై శకుని యాడునని చెప్పక మరేమి చెప్పును?

'ధర్మజుడు ప్రోధుడువోలె నాతో నెవరు ద్యూతమునకు గడగదర నెవట' దీనిసందర్భము నవలోకింతము.

శకునిదుర్యోధనులు ధృతరాష్ట్రునితో నీవు ద్యూతము జరిపింపకతప్పదని పట్టుబట్టినపుడు ధృతరాష్ట్రుడు తలయూపి విదురునితో నాలోచింప, విదురుడు ఆపని మంచిది కాదు. అది కలహహేతువు. అని చెప్పగా ధృతరాష్ట్రుడు దైవమనుకూలమైన కలహమురాదనుచు—

"తదద్య విదుర ప్రాప్య రాజానం మమ శాసనాత్ ।
క్షిప్ర మానయ దుర్ధర్షం కున్తీపుత్రం యుధిష్ఠిరమ్ ॥"

అనుచు నా శాసనప్రకారము నీవు త్వరగా వెళ్ళి యుధిష్ఠిరుని తీసికొనిరమ్ము. అని విదురుని కాజ్ఞాపించెను. తరువాత నిర్బంధముచే విదురుడు వెళ్ళి ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పుమనిన మాటల నిట్లుచెప్పెను—

యుధిష్ఠిరా! నీవిక్కడకువచ్చి నీసభతో సమానమైన నీసోదర దుర్యోధనాదుల సభనుజూచి యాసభలో నీసోదరులతో గలిసి సుహృద్ద్యూతము జరుపవలసినది. ("సమాగమ్య భ్రాతృభిః పార్థ తస్యాం సుహృద్ద్యూతం క్రియతామ్") మీసాంగత్యముజూచి మేమందరము సంతోషింతుము. అని. ఈధృతరాష్ట్రసందేశముపై యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను—

"ద్యూతే క్షత్తః కలహో విద్యతే నః
కో వై ద్యూతం రోచతే బుధ్యమానః ।
కిం వా భవా న్మన్యతే యుక్తరూపం
భవద్వాక్యే సర్వఏవ స్థితా స్మః ॥"

మహనీయా! ద్యూతము కలహహేతువు. తెలిసినవాడు దాని కిష్టపడునా? మేమిప్పు డేమిచేయుట యుక్తమనెదవు. మేము నీమాటకు బద్ధులము. అని. అపుడు విదురుడు—

"జానా మ్యహం ద్యూత మనర్థమూలం
కృతశ్చ యత్నోఽస్య మయా నివారణే ।
రాజా చ మాం ప్రాహిణో త్త్వత్సకాశం
శ్రుత్వా విద్వన్ శ్రేయ ఇహాచరస్వ ॥"

ద్యూత మనర్థహేతువని యెరుగుదును. దానిని వారింప యత్నముగూడ జేసితిని. ధృతరాష్ట్రుడు నీయొద్దకు నన్నుబంపెను. నీవు ఆలోచించి యెట్లుచేయుట మంచిదో అట్లుచేయుము. అని.

ఆపై యుధిష్ఠిరుడు అచ్చట ధృతరాష్ట్రపుత్రులుకాక ఇతర కితవులు ఎవ్వరుండిరని యడుగ శకుని మొదలగువారుండిరని చెప్పెను. ఆపై యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను—

"మహామాయాః కితవా స్సన్నివిష్టా
మాయోపధా దేవితారోఽత్ర సన్తి ।
ధాతా తు దిష్టస్య వశే కివేదం
సర్వం జగ త్తిష్ఠతి న స్వతంత్రమ్ ॥
నాహం రాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రస్య శాసనా
న్న గన్తు మిచ్ఛామి కవే దురోదరమ్ ।
ఇష్టో హి పుత్రస్య పితా సదైవ
తదస్మి కర్తా విదురాత్థ మాం యథా ॥
న చాఽకామ శ్శకునినా దేవితాఽహం
న చే న్మాం ధృష్ట ఆహ్వాయితా సభాయామ్ ।
ఆహూతోఽహం నసినివర్తే కదాచి
త్తదా హితం శాశ్వతం నై వ్రతం మే ॥"

ఈద్యూతమునకు మహామాయావులు సంసిద్ధులై యున్నారు. జగత్తు విధికివశమై అస్వతంత్రమై యున్నది. ధృతరాష్ట్రాజ్ఞయగుటచేత ద్యూతమునకై వెళ్ళకుండుటకు నే నిష్టపడలేకున్నాను. పుత్రునకు తండ్రి యెప్పుడు నిష్టుడేకనుక నేనాహ్వానప్రకారము చేయుచున్నాను. నన్ను సభలో శకుని— తనతో ద్యూతమాడుమని పిలువకున్న యెడల నేనాశకునితో ద్యూత మాడను. ఆతనిచే పిలువబడినపుడు మాన లేను. అది నా శాశ్వతవ్రతము. అని.

ఇచ్చట గమనింపవలసిన దేమనగా దుర్యోధనుడు ద్యూతము నకు స్వయముగా ధర్మరాజు నాహ్వానింపక తండ్రిని వేధించి యాతని చే నాహ్వానింపజేయుటనుబట్టి ధర్మజుడు ద్యూతవ్యసని కాడన్నమాట. ద్యూతవ్యసని, జూదగాండ్రపిలుపుతో వచ్చిపడువాడే. ధర్మజుడు పితాజ్ఞనుబట్టి వచ్చినవాడు కాని ద్యూతవ్యసనమునుబట్టి కాదు, తన ప్రౌఢిని ప్రదర్శించు సంకల్పమునుబట్టియు కాదు. అని.

ధర్మజుడు ఆహ్వానము ననుసరించి ద్యూతములో పాల్గొనుట కును, పాండవులు మరలింపక ధర్మజు ననువర్తించుచుండుటకును కారణాంతరముకూడ గలదు. రాజసూయయాగమైనతరువాత వేదవ్యాస భగవానుడు దర్శనమీయగా ధర్మజుడు పూజించి మహర్షీ! వెనుక నారదు డుత్పాతములు గోచరించుచున్నవని చెప్పెను. అవి శిశుపాల పతనముచే శాంతిచినట్లా? అని యడుగ వ్యాసభగవాను డిట్లు చెప్పెను—

"త్రయోదశ సమా రాజ న్నుత్పాతానాం ఫలం మహత్ ।
సర్వక్షత్రవినాశాయ భవిష్యతి విశాంపతే ॥" (సభా-౭౪౪)

పదమూడుసంవత్సరము లీయుత్పాతఫలము సర్వక్షత్రవినాశ కరముగ నుండును. అనిచెప్పి యందు నీవు నిమిత్త మగుదువుకనుక జాగరూకుడవై యుండుమని చెప్పెను. అపుడు ధర్మజుడు చింతించి సోదరులతో నిట్లనెను—

"అద్య ప్రభృతి భద్రం వః ప్రతిజ్ఞాం మే నిబోధత ।
త్రయోదశ సమాస్తాత కో మమార్థోఽస్తి జీవతః ॥
న ప్రవక్ష్యామి పరుషం భ్రాతౄ నన్యాంశ్చ పార్థివాన్ ।
స్థితో నిదేశే జ్ఞాతీనాం యోక్ష్యే తత్సముదాహరన్ ॥
ఏవం మే వర్తమానస్య స్వసుతే ష్వితరేషు చ ।
భేదో న భవితా లోకే భేదమూలో హి విగ్రహః ॥

విగ్రింహాం ధూరతో రక్షన్ ప్రియా న్యేవ సమాచరన్ ।
వాచ్యతాం న గమిష్యామి లోకేషు మనుజర్షభాః ॥
భ్రాతృ జ్యేష్ఠస్య వచనం పాండవా స్సంనిశమ్య తత్ ।
తమేవ సమవర్తన్త ధర్మరాజహితే రతాః ॥"

ఇదిమొదలు 13 సంవత్సరములు సోదరులనుగూర్చికాని, యితర రాజులనుగూర్చికాని పరుష మాడను; జ్ఞాతులయొక్క ఆజ్ఞ ననువర్తిం చుచు వారి కిష్టములను కూర్చెదను; ఇది నాప్రతిజ్ఞ. ఇట్లున్నయెడల విరోధమునకు మూలమైన భేదభావము కలుగబోదు. విరోధమును దూరీకరించుచు, ప్రియముగా సంచరించిన నాకు లోకములో నింద కలుగనేరదు ఈయుధిష్ఠిరవాక్యము విని పాండవులు ధర్మజహితాను రక్తులై యాతనినే యనువర్తించి యుండిరి.

ఇట్టి కారణమునుబట్టికూడ ధర్మజుడు వారి యాజ్ఞానుసారము ద్యూతమునకు వెళ్ళుట, సోదరులు మరుమాటాడక అనువర్తించివెళ్ళుట జరిగినదని గ్రహింపవలయును.

ధర్మజుడు ప్రౌఢుడువోలె సభలో ప్రసంగించెనట! అక్కడ నేమి జరిగినదో చూడుడు— ద్యూతసభలోనికి పాండవులు ప్రవేశిం చుట తడవుగా శకుని—

"ఉపస్తీర్ణా సభా రాజన్ సర్వే త్వయి కృతక్షణాః ।
అక్షా నుప్త్వా దేవనస్య సమయోస్తు యుధిష్ఠిర ॥"

యుధిష్ఠిరా! సభ సిద్ధముగా నున్నది. నీకై యందరు వేచియు న్నారు. ఇది సమయము. అని ప్రోత్సహించెను. అపుడు యుధిష్ఠిరుడు—

"నికృతి ర్దేవనం పాపం న క్షాత్రోఽత్ర పరాక్రమః ।
న చ నీతి ర్ధ్రువా రాజన్ కిం త్వం ద్యూతం ప్రశంససి ॥
న హి మానం ప్రశంసన్తి నికృతౌ కితవస్య హి ।
శకునే మైవ నో జైషీ రమార్గేణ నృశంసవత్ ॥

ద్యూతము మోసము, పాపము; ఇందు పరాక్రమమునుగాని, నీతిగాని లేదు. నీవు ద్యూతమును శ్లాఘించుటేమి? జూదగాని మోసములోని ఘనత ప్రశంసాపాత్రము కాదు. శకునీ! ఘాతుకునివలె నీవు మమ్మక్రమమార్గముచే నోడింపబోకుము. అని పలికెను.

ఇది ప్రతివాదు లన్నట్లు ధర్మజుడు పౌరుషముపోలె ప్రసంగించినట్లే యున్నదా? ఆపై శకుని యిట్లనెను—

"ఏవం త్వం మా మిహాభ్యేత్య నికృతిం యది మన్యసే ।
దేవనా ద్వినివ ర్తస్వ యది తే విద్యతే భయమ్ ॥"

నీవిట్లు వచ్చి నన్ను మోసగానిగా దలచి భయపడుదువేని ద్యూతమునుండి తొలగుము. అని. ఆపై యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను—

"ఆహూతో న నివర్తేయ మితి మే వ్రత మాహితమ్ ।
విధి శ్చ బలవా న్రాజ న్దిష్టస్యాఽస్మి వశే స్థితః ॥
అస్మి న్సమాగమే కేన దేవనం మే భవిష్యతి ।
ప్రతిపాణ శ్చ కోఽన్యోఽస్తి తతో ద్యూతం ప్రవర్తతామ్ ॥"

ఆహూతుడనై నప్పుడు నివర్తింపనని నావ్రతము. బలిష్ఠమైన విధికి వశుడనై యున్నాను. ఈసమావేశములో నాకు ద్యూత మెవ్వనితో జరుగవలయును? ఎదుట పందెము కాచువాడెవ్వడు? అది తేలినమీాద ద్యూతారంభము. అని. ఆపై దుర్యోధనుడిట్లు పలికెను—

"అహం దాతాస్మి రత్నానాం ధనానాం చ విశాంపతే ।
మదర్థే దేవితా చాయం శకుని ర్మాతులో మమ ॥"

ప్రతిపణ ముంచువాడను నేను. నాపక్షమున మాశకుని యాడును. అని. ఆమాటపై యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను—

"అన్యే నాఽన్యస్య వై ద్యూతం విషమం ప్రతిభాతి మే ।
ఏత ద్విద్వ న్నుపాదత్స్వ కామ మేవం ప్రవర్తతామ్ ॥"

ద్యూత మొకనిదైయుండ మరియొక డాడుట యనునది నాకు విషమముగా గనబడుచున్నది. అట్లే కానిమ్ము. అని.

ఇట్లు శకునిదుర్యోధనుల కుట్రితో ద్యూతములో ప్రవేశపెట్ట బడిన ధర్మజుడు తనపూర్వప్రతిజ్ఞను, పితాజ్ఞను పురస్కరించుకొనియే ప్రవర్తించి తన యప్రాధీనే సభలో వెల్లడించియుండ ప్రాధుడువలె ప్రసంగించెనను ప్రతివాదుల వ్రాత నింద్యము.

ఇదియే కాక మ. భా. చ. కారులు మరియొకచోట వ్రాయు టలో—

"మొదటిజూదమున పరాభవ మొందినను, రెండవసారి ధర్మ జుడుద్యూతమునకు సిద్ధపడుట సుయోధనుని జయింతునను దురాశ చేతనే యైయున్నది. మొదటిజూదములో నోడి రెండవసారి తిరిగి జూదమునకు సిద్ధపడు నన్న జూచి భీమార్జునాదులుగాని, ద్రౌపది గాని యేల వారింపలేదు. ఈసారి ధర్మజుడే జయించును. దుర్యోధనుని వనమునకు పండ్రెండేడులు పంపుదుమను దురాశచేతనె నివారింపరైరి" (పు 262)

అను వ్రాతగూడ నింద్యము. వారు పునర్ద్యూతమున కెట్లు వచ్చినట్లున్నదో చూడుడు— మొదట సర్వస్వము నపహరించి పాండవులగూడ గెల్చి తమయధీనముచేసికొని ద్రౌపదీదేవిని వస్త్రాకర్షణాది దుర్వ్యాపారములచే దుర్యోధనాదులు వేధించినతరువాత నుత్పాతములు గోచరింప ధృతరాష్ట్రుడు భయపడి, అమ్మా! నీకు వరములిచ్చెదను. నీవుత్తమురాలవు. కోరికొనుమని ద్రౌపదీదేవిని ప్రోత్సహించి యామె కోరికపై పాండవులను వారి వాహనాభరణాదులతో విడిపించి పంపెను. అంతట మరల దుష్టచతుష్టయము దురాలోచనముచేసి యిట్లు పాండవులను విడిచివేసినయెడల పరాభవింపబడిన కారణముచే మనకు హానిగలిగింతురు. మరల పిలిపించి వేరొకమార్గమున వారి నోడించి విడువవలెను. అని యాలోచించి ధృతరాష్ట్రుని మరల పిలుపింపుమని పట్టుబట్టగా ప్రాతిగామి నా తడు పంపి పిలిపించెను. అప్పుడు ధర్మజునితో ప్రాతిగామి—

"ఉవాచ వచనా ద్రాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రస్య ధీమతః ।
ఉపాస్తీర్ణా సభా రాజ న్నతూ నుప్త్వా యుధిష్ఠిర ॥
ఏహి పాండవదీవ్యేతి పితా త్వాహేతి భారత ।

నీతండ్రి మరల ద్యూతసభకువచ్చి ద్యూతమాడుమని నీతో చెప్పుమనెను. అని పలుకగా విని ధర్మజుడు—

"ధాతు ర్నియోగా ద్భూతాని ప్రాప్నువంతి శుభాశుభమ్ ।
న నివృత్తి స్తయో ర స్తి దేవితవ్యం పున ర్యది ॥
అక్షద్యూతే సమాహ్వానం నియోగాత్ స్థవిరస్య చ ।
జాన న్నపి క్షయకరం నాతిక్రామితు ముత్సహే ॥
ఇతి బ్రువ న్నివవృతే భ్రాతృభి స్సహపాండవః ।
జానం శ్చ శకునే ర్మాయాం పార్థో ద్యూతమియా త్పునః ॥"

భూతకోటికి శుభాశుభప్రాప్తి విధిబలమున కలుగును. ఇంకను జూదమాడ వలసియున్నయెడల నది యింకను నివర్తింపలేదన్న మాట. ఈసమాహ్వానము వినాశహేతువే యని తెలిసియుండియు, వృద్ధుడగు తండ్రియాజ్ఞయగుటచే త్రోసివేయజాలను. అని పలుకుచు, శకుని మాయను తెలిసికొనియుండియు, సోదరులతో పునర్ద్యూతమునకు వచ్చెను. ఇట్లు తండ్రియాజ్ఞయనియే వచ్చిన ధర్మజుని యీసారి దుర్యోధనుని జయించుటను దురాశచేతనె వచ్చెనని ప్రతివాదు లనుట నీతియేనా? ఆధర్మజుని కడుతగుబలక పూర్వప్రతిజ్ఞాప్రకారము ధర్మజు ననువర్తించుచుండుటకే నిశ్చయించుకొనియున్న భీమసేనాదు లట్లె వెళ్ళియుండ దుర్యోధనుని వనమునకు పండ్రెండేడులు పంపుదుమను దురాశచేతనె నివారింపలేదనుట నింద్యము. పండ్రెండేడులు వనవాసమను పణమును కల్పించినవారు శకునిదుర్యోధనులు. ఆపణము పునర్ద్యూతారంభమున సభలో పాండవులకు తెలుపబడినది. అట్టిస్థితిలో పునర్ద్యూతమునకు రాబోవునపుడే మార్గములో నున్న పాండవులకు

దుర్యోధనుని పండ్రెండేడులు వనవాసమునకు పంపుదుమను దురాశ కలిగెననుట అసంబద్ధప్రలాపము.

పాండవులకు ధృతరాష్ట్రునియందున్న పితృభక్తివిశేషమే వారి నట్లు ప్రవర్తింపజేసినది. దీనికి నిదర్శనముకూడ గలదు—

ధర్మజునకు పట్టాభిషేకము జరుగవలయునని పౌరులుత్సహించు చున్నట్లు దుర్యోధనుడు గ్రహించి యది కాకుండుటకై తండ్రితో నాలోచింపగా ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులను కుంతీదేవితో వారణావత మునకు పంపెను. అప్పుడు పౌరులందరు చింతింపుచు పాండవులతో బయలుదేర యుధిష్ఠిరుడు వారి నాగవలసినదని చెప్పి యిట్లనెను—

"పితా మాన్యో గురు శ్శ్రేష్ఠో యదాహ పృథివీపతిః ।
అశంకమానై స్తత్కార్య మస్మాభి రితి నో వ్రతమ్ ॥"

పూజ్యుడు, శ్రేష్ఠుడు నైన తండ్రి మాకేమిచెప్పినను నిశ్శం కగా జేయుటే మావ్రతము. అని.

కనుకనే ధృతరాష్ట్రుడు వారణావతమునకు వెళ్ళి యుండు డనగా నట్లే యని వెళ్ళి యుండిరి. అర్ధరాజ్యము దీసికొని ఖాండవ ప్రస్థమం దుండుడనగా నట్లే చేసిరి. సుహృద్ద్యూతమునకు రండని కబు రంపగా నట్లే వచ్చి యిష్టములేకున్నను ద్యూతములో బాల్గొనిరి. తరు వాత మీమీ ఆయుధవాహనాదులతో మీరు వెళ్ళుడని పంపగా నట్లే వెళ్ళిరి. అంతలోనే మరల పునర్ద్యూతమునకు రమ్మనికబురంపగా నట్లే వచ్చిరి.

కనుక ధర్మజుడు వ్యసనియై ద్యూతమందు ప్రవర్తింపలేదు. శకునిప్రభృతుల నోడింతునని ప్రవర్తింపలేదు. పాండవులు వారిని ధర్మజు డోడింపగలడని యనుకొనలేదు. అందుచే ప్రతివాదిదుష్ప్ర సంగము దూరాపాస్తమైనది.

ప్రతివాదిప్రసంగమునకు విరటునిసభలోని బలరామవాక్యము

లాధారమట! ఈచూపబడిన గ్రంథమంతయు వీరికి ప్రతికూలమేకద ఇక బలరాముని యభిప్రాయ మెట్లిదో చూతము—

పాండవులు ద్యూతజితులై వనవాసముచేయుచు ప్రభాసతీర్థమునకు జేరినపుడు శ్రీకృష్ణబలరాములు వారిని చూచుటకై సపరివారముగా వచ్చిరి. అప్పుడు పాండవుల యవస్థనుజూచి శ్రీకృష్ణునితో బలరామస్వామి యిట్లనెను—

"న కృష్ణ ధర్మ శ్చరితో భవాయ
జన్తో రధర్మ శ్చ పరాభవాయ ।
యుధిష్ఠిరో యత్ర జటీ మహాత్మా
వనాశ్రయః క్లిశ్యతి చీరవాసాః ॥
దుర్యోధన శ్చాపి మహీం ప్రశాస్తి
న చా స్య భూమి ర్వివరం దదాతి ।
ధర్మా దధర్మ శ్చరితో వరీయా
నితీవ మన్యేత నరోఽల్పబుద్ధిః ॥
కిం నామ వక్ష్య త్యవనిప్రధానః
పితౄ౯ సమాగమ్య పరత్ర పాపః ।
పుత్రేషు సమ్య క్చరితం మయేతి
పుత్రా నపాపా౯ వ్యపరోప్య, రాజ్యాత్ ॥
నాసౌ ధియా సంప్రతి పశ్యతి స్మ
కిం నామ కృత్వాహ మచక్షు రేవమ్ ।
జాత పృథివ్యా మితి పార్థివేషు
ప్రవ్రాజ్య కౌన్తేయ మితి స్మ రాజ్యాత్ ॥"

టీ॥ కిం నామ పాపం కృత్వాఽహ మచక్షుర్జాతః కౌన్తేయం ప్రవ్రాజ్య కీదృశో భవిష్యామి ఇతి ధియా నాసౌ పశ్యతీత్యధ్యాహృత్య యోజ్యమ్ ॥

"జితే హి ధర్మస్య సుతే సభార్యే సభ్రాతృకే సానుచరే నిరస్తే,
దుర్యోధనే చాపి వివర్ధమానే కథం న సీదత్యవని స్సశైలా ॥"
(వనప-అ120)

కృష్ణా! మహాత్ముడగు యుధిష్ఠిరుడు జటాధారియై నారచీరలు కట్టి వనము నాశ్రయించి, కష్టపడుచుండుటవలన ధర్మాచరణము అభ్యుదయ హేతువనియు, అధర్మాచరణము పతన హేతువనియు జెప్పుట యుక్తము గాదనిపించుచున్నది. ఈదుర్యోధనునకు రాజ్యాధిపత్యమును, ఈధర్మజునకు రక్షణములేకపోవుటను జూచి యల్పులు ధర్మాచరణము కంటె నధర్మాచరణమే మంచిదని భావింతురు. ఏపాప మెరుగని పుత్రులగు పాండవులను రాజ్యమునుండి పారదోలిన పాపియగు ధృతరాష్ట్రుడు రేపు పరలోకములో పితరులను కలిసినపుడు నేను పుత్రులగు పాండవులయెడ యుక్తముగా సంచరించితి నని యెట్లు చెప్పగలుగునో, ధృతరాష్ట్రుడు నేనేమిపాపముచేసి యిట్లంధుడనైపోతినో, ధర్మజుని రాజ్యమునుండి పారదోలి యిక ముందెట్టివాడనైపోవుదునో అను వివేకము లేనివాడయ్యెను.

ధర్మజుడు భార్యతో, సోదరులతో, అనుచరులతో రాజ్యము నుండి త్రోసివేయబడియుండ, దుర్యోధనుడు ప్రవర్ధమానుడైయుండ లోకమునకు హాని కాదా, అని.

దీనితో ధర్మజుడు పుణ్యాతుడనియు, దుర్యోధనధృతరాష్ట్రులు పాపాత్ములనియు, పాండవులేపాప మెరుగనివారనియు బలరామ స్వామి కంఠోక్తిగా జెప్పియుండెను. ఈబలరామవాక్యము లన్నియు ప్రతివాదులు జ్ఞప్తిలో నుంచుకొనవలసినవే.

ఇచ్చట బలరాముడు ధర్మజుని ప్రతివాదులన్నట్లు నీవు పౌరుషుడవలె ద్యూతమునకు ప్రీతితో సిద్ధపడుట నీతప్పుగాని వారితప్పేమున్న దని యనలేదు ఒకసారి యోడిపోయి మరల వారిని జయింతు మను దురాశచే పునర్ద్యూతమునకు సిద్ధమై మీరింత కష్టము దెచ్చుకొనినా

రని అనలేదు. పితాజ్ఞనుబట్టియే వారు ప్రవర్తించుటచే పాండవులట్లు ప్రవర్తించుట ధర్మమనియే బలరాముడు గ్రహించెను.

ఇక విరాటసభలోని విషయ మనుకొనవలసియున్నది—

అభిమన్యు వివాహానంతరము మహారాజమండలిలో కృష్ణభగవానుడు పాండవుల గతవృత్తాంత మెత్తుకొని యిట్లు పలికెను—

పాండవులు కపటద్యూతజితు లగుటయు, రాజ్య మపహరింప బడుటయు, వనవాసాజ్ఞాతవాసములను సక్రమముగా నిర్వహించుటయు, కష్టములకోర్చి ధర్మబద్ధులై యుండుటయు మీకందరకు దెలిపిసిన విషయమే ద్యూతకాలనిర్ణయప్రకార మిట్టిపై వీరిరాజ్యమును వీరికి కౌరవులీయనియెడల ధార్తరాష్ట్రులను పాండవులు హింసింతురు. అపుడు పాండవులకు ధార్తరాష్ట్రులు చేసిన యపకారములను తెలిసికొనినవా రందరు పాండవులకు దోడ్పడుదురు. ఇట్టిస్థితిలో దుర్యోధనుని మత మేమో తెలియనిదే మనమేమియు నిర్ణయింపలేము. కనుక ప్రస్తుత మొక ధర్మశీలుడు దూతగా వెళ్ళి ధార్తరాష్ట్రశాంతి, యుధిష్ఠిరరాజ్య ప్రాప్తి కలుగునట్లు సంభాషింపవలసియున్నది. అని.

అపుడు బలరామస్వామి యిట్లనెను—

క. హరివాక్యము వింటిరె యది,
యిరుదెరగులజనములకును హితమును ధర్మో,
త్తరమును నై యున్నది యీ
వెరవున శక్యంబు మనకు వీరల దీర్పన్.

చ. తమ సగబాలు గోలుపడి దానిన యిప్పుడు గోరు వీరికిన్
సముచితవృత్తి నిచ్చి తమసామున సంతసమంది యున్కియు,
త్తము ధృతరాష్ట్రసూనునకు దాన నపాయము లేక యుండు గో
పముడిగి వీరు సేయుదురు బాంధవ మిజ్జగముం బ్రియం పడన్.

వ. కావున నిక్కార్యం బెఱసేయక, యొక్కరుం బనుపవలయు వాడు నుం జని యభిమతంబు సాధించు నప్పుడు.

ఆ. మాటపొందెఱింగి యోటమై నల్లన, చేరి కౌరవేంద్రు చిత్తవృత్తి
కనుగుణంబు గాగ నానతుం డగుచు బ్రార్థించి యడుగకున్న
దెరగుపడదు.

వ. అది యెట్లనిన ధర్మనందనుం డతని యుద్ధతికిం బుయిలోడి మెయి
వడిగల నడవడిం బ్రవర్తిల్లుచుండియు, జూదంబువెంట మోసపోయి
తొడరి చిక్కనంబడియె. నదియును నతం డక్షవిద్యాపాటవంబు
దనకు మిగుల లేమిం జేసియు, బంధుజనంబులు దన్ను వారించు
టయు, దానాడుట మాని, గాంధారరాజు నియమించినం దత్కాలా
కౌశలంబునం బరిణతుండు గావున నాశకుని యాడి యుధిష్ఠిరుం
డొడ్డిన యొడ్డిమియు గెలుచుచు వచ్చినట్లగుట నాతనియందును
గొఱంతలే దిత్తెఱంగున వార లధర్మపరులని నిందింపగాకునికి
కారణంబుగా వీరలు పుచ్చిన మానిసివినయంబుతోన యిక్కా
ర్యంబు దీర్చికొనిరావలయును. (ఆంధ్రభారతము)

ఈబలరామస్వామి వాక్యములకు తాత్పర్యము ప్రతివాదులనుకొనినట్లు కాదు. ఇచ్చట పదమూడేండ్లకు బూర్వము జరిగిన ద్యూతములో తప్పు పాండవులదో, కౌరవులదో నిర్ణయించుట కీప్రస్తావము కాదు. మరేమనగా ద్యూతకాలనిర్ణయప్రకారము వనవాసాజ్ఞాతవాసములను గడపిన పాండవులకు ఇప్పుడు రావలసిన రాజ్యమును గూర్చి దుర్యోధనమత మెట్లున్నదో తెలిసికొనుటకై దూతను పంపవలయు ననునదే ప్రస్తుతాంశము.

దానినే కృష్ణభగవానుడు ప్రస్తావించుటలో శకునిదుర్యోధనుల కపటద్యూతములో నోడిపోయిన రాజ్యము పాండవుల కిప్పుడు రావలసియున్న దనుచు దుర్యోధనునియొద్దకు దూతనుబంపి తెలిసికొనవలెనని పలికెను.

బలరామస్వామి అట్లు దూతను బంపుట యుక్తమే యనియు, దుర్యోధనుడు పాండవుల రాజ్యమును పాండవుల కిచ్చి తన సగముతో

దాను సంతుష్టుడగుట యుక్తమనియు, నదియే జగద్ధితమనియు బలికి దుర్యోధనునియొద్దకు వెళ్ళిన దూతమాత్రము దుర్యోధనుని చిత్తవృత్తి కనుగుణముగా వినయవిధేయతలు కలిగి, మాటపొం దెరిగి ప్రార్థించినగాని కార్యము చక్కబడదని పలికెను.

బలరామస్వామి దుర్యోధనునిదురభిమానము, దురాగ్రహము, లౌభ్యము నెరిగినవాడుకనుకనే అట్లు పలికెను.

ఆవెళ్ళిన దూతకు, ఆమాటపొందిక, ఆనమ్రత, దూతనుబంపిన వారి యుపదేశమునుబట్టికూడ గలుగవలసియుండుననియు, ఆనాటి ద్యూతము కపటము గనే నడచినను దాని నట్లుద్ఘాటించినయెడల కార్యహాని యగుననియు భావించి యది కపటద్యూతమను దృష్టిని సభ్యులకు దొలగింపదలచి, ప్రీతితో ధర్మరాజును ద్యూతమున కంగీకరింప, నిపుణు లగుటచే వారు గెల్చికొనినారుకనుక "వారధర్మపరు లని నిందింపరాకునికి కారణంబుగా వీరలు పుచ్చిన మానిసివినయంబు తోన యిక్కార్యంబు దీర్చికొనరావలయును" అని చెప్పెను.

ఇచ్చట శకునిదుర్యోధనుల తప్పు లేదనినట్లున్న అవాంతర ప్రసంగము దూత వినయవిధేయతలతో సంభాషింపవలయు నను ముఖ్యాంశసిద్ధికే యుపయుక్తముగాని యన్యముగాదని బలరామస్వామి వాక్యములలోని, యన్యముగాదని బలరామస్వామి వాక్యములలోని యుపక్రమోపసంహారముల నవలోకించిన మతిమంతులకు స్పష్టమే.

ఇట్లు గ్రంథ మంతయు నేకవాక్యతాపన్నమై, యవిరుద్ధమై శకునిదుర్యోధనుల దుస్తంత్రముతో గూడిన కపటద్యూతమును, పితృభక్తితోకూడిన పాండవుల నిష్కపటవృత్తిని చాటుచుండ దమకు దోచినట్లు గ్రంథవిరుద్ధముగా ప్రతివాదులు చేసిన ప్రసంగము అప్రామాణికము, నసంబద్ధము నగుటచే హేయము.

సుయోధనవిజయములో దుర్యోధనవాక్యముగా కవిగారు—
"మాయజూదం బనుమాట యసత్యంబు; ఇది మాయ యని మీకు నెపుడు తోచె, జూదంబునకు ముందు శోధించి పాచిక లాడంగ వలసె; మీయన్న యపుడు, తన కోటమి గలిగె నని జెప్పె; తా దెచ్చి సర్వంబు మాచేత జక్కనుంచె; నాట గెల్చిన దాను నఖిల రాజ్యంబుల గ్రహియించి యేలుకోగలడె; యపుడు, ఆట మోడుటజేసి యనుచితమ్యాతమై తాగెల్వ ద్యూతంబు ధర్మమగునె."
అని తోచినట్లు వ్రాసినారు ద్యూతముయొక్క ఆనుపూర్వి యంతయు వెనుక ప్రదర్శింపబడియున్నందున నీవ్రాతకూడ పరాస్త మైనది.

—: "ద్రౌపదికి రజస్వలవై రమ్మని ధర్మజుడు కబురంపెను" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ఆమె యేకవస్త్రమై రజస్వలగా నుండుటకూడ సత్యముకాదనియు, ధార్తరాష్ట్రుల కపఖ్యాతిని దెచ్చుటకు అట్లు ధర్మజు నుపదేశముచే ద్యూతకాలమున జేసిన దనియు నీక్రిందిశ్లోకార్థములు స్పష్టపరచుచున్నవి—
"యుధిష్ఠిరస్తు తచ్ఛ్రుత్వా దుర్యోధనచికీర్షితమ్ !
ద్రౌపద్యాస్సమ్మతం దూతం ప్రాహిణోద్భరతర్షభ ॥
ఏకవస్త్రా త్వధోనీవీ రోదమానా రజస్వలా ।
సభా మాగమ్య పాంచాలి శ్వశురస్యాగ్రతో భవ ॥
అథ తా మాగతాం దృష్ట్వా రాజపుత్రీం సభాం తథా ।
సభ్యా స్సర్వే వినిందేరన్ మనోభి ర్ధృతరాష్ట్రజమ్ ॥
స గత్వా త్వరితం దూతః కృష్ణాయా భవనం నృప ।
న్యవేదయ న్మతం ధీమాన్ ధర్మరాజస్య నిశ్చితమ్ ॥ (సభా-అ67)
ధర్మరాజు ప్రాతిగామితో దుర్యోధనుడు చెప్పు నంశమును

(ద్రౌపదిని సభకు దోడ్తెమ్మనుట) విని ద్రౌవదికి నమ్మకముకలిగిన మాతచే నామెకీవార్త నంపెను. ఓపాంచాలీ! నీవు ఏకవస్త్రముచే ధరించినదానవై, కట్టుబట్ట ముడీజారునట్లు చేసినదానవై. ఏడ్చుచున్నదానవై, రజస్వలవై సభకు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుని యెదుట నుండుము. పిమ్మట నట్లు సభనుగూర్చి వచ్చిన రాజపుత్రివగు నిన్ను జూచి ద్యూతసభయందున్నవారందరును మనస్సులచే దుర్యోధనుని నిందింతురు. (ఇట్లు ధర్మజుడు చెప్పగా) ఆదూత త్వరితముగా ద్రౌవది గృహమున కేగి ధర్మరాజుయొక్క యేర్పాటు నామెకు జెప్పెను" (పుట 90)

ప్రతివాదులు చూపిన శ్లోకములకు పూర్వమందున్న విషయ మేమన- ద్యూతములో ద్రౌపదిని శకుని యాజ్ఞపై ధర్మజు డొడ్డి యోడినతోడనే దుర్యోధనుడు విదురునితో—

"ఏహి క్షత్తః ద్రౌపదీ మానయస్వ ప్రియాం భార్యాం సంమతాం పాండవానాం, సంమార్జతాం వేశ్మ పరైతు శీఘ్రం తత్రాస్తు దాసీభి రపుణ్యశీలా".

టి "పరైతు పరాకృతా ధిక్కృతా సతీ ఏతు ఆయాతు" నీవు పాండవభార్యయగు ద్రౌపదిని తీసికొనిరమ్ము. ఆమె ధిక్కృతురాలై రావలయును. ఆమెయిల్లు తుడువవలయును. ఆపాపాత్మురాలు దాసీజనముతో గలిసి యుండవలయును.

అని చెప్పగా విదురుడు ఓమందమతీ! నీవు ప్రకోపింపకుము. యమసదనమున కేగుటకై యత్నింపకుము. ఓడియున్న ధర్మజున కామెను పణముగా బెట్టుట కధికారములేదని నానిశ్చయము. అనుచు చాలవరకు జెప్పగా దుర్యోధనుడావిదురుని తృణీకరించి మదమత్తుడై ప్రాతికామితో—

"ప్రాతికామిన్ ద్రౌపదీ మానయస్వ న తే భయం విద్యతే

పాండవేభ్యః। క్షత్తా హ్యయం వివదత్యే భీతో నచాస్మాకం వృద్ధి కామ స్సదైవ"

ఓ ప్రాతికామీ! ద్రౌపదిని నీవు తీసికొనిరమ్ము. నీకు పాండవుల భయము లేదు. ఈవిదురుడు భయపడి విరుద్ధముగా మాటలాడుచున్నాడు. ఈతడెన్నడును మనయభివృద్ధిని కోరినవాడు కాడు.

ఇట్లాజ్ఞాపింప ప్రాతికామి ద్రౌపదీభవనమున కేగి, ద్యూత వృత్తాంతమును జరిగిన క్రమమును చెప్పి, నిన్నుదుర్యోధనుడు గెల్చుకొనుటచే నీవు దుర్యోధనగృహమునకు రావలయు నని చెప్పగా ద్రౌపది—ధర్మజుడు తనోడి ననోడెనో, ననోడి తనోడెనో తెలిసి కొనిరమ్మని పలుక నాత డాసభకుబోయి ధర్మజు నడుగ నాధర్మజు డేమియు బలుకకుండెను.

అపుడు దుర్యోధనుడు ఆమె యిక్కడకువచ్చియే ప్రశ్నించవలయును సభ్యు లిరువురప్రసంగము వినెదరు. తీసికొని రమ్మని పంపెను. అపుడు ప్రాతికామి మరల బోయి రాజపుత్రీ! నిన్ను సభ్యు లాహ్వానించుచున్నారు. నీవు ప్రశ్నించిన విషయముపై సంశయము కలిగినట్లు తోచుచున్నది అని చెప్పెను. అంతట ద్రౌపది నీ వామాటను సభ్యులనే యడిగి రమ్ము, ధర్మాత్ములగు వారు ఎట్లు నిశ్చయించి చెప్పుదురో అట్లు చేయుదును అని పలుక,

"శ్రుత్వా సూత స్తద్వచో యాజ్ఞసేన్యా స్సభాం గత్వా ప్రాహ వాక్యం తదానీమ్। అధోముఖా స్తే న చకించి దూచు ర్నిర్బంధం తం ధార్తరాష్ట్రస్య బుద్ధ్వా"

ప్రాతికామి మరల వెళ్ళి సభ్యుల నడుగ నాదుర్యోధననిర్బంధము గ్రహించి సభ్యులు తలలు వంచి యేమియు జెప్పరైరి.

ఈస్థితిలో నుండగా ధర్మజుడు ద్రౌపది యెట్లున్నను సభకు వచ్చి యుండుటే మంచిదనియు తనయాజ్ఞ లేనిదే ఆమె రానేరదనియు భావించి ద్రౌపదికి విశ్వాసనీయుడగు దూతచే సభకు రావలసిన

దని యామెకు తెలియపరచెను. ఆవిషయమును చెప్పుచు చెప్పుచున్నవే ప్రతివాదు లుదహరించిన శ్లోకములు.

అందు "యుధిష్ఠిరస్తు తచ్ఛ్రుత్వా దుర్యోధనచికీర్షితమ్" అను శ్లోకములో యుధిష్ఠిరుడు దుర్యోధనుని చికీర్షితమును (చేయదలచిన పనిని) గ్రహించి దూతను పంపె నని యున్నది. ఆతని చికీర్షితము, విదురునితో ద్రౌపది యవమానింపబడి రావలె ననుటయు, ప్రాతికామితో నీకెవ్వనిభయము లేదు ఆమెను తీసికొని రమ్మనుటయు, ఆమె సభకు వచ్చియే అడుగవలె ననుటయు జూడగా బలాత్కారముగా నామెను సభకు లాగుటే యని స్పష్టమైనది. అట్టి చికీర్షితమును గ్రహించి సభకు రాదగిన స్థితిలో ద్రౌపది లేదని తెలిసి యుండిన ధర్మజుడు దుర్యోధననిర్బంధముచే నేమి యమర్యాద జరుగునో యని భయపడి నీ వెట్టి స్థితిలో నున్నను సభకు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుని కెదుట నిలువుము. సభ్యులు నిన్నప్పుడు చూచి దుర్యోధనుడు చేసినది తప్పని యనుకొందురు. అని చెప్పి దూతచే తెలియబరచెను ఇది యుధిష్ఠిరసందేశముయొక్క పరిస్థితి

ఇక యుధిష్ఠిరోపదేశముగానున్న ద్వితీయశ్లోకము. దానికి ప్రతివాదులువ్రాసిన యర్థము పరిశీలింపదగియున్నది.

"ఏకవస్త్రా త్వధోనీవీ రోదమానా రజస్వలా ।
సభా మాగమ్య పాంచాలి శ్వశుర స్యాగ్రతో భవ ॥"

ఈశ్లోకమునకు ప్రతివాదులు వ్రాసిన యర్థ మిది—ఓపాంచాలీ! నీవేకవస్త్రమునే ధరించినదానవై కట్టుబట్ట ముడిజారునట్లు చేసినదానవై, ఏడ్చుచున్నదానవై, రజస్వలవై సభకు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుని యెదుట నుండుము' అని.

ఇచ్చట విధేయాంశము లయినవని వ్రాసిన ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది— రజః ప్రవృత్తినిబట్టి రజస్వలయనదగిన స్త్రీ. రజస్వలవై

నీవు రమ్మనుటను బట్టి యెట్లు రజస్వలయగును? ఇక రజస్వలవై ర మ్మను మాటకు రజస్వలా వేషముకలదానవై రమ్మని యర్థమందురా? అప్పుడు నీవేకవస్త్రముతో ధరించి రమ్మనుటకూడ ఎందులకు? రజస్వలా స్త్రీకి అనేకవస్త్రధారణ ముండునని యామె నేకవస్త్రముతో ధరించి ర మ్మనె నందురా? అప్పుడది మీరన్న రజస్వలా వేషము కాక నేపోవును. ఇక రజస్వలా స్త్రీకి ఏకవస్త్రధారణము చిహ్నముకనుక నట్లు చెప్పె నందురా? అప్పుడు రజస్వలా వేషము ధరించి రమ్మనుటలో నది చెప్ప బడినట్లేకనుక ఏకవస్త్రముతో ధరించి రమ్మనుట వ్యర్థము. ఏకవస్త్ర ముతో ధరించి రమ్మనినపుడు రజస్వలా వేష ము క్తప్రాయమేకనుక నీవు రజస్వలా వేషముకూడ ధరించి రమ్మనుట వ్యర్థము. అది యట్లుండ కట్టుబట్ట ముడిజారినట్లుచేసి రమ్మనినట్లుకూడ జెప్పినారే. అదిరజస్వలా స్త్రీకి చిహ్నమని యత డట్లు చెప్పెనందురా? అట్లైన రజస్వలా వేషము ధరించి రమ్మనుటలోనే అది గతార్థ మగుచుండ దానిని మరల జెప్పుట వ్యర్థము.

ఇంకొకటి. 'కట్టుబట్ట ముడిజారునట్లు చేసినదానవై' అని వ్రాసినది 'అధోనీవి' శబ్దార్థము కాబోలు. నీవీశబ్దమునకు కట్టుబట్టముడి యర్థమైతే అథశ్శబ్దమునకు జారుట యర్థమా? ఆహా! మీరు రాసిన దాటయు పాడినది పాటయునా?

కట్టుబట్టముడి జారునట్లు చేసిన బట్టకట్టు నిలుచునా? అది నిలువవలెనని ధర్మజుని భావము కాదనుటకుకూడ మీరు సాహ సించినపక్షములో మీది మానవప్రకృతికాదని లోక మనకుండునా? సుబోధనవిజయకర్తగారు —

"అప్పు డధోనీవి వైనట్టి యాకాంత వస్త్రంబు తనయంత బడెను క్రింద నంతమాత్రంబున నతివను పరిభవించితి మంచు నెత్తి చెప్పె రకట"

అని కవిత్వమల్లినారు. మ. భా. చ. కారులు, కట్టుబట్ట ముడి జారునట్లు చేసిన దనుటకును, కవిగారు ఆమె కట్టుబట్ట దానికదే క్రింద బడిపోయినదనుటకును ఇద్దరికి సరిపోయినది. వీరిరువురిజ్ఞానము లోకాతీతము.

దీని నిటుంచి యీ మ. భా. చ. కారులే యీశ్లోకమునకే సంబంధింపజేసి ఇటీవల పత్రికలో ప్రకటించిన విషయమునుగూడ బరామర్శింతము—

ఆంధ్రపత్రిక, సచిత్రవారపత్రిక— 9-2-1949

"ప్రాచీనకాలమున ఆర్యస్త్రీలకుగాని, నాగద్రవిడాద్యనార్య స్త్రీలకుగాని 'రవికలు' అనునవి లేవు. ఆర్యస్త్రీలు పురుషులవలెనే రెండువస్త్రములను ధరించుచుండువారు... కొన్నిసమయములందార్యస్త్రీలు పైవస్త్రమును ధరింపరాదను నిబంధనము కాన్పించుచున్నది. అది స్త్రీ బహిష్ఠయైన కాలము.

ఇందులకు నిదర్శనము— ధర్మరాజు ద్యూతమున ద్రౌపదిని యొడ్డి యోటువడగా దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదిని సభలోనికి దీసికొనిరా బంచుటను ధర్మరాజు డెరింగి ద్రౌపదికి నీక్రిందిరీతిని వర్తమాన మంపియున్నాడు—

"ఏకవస్త్రా త్వధోనీవీ=శ్వశురస్యాగ్రతో భవ"

ఓ ద్రౌపదీ! నీవొక్కబట్టనే ధరించి రజస్వలావేషధారిణివై ఏడ్చుచు ధృతరాష్ట్రు నెదుట నిలిచియుండుమా? అనెను.

ఇచ్చట రజస్వలయైన స్త్రీ, పైని బట్టలేకుండ ఒక్కబట్టనే బొడ్డుక్రిందికి కోక ముడివైచుకొని యుండుట చెప్పబడెను. ప్రాచీన సనాతనధర్మస్త్రీలును ఇట్లే యుండెడివారు. ఈయంశమును మాయారి పౌరాణికు డెరుంగక అధోనీవీశబ్దమునకు ఏదేదో తెలిపి తక్కువ అర్థము చెప్పుచున్నాడు"

ఈప్రతివాదులు ఆపౌరాణికుడు చెప్పిన అర్థమేదో తెలిసికొన

కయే అది తెలివితక్కువఅర్థమని వ్రాయుట చిత్రము. ఈమహాభారత తత్త్వకథనకర్తయే ప్రతివాదులన్న పౌరాణికుడు. ఇచ్చట వ్రాసిన ఆ యర్థమును చూడకుండ పాప మా ప్రతివాదులు పరలోకగతులైనా రని విచారించుచున్నాము. తాము తెలియనిస్థితిలోనుండి యెదుట వానిది తెలివితక్కువ యనుటలో వీరు ఘనులు. అదియటుండనిండు.

అథోనీవీశబ్దమునకు 'బొడ్డుక్రిందికి కోకముడి' యని పత్రికలో వ్రాసిన యర్థమునుబట్టి అథోనీవీశబ్దములోని అథశ్శబ్దమునకు బొడ్డు క్రింద అని యర్థము చెప్పినట్లయినది. ఈ అథశ్శబ్దమునకే జారుట అర్థ మని వీరే వెనుక చెప్పియున్నారు. ఇది తెలివితక్కువ కా దన్న మాట.

ఇంకొకటి. ప్రాచీనకాలమున ఆర్యస్త్రీలకు రవిక లనునవి లే వట. పురుషులవలె రెండువస్త్రములను ధరించుచుండువారట! బహిష్ఠ యైన కాలములో పైని బట్టలేకుండ వారుండువారట! దానికి నిదర్శ నము 'ఏకవస్త్రా' అను శ్లోకమేయుట! ఐతే ద్రౌపదీదేవిని రవికలేక పైని బట్టలేక సభాస్థలికి రమ్మని ధర్మజుడు చెప్పినా డందురా? ఏమి తెలివి? తుదకు లోకజ్ఞానముకూడ మృగ్యమైపోయెనే!

ప్రాచీనకాలమున ఆర్యస్త్రీలకు రవికలు లేవని అప్రమాణముగా వ్రాసినారు. ప్రాచీనకాలమునుండియు ఆర్యస్త్రీలకు (సువాసినీలకు) రవిక లున్నవని ప్రమాణములను చూపుచున్నాము. చూడుడు—

స్కాందము కాశీఖండము—అ 4.

"హరిద్రాం కుంకుమం చైవ సిందూరం కజ్జలం తథా !
కూర్పాసకం చ తాంబూలం మాంగల్యాభరణం తథా ॥
కేశసంస్కారకబరీకరకర్ణాదిభూషణమ్ ।
భర్తు రాయుష్య మిచ్ఛన్తీ దూరయే న్న పతివ్రతా ॥
న చాంగోద్వర్తనం కార్యం స్త్రియా విధవయా క్వచిత్ ।

గన్ధప్రివ్యస్య సంయోగో నైవ కార్య స్త్రయా పునః ||
కంచుకం న పరీదధ్యా ద్వాసో న వికృతం న్యసేత్ |"

ఇచ్చట భర్తయొక్క ఆయుష్యమునుగోరెడి స్త్రీ పసుపు, కుంకుమము, సిందూరము, కాటుక, రవిక, తాంబూలము, మంగళ సూత్రము, కేశసంస్కారము, హస్తకర్ణా ద్యాభరణములు అనువానిని విడిచి యుండరాదు.

పూర్వసువాసిని— కంచుకము (రవికను) ధరింపరాదు. అని చెప్పబడినది. ఈప్రమాణములనుబట్టి ప్రాచీనకాలమునుండియుపసుపు కుంకుమములతోబాటు రవిక సువాసినీస్త్రీలకు అవశ్యధార్యముగా నున్నదని స్పష్టము. కనుక పూర్వకాలములో స్త్రీలకు రవికలు లేవను ప్రతివాదుల వ్రాత ఆర్షసంప్రదాయానభిజ్ఞతను వెల్లడించుచున్నది. అదియు నటుండనిండు.

"ధర్మజుడు కృత్రిమాలోచనము చేసి రజస్వలయై యుండని ద్రౌపదీదేవిని రజస్వలవై రమ్మనెను" అను ప్రతివాదిప్రసంగముపై యొక్క టాలోచింపవలసియున్నది.

ధర్మజుడు కృత్రిమాలోచనమే చేసినయెడల నట్టి యాలోచన మన్యునితో చెప్పి పంపునా? అదికూడ సభలోనె చెప్పునా? ఆసభలో గూడ వీరాగ్రగణ్యులై దైవవశమున నవశులై పడియున్న పాండవు లను తమ సంకల్పము సిద్ధించినదని దర్పితులై తదేకదృష్టితో జూచు చున్న దుష్టుల సమక్షములోనే చెప్పునా? ఏద్రౌపదిని అవమానించి తీసికొనిరమ్మని మాటిమాటికి దుర్యోధనుడు పంపుచునే యుండెనో ఏద్రౌపదియొద్దకు ప్రాతికామి వెళ్ళుచు వచ్చుచు నుండెనో ఆద్రౌప దీదేవికి ఆదుర్యోధనసమక్షమందే మహాసభామధ్యములో నున్న ధర్మ జుడు కృత్రిమాలోచనము నెవ్వని చెవిలోనో చెప్పుట సంభవమా? అది సంభవించినపక్షములో దుర్యోధనాదులు తమ యత్నమున కేమి

విఘాతము చేయుటకో చెవిలో జెప్పుచుండెనని ధర్మజని మందలించుటో, మాతను కదలనీక నిరోధించుటో మాని యాసభలో నుండియే ద్రౌపదియొద్దకు వెళ్లుచున్న దూత నుపేక్షించి యుండుట సంభవమా? ఇదియంతయు ప్రతివాదులుచెప్పిన అర్థములో నసంభవము. ధర్మజుడు రజస్వలయై యున్న ద్రౌపదీదేవికి నీవెట్లున్నను రమ్మని సందేశమును బహిరంగముగా దూతకుచెప్పి పంపినపుడే ఇదియంతయు సంభవమగును. కనుక నసంబద్ధముగా ప్రతివాదులు చెప్పిన శ్లోకార్థమును త్రోసివేసి వారి యూరి పౌరాణికుడు చెప్పుచున్న యర్థము నవలోకింపుడు —

ఆశ్లోకములోని యుత్తరార్థముచే ద్రౌపదీదేవి నుద్దేశించి సభకు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుని యెదుట నుండుటమాత్రమే ధర్మజునిచే బోధింపబడినదని తెలిసికొనవలయును. పూర్వార్థములోని యంశములు రజస్వలయై, ఓడిపోయినట్లు ప్రాతికామి తెలిసి యుండుటచే దుఃఖాక్రాంతురాలై యున్న ద్రౌపదీదేవియొక్క తాత్కాలికస్వరూపానువాదపరములే. 'ఏకవస్త్రాతు' అను 'తు' శబ్దము ధర్మజునిచే బోధింపబడు విషయమునకు విరుద్ధస్థితిబోధకము. 'తు' శబ్దమున కిట్లు చెప్పుట "తత్తు సమన్వయాత్" తు శబ్దః పక్షం వ్యావర్తయతి" ఇత్యాదులలో ప్రసిద్ధము. ఆవిరుద్ధస్థితియే ఏకవస్త్రాదిశబ్దములచే జెప్పబడినది. అనగా ఏకవస్త్రయై, అధోనీవియై, రోదమానయై ,రజస్వలయై సభకు రాదగని స్థితిలోనున్న ద్రౌపదీదేవిని రమ్మని బోధించెనని సారాంశము. ఇక పదార్థవివరణము—

రజస్వలాస్త్రీకి రజఃప్రవృత్తి మొదలు శుద్ధిపర్యంత మేకవస్త్రమె కాని దానిని మార్చి వస్త్రాంతరము కూడదు కనుక ఆమె యేకవస్త్ర యనబడినది. కనుకనే రజస్వలావ్రతము లుపదేశించుటలో— "త్రిరాత్రంమలవద్వస్త్రధారణం న స్నాయాత్" అని చెప్పబడినది. అధో

నీవి అను నపుంసక శబ్దమునకు కటిసూత్రస్థానీయమై కౌపీనాధారమైన వస్త్రఖండ మర్థము. అది యీసమయమున స్త్రీధార్యమై యుండును. అది వస్త్రాధోభాగమందుండునుకనుక అధోనీవియనబడినది. చూడుడు—

నీవి— *A piece of cloth wapped round thc waist (Especially as worn by woman)*

C. F. *Vamana puranam 1-3-5*

Monier wiliams.

నీవి— ఎ పీస్ ఆఫ్ క్లాత్ రాప్డ్ రౌండు ది వెయిష్టు (ఎస్పెషల్లీ, యాజ్, వోర్న్, బై. వుమన్)

సి. యఫ్. వామనపురాణము 1_3_5

మోనియర్ విలియమ్స్

ఇవి రజస్వలా స్త్రీలక్షణములే అగుటచే రజస్వలాపదముచే గతార్థములైనవని యీపదములకు వైయర్థ్యమును శంకింపరాదు. అవి విధేయాంశములు (బోధ్యాంశములు)గా జెప్పబడినపుడే అట్టి శంక. తాత్కాలికస్వరూపానువాదపరములైనపు డాశంక కవకాశము లేదు.

ధర్మజు డట్టి యనువాదము చేయుటలో ఫల మేమనగా నేను ద్యూతవ్యసనములో బడి నీ ప్రస్తుతస్థితిని మరచి యిట్లు నిన్ను రమ్మని చెప్పుట కాదు. ఈ యీ యవస్థలో నీ వున్నావని యెరిగియుండియు తప్పదుకనుక నిన్ను రమ్మని చెప్పుచున్నానని ద్రౌపదీదేవికి తెలుపుట ఫలము. ఇది బహిరంగముగా దూతకు చెప్పుటలో నిట్టి యీమెను రప్పించుచున్నాడని సభ్యులకుగూడ తెలుపుట ఫలము. ఇక వాక్య సమన్వయము—

"హే పాంచాలి! త్వం తు రజస్వలా ఏకవస్త్రా అధోనీవీ రోదమానా చ తథాపి సభా మాగమ్య శ్వశుర స్యాగ్రతో భవ" అని.

ఈసందేశము బహిరంగముగా సభలో దూతకు చెప్పబడినట్టి దియు, నెట్టి కృత్రిమము లేనట్టిదియు, ద్రౌపది సభకు వచ్చుటకే

యుపయోగించునట్టిదియు నగుటచే దుర్యోధనాదుల యవరోధము లేకుండ నడచినదని గ్రహింపవలయును.

"అథ త్వా మాగతాం దృష్ట్వా ... సభ్యా స్సర్వే వినిందేరన్ మనోభిః ధృతరాష్ట్రజమ్"

అట్లు వచ్చిన నిన్నుజూచి దుర్యోధనుడు చేసినది నింద్య మని సభ్యు లనుకొందురు. అని చెప్పిన ధర్మజునిమాట యైనను దుర్యోధనుడు సహింపలేనిది కాదు. శకునిదుర్యోధనులు కుట్రతో నడిపిన ద్యూతములో ద్రౌపదిని యొడ్డు మని ప్రేరేపించి గెల్చుకొనునపుడు "ధిగ్ధిగి త్యేవ వృద్ధానాం సభ్యానాం నిస్సృతా గిరః" అని చెప్పబడిన సభ్యుల నిందావచనములకు తల యొగ్గి యెవ్వ రేమనిన మన కేమని త్రొడుబారి కూర్చుండిన దుర్యోధనున కది యొక లెక్కలోనిదా? కనుకనే యుధిష్ఠిరసందేశము నిరాటంకముగా నడచినది.

ప్రతివాదు లనినట్లు అది కృత్రిమాలోచనగర్భితమే యైన మొదల నట్టి సభామధ్యమునుండి యట్టి సందేశమును పంపుట అసంభవమే.

ఆశ్లోకమునకు తాము చెప్పినట్లే అర్థమును తంత్రవార్తికకారుడు చెప్పియున్నాడని ప్రతివాదులు చూపియున్నారు. దానిని జూతము—

"కుమారిలభట్టు తన తంత్రవార్తికమునందు ఈ యంశమునే చెప్పియున్నాడు. ఆవాక్యార్థము నిట సూచించుచున్నాడను—

"యుధిష్ఠిరోపదేశా త్సభామధ్య మానీయమానా సహైవ రజస్వలావేషం సపుత్రస్య ధృతరాష్ట్రస్యాఽయశ ఉత్పాదయితు మాత్మానం చాఽన్యాయ్యమానం ప్రఖ్యాపయితుం ద్రౌపదీ కృతవతీ"

"ధర్మజు నుపదేశముచే సభామధ్యమునకు దీసికొని తేబడిన ద్రౌవది పుత్రులతోగూడిన ధృతరాష్ట్రున కపకీర్తి దెచ్చుటకును,

తక కన్యాయము జేసిరని లోకమునకు వెల్లడిచేయుటకును తత్క్ష ణము రజస్వలావేషమును ధరించినది" (పు 91)

ప్రతివాదు లర్థము జెప్పుటలో తత్క్షణమని యొక మాటను చేర్చినారు. వారు చూపినవాక్యములలో ఆయర్థ మిచ్చు పదము లేదు. అది సహసాపదమున కర్థముగా జెప్పినారు కాబోలు. అది యక్రమము:

గణవ్యాఖ్యానములో "సహసే త్వాకస్మికావిమర్శయోః" అనియు, అమరకోశములో "అతర్కితే తు సహసా" అనియు నున్నం దున వారు చెప్పిన దప్రమాణము. ఇచ్చట సహసా శబ్దశ్రవణప్రసంగ మున ప్రతివాదులు నన్నుసంబంధించి వ్రాసియున్న యొక విషయము వారిధోరణి తెలియబడుటకై ప్రకర్షింపబడుచున్నది—

గోలకొండపత్రిక—14-10-1946

"సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు నేను వ్రాసిన 'సాహసించితిని' అను దాని నాక్షేపించుటకై తాము వర్ణించిన నిఘంటువు ప్రతిభ జూపుటకు "సహసే త్వాకస్మికావిమర్శయోః" అని వ్రాసిరి. సాహసశబ్దమునకును, సహసా అను యవ్యయమునకును సంబంధ మేమో?".

వీరికి గొంచెము చెప్పుదము—సుష్ఠు అను అవ్యయమునకును సౌష్ఠవశబ్దమునకును ఏమి సంబంధమో, పశ్చాత్ అను అవ్యయమున కును, పాశ్చాత్యశబ్దమునకును యేమిసంబంధమో; సహసా, అను అవ్యయమునకు సాహసశబ్దమునకును అదే సంబంధము, ఇక ప్రస్తు తాంశమునకు వచ్చుచున్నాము.

తంత్రవార్తికవాక్యములకు ప్రతివాదులు వ్రాసిన అర్థములో "సభా మధ్యమునకు దీసికొని తేబడిన ద్రౌపది అపకీర్తి దెచ్చుటకు తత్క్షణము రజస్వలావేషము ధరించినది" అనుటలో తత్క్షణ మనగా సభామధ్య

మునకు దీసికొని తేబడిన క్షణమే కద, అప్పుడక్కడ ఆమెరజస్వలా వేషమును ధరించినదా? ఇది యత్యంతవిరుద్ధము. అది యటుండనిండు,

ప్రతివాదులు తాము ప్రమాణముగా జూపిన తంత్రవార్త్తికము, భారతశ్లోకమునకు తాము చెప్పినట్లే అర్థమని చెప్పుచున్న దనుచున్నారు, అట్లేయైనయెడల తాము చెప్పిన అర్థమునకు దటస్థించిన అనుపత్తు లన్నియు దానికిని దటస్థింపవలసివచ్చును. మరియు మహాభారతమున బహుస్థలములలో నిజముగా రజస్వలయై యున్న ద్రౌపదియే బలాత్కారమున సభ కీడ్వబడినదని స్పష్టవచనములు (అవి ముందు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి) చాటుచుండ దానికి విరుద్ధముగా కృత్రిమముగ రజస్వలావేషమును ద్రౌపది వేసినదని పూర్వమీమాంసాశాస్త్రకర్త యగు తంత్రవార్త్తికకారుడు వ్రాసినట్లు చెప్పుట కంటె దుర్నయ ముండదు. కనుక శ్లోకమునకు నిరుద్దిష్టార్థముగా వెనుక నిరూపింపబడిన విషయమే తంత్రవార్త్తికముచే ప్రతిపాదింపబడుచున్న దని చెప్పక తప్పదు.

తంత్రవార్త్తికములో "ద్రౌపదీ రజస్వలావేషం కృతవతీ" అని వేషశబ్దయోగమువలన ప్రతివాదులకు భ్రాంతి కలిగినది.

ఆయాపరిస్థితుల కనుగుణమగు వస్త్రాదిధారణము వేష మనబడును. స్త్రీ రజస్వలయై యున్న పరిస్థితిలో తదనుగుణమగు ఏకవస్త్రాధోనీవ్యాదిధారణమే రజస్వలావేష మగును. ఆపరిస్థితియే ధర్మజునిచే ననువాదము చేయబడి, నీవు వచ్చుటవలన నీవట్టి దురవస్థలో నుండగా నిన్ను బలాత్కారముగా రప్పించువారే అపఖ్యాతికి పాలై పోవుదురు. నీవు వెనుదీయక రమ్మని అని బోధించెను.

'సహైవ' అను మాటలోని సహాసాపదమును ఆనీయమాన పదముతో నన్వయించి ఏవకారమును 'రజస్వలా వేషమేవ' అని యన్వయించినయెడల 'యుధిష్ఠిరోపదేశాత్ రజస్వలావేష మేవ కృతవతీ

నతు వేషాన్తరమ్' అని రజస్వలాస్త్రీకుచితమైన ఏకవస్త్రాధోనీవ్యాది ధారణమునే చేసియున్న ద్రౌపది యుధిష్ఠిరోపదేశమునుబట్టి యట్లే యుండెను. కాని సభాస్థలప్రవేశమున కుచితమైన వస్త్రాదిధారణమును చేసి యుండలేదని సిద్ధించును. కనుక తంత్రివార్త్తికగ్రంథము ప్రతివాదుల కనుకూలము కాదు. ఇంకొకటి. తంత్రివార్త్తికకారునకు ఆయుధిష్ఠిరోపదేశము కృత్రిమాలోచన మనియే భావ మున్నయెడల నది ధర్మవ్యతిక్రమములలో జేరునుకనుక పూర్వపక్షగ్రంథములో యుధిష్ఠిరుని ధర్మవ్యతిక్రమములను తాను జేర్కొనునపుడు ఈ యుధిష్ఠిరోపదేశమునుగూడ జేర్కొనవలసియున్నది వేర్కొనలేదు. చూడుడు—

"తథా యుధిష్ఠిరస్య కనీయోఽర్జితభ్రాతృజాయాపరిణయన మాచార్యబ్రాహ్మణవధార్థ మనృతభాషణం చ"

ఇచ్చట అర్జునుడు సంపాదించిన ద్రౌపదిని తానుగూడ బెండ్లియాడుట, ద్రోణవధసందర్భములో ననృతమాడుట అను రెండే ధర్మవ్యతిక్రమములుగా శంకింపబడి సమాధానములు చెప్పబడినవి. కనుక నీయుధిష్ఠిరోపదేశము యథార్థకథనమే కాని కృత్రిమాలోచనము కాదని తంత్రివార్త్తికతాత్పర్యము స్పష్టమగుచున్నది.

ఇక "యుధిష్ఠిరోపదేశాత్ ...కృతవతీ" అను తంత్రివార్త్తికగ్రంథమున కేమిసందర్భము? అని యడుగుదు రేమో వినుడు—

ద్రౌపదీపంచపతిత్వవిషయమును నిరూపించినతరువాత నావిషయమును విశ్వసింపనివారిని గూర్చి అభ్యుపేతవాదముగా ప్రకారాంతరమున సమాధానము జెప్పునపుడు—

"యద్వా నార్యర్జునస్యైవ కేవలస్య భవిష్యతి।
సాధారణాప్రసిద్ధి స్తు నిశ్చిద్రత్వాయ దర్శితా ॥"

యథా యుధిష్ఠిరోపదేశాత్ ... ద్రౌపదీ కృతవతీ। తథైవ కేవలార్జునభార్యాయా ఏవ సత్యాః ... సాధారణ్య ప్రఖ్యాపనమ్ ॥

అని చెప్పబడినది. దీనిని బట్టి నీతిశాస్త్రనిపుణులగు పాండవుల యొక్కయు, ద్రౌపదియొక్కయు వ్యవహారము నిశ్ఛిద్రముగా నుండె ననుటలో రజస్వలయై యున్న ద్రౌపది యుధిష్ఠిరోపదేశమున నట్లే యుండెనుకాని, ఆవేషమును మార్చలేదను విషయము దృష్టాంతముగా జూపెడి సందర్భములోని దని గ్రహింపుడు. అందుచే ప్రతివాదులకు తంత్రవార్త్తికము ప్రతికూలమే.

—: 'ద్రౌపదీదేవి అప్పటికి రజస్వల నిజముగా నయియున్నది'
అనుటకు ప్రమాణములు :—

ఇంకొకటి— ఆమె నిజముగా రజస్వలయై యుండగనే సభ కీడ్చి తెచ్చినారు. యది కృత్రిమవేషము కాదు. అనుటకై నిదర్శనముగా బహుస్థలములలోని ప్రసంగముల నుదాహరించుచున్నాము—

రజస్వలావేషము వేసికొని రమ్మనుచు కృత్రిమోపదేశము చేసినాడని యేయుధిష్ఠిరు ననిరో, ఆయుధిష్ఠిరునితో కృష్ణభగవానుడు నీవు గతించిన విషయముల దలపోసి ఖేదపడవలదని బోధించునపుడిట్లనెను—

"దృష్ట్వా సభాగతాం కృష్ణా మేకవస్త్రాం రజస్వలామ్ ।
మిషతాం పాండవేయానాం న తస్య స్మర్తు మర్హసి ॥"
(అశ్వమే- అ12)

మరియు శ్రీకృష్ణునితో ద్రౌపదీదేవి యిట్లు చెప్పకొనినది—
"స్త్రీధర్మిణీ వేపమానా శోణితేన సముక్షితా ।
ఏకవస్త్రా వికృష్టాస్మి దుఃఖితా కురుసంసది ॥
రాజ్ఞాం మధ్యే సభాయాన్తు రజసాఽతిపరిప్లుతాం ।
దృష్ట్వా చ మాం ధార్త్తరాష్ట్రాః ప్రాహసన్ పాపచేతసః ॥"
(వన- అ 2)

మరియు యుద్ధమృతులను జూడవచ్చి దుఃఖించు గాంధారితో దుర్యోధనుని తానట్లు వధించుటకు చెప్పెడి కారణములలో భీమసేను డిట్లు చెప్పియుండెను—

రాజపుత్రీం చ పాంచాలీ మేకవస్త్రాం రజస్వలామ్ ।
భవత్యా విదితం సర్వ ముక్తవాన్ యత్సుతస్తవ ॥ ”
(స్త్రీపర్వ-అ 15)

మరియు యుద్ధభూమిలో బడిన దుర్యోధనుడు తన్నునిందించి నపు డాదుర్యోధనునితో కృష్ణభగవాను డిట్లనెను—

“సభయాం యాజ్ఞసేనీచ కృష్ణా ద్యూతే రజస్వలా ।
తదైవ తావ ద్దుష్టాత్మన్ వధ్య స్త్వం నిరపత్రప ॥
(శల్యప-అ6)

మరియు ద్యూతమైన వెంటనే కుంతీదేవి యనుజ్ఞదీసికొని వన వాసమునకు వెళ్ళునపుడు ద్రౌపదీదేవి యేయవస్థలో నున్నదో ఇట్లు చెప్పబడినది—

“తథే త్యుక్త్వా తు సా దేవీ స్రవన్నేత్రజలావిలా ।
శోణితాక్తైకవసనా ముక్తకేశీ వినిర్యయౌ ॥
(అనుద్యూత-అ79)

మరియు ఎనిమిదవరోజుయుద్ధములో దుర్యోధనునితో ఘటో త్కచు డిట్లనెను—

“అద్యాన్రృణ్యం గమిష్యామి పిత్రూణాం మాతు రేవ చ,
యే త్వయా సునృశంసేన దీర్ఘకాలం ప్రవాసితాః॥
యచ్చ తే పాండవా రాజం శ్ఛలద్యూతే పరాజితాః,
యచ్చైవ ద్రౌపదీ కృష్ణా ఏకవస్త్రా రజస్వలా,
సభా మానీయ దుర్బుద్ధే బహుధా క్లేశితా త్వయా॥
ఏ తేషా మవమానానా మన్యేషాం చ కులాధమ।
అస్త మద్య గమిష్యామి యది నోత్సృజసే రణమ్ ॥
(భీష్మ-అ91)

మరియు కర్ణదుర్యోధనుల నిందించుచు అశ్వత్థామయిట్లనెను—

"ఇంద్రప్రస్థం త్వయా కస్మిన్ సంగ్రామే నిర్జితం పురా ।
తత్రైవ కతమ ద్యుద్ధం యస్మిన్ కృష్ణా జితా త్వయా ॥
ఏకవస్త్రా సభాం నీతా దుష్టకర్మన్ రజస్వలా ।" (విరాటప-అ50)

మరియు భీమసేనుడు ధార్తరాష్ట్రులను సంహరించి యిట్లనెను-

"రజస్వలాం ద్రౌపదీ మానయన్ యే యే చాప్యకుర్వన్త సద స్త్యవస్త్రామ్ । తాన్ పశ్యధ్వం పాండవై ర్ధార్తరాష్ట్రాన్ రణే హతాం స్తపసా యాజ్ఞసేన్యాః" (శల్య-అ60)

మరియు కర్ణవధదుఃఖితుడై యున్న దుర్యోధనునితో కృపాచార్యులు ఇపుడైన సంధిజేసికొను మని చెప్పినపుడు పాండవు లందుకంగీకరింపరనుచు దుర్యోధనుడు చెప్పిన మాట లిట్లున్నవి—

"దుశ్శాసనేన య త్కృష్ణా ఏకవస్త్రా రజస్వలా ।
పరిక్లిష్టా సభామధ్యే సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥
తథా వివసనాం దీనాం స్మర న్త్యద్యాపి పాండవాః ।
న నివారయితుం శక్యా స్సంగ్రామా త్తే పరంతపాః॥" (శల్య-అ4)

ఇట్లు బహుస్థలములలో ద్రౌపది నిజముగా రజస్వలయె యైయున్నదని కంఠోక్తిగా చెప్పబడియుండుటేగాక దుర్యోధనునిచేగూడ జెప్పబడియున్నపుడు తంత్రవార్తిక కారుడు గ్రంథమునకు విరుద్ధముగా జెప్పెనను టెట్లు? ధర్మజుడు- నీవు రజస్వలావేషము నేసికొని రమ్మని కబురంపినాడను టెట్లు? కనుక ప్రతివాదులది తెలివితక్కువవ్రాత యనుటే నిశ్చయము. ఇంతవరకు జూపిన ప్రమాణోపపత్తులతో ప్రతివాదిప్రసంగము ప్రతిహత మైనది. ఈ యుధిష్ఠిరోపదేశముగూర్చి రహస్యకర్త లిట్లు వ్రాసినారు—

"దుర్యోధనుని యౌద్ధత్యమును చూచుచున్న ధర్మజుడు-ద్రౌపదీ సంరక్షణార్థము తగిన యుపాయము నూహించి తన కాప్తుడైన సేవకుని బిలిచి రహస్యముగా ద్రౌపది రజస్వలావేషము ధరించి

వెంటనే సభకే తెంచి ధృతరాష్ట్రుని సమీపమున నిలువవలసినదిగా వానిచేత నామెకు జెప్పి పంపెను. ధర్మజు డాపన్నివారణార్థము సద్యఃకాలానుసారముగా నవలంబించిన కృత్యము, కార్యగౌరవము, గ్రహింపలేని మనశాస్త్రిగారికి (మ. భా. చ కారులకు) కపట కృత్యముగా దోచినదికాని అందు కపటమేమియు లేదు'' (పు౬౦౩)

"సాధారణముగా కృషీవలుల భూములలో పసుగ్రాసాదులను దొంగిలించుచున్న యే ప్రాకృతస్త్రీ నైనను కృషీవలుడు చూచి దానిం బట్టుకొనుటకు పరుగిడినపుడు అది తన ముప్పును తప్పించు కొనుటకై తాను రజస్వలనియు తన్నంటగూడదనియు చెప్పుచుం డును. అది సత్యము గానీ, అసత్యముగానీ; వాడు సమీపంపనే లేడు. అఖండభూమండలసార్వభౌముని రాణియగు ద్రౌపదిని ఒకనీచు డవ మానించుటకై సమీపించుచుండ వానిబారినుండి తప్పించుకొను టకై 'నేను రజస్వలను, నన్నంటరాకుము' అని చెప్పినపుడు నిశ్శం కగా జుట్టుపట్టి యీడ్చినవాడు పశువనుటకుగూడ దగడు''(పు౬౦౨)

ఈవ్రాతలలో యుధిష్ఠిరుడు రహస్యముగా జెప్పి పంపెననుట— ఆపన్నివారణార్థము అవలంబించిన కృత్యమనుట, ద్రౌపది అఖండ భూమండలసార్వభౌముని రాణియనుట ఆమె, పసుగ్రాసాదుల దొంగి లించు ప్రాకృతస్త్రీ "నేను రజస్వలను నన్నంటకుము" అని నిజము గానీ కాకపోనీ తప్పించుకొనుటకై చెప్పినట్లు దుశ్శాసనునివలన తప్పించుకొనుటకై "నేను రజస్వలను" అని చెప్పినదనుట అసంగత ప్రసంగములు. ధర్మజుడు రహస్యముగా జెప్పి పంపుట అసంభవ మని వెనుక నిరూపించియే యున్నాము. ఆమె రజస్వలయై యుండుట నిజమే అని ప్రమాణములు ప్రదర్శించి యున్నాము. "ఏకవస్త్రా" అను శ్లోకమునకు నిర్దుష్టార్థమును నిరూపించి యున్నాము. తంత్రి వార్తికగ్రంథము ప్రతివాదులకు ప్రతికూలమే అని చూపియున్నాము.

కాబట్టి ఉత్తరభారతములోగూడ మ. భా. చ. కారులు వ్రాయుటలో—

"దుర్యోధనుడు పాంచాలిని సభలోనికి గొనితేర దుశ్శాసను నంపుచుండుట జూచి ద్యూతపరాజితుడగు ధర్మజుడు అనాలోచితుడై రహస్యముగ ద్రౌపదికి 'నీవు రజస్వలారూపిణివై, యేకవస్త్రవై, రుదితముఖివై సభలోనికి రా'మ్మని యామెకు వర్తమానమంపెను. దురోదరి కుచితానుచితపరిజ్ఞానము నున్నగదా! ఈ కృత్రిమముం దెలిసికొనికాబోలును దుశ్శాసనుడు సోదరు నాజ్ఞానిర్వాహణమే యుత్తమధర్మముగా నెంచి సభలోనికి వచ్చుట నుచితమని చెప్పు ద్రౌపదిని కేశాకర్షణ మొనర్చుచు సభకీడ్చి యవమానితం జేసెను" (పుట 13)

అనుమాటలు కూడ నసంగతము లగుటచే బరాస్తములైనవి.

"శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతసంశయవిచ్ఛేదము" అనుగ్రంథములోని పీఠికలో గ్రంథకారు లిట్లు వ్రాసియున్నారు—

"ఈగ్రంథమునందు ద్రోవది ప్రాతిగామివెంట సభకు బోవునపుడు దుర్మార్గులగు దుర్యోధనాదుల భయమున రజస్వల కాకయే రజస్వలాలక్షణములతో నేకవస్త్రయై నడిచి పోయినట్లు చెప్పబడినది.

దీనికి శాంతిపర్వము ౧ ఆశ్వాసములో ద్రోవదీ ధర్మజునితో—

సీ. నృపునందు...సభ కేకవస్త్ర రజస్వలయునక నన్ దలవట్టి యీడ్చిన తప్పు... అనుదానిం బట్టి నిజముగా దాను రజస్వలయైనట్లు చెప్పెనని తోచిన దోచవచ్చు. నిజముగా నేను రజస్వల ననుటగాదు. వివుర్శించిన నయ్యర్థము లేదు. ఏకవస్త్రకా= రజస్వలయైనట్లు ఏకవస్త్రచిహ్నముతో నగబడుచు (నోట జెప్పుచు) నున్న నన్ను, ఇది ద్వితీయ. ఇక ప్రథమ—ఏకవస్త్ర=ఏకవస్త్రము గలది, రజస్వల యునక తాకి సిగవట్టి సభ కీడ్చినాడనుటగాని నిజముగా దాను రజస్వల ననుట గాదు.

రజస్వల నను నోటమాటం బట్టి తనచేతం బడకుండ దప్పించు కొనుటకు నే ననుచుంటినని దుశ్శాసను డూహింపవచ్చుంగాని రజ స్వలాచిహ్నమైన ఏకవస్త్రమును జూచియు, నీ నీచును పైవచ్చు టేమి? నేనట్లు నేపముతో నటించుచుంటినని యత డూహించుట కెట్లని ద్రౌపది భావము" అని.

ఈవిషయమై చర్చించి ఆమె నిజముగా రజస్వలయేయని బహు ప్రమాణములతో నిరూపించియే యున్నాము.

మరికొన్నిమాట లిక్కడ జెప్పవలసియున్నది—

వీరు సమన్వయించినది ఆంధ్రభారతవాక్యము. అది సంస్కృత భారతమున కాంధ్రీకరణముగాని స్వతంత్రము గాదు ఆ సంస్కృత భారతములో బహుస్థలములలో నిస్సంశయముగా నున్న విషయము నకు విరుద్ధముగా నామె రజస్వలయై యుండలేదని యాంధ్రభారత మెట్లు చెప్పును?

వీరు చూపిన శాంతిపర్వమందలి యాంధ్రభారతవాక్యమునకు మూలమం దట్లున్నదేమో చూడుడు—

శాంతిపర్వ—కుంభకోణప్రతి—అ 12

"సర్వేషాం పాపబుద్ధీనాం పాపకర్మైవ కుర్వతామ్ ।
ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాం దండో నిర్దోష ఇష్యతే ॥
పశ్యతాం చైవ శూరాణాం యాऽహం ద్యూతే సభాం గతా ।
రజస్వలా సమానీతా భవతాం పశ్యతాం నృప ॥
వాససైకేన సంవీతా"

ఇచ్చట వారూహించిన యన్వయమున కవకాశ మేమియు లేదు. కాబట్టి ఆంధ్రభారతవాక్యమునకు వారు రజస్వల కాదనుటకై చేసిన యన్వయము కల్పనామాత్రముకాని గ్రంథతాత్పర్యము కాదు.

ఆంధ్రభారతములోనే ఆమె రజస్వలాస్థితిని జెప్పుచున్న స్థలాంతరవిషయములనుగూడ జూడుడు—

ధర్మజునితో వెనుకటికష్టములు స్మరింపక మరచిపొమ్మని కృష్ణ భగవానుడు చెప్పుచున్నసందర్భము— అశ్వమేధప-అ ౧.

సీ. ...సభ కేకవస్త్ర రజస్వల పాంచాలి
గొనిరాక మఱవు కాననములోన
నిడుములు గుడుచుట నెడ్డబెట్టకు జ
టాసుర సైంధవాదుల దుర్విక్రృతులు దలపకుము.

మరియు కర్ణవధానంతరము ఇకనైన సంధికర్తవ్యమని చెప్పిన కృపాచార్యునితో దుర్యోధను డిట్లనెను— "సంధి కర్తవ్యం బని పలికితివిగాని యప్పలుకులు నాకు రుచియింప వెట్లంటేని—

సీ. కపటంపుజూదంబు ఘటియించి రాజ్యంబు
గొని ధర్మజుని మది గుందజేసి
సభ కేకవస్త్ర రజస్వల నమ్మయి
పాంచాలి ముందలవట్టి యీడ్చి
సంధిసేయగ బూని శౌరి యేతెంచిన
నవ్విధంబున కప్రియం బొనర్చి
పలువురుగూడి సౌభద్రు నొక్కని
బాలు గిట్టి యత్తెరగున గీటడంచి
తే. నేడు దుశ్శాసనుని యొమ్ము నెత్తురనిల
సుతుడు ముదమున ద్రావుట నూచి కొరత
పత్రితిన దీర్పు నతం డని భయము బొంది
పొందు గోరిన నదియేల పొసగు జెపుమ. (శల్యప-అ౧)

ఈస్థలములలో వారు శాంతిపర్వవాక్యమునకు అన్వయించిన ట్లన్వయించుట కవకాశములేనందున ఆంధ్రభారతముగూడ ద్రౌపది ఆనాడు నిజముగా రజస్వలయై యున్నదనియే చెప్పుచున్నదని గ్రహింప వలయును.

మరియు దుర్యోధనుని గదాఘాతమున బడగొట్టి యాతనితో భీమసేను డిట్లనియె — (శల్యప-అ2)

తే. ఏకవస్త్ర పాంచాలి న ట్లీడ్చి తేర
బనిచి సభలోన బరచిన పాపఫలము,
ననుభవింపుము దుష్టాత్మ యనుచు వాము
చరణమున బెట్టిదము గాగ శిరము దన్నె.

తరువాత ధర్మనందనాదుల నవలోకించి—

ఆ. శంక లేక కడగి సభ కట్లు పాంచాలి
నంటరానిదాని నొంటి చీర,
తోన యున్న సాధ్వి వేనలి వట్టి యీ
డ్పించి నతని జూడు డంచు బొదలి.

ఇట్లాంధ్రభారతముగూడ నామె రజస్వలయై యుండుటే నిజమని చాటుచున్నది. కనుక 'ఆంధ్రభారతసంశయవిచ్ఛేద'కర్తలు శాంతిపర్వపద్యమునకు జేసిన క్లిష్టాన్వయ మకాండతాండవము. కనుక ప్రతివాదుల విరుద్ధప్రసంగములు హేయములు. ఇంతటితో దీనిని విడిచి అంశాంతర మందుకొందము—

—: "భీముడు ధర్మజుని నీచేతులు తగులబెట్టవలయు ననినా" డను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ద్యూతకాలమున ధర్మజుని యకృత్యములకు రోసియే సోదరప్రియత్వము, అగ్రజుని యందత్యంతభక్తియు గల భీముడును ధర్మజుని నీచేతులు తగుల బెట్టవలయు ననినాడు" (పు 447)

మన మిప్పుడు భీమసేను డేమనెనో ఎప్పు డనెనో పరిశీలింతము. ద్రౌపదీ దేవిని పరస్త్రీరణచే నోడ్డి యోడినతరువాత దుశ్శాసనుడు పోయి ఆమెను యీడ్చి తెచ్చి దుస్సహముగా బీడించుచుండెను.

"తాం కృష్యమాణాం చ రజస్వలాం చ
స్రస్తోత్తరీయామతదర్హమాణాం ।
వృకోదరః ప్రేక్ష్య యుధిష్ఠిరం చ
చకార కోపం పరమార్తరూపః ॥"

రజస్వలయై, జారిన యుత్తరీయముకలదై, దుశ్శాసనునిచే లాగ బడుచున్న ఆద్రౌపదీదేవినిజూచి, యిటు యుధిష్ఠిరునిజూచి భీమసేనుడు కోపోద్దీపితుడై యుధిష్ఠిరునితో నిట్లనెను—

"వాహనాని ధనం చైవ కవచాన్యాయుధాని చ ।
రాజ్య మాత్మా వయం చైవ కైతవేన హృతాః పరైః ॥
న చ మే తత్ర కోపోఽభూ త్సర్వస్యేశోహి నో భవాన్ ।
ఇమం త్వతిక్రమం మన్యే ద్రౌపదీ యత్ర పణ్యతే ॥
ఏషా హ్యనర్హతీ బాలా పాండవాన్ ప్రాప్య కౌరవైః ।
త్వత్కృతే క్లిశ్యతే క్షుద్రై ర్నృశంసై రకృతాత్మభిః ॥
అస్యాః కృతే మన్యు రయం త్వయి రాజ న్నిపాత్యతే ।
బాహూ తే సంప్రధక్ష్యామి సహదేవాఽగ్ని మానయ ॥"

నీలకంఠీయమ్— తే తవ పుర ఇతి శేషః, సంప్రధక్ష్యామి ।

ధనవాహనాయుధకవచాదికము, రాజ్యము, మేము, నీవు శత్రువులచే గపటమున నపహరింపబడితిమి. నీవు సర్వాధిపతి వగుటచే నా కావిషయమై కోపము రాలేదు. ద్రౌపదిని పణముగాబెట్టుట వ్యతిక్రమమని తలచుచున్నాను. పాండవధర్మపత్నియై యున్న యీామె నీమూలమున క్షుద్రులచే క్లేశపెట్టబడుచున్నది. ఈమెనుబట్టి కలిగిన యీకోపము నీయందు పడవేయబడుచున్నది. యుధిష్ఠిరా! నీయెదుట నా బాహువులను తగులబెట్టుకొనుచున్నాను. సహదేవా! అగ్నిని దెమ్ము. అని.

దీనినిబట్టి చూడగా ద్రౌపది నోడినపుడుగాని, యీామె నోడినపుడుగాని భీమసేనునకు రానట్టి కోపము దుశ్శాసను డామెను బట్టి

కొని పీడించుటవలన వచ్చినదని స్పష్టము. ఇప్పు డాకోపమునకు గురికావలసినవాడు దుశ్శాసనుడా? యుధిష్ఠిరుడా? అనునదివిచారణీయము.

యుధిష్ఠిరుడె ద్యూతమైనచో నది ద్రౌపదిని పణముగా నుంచినపుడే రావలయును. ఆమె నోడినపుడైన రావలయును. అట్లు రాక దుశ్శాసనుని దౌర్జన్యకాలములో వచ్చినది. ఆదౌర్జన్యము నాతడు చేయుటకు ద్రౌపదిని పణముగా బెట్టుట కారణమైనదని నీవామెను పణముగా బెట్టుట అక్రమమని వెనుకటి విషయ మెత్తుకొనవలసివచ్చినది.

భీమసేనున కప్పుడు తన బాహుబలమున దుశ్శాసనుని వధింపవలె నని కోపము వచ్చినది. ఆవిషయమై తన కప్పుడు ధర్మజుని యంగీకార మపేక్షితమైనది. కనుకనే ఆ ద్రౌపదివైపు, ఈ ధర్మజునివైపు చూచుచువచ్చెను. అది లభింపలేదు. అప్పు డీ వీరపత్నికి భరింపరాని యింతకష్టము నాకనులయెదుట ప్రాప్తింప బరిహరింపలేని నా యీబాహువులు కాల్పనా. అని భీమసేనున కనిపించి తాను వ్యర్థుడై పోవుటకు ధర్మజుని యనంగీకారమే మూలముకదా యని భావించి నా యీకోపము నీయందు విడిచివేయబడుచున్న దని చెప్పి—

“బాహూ తే సంప్రధక్ష్యామి సహదే వాగ్ని మానయ”

అని పలికెను. ఇచ్చట ‘తే’ అనుదానికి ‘పురః’ అని యధ్యాహారముచేసి నీయెదుట బాహువులను తగులబెట్టుకొనుచున్నాను. అని యర్థము నీలకంఠాచార్యునిచే బోధింపబడినది.

ప్రతివాదులు వ్రాసినట్లు నీబాహువులను తగులబెట్టుదునన్నట్లె అర్థమైనయెడల నాధర్మజుని బాహువులను తగులబెట్టుటకు సహదేవుని యగ్నిని దెమ్మనుట అసంగతమగును. యుధిష్ఠిరునియందు భక్తిశ్రద్ధలతోనుండిన ఆసహదేవుడు యుధిష్ఠిరుని శిక్షించుటలో దనకు సహాయుడు పడునని యెట్లనుకొనును? ఆప్రయత్నము తనవిషయమే అయినపుడు ఆతనితో జెప్పుటలో నసాంగత్య ముండనేరదు.

ఇంకొకటి- పూర్వోక్తప్రకారము దుశ్శాసనుడు గుఱియై యున్న భీమసేనక్రోధమునకు ధర్మజుని గురిచేయుట అసంగతము.

ఇంకొకటి- ధర్మజుని బాహువుల కట్టి శిక్షచేయుదుననుట కేమి యౌచిత్య మున్నది? ద్రౌపదీపణములో వాగ్వ్యాపారము తప్ప ధర్మ జుని బాహువ్యాపారము లేదే. దుశ్శాసనుని బాహుబలమున బడ గొట్టకపోయె నని ధర్మజుని బాహువులకు శిక్షయా దురా?

ధర్మజునది ధర్మబలము. అర్జునునిది శస్త్రాస్త్రబలము. భీము నిది బాహుబలము. అని ప్రసిద్ధమై యుండ బాహుబలము జూపవల సిన భీముడు చూపలేక ధర్మజుని బాహువులకు శిక్ష జేయుదుననినట్లు చెప్పుట యుక్తమా?

మరియు, అతీతమైనట్టియు అప్పుడు తనచే నుపేక్షింపబడిన ట్టియు, ఇప్పుడేమనినను కలిసి-సట్టియు ద్రౌపదీపణము నెత్తుకొని అగ్రజునియం దత్యంతభక్తిగలవాడని ప్రతివాదులచేగూడ ప్రశంసింప బడిన భీమసేనుడు- ధర్మజునిచేతులగాల్చెదననినట్లు అర్థముచెప్పుట అత్యంతాసంగతము. తత్కాలప్రాప్తమై తత్కాలమందు పేటూనర్హమై తాను విజృంభించిన తొలగునదైయున్న దుశ్శాసన దౌర్జన్యమును ఉన్మూలించుటకై సంరంభము కలిగినపుడు తనకభ్యనుజ్ఞనీయ కుండిన యాధర్మజునియెదుట వ్యగ్రులైన తనబాహువులను కాల్చుకొ నెదననినట్లు చెప్పుటే అత్యంతోపపన్నము. కనుక నే ఆభీమసేనుని మాట పై అర్జునుడు బోధించునపుడు ధర్మజుని బాహువులగాల్చెదనను యంత తప్పుమాటాడవచ్చునా? అను మందలింపలేదు. ఇట్లర్జునుడు బోధించెను

—చూడుడు—

"న పురా భీమసేన త్వ మీదృశీ ర్వదితా గిరః ।
పరైస్తేనాశితం నూనం నృశంసై ర్ధర్మగౌరవమ్ ॥
న సకామాః పరే కార్యా ధర్మ మే వాచరోత్తమమ్ ।
భ్రాతరం ధార్మికం జ్యేష్ఠం కోఽతివర్తితు మర్హతి ॥

ఆహూతో హి పరై రాజా క్షాత్రం వ్రత మనుస్మరన్ ।
దీవ్యతే పర కామేన త న్నః కీర్తికరం మహత్ ॥"

భీమసేనా! నీవెన్నడు నిట్లు మాటలాడి యెరుగవు నీధర్మగౌర వము పరులచే నశింపజేయబడినది. పరులకు సంకల్పసిద్ధి కలిగింపక ధర్మమునే ఆచరింపుము. ధార్మికుడగు సోదరుని యెవ్వ డతిక్రమించి ప్రవర్తించును? పరు లాహ్వానించుటవలన క్షాత్రవృత్తమునుబట్టి ద్యూతము నంగీకరించెను. అది మనకు కీర్తికరమే. అని.

ఈమాటలు విని భీమసేను డిట్లు పలికెను —

"ఏవ మస్మిన్ కృతం విద్యాం యది నాహం ధనంజయ,
దీప్తేఽగ్నౌ సహితౌ బాహూ నిర్దహేయం బలాదివ॥"

నీలకంఠీయమ్ — ఏవం త్వదుక్త ప్రకారేణ, అస్మిన్ ప్రస్తుతే విషయే. కృతం కుశలం ధర్మపాలనాఖ్యం, యది న విద్యాం నజానీయామ్. తర్హి బాహూ దహేయమేవ. యతో జానా మ్యతో న దహామీత్యర్థః ।

అర్జునా! నేనీవిధముగా దెలిసికొనకున్న యెడల బాహువులను తగులబెట్టుకొనియుందును. అని, ఇట్లు శాంతించినపుడు అయ్యో ధర్మజుని బాహువులను గాల్చెద నని యెంత తప్పు మాటాడితి నని పరితపింపవలసిన భీమసేనుడు పరితపింపలేదు; క్షమింపుమని ధర్మజుని వేడుకొనలేదు. కనుక నది ధర్మజుని బాహువులనుగూర్చిన మాట కాదని గ్రహింపవలయును.

మరియు, ఈబాహుదాహమునుగూర్చిన ప్రసంగము స్థలాంతర మునగూడ స్మరింపబడినది–పాండవులు వనవాసము జేయుచు ద్వైత వనములో నున్నపుడు ధర్మజునితో భీమసేనుడు, మనమీవనవాస క్లేశము లనిట్లుఅనుభవించుచుండవలసిన దేనా? దీనికివిముక్తి యున్నదా? పౌరు షము జూపి శత్రుక్షయము జేయక యిది యేమిపని? అనుచు మాట లాడగా ధర్మజు డిట్లనెను —

"తం సన్ధి మాస్థాయ సతాం సకాశే కోనామ జహ్యా దిహ రాజ్యహేతోః । ఆర్యస్య మన్యే మరణా ద్గరీయో యద్ధర్మ ముత్క్రమ్య మహీం ప్రశాసేత్ ॥ తదైవ చే ద్వీరకర్మాఽకరిష్యో యదా ద్యూతే పరిఘం పర్యమృక్షః । బాహూ దిధక్షన్ వారితః ఫాల్గునేన కిం దుష్కృతం భీమ తథాఽభవిష్యత్ ॥ ప్రాగేవ చైవం సమయక్రియాయాః కిం నాబ్రవీః పౌరుష మావిదానః । ప్రాప్తం తు కాలం త్వభిపద్య పశ్చా త్కిం మా మిదానీ మతివేలమాత్థ । భూయోఽపి దుఃఖం మమ భీమసేన దూయే విషస్యేవ రసం హి పీత్వా । యద్యాజ్ఞసేనీం పరిక్లిశ్యమానాం సంధృశ్య తత్ క్షాన్త మితిస్మ భీమ ॥ (వన-అ34)

భీమసేనా! వనవాసాజ్ఞాతవాసములను గూర్చి చేసిన ఆశపథమును రాజ్యమునిమిత్తము విడిచివేయు టెట్లు? పూజ్యునకు ధర్మము నతిక్రమించి రాజ్యము నేలుటకంటె మరణము మంచిది. ఆనాటి ద్యూతసమయమున నీవు పరిఘము (ఆయుధము)పై హస్తము నుంచినపుడు బాహువులను దగ్ధముచేసికొనదలచి యర్జునునిచే నివారింపబడినపుడు పరాక్రమముజూపుట కేమి యడ్డము వచ్చినది? మన మాశపథము జేయకపూర్వమే నీవు పౌరుషప్రకటనమున కేల సంకల్పింపకపోతివి? అట్టి ఆపద నుపేక్షించియుండిన నీవు నన్నిప్పు డిట్లనుటా? అట్టి కష్టము నకు పాలైన ద్రౌపదిని చూచి సహించుట నా కతిదుఃఖకరమై యున్నది. అని.

ఈప్రబోధములో నాడు నీవు ఏధర్మమునకు గట్టుబడి శాంతి వహించియుంటివో ఆధర్మమునకే కట్టుబడి నేడును ద్యూతకాలశపథమును నిర్వహించుటకై శాంతివహించి యుండు మనుటే ధర్మజుని తాత్పర్యము.

ఇచ్చట "బాహూ దిధక్షన్ వారితః ఫాల్గునేన" అన్నపుడు నా బాహువులను అని చెప్పబడలేదు. "బాహూ తే సంప్రధక్ష్యామి"

అనినపుడు 'తే' అను పదమునకు బాహుపదముతో సంబంధము లేద నుట కిదికూడ నిదర్శనము. అట్టి సంబంధమే అచ్చట యుండి యున్న యెడల నిచ్చట భీమసేనుని ధర్మజుడే మందలించునపుడు ఆనాడు నా బాహువులను దగ్ధముచేయుదు నంటివికాని యాదుశ్శాసనుని యుక్కడ గింపకపోతివేమి? అని యవశ్య మనవలసియున్నది. "ప్రాప్తం తు కాలం త్వభిపద్య పశ్చాత్కిం మా మిదానీ మతివేల మాత్థ" అనుట సరిపడదు.

మరియు ప్రతివాదు లన్నట్లు నాడు భీమసేనుడు ధర్మజుని ధిక్కరించుటే నిజమైనయెడల దుశ్శాసనునిపై తప్పక దూకియుండును. ఎంతక్రోధములో నైనను ధర్మజుని యనుజ్ఞలేనిదే యేపనిని జేయని వాడుకనుకనే దుశ్శాసనునిపై బడలేదు. ఆ బలాఢ్యుని యందున్న మహాగుణ మది. ధర్మజునే ధిక్కరించినట్లు చెప్పువారు అపుడు ఆ దుశ్శాసనునిపై బడకుండుటకు గారణము జెప్పగలరా? కనుక ప్రతివా దుల దపోహ. అందుచే ప్రతివాదిప్రసంగమునకు త్రోసిసేతయైనది.

భీమసేనుడు తన బాహువులను దగ్ధముచేసికొనెద ననియే అనెను కాని ధర్మజుని బాహువుల నట్లు చేసెద నని యనలే దనునది విద్వ త్సిద్ధాంతము.

—: లోకులు సుయోధనకృతాపరాధములనే లెక్కింతురుగాని భీమకృతాపకారముల నేలోకో లెక్కింపరు?
అనుప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "భీముడు చిన్న తనపుటాటలలో గౌరవులను బాధించుటచేతనె కురుపాండవులకు విరోధబీజ మేర్పడెను. ఈబాధల బడలేకయే దుర్యోధను డీతని జంపుటకు మహాపకారముల దలపెట్టెను. లోకులు సుయోధన కృతాపరాధములను లెక్కింతురేగానిభీమకృతాపకారములనేలొకో

లెక్కించరు? అపకారబుద్ధిలేక బాల్యముచేతనె యూత కట్టిబాధల గౌరవులకు జేసియుండెనని మహాభారతమున గలదు. కాని బాల్యమైన నబాల్యమైనపకారబుద్ధి యుండిన నుండకుండిన బెట్టినబాధలు బాధలేకదా? అపకారబుద్ధి లేక యొక డగ్ని దటికొలిపిన నిండ్లు కాలకుండునా?" (పు 25।)

ఇచ్చట ప్రతివాదులు కౌరవులను భీముడు బాధించినది చిన్నతనపు టాటలలో నని చెప్పుచునే యున్నారు. ఆయాటలలోని విషయమునకే దుర్యోధనుడు చంపదలపెట్టినట్లుకూడ జెప్పుచున్నారు. లోకులు దుర్యోధనకృతాపరాధములనే లెక్కించుటలో గారణ మింకను దెలియవలసియే యున్నదా? భీమునివలన వారి కట్టిబాధలు కలుగుట బాల్యముచేతగాని, అపకారబుద్ధిచేత గాదని గ్రంథమం దున్నట్లు చెప్పుచు నెటులైనను పెట్టినబాధలు బాధలేకదా. అనుచున్నారు. వారి కవి బాధలుకావచ్చునేకాని వారిని బాధింపవలె నని పెట్టబడిన బాధలుమాత్రము కావని గ్రంథతాత్పర్యము. మహాభారతకర్త, ఏవ్యక్తి హృదయ మెట్టిదో స్పష్టముగా దెలిసిన వేదవ్యాసభగవానుడు కాని సామాన్యుడుకాడు. ఈవిషయమై ప్రతివాదుల కొకసంగతి జ్ఞాపకము జేయుచున్నాము. "ద్యూతమం దోడిపోవుటకు ధర్మజుని అపేక్షయే కారణముగాని, దుర్యోధనుని యన్యాయము కాదు" అని వారన్నట్లుగా చిన్నతనపుటాటలలో బాధలు కలుగుటకు కౌరవులు దుర్బలు లగుటే కారణముగాని భీమసేనుని దుర్వృత్తి కారణము గాదని మేమనుచున్నాము. గ్రంథసందర్భ మవలోకితము—

"ధార్తరాష్ట్రైశ్చ సహితాః క్రీడన్తో ముదితాః స్సుఖమ్।
బాలక్రీడాసు సర్వాసు విశిష్టాస్తేజసాఽభవన్ ॥
జవే లక్ష్యాభిహరణే భోజ్యే పాంసువికర్షణే ।
ధార్తరాష్ట్రాన్ భీమసేన స్సర్వాన్ సపరిమర్దతి ॥

నీల|| జవే ధావనక్రీడాయాం లక్ష్యాభిహరణే అహం పూర్వ మహం పూర్వ మితి ధృష్టఫలాదిగ్రహణే భోజ్యే పాంసువికర్షణే బాల క్రీడావిశేషే. పరిమర్దని సర్వత్ర ఉపమృద్నాతి ||

"నతే నియుద్ధే న జవే న యోగ్యాసు కదాచన |
కుమారా ఉత్తరం చక్రుః స్పర్ధమానా వృకోదరమ్ ||

నీల|| యోగ్యాసు శిక్షాభ్యాసేషు ఉత్తరమ్ ఉత్కర్షమ్.

"ఏవం స ధార్తరాష్ట్రాంశ్చ స్పర్ధమానో వృకోదరః |
అప్రియేఽతిష్ఠ దత్యన్తం బాల్యా న్నద్రోహచేతసా ||
తతో బల మతిఖ్యాతం ధార్తరాష్ట్రః ప్రతాపవాన్ |
భీమసేనస్య తద్జ్ఞాత్వా దుష్టభావ మదర్శయత్ ||
తస్య ధర్మా దపేతస్య పాపాని పరిపశ్యతః |
మోహా దైశ్వర్యలోభాచ్చ పాపా మతి రజాయత ||
అయం బలవతాం శ్రేష్ఠః కుంతీపుత్రో వృకోదరః |
మధ్యమః పాండుపుత్రాణాం నికృత్యా స నిగృహ్యతామ్ ||
ప్రాణవాన్ విక్రమీ చైవ శౌర్యేణ మహతాఽన్వితః |
స్పర్ధతే చాపి సహితా నస్మా నేకో వృకోదరః ||
తం తు సుప్తం పురోద్యానే గంగాయాం ప్రక్షిపామహే |
అథ తస్మా దవరజం శ్రేష్ఠం చైవ యుధిష్ఠిరమ్ ||
ప్రసహ్య బన్ధనే బద్ధ్వా ప్రశాసిష్యే వసున్ధరామ్ |
ఏవం స నిశ్చయం పాపః కృత్వా దుర్యోధన స్తదా ||
నిత్య మేవాన్తరప్రేక్షీ భీమస్యాసీ న్మహాత్మనః |" (ఆది-అ128)

పాండవులు ధార్తరాష్ట్రులతో గలసి బాలక్రీడలు చేయుచు సర్వవిధములైన క్రీడలయందును విశిష్టతనే వహించియుండువారు. పరుగులు పెట్టుటలో దూరముగానున్న ఫలములనుజూచి నేను ముందు, నేను ముందని యందుకొనుటలో, వానిని భుజించుటలో, గొంపుల సందరగను భీమసేనుడు త్రోసివేయుచుండువాడు. కౌరవులు బాహు

యుద్ధములోగాని,పరుగులలోగాని, భీమసేనునితో స్పర్ధ వహించి అతి శయింపలేక యోడిపోవుచుండువారు. భీమసేనుడుగూడ కౌరవులపై స్పర్ధవహించి సర్వక్రీడలయందు నధికుడై ద్రోహబుద్ధిచేగాక బాల్యము చేత కౌరవులకు అప్రియుడై యుండువాడు. తరువాత దుర్యోధనుడు భీమసేనుని బలాఢ్యతనుజూచి దుష్టభావమును వహించెను. మోహ మును బట్టియు, నైశ్వర్యలోభమునుబట్టియు పాపబుద్ధి యిట్లు కలిగినది.

బలాధికుడైన ఈభీముని గపటముచే నిగ్రహింపవలయును. ఈతడు బలశాలి, పరాక్రమశాలి, శౌర్యశాలి; మమ్ములనందరను స్పర్ధతో నీత డొకడతిశయించుచు నుండెను'ఈతడుద్యానవనములో నిద్రించునపుడు పట్టి తీసికొనిపోయి గంగానదిలో పారవేయునలయును. తరువాత నర్జు నుని, ధర్మజుని బలాత్కారముగా బంధించి బంధనాగారములోనుంచి రాజ్య మేలుకొనవలయును. ఇట్లు పాపబుద్ధికలవాడై దుర్యోధనుడు తన సంకల్పము నెరవేర్చుకొనుటకు నిత్యము నవకాశము నెదుకుచునే యుండువాడు.

ఈగ్రంథసందర్భమును జూడ భీమసేనుడు తమకంటె నధికబలు డైయుండె ననునదియే దుర్యోధనునకు గలిగినబాధ యని స్పష్టమగు చున్నది. ఇక జలక్రీడలో నీటిలో ముంచుట, స్థలక్రీడలో చెట్లెక్కిన వారిని చెట్లును దన్ని నేలపడునట్లు చేయుట, మొదలగు భీమసేనుని పనులలో వారికి శరీరములు నొచ్చినను, వారు రణరంగములలో శూరులై పోరదగిన క్షత్రియకుమారులుగాని సుకుమారులుగారు. కనుక నవి వారికి సహజక్రీడలే. శరీరము ఛిన్నభిన్న మగుచున్నను వెనుదియక పోరుటకు దగిన శిక్షాపద్ధతులు బాల్యమునుండియు వా రభ్యాసములో బెట్టుకొనునట్టివే. కనుక దుర్యోధనునకు గలిగినది భీము డధికుడై యుండె నను చింతయే. ఏది యెట్లున్నను మొత్తముమీద బాలక్రీడలలోని భీమసేనుని చర్యలు తమ కప్రియములైనవని యాత నిని జంపుటకు దలపెట్టినమాట నిజముకద.

ఈప్రతివాదులు ద్యూతజితులైన పాండవులనుగూర్చి యిట్లు వ్రాసిరి—

"పాండవులు 'పరుగెత్తలేక బలాదూరు' అను సామెతచొప్పున రెండవసారికూడ ద్యూతమున జయింపలేక కురుకులము నుమ్మూలించు ప్రతిజ్ఞలు చేసిరి. వీరి ప్రతినలు "తాయువిసరిన గుండ్లం బారుజేసెడి" నేటి క్షాత్రచిత్ర—రాజనీతికి సరిపడియున్నవి" (పు262)

ఇట్లు వ్రాసిన ప్రతివాదుల నిట్లు డడుగుచున్నాము— బలవంతుడగు భీమసేనుని బాలక్రీడాచర్యలను దుర్బలులైన కౌరవులు తట్టించుకొనలేక విషము బెట్టి, నీటిలో బారవైచి భీమసేనుని జంపుటకై చేసిన దుర్మార్గములు "పరుగెత్తలేక బలాదూరు" అన్నట్లును, "తాయవిసరిన గుండ్లం బారుచేసినట్లును" న్నవా? లేవా? అట్లున్నవి యీదుర్యోధనుని దుర్మార్గములా? లేక ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణాదిఘోరకార్యములను నిండుసభలో మదోన్మత్తులై చేసిన దుష్టుల మద మడచుటకై చేసిన యాపాండవుల ప్రతిజ్ఞలా? అని.

ఇంకొకటి— ప్రతివాదు లన్నట్లు భీము డపకారము చేయుటను బట్టియే వారికట్టి బుద్ధి పుట్టిన దని యనుకొందము. ఏ యపకారను జేసి యెరుగని ధర్మజుని, అర్జునుని కట్టి పడవేయువలయు నని దుస్సంకల్ప మేల కలిగినది? అపై "శ్రీఘ్రం చైవ యుధిష్ఠిరం ప్రసహ్య బంధనే బద్ధ్వా ప్రశాశిష్యే వసుంధరామ్"

అట్లుచేసి రాజ్య మేలుకొనవలె నని బుద్ధి యేలపుట్టినది. వారట్లయిపోయినగాని తనకు రాజ్యము రాదని యింత యెత్తెత్తినాడు. ఇంత దురాలోచనమునుబట్టియే దుర్యోధనునిది ద్రోహబుద్ధి యనబడినది. కనుక దుర్యోధనాపకారములనే ప్రాజ్ఞతగల లోకులు లెక్కింతు రని ప్రతివాదులకు తెలుపుచున్నాము.

తన్ను జంపుటకై విషము బెట్టినను, నిద్రించినపుడు నీటిలో పారవేసినను దుర్యోధనాదులను జంపవలె నను బుద్ధి భీమసేనునకు గలుగనే

లేదు. అందుచే భీమునిది ద్రోహబుద్ధి కాదని ప్రాజ్ఞతగల లోకు లను కొనుచున్నా రనికూడ ప్రతివాదులకు దెలుపుచున్నాము.

సుయోధనవిజయటీకలోని వ్రాత యిట్లున్నది — ... "భీము డును, సుయోధనుడును సమానవయస్కు లని భారతము చెప్పు చున్నపుడు సుయోధనుని చర్యలుకూడ బాల్యచేష్ట లేల కాగూ డదు? ఆతని చర్యలకు ద్రోహబుద్ధి నారోపింపవలసిన కారణ మేమి? (పు29)

ఆకారణము నిరూపించినాము.

మరియు, పాండవుల రూపుమాపి రాజ్య మేలుకొనవలె నని చేయు దుర్మార్గములు ఏకోత్తరాభివృద్ధిగా దుర్యోధనుని జీవితాంతము జరుగుచునే యున్నపుడు అవి సుయోధనుని బాల్యచేష్టలే అనుటెట్లో?

భీమసేనునిది ద్రోహబుద్ధి కాదనియు, బాల్యచేష్టలే యనియు, వారెన్నికష్టములుపెట్టినను కౌరవవినాశనమునకు భీమసేను డుద్యమింపక యే పడియుండె ననియు కృష్ణునిరాయభారపుసమయములో శ్రీకృ ష్ణునితో జెప్పిన భీమసేనుని యీమాటలుకూడ ధ్రువపరచుచున్నవి—

"యథా యథైవ శాన్తి స్స్యా త్కురూణాం మధుసూదన ।
తథా తథైవ భాషేథా మాస్మ యుద్ధేన భీషయేః ॥
అమర్షీ జాతసంరంభ శ్శ్రేయోద్వేషీ మహామనాః ।
నోగ్రం దుర్యోధనో వాచ్య స్సామ్నైవైనం సమాచరేః ।
భ్రాతౄణా మస్తు సౌభ్రాత్రం ధార్తరాష్ట్రైః ప్రశామ్యతామ్ ॥

కృష్ణా! ద్వేషస్వభావము, దురభిమానము గల దుర్యోధను నితో కఠినముగాగాక శాంతముగనే సంభాషించి యాతడు ప్రశాంతు డగునట్లును, మాకు వారలతో సౌభ్రాత్రము నిలచియుండునట్లును జేయుము" అని. ఇట్టిమాట దుర్యోధనుని నోటినుండి ఎన్నడైన వచ్చినదా? అని ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము.

ఇట్లు పరిశీలింపగా భీమసేనునిది సద్వృత్తి, దుర్యోధనునిది దుర్వృత్తి అని తేలుటచే ప్రతివాదిప్రసంగములకు త్రోసివేత యైనది.

—♦ "భీమార్జును లసహాయశూరులని తలచువారు- వారు భీతులై పలాయితులగుట కేమిసందర్భము గల్పింతురో" అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము.♦—

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది—"ద్యూతజితులై వనమున కేగినపుడు ధర్మజాదులు సమయబద్ధులగుటచే నటులు వనమున నుండిరేగాని లేకుండిన నొక్క-భీముడుగాని యర్జునుడు గాని కౌరవులను జయింపలేడా? యని భారతపాఠకులు తలతురు, అట్టి వారు లాక్షాగృహదహనానంతరము భీతులై నిస్సహాయులై యనదలై పలాయితు లగుట కేమి సందర్భము గల్పింతురో" (పు237)

ఇదిగో చెప్పుచున్నాము— పాండవులను జంపుటకై వారణావతమున లాక్షాగృహము నిర్మింపజేసి వారి నచ్చటికి బంపుటకు ధృతరాష్ట్రునిచే జెప్పించి పితృవాక్యమునుబట్టి వెళ్ళిన పాండవులను పురోచనునిద్వారా మర్యాదగా లాక్షాగృహమున బ్రవేశపెట్టించి ఆపురోచనుడే ఆయింటికి నిప్పంటించి గుప్తముగా వారిని దగ్ధముజేయుట కేర్పాటుచేసినదుర్యోధనునిదురంతకృత్యమును వారణావతప్రయాణసమయమందే విదురునివలన ధర్మజుడు తెలిసికొనియున్నను నిర్భయముగా వారణావతమునకు వెళ్ళి, ఆలాక్షాగృహమందే నివసించి తమకు ప్రాణాపాయము లేకుండ జేసికొనుచు దుర్యోధనుని దుర్మార్గమును తాము గ్రహించినట్లు తెలియనీయక తన సంకల్పము సిద్ధించినదని దుర్యోధనుడు శాంతించుట కుపాయముగా లాక్షాగృహమునుగూర్చి ఏమిజరిగినదో తెలియకుండుటకై పురోచనుడు చేయు పనిని తామె చేయదలచి పురోచనునితోబాటు గృహమును ఒకనాటి యర్ధరాత్రమున దగ్ధముజేసి గుప్తముగా గొంతకాలము సంచరించినారు.

కనుక పాండవు లధర్మభీతులుగాని, కౌరవభీతులుగారు. పాండవు లసహాయశూరులుగాని, యసదలుగారు. ఇందుచే ప్రతివాదుల విరుద్ధ ప్రసంగ మపాస్తమైనది.

—: "ఘోషయాత్రాగాధ మృష" యను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము :—

పాండవద్వేషకులును, కౌరవపక్షపాతులును అగు మ. భా. చ. కారులు ఘోషయాత్రనుగూర్చి వ్రాసినది యిట్లున్నది—

"ఘోషయాత్రాగాధ మృష, నిజమని తలచినను కర్ణుడంతటి యోధుడు రాజును వదలి పలాయితు డగునా?" (పు 263)

"అర్జునకృత్యములగు ఘోషయాత్రాసందర్భపు గంధర్వవిజయము, ఉత్తరగోగ్రహణము కల్పితములని కొందరు తలతురు" (పు 2౭6)

మహాభారతములోని అవాంతరపర్వశతములో ఘోషయాత్రా పర్వ మొకటి యని, గోగ్రహణపర్వ మొకటి యని పర్వానుక్రమణికలో చెప్పబడియుండ నది మృషయట! కల్పితమట! వీరాడిన దాటయు, బాడినది పాటయు నై యున్నది.

దుర్యోధనాదులు గంధర్వులచే బంధింపబడుట, కర్ణుడు పలాయితు డగుట, పాండవులు గంధర్వుల జయించి, దుర్యోధనాదుల విడిపించుట, ఉత్తరగోగ్రహణములో కౌరవవీరులందరును అర్జునున కోడిపోవుట, ఇత్యాదివిషయములు కౌరవపక్షీయు లాయా ప్రసంగములలో నుద్ఘాటించుచునే వచ్చిరి. అందు కొన్ని ప్రదర్శింపబడుచున్నవి —.

భీష్మయుద్ధములో నెనిమిదవనాటిరాత్రి కర్ణుడు దుర్యోధనునితో - నీవు శీఘ్రముగా భీష్మశిబిరమునకు వెళ్ళి భీష్ముని సమ్మతింపజేసి యాతనిచే అస్త్రసన్యాసము జేయించినయెడల నేనొక్కడను రేపు పరివారసహితముగా బాండవులను వధింతు నని పలుక దుర్యోధనుడు

వెంటనే భీష్మశిబిరమునకు వచ్చినీవు అస్త్రము బట్టి కర్ణుని కనుజ్ఞ నిచ్చిన పాండవులను సపరివారముగా నాతడు వధింపగలడని చెప్పిన పుడు భీష్ము డిట్లనెను—

"యదా చ త్వాం మహాబాహో గంధర్వై ర్హృత మోజసా ।
అమోచయ త్పాండుసుతః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥
ద్రవమాణేషు శూరేషు సోదరేషు తవ ప్రభో ।
సూతపుత్రే చ రాధేయే పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥
యచ్చ న స్సహితా న్సర్వా న్విరాటనగరే తదా ।
ఏక ఏవ సముద్యాతః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥
ఉత్తరాయై తదా వస్త్రం పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ।"

(భీష్మ- అ॰7)

ఇచ్చట ఘోషయాత్రలో గంధర్వులు దుర్యోధనుని బట్టి బంధించుట, అర్జునుడు విడిపించుట, కర్ణుడు పలాయితుడగుట ఉద్ఘాటింపబడినవి. ఉత్తరగోగ్రహణములో చతురంగబలసహితులైన కౌరవవీరుల నందరను ఒక్కడు యర్జునుడే డీకొని జయించుట, కర్ణునోడించి యాతని పైవస్త్రము నుత్తర కిచ్చుట, నుద్ఘాటింపబడినవి.

ద్రోణసైన్యాధిపత్యములో జరిగిన నాలుగవనాటి రాత్రి యుద్ధములో 'నేను జీవించియుండ నీకు భయమేమి? పాండవులను అందరను నేను జయించి నీకు రాజ్య మిచ్చెద' నని దుర్యోధనునితో కర్ణుడు పలికినపుడు కృపాచార్యు డిట్లనెను—

"సమాగమః పాండుసుతైః దృష్ట స్తే బహుశో యుధి ।
సర్వత్ర నిర్జిత శ్చాసి పాండవై స్సూతనందన ॥
హ్రియమాణే తదా కర్ణ గంధర్వై ర్ధృతరాష్ట్రజే ।
తదాఽయుధ్యన్త సైన్యాని త్వ మేకోఽగ్రే పలాయథాః ॥
విరాటనగరే చాపి సమేతా స్సర్వకౌరవాః ।

పార్థేన నిర్జితా యుద్ధే త్వం చ కర్ణ సహానుజః ||
ఏకస్యాప్యసమర్థ స్త్వం ఫాల్గునస్య రణాజిరే |
కథ ముత్సహసే జేతుం సకృష్ణాన్ సర్వపాండవాన్ || "
(ద్రోణప-అ 158)

ఇచ్చటగూడ ఘోషయాత్రలో గంధర్వులకోడిపోయిన దుర్యోధనుడు తీసికొనిపోబడుట, కర్ణుడు పలాయితుడగుట, ఉత్తరగోగ్రహణములో నొక్క అర్జునుని చేతనే కర్ణుడు జయింపబడుట ఉద్ఘాటింపబడినవి. కర్ణునితో శల్యు డిట్లనెను—

"తథా ద్వైతవనే కర్ణ గంధర్వై స్సమభిద్రుతః |
కురూన్ సమగ్రా నుత్సృజ్య ప్రథమం త్వం పలాయితః ||
హత్వా జిత్వా చ గంధర్వాం శ్చిత్రసేనముఖా న్రణే |
కర్ణ దుర్యోధనం పార్థ స్సభార్యం సమమోక్షయత్ ||" (కర్ణ-అ41)

ఇచ్చటకూడ కర్ణుడు పలాయితు డగుట, అర్జునుడే దుర్యోధనుని, భార్యను విడిపించుట ఉద్ఘాటింపబడినవి.

ఇట్లు బహుస్థలములలో నుండుటవలన ఘోషయాత్రాగాథ మృష కాదు. సత్యమే. కర్ణుడు పలాయితుడైనమాట నిజమే. ఉత్తర గోగ్రహణగాథ సత్యమే. అందర్జున విజయము, కౌరవ పరాజయము సత్యమే. ప్రతివాది విరుద్ధప్రసంగము హేయమే.

—: "నేలబడిన దుర్యోధనుని తలపై దన్నిన భీముడు క్రూరుడు" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది — "దుర్యోధను బడగొట్టి యాతనితలను రెండుసారులు తన్నుటలో భీముని క్రూరత్వము విఖ్యాతి నొందినది. తల నన్యాయముగా దన్నినపుడు అది గర్హ్యమని ధర్మరాజుకూడ వీగుల గర్హించి విలపించియున్నాడు" (పు 254)

భీమసేనుడు దుర్యోధనుని తలపై దన్నుటకు హేతువు, దుష్ట శిక్షణపరికారములలో నదియొకటి నీతిశాస్త్రోక్తమై యుండుటే. నీల కంఠీయములో నొకచోట నుదాహృతములైన యీ శ్లోకములను జూడుడు——

"వామపాణికచోత్పీడా భూపతా నిష్పేషణం బలాత్ ।
మూర్ధ్ని పాదప్రహారణం జానునోదరమర్దనమ్ ॥
మాలూరాకారయా ముష్ట్యా కపోలే దృఢతాడనమ్ ।
కఫోణిపాతోఽప్యసకృ త్సర్వత స్తలతాడనమ్ ॥
తావేన యుద్ధే భ్రమణం మారణం స్మృత మష్టధా ।
చతుర్భిః క్షత్రియం హన్యా త్పంచభిః క్షత్రియాధమమ్ ॥"

ఇట్లు శాస్త్రోక్తమైన దుష్టశిక్షణపరికారము నవలంబించుట అన్యాయము కానందున నది క్రౌర్య మనబడదు. ద్యూతసభలో ద్రౌపదీదేవికి తనతొడను జూపుట మొదలగు నీచకృత్యములు చేసిన దుర్యోధనునితో భీమసేను డప్పుడే నిన్నిట్లు యుద్ధభూమిలో చేయుదును చూడు మని చెప్పియుండెను——

"సుయోధన మిమం పాపం హన్తాస్మి గదయా యుధి ।
శిరః పాదేన చాఽస్యాహ మధిష్ఠాస్యామి భూతలే ॥"

ఇట్లు శపథముచేసి నెరవేర్చుకొనెను. భీమసేను డపుడు ద్రౌపదీవిషయకములగు దుర్యోధనుని దుర్మార్గముల నుద్ఘాటించియీతన్నను. చూడుడు——

"గౌ ర్గౌ రితి పురా మన్ద ద్రౌపదీ మేకవాససమ్।
య త్సభాయాం హసన్నస్మాం స్తదా వదసి దుర్మతే ॥
తస్యావహాసస్య ఫల మద్య త్వం సముపాప్నుహి ।
ఏవ ముక్త్వా స వామేన పదా మౌలి ముపాస్పృశత్ ॥
శిరశ్చ రాజసి హస్య పాదేన సములోడయుత్ ।"

ఆసమయములో నీవట్లు చేయరాదని భీమునితో ధర్మజుడనుట, దుర్యోధనునిజూచి విలపించుట అనునది ధర్మజుని అజాతశత్రుత్వమును, దుర్యోధనునియందుగూడ దన కున్న దయను ప్రకటించునుగాని దుర్యోధనుని నిర్దుష్టత్వమును ప్రకటింపదు. కనుక ప్రతివాదిప్రసంగము పరాస్తము.

"అర్జునునకు విధవావివాహ" మను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము:—

1. మ-భా-చ- కారుల వ్రాత యిట్లున్నది. "అర్జునుడు విధవయు నాగకన్యయు నగు ఉలూపిని పెండ్లి యాడి యా వితంతువు నందు ఇలావంతుడను కుమారుని గనెను" (పు-238)

2. 'అర్జునుని ఉలూపియను నాగకన్య మోహించి స్వభవనమునకు మాయచే దీసికొనిపోయి యాతనివలన ఇలా వంతు డను కుమారుని గనెను"

3. ఈనాగులను పాతాళలోకమున నుండు దేవసంబంధులనుగా పౌరాణికులు నుడువుదురు. కాని నాగులు భరతఖండమున నుండు మిశ్రజాతీయులనుగా దలపవలసి యున్నది. ఇంత యేల మన యాంధ్ర దేశములో నాగజాతి వేశ్యాస్త్రీలున్నారు. అర్జునుని వరించిన నాగకన్యకకు వైధవ్య దోషములే నటుల వేశ్యలలోని నాగకన్యకలకును వైధవ్య దోషము లేదట" (పు-83)

4 "కుంతి తండ్రి శూరుడనువాడు, కుంతిభోజుడు సంతతి లేక ఈమెను దత్తతచేసికొనుట కనుగగా నిచ్చెను. కుంతిభోజుడో శూరుడో నాగులలోని ఆర్యకు డనువాని దౌహిత్రు డని చెప్పబడి యున్నది. నాగు లనార్యు లనియు, నాగవనితలు వేశ్యలుగా నూడ నుండిరనియు నిదివరలోనె చెప్పబడెను.

కుంతి యట్టి వేశ్యాకులసంపర్కము కలదగుటచేతనే రహస్యము గాను, బహిరంగముగాను పరులకే బిడ్డలం గనినది” (పు 231)

5 “నాగుల ప్రతిమలు మనుష్యాకారసర్పములుగా చిత్రింప బడియున్నవి. అనురుద్ధ భోగివర్గములో నాగులకు మనుష్యత్వము నిచ్చి వర్ణించుట గమనింపదగియున్నది” (పు 84)

6 ప్రాచీననాగవిగ్రహముల శిరస్సులపైనున్న సర్పచిహ్నము లానాటివారుధరించు శిరోవేష్టనరూపములనియు, అడుగుననుండిన సర్పచిహ్నములు పాశ్చాత్యజాతిస్త్రీల లుంగీలవంటివనియు,గొందరు తలచుచున్నారు” (పు 85)

7 ఉలూపి అర్జునుని వరించుట.– నియోగము (సంతానము కొరకు తాత్కాలికవరణము) కాని వివాహము కాదని శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు భారతచరిత్రనిరాకరణములో వ్రాసిరి. అది తప్పు. నియోగ మైనచో బుత్రోత్పత్తికి బిమ్మట నాపురుషుని దరిగి కూడరాదు. ఉలూపియట్లుకాక మహాభారతయుద్ధానంతరము మహా ప్రస్థానము చేరువరకు నర్జునునితోడనె 36 సంవత్సరములు కాపు రముజేసినది. కాన ఉలూపీవరణము వివాహమెకాని నియోగము కాదు” (పు 84)

ప్రతివాదుల వ్రాతలోనివి యే డంశములు. మొదటి యంశ ములో విధవయు, నాగకన్యకయు నగు ఉలూపిని అర్జునుడు పెండ్లి యాడినట్లు చెప్పబడినది. ద్వితీయాంశములో నర్జునుని మోహించి మాయజేసి స్వభవనమునకు దీసికొనిపోయి యాతనితో ఉలూపి కూడి నట్లు చెప్పబడినది. దీనినిబట్టి యర్జును డామెను ప్రేమించి కూడినట్లో, లేక, యామె నిర్బంధమునుబట్టి కూడినట్లో, పెండ్లియాడి కూడినట్లో, పెండ్లియాడకయె కూడినట్లో తేలలేదు.

ఇక తృతీయాంశములో, నాగులు పాతాళలోకమునం దుండు దేవసంబంధులని పురాణములయం దున్నదనుచు, తాము నాగులు

మిశ్రజాతిమనుష్యు లనియు, నాగజాతి వేశ్యాస్త్రీ లున్నారనియు జెప్పి అర్జునుని వరించిన నాగకన్యకకు వైధవ్యదోషము లేనట్లు వేశ్యలలోని నాగకన్యకలకును వైధవ్యదోషము లేదని చెప్పినారు. దీనినిబట్టి ఉలూపికి వైధవ్యదోషము లేదని వారే తేల్చినారు. కాని ప్రతివాదు లన్నట్లు ఆమె వేశ్యాస్త్రీయా? పౌరాణికు లన్నట్లు పాతాళలోకమందుండు స్త్రీయా? అనునది తేలలేదు.

కనుక చతుర్థాంశములో కుంతీదేవికి దెచ్చిపెట్టిన వేశ్యాకుల సంపర్కముకూడ నిజమో? కాదో? తేలలేదు.

ఇక ఐదవయాంశములో నాగుల ప్రతిమలు మనుష్యాకారసర్పములుగా చిత్రింపబడినట్లు చెప్పి, అమరుడు నాగులకుమనుష్యత్వమిచ్చుటగమనింపదగియున్నదని యన్నారు. నాగప్రతిమలు మనుష్యాకారసర్పములుగా నుండుటను బట్టియు, అమరుడు నాగులను మనుష్యత్వమిచ్చి వర్ణించుటను బట్టియు నాగస్త్రీలు మనుష్యులే యని ప్రతివాదులూహించినారు.

ఆపై యారవయంశములో ప్రాచీననాగవిగ్రహముల శిరస్సుల పైనున్న సర్పచిహ్నములు నాటిమనుష్యులు ధరించు శిరోవేష్టనములనియు, అడుగున సర్పచిహ్నములు వారు ధరించు లుంగీ లనియు కల్పించినారు. దీనిచే వీరి వాదమంతయు ప్రాచీననాగవిగ్రహములను అమరకోశమును ఆధారపడియున్నట్లు తేలినందున వానినేపరీక్షింతము—

అమరకోశము—భోగివర్గము

"నాగాః కాద్రవేయాః" వ్యాఖ్యా— నాగకాద్రవేయశబ్దా మానుషాకారేషు ఫణాలాంగూలాదియుక్తేషు దేవయోనిషు భోగిషు వర్తేతే॥

"అధోభువన పాతాళ బలిసద్మ రసాతలం, నాగలోకః॥"

ఈగ్రంథముచే పాతాళము నాగలోకమనియు, నాగము లనగా

పడగలు, తోకలు కలిగి మనుష్యాకారములు దేవయోనులు నగు సర్పములనియు చెప్పబడినది. ప్రతివాదులు మూడవయంశములో—"ఈనాగులను పాతాళలోకమున నుండు దేవసంబంధులనుగా పౌరాణికులు నుడువుదురు" అని వ్రాసియుండి, ఆమాట ప్రమాణము కాదని, అమరకోశము తమవాదమునకు ప్రమాణమైనట్లు ఐదవయంశములో జెప్పియున్నారు.

మన మాయమరకోశము జూచునప్పటికి అమరుడు చెప్పినదియు, పౌరాణికులు చెప్పునదియు నొక్కటే యైనది. అందుచే నమరకోశము ప్రతివాదుల కెదురుతిరిగినది. పౌరాణికోక్తికి బలకరమైనది.

దీనిచే రహస్యకర్తలు అర్జునోలూపుల సంబంధమునుగూర్చి వ్రాయుటలో "భరతఖండాచారమును పాటించుట కీమె నాగకాంత (అమెరికాదేశపు యువతి) గాని భారతీయయువతి గాదు" (పు 36) అని యున్న వ్రాత పరాస్తము. ఏ రమరకోశమునైన నవలోకింపలేదన్నమాట.

ఇక నాగవిగ్రహములగూర్చి చెప్పవలసియున్నది— ఈప్రతివాదులకు మన పురాణము లప్రమాణములుకనుక బౌద్ధగ్రంథములలో నాగులనుగూర్చి యేమి చెప్పబడినట్లున్నదో చూతుము—

భారతి—విరోధిజ్యేష్ఠము—నాగశిల్పి.

"బుద్ధుడు... ధ్యానసమాధిని కొన్నివారములు గడపె నని "వినయపిటకము"న గలదు... ముచిలిందుడను నాగరాజు తన నివాసమునుండి వెలుపలికివచ్చి బుద్ధుని శరీరముచుట్టును ఏడుమారులు తన తోకను చుట్టలుచుట్టి తన పెద్దపడగలను ఆమహాత్ముని తలమీద గొడుగువిధమున బట్టి యిట్లనుకొనెనట...

ఆకాశము తెరపిగానుండుట జూచి నాగరాజు ముచిలిందుడు

బుద్ధుని శరీరమునకు సంఘటించిన తనచుట్టలను తీసివేసి బ్రాహ్మణయు వకుని రూపమును ధరించి నమస్కరించుచు బుద్ధునిముందు నిలబడెను. బుద్ధుని గాలివాననుంచి కాపాడిన యీ ముచిలిందగాథ సంక్షేపముగా "నిదానకథ" అను బౌద్ధగ్రంథమున గూడ గలదు. "లలిత విస్తరము" బుద్ధుని జీవితమును తెలుపుగ్రంథము. దీనిలో గూడ నీముచిలిందగాథ కలదు విశేష మేమన ఇందు బుద్ధునిముచిలిందు డొక్కడే కాక నాలుగుదిశలనుంచి వచ్చి యితరనాగరాజులు కూడ కాపాడిరని చెప్పబడినది. సాంచీస్తూపమున దక్షిణసింహద్వారపురాతికమ్మ్రలమీద నీ(ముచిలింద)గాథ విచిత్రమై యున్నది. ......ఆయాసనమునకు ముందు శిలలమీద అయిదుపడగలు ధరించి మానవాకృతిని నాగరాజుపవిష్టుడై యున్నాడు".

ఇట్లు 'వినయపిటకము', 'నిదానకథ', "లలితవిస్తరము" అను బౌధగ్రంథములుకూడ పడగలు తోకలు కలవి నాగము లనియు, బ్రాహ్మణయువకుని రూపమును ధరించినట్లుండుటవలన నవి కామరూపము కలవనియు జెప్పుచున్నట్లు స్పష్టము. సాంచీస్తూపము సింహద్వారశిలలమీద నాగరాజువిగ్రహము అయిదు పడగలు ధరించి మానవాకృతితో నున్నట్లు స్పష్టము. ఇదంతయు పురాణోక్తులకును, అమరకోశమునకును సరిపడియే యున్నది. నాగవిగ్రహమునకు పడగలే శిరస్సుగా జెప్పబడియుండ ప్రతివాదులు "శిరస్సుల పై నున్న సర్ప చిహ్నములు ఆనాటి మనుష్యుల శిరోవేష్టనము" లనుటయు, అదుగున సర్పచిహ్నములు (తోకలు)ఆమనుష్యుల లుంగీ లనుటయు, నెంత యుక్తముగా నున్నదో చూడుడు. బౌద్ధగ్రంథములలో నున్నట్లైన భావింపలేని వీరి బుద్ధి యెంత విరుద్ధమైనదో?

ఇట్లు చూడగా బౌద్ధగ్రంథములు, అమరకోశము, పురాణములు ఏకవిధముగా జెప్పుచుండుటనుబట్టియు, నాగవిగ్రహములు

ఆవిధముగనే కనబడుచుండుటచే బట్టియు ఆనాగవనితలు నాగలోకము లోనివారు కాని ప్రతివాదులన్నట్లు అమెరికాస్త్రీలును ఇచ్చట వేశ్యా స్త్రీలును కారు. అందుచే కుంతీదేవికి ప్రతివాదులు తెచ్చిపెట్టిన వేశ్యా కులసంపర్కము కుతర్కమగుటవలన హేయము.

ఇక ప్రతివాదుల యేడవ యంశము జారతను—"ఉలూపి యుద్ధానంతరము మహాప్రస్థానమువరకు 36 సంవత్సరములు అర్జును నితో కాపురముచేసినదికాన ఉలూపీవరణము, వివాహమేకాని నియోగము కాదు" అని యున్నది.

36 సంవత్సరములు చేసినట్లు చెప్పబడినది పాండవులరాజ్యపరి పాలనమా? అర్జునునితో ఉలూపి కాపురమా?

ఆదిపర్వ, భీష్మపర్వ, అశ్వమేధికపర్వములలో ఉలూపీప్రశంస కనబడుచున్నది. ఒక్కరాత్రిమాత్రమే కలిసియున్నట్లు ఆదిపర్వ ములో చెప్పబడినది. చూడుడు—

బ్రాహ్మణబృందము తనవెంట వచ్చుచుండ తీర్థయాత్రజే యుచున్న అర్జునుడు గంగాస్నానము చేసి యొడ్డునకు రాబోవుచుండె ను. అప్పుడు—

"అపకృష్టో మహాబాహు ర్నాగరాజస్య కన్యయా ।
అన్తర్జలే మహారాజ ఉలూప్యా కామయానయా ॥
అగ్నికార్యం స కృత్వా తు నాగరాజసుతాం తదా ।
ప్రహస న్నివ కౌన్తేయ ఇదం వచన మబ్రవీత్ ॥
కి మిదం సాహసం భీరు కృతవత్యసి భామిని ।
క శ్చాయం సుభగే దేశః కా చ త్వం కస్య వాత్మజా ।

ఉలూప్యువాచ—

"ఐరావతకులే జాతః కౌరవ్యో నామ పన్నగః ।
త స్యాస్మి దుహితా రాజ న్నులూపీనామ పన్నగీ ॥

సాహం త్వా మభిషేకార్థ మవతీర్ణం సముద్రగామ్ ।
దృష్ట్వైవ పురుషవ్యాఘ్ర కందర్పేణాభిమూర్ఛితా ॥
తాం మా మనంగగ్లపితాం త్వత్కృతే కురునందన ।
అనన్యాం నందయస్వాఽద్య ప్రదానే నాత్మనోఽనఘ ॥"

అర్జున ఉవాచ—

"బ్రహ్మచర్య మిదం భద్రే మమ ద్వాదశవార్షికమ్ ।
ధర్మరాజేన చాదిష్టం నాహ మస్మి స్వయంవశః ॥
తవ చాపి ప్రియం కర్తు మిచ్ఛామి జలచారిణి ।
అనృతం నోక్తపూర్వం చ మయా కించన కర్హిచిత్ ॥
కథం చ నానృతం మే స్యా త్తవ చాపి ప్రియం భవేత్ ।
న చ పీడ్యేత మే ధర్మ స్తథా కుర్యా భుజంగమే ॥"

ఉలూ ప్యువాచ—

"జానా మ్యహం పాండవేయ యథా చరసి మేదినీమ్ ।
యథా చ తే బ్రహ్మచర్య మిద మాదిష్టవాన్ గురుః ॥
పరస్పరం వర్తమానానాం ద్రుపదస్యాత్మజాం ప్రతి ।
యో నోఽనుప్రవిశే న్మోహా త్స వై ద్వాదశవార్షికమ్ ॥
వనే చరే ద్బ్రహ్మచర్య మితి వ స్సమయః కృతః ।
తదిదం ద్రౌపదీహేతో రన్యోఽన్యస్య ప్రవాసనమ్ ॥
కృతవాం స్తత్ర ధర్మార్థ మత్ర ధర్మో న దుష్యతి ।

నీలకంఠీయమ్— జానా మ్యహం పాండవేయేత్యాదినా స్వస్యాఽతీన్ద్రియజ్ఞానం దర్శయన్తీ ద్రౌపదీనిమిత్త మేవ తవ బ్రహ్మచర్యం, నాన్యత్రేత్యాహ- అతఏవాఽగ్రేపి చిత్రాంగదాసుభద్రయోః పాణిగ్రహణం సంగచ్ఛతే ॥

"పరిత్రాణం చ కర్తవ్య మార్తానాం పృథులోచన ।
కృత్వా మమ పరిత్రాణం తవ ధర్మో న లుప్యతే ॥

భక్తాం చ భజ మాం పార్థ సతా మేత న్మతం ప్రభో ।
న కరిష్యసి చే దేవం మృతాం మా ముపధారయ ॥
శరణం చ ప్రపన్నాస్మి త్వా మద్య పురుషోత్తమ ।
యాచే త్వా మభికామాహం తస్మా త్కురు మమ ప్రియమ్ ॥
స త్వ మాత్మప్రదానేన సకామాం కర్తు మర్హసి ।
ఏవ ముక్త స్తు కౌన్తేయః పన్నగేశ్వరకన్యయా ॥
కృతవాం స్త త్తథా సర్వం ధర్మ ముద్దిశ్య కారణమ్ ॥
స నాగభవనే రాత్రిం తా ముషిత్వా ప్రతాపవాన్ ।
ఉదితేఽభ్యుత్థిత స్సూర్యే కౌరవ్యస్య నివేశనాత్ ॥
ఆగతస్తు పున స్తత్ర గంగాద్వారం తయా సహ ।
పరిత్యజ్య గతా సాధ్వీ ఉలూపీ నిజమందిరమ్ ॥
దత్వా వర మజేయత్వం జలే సర్వత్ర భారత ।
కథయిత్వా చ తత్సర్వం బ్రాహ్మణేభ్య స్స భారత ॥
ప్రయయౌ హిమవత్పార్శ్వం తతో వజ్రధరాత్మజః ॥" (అ2!4)

అర్జునుని కామించిన ఉలూపిచేత జలమునుండియే అడుగునకు దీసికొనిపోబడిన అర్జునుడు–'మానినీ! నీవిట్టిసాహసము జేసితివేమి? ఇది యేదేశము? నీ వెవ్వరిదానవు?' అని యడుగ నామె యిట్లు చెప్పెను– ఐరావతకులములోని కౌరవ్యుడను నాగరాజు నాతండ్రి; నేను ఉలూపి యను నాగకన్యకను; నీవు స్నానముచేయునప్పుడు చూచి నిన్ను ప్రేమించితిని. అనన్యనైన నన్ను అనుగ్రహింపవలయును అని. అటుపై నర్జును డిట్లనెను— "ధర్మరాజుచేత ద్వాదశవార్షికబ్రహ్మచర్యము నా కాజ్ఞాపింపబడినది. నీకు ప్రీతిగలిగించుటకు నే నవశుడను. నే ననృత మాడువాడనుగాను నా కనృతదోషము, ధర్మహాని లేకుండుట యెట్లో, నీకు ప్రియముగలుగుట యెట్లో అట్లు చేయుము" అని.

ఆపై ఉలూపి తనకుగల అతీంద్రియజ్ఞానము నుపయోగించుచు నిట్లనెను– ద్వాదశవార్షికబ్రహ్మచర్యమును సమయబంధము నీకు ద్రౌపదీ

దేవినిగూర్చి చేసికొనినదియే, నేనరుగుదును; ధర్మజునిచే నాజ్ఞాపింపబడిన దదియే; నాకులమున దానికి భంగము కలుగదు. ధర్మలోపము లేదు; ఆర్తరక్షణ మవశ్యకర్తవ్యము; ఆర్తురాలనగు నన్ను నంగ్రహించుటలో నీకు ధర్మలోపము లేదు; ఇది సత్పురుషసమ్మతము; నీవుపేక్షించిన నేను మరణింతును; శరణుపొందితిని; నన్ను కృతార్థురాలను జేయుము. అని.

అటుమీఁద నర్జునుఁడు ధర్మము నుద్దేశించియే యామె చెప్పినట్లు చేసి యానాగభవనమునం దారాత్రియుండి మరునాఁడు సూర్యోదయ మగునప్పటికి ఆమె సహాయముతో గంగాద్వారమునకు జేరెను. ఆమె యర్జునునకు జలమం దప్రతిహతగతి కలుగునట్లు వరమిచ్చి స్వస్థానమునకు వెళ్ళిపోయెను. ఆయర్జునుఁడు తొలినాఁడు స్నానమునకు దిగినతరువాత తా నక్కడకు వచ్చువరకు జరిగిన యావద్వృత్తాంతమును ఆ బ్రాహ్మణులకు జెప్పెను.

ఈగ్రంథసందర్భమును జూడగా ఉలూపి నర్జునుఁడు వివాహము జేసికొని కూడె ననుట కివకాశము లేదని స్పష్టము. మరియు, అర్జునుని కామించినది యులూపిగాని, యులూపిని కామించినవాఁడు అర్జునుఁడు కాఁడని స్పష్టము. ధర్మమునకు కట్టుబడియే అర్జును డామెకు ప్రియము గలిగించెనుగాని వివాహము చేసికొనలేదని స్పష్టము.

విషయ మిట్లుండ ది. 19-8-45 ఆంధ్రపత్రికలో మ. భా. చ. కారులు ఇట్లు వ్రాసినారు — అర్జునుని వితంతూద్వాహము —

"ఉలూపి తన పుత్రుఁడు మృతిపొందినపిమ్మటకూడ పాండవాశ్వమేధానంతరమువరకు అర్జునుకడనే యుండినట్లు అశ్వమేధ మహాప్రస్థానికపర్వములలో నుండుటచేత పార్థు డులూపిని వరించుట వితంతూద్వాహమే యని తలచితిని. చేమకూర వెంకటపతి మహాకవియొక్క ఉలూపీపార్థసమాగమశృంగారవర్ణనములు నా వాదమును మిగుల బలపరుపగలవు" అని.

ఇది యంతయు గ్రంథవిరుద్ధము. పార్థు డులూపిని వరింపలేదు. ఉలూపి పార్థునివరించి నాగలోకమునకు తెలియకుండ తెచ్చినది. చేమకూర వెంకటపతిమహాకవియొక్క విజయవిలాసమునే చూడుడు—

చ. ......వ్రతముగైకొని యుండెడి నన్ను నేల దో
డ్కొనుచు నిటు దెచ్చె నీ వెడగు గోమలి భూజగమేడ మూరుతా
శనజగమేడ నెంత ఘనసాహస మింతులు కంచు నెంచుచున్.

క. కాముకుడగాక వ్రతినై, భూమి ప్రదక్షిణము సేయబోయెడివానిం
గామించి తోడితేదగ, నా మగువ వివేక మెంచు కైనన్ వలదా.

తే. అగిన ఫణిజాతి నీ వేను మనుజజాతి
నన్యజాతి బ్రివర్తించు టర్హమగునె
యేల యీకోర్కె యనిన రాచూలి కనియె
జిలువ చెలువంపు బల్కుల జిలువచెలువ.

ఉ. ఏమనబోయెదం దగుల మెంచక నీవిటులాడ ద్రోల్లి? శ్రీ
రామకుమారుడైన కుశరాజు వరింపడె మా కుముద్వతిన్
గోమలచారుమూర్తి పురుకుత్సుడు నర్మద బెండ్లియాడడే
నీమన సొక్కటే కరగనేరదుగాని నృపాలకాగ్రణీ.

ఈపద్యములనుబట్టి పార్థు డామెను వరింపలేదనియు, నామెయే పార్థుని నిర్బంధించినదనియు రహస్యకర్త లన్నట్లు ఆమె అమెరికా దేశపు యువతిగాని, మ. భా. చ. కారులన్నట్లు వేశ్యాస్త్రీగాని కాక ఫణిజాతికాంత యనియు, మనుష్యజాతికాంత గాదనియు స్పష్టము. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము. విజయవిలాసకర్త ఆమె కన్యక యని వ్రాసియుండెను—

ఉ. కన్నియగాని వేరొకతెగాను మనోహరరూప నీకు నీ
జన్నియవట్టి యుంటి నెల జవ్వన మంతయు నేటిదాక నా
కన్నులయాన నావలపు గస్తురినామముతోడు నమ్ము కా
దన్నను నీదుమోవి మధురామృతమానిట బాససేసెదన్."

ఇట్లు కిన్నెక యని విజయవిలాసకర్త శృంగారవర్ణనము చేసి యుండెను. మ. భా. చ. కారులు ఆమెను వితంతు వని, వేశ్య యని ఆశృంగారవర్ణనమును దెచ్చి యామె కతుకుచున్నారు. కనుక ప్రతి వాదుల దసంగతప్రసంగము.

మరియు ఆగంగాద్వారమునుండి బయలుదేరి వెళ్ళి అర్జునుడు చిత్రాంగదను వరించి యామె తండ్రినిగోరి తానామెను వివాహము జేసికొని యచ్చట మూడుసంవత్సరము లున్నట్లు చెప్పబడినది—

"స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ తాం కన్యాం ప్రతిగృహ్య చ।
ఉవాస నగరే తస్మిం స్త్రిస్రః కస్మీస్సుత స్సమాః ॥" (ఆది-అ215)

తరువాత చిత్రాంగదతో నీ వీ పుత్రుడగు బభ్రువాహనుని సంరక్షించుచు నిక్కడనే యుండుము. నే నింద్రప్రస్థమున నివసించి యున్నపుడు నీవు వచ్చి నాతో నుండవచ్చును. అని చెప్పెను—చూడుడు—

"చిత్రాంగదాం పున ర్వాక్య మబ్రవీ త్పాండునందనః।
ఇహైవ భవ భద్రం తే వర్ధేథా బభ్రువాహనమ్ ॥
ఇన్ద్రప్రస్థనివాసే మే త్వం తత్రాఽగత్య రంస్యసి।" (అ 217)

ఇట్లు చిత్రాంగదతో జెప్పిన అర్జునుడు ఉలూపితో నట్లు జెప్ప లేదని స్పష్టమే. దీనిబట్టికూడ ఉలూపిని వివాహముజేసికొనినట్లు గాని, యామె కాపురముచేసినట్లుగాని చెప్పుట కవకాశము గాన్పించుట లేదు.

ఇక భీష్మపర్వములో సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునకు జెప్పు సందర్భములో నిట్లున్నది—

"అర్జునస్య సుత శ్శ్రీమా నిరావా న్నామ వీర్యవాన్।
సుతాయాం నాగరాజస్య జాతః పార్థేన ధీమతా ॥
ఐరావతేన సా దత్తా అనపత్యా మహాత్మనా।
పత్యౌ హతే సుపర్ణేన కృపణా దీనచేతనా ॥

కార్య (భా ర్యా)ర్థం తాం చ జగ్రాహ పార్థః కామవశానుగామ్।
ఏవ మేవ సముత్పన్నః పరక్షేత్రేఽర్జునాత్మజః ॥
స నాగలోకే సంవృద్ధో మాత్రా చ పరిరక్షితః ।
ఇన్ద్రలోకం జగామాశు శ్రుత్వా తత్రార్జునం గతమ్ ॥
సోఽభిగమ్య మహాబాహుః పితరం సత్యవిక్రమః ।
అభ్యవాదయ దవ్యగ్రో వినయేన కృతాంజలిః ॥
న్యవేదయత చాత్మాన మర్జునస్య మహాత్మనః ।
ఇరావా నస్మి భద్రం తే పుత్ర శ్చాఽహం తవ ప్రభో ॥
మాతు స్సమాగమో య శ్చ తత్సర్వం ప్రత్యవేదయత్ ।
తచ్చ సర్వం యథా వృత్త మనుసస్మార పాండవః ।
సోఽర్జునేన సమాజ్ఞప్తో దేవలోకే తదా నృప ।
ప్రీతిపూర్వం మహాబాహు స్స్వకార్యం ప్రతి భారత ॥
యుద్ధకాలే త్వయా స్మాకం సాహ్యం దేయ మితి ప్రభో ।
బాఢ మిత్యేవ ముక్త్వా తు యుద్ధకాల ఇహాగతః ॥" (అ90)

నాగరాజు పుత్రికయైన ఉలూపియందు ఇరావంతుడను పుత్రుడు పార్థునివలన జన్మించెను. ఆమెపతి గరుడునివలన హతుడుకాగా సంతతి లేక కామించినట్టి యామెను తండ్రియనుజ్ఞపై పార్థుడు గ్రహించెను. ఇట్లు పరక్షేత్రమైన ఉలూపియందు అర్జునాత్మజుడు జన్మించెను. ఆ ఇరావంతుడు నాగలోకమందే పెరుగుచుండి, యిద్రలోకమందు అర్జును డున్నప్పుడు తెలిసికొని యచ్చటికేగి వందనముజేసి, నేను ఇరావంతుడ ననియు, ఉలూపీసంభూతుడ ననియు, నీ పుత్రుడ ననియుజెప్పి ఉలూపీసంబంధప్రకారము నా పార్థున కెరుకపరచెను.

పార్థుడు ఆ పూర్వవృత్తాంతమును స్మరించి ప్రీతుడై రాబోవు యుద్ధములో నీవు సహాయపడవలయు నని యాజ్ఞాపింప నట్లే యని వెళ్ళి, యిప్పుడువచ్చి యుద్ధములో బాల్గొనినాడు. అని చెప్పబడినది.

ఇచ్చట పరిశీలింపవలసినదిది— 12 సంవత్సరములు అర్జునుని తీర్థయాత్రాకాలము; తీర్థయాత్రారంభములో నొక్కరాత్రి ఉలూపీ సమాగమము. తరువాత చిత్రాంగదా సుభద్రాపాణిగ్రహణములు; తరువాత నింద్రప్రస్థపురప్రవేశము; తరువాత ఖాండవదహనాదికము; తరువాత దిగ్విజయపూర్వకముగా రాజసూయయాగము; తరువాత ద్యూతము, వనవాసము; ఆవనవాసములో గొంతకాలమునకు ఇంద్రలోకగమనము; ఆ యింద్రలోకగమనమునందిరావంతునితో సమావేశము; ఆ సమావేశములో నిరావంతుడు పార్థునకు ఉలూపీసంబంధమును, తన యుత్పత్తిని దెలిపినట్లు చెప్పబడియున్నది.

దీనినిబట్టి పార్థునకంతవరకు నులూపీపునరవలోకనము లేనట్లే ధ్రువమగుచున్నది. పూర్వోక్తప్రకారము చిత్రాంగదతో తీర్థయాత్రానంతరము ఇంద్రప్రస్థములో నీవు నాయొద్ద నుండగలవని చెప్పుటచే చిత్రాంగదాసుభద్రలు పార్థునియొద్ద నుండుచున్నట్లే స్పష్టము. ఉలూపి యట్లుండకుండుటకు వివాహిత కాకుండుటే కారణమనుటకంటె వేరొకటి కనుపింపదు. ఇంతేగాక—

“ఏవ మేవ సముత్పన్నః పరక్షేత్రేఽర్జునాత్మజః ।”

అని యులూపి పరక్షేత్రమని చెప్పబడినది. ఆమె వివాహితయైనపక్షములో స్వక్షేత్రమేగాని పరక్షేత్రమెట్లగును? కనుక దీనినిబట్టికూడ నులూపీసంబంధము వివాహపూర్వకమె అనుట యుక్తముగా గనబడుటలేదు. ఇట్లుండ రహస్యకర్తలు ఉలూపినిగూర్చి వ్రాయునపుడు ఈభీష్మపర్వశ్లోకములనే సూచించి, “అర్జునుని వివాహమాడిన పిదప తన బంధువులకడనే యుండి కుమారునిం గనెను” (భీష్మ-అ90) అని వ్రాసినవిషయము నిరస్తమైనది.

ఇక: అశ్వమేధికపర్వములోని విషయము జూతము— అర్జునుడశ్వరక్షకుడై వెళ్ళుచుండ మణిపురప్రాంతమున మణిపురాధీశ్వరుడగు

బభ్రువాహనుడు పితృగౌరవమును ప్రదర్శించుచు బ్రాహ్మణపరివేష్టి
తుడై వినయవిధేయతలతో వచ్చుటను జూచి యర్జునుడు—

"సంరక్ష్యమాణం తురగం యౌధిష్ఠిర ముపాగతమ్ ।
యజ్ఞీయం విషయాన్తే మాం నాయోత్సీః కిన్ను పుత్రక ॥
ధిక్ త్వా మస్తు సుదుర్బుద్ధిం క్షత్రధర్మబహిష్కృతమ్ ।"

అశ్వరక్షకుడనై వచ్చిన నాతో యుద్ధముచేయక ఇట్లువచ్చుట నింద్యము. నీవు క్షత్రధర్మబహిర్భూతుడవు.

ఇది నేను శస్త్రములువిడిచివచ్చినపుడు నీవు చూపవలసినప్రక్రియ. అని కఠినోక్తు లాడుచుండెను. అప్పుడు—

"త మేవ ముక్తం భర్త్రాతు విదిత్వా పన్నగాత్మజా ।
అమృష్యమాణా భిత్త్వోర్వీ ములూపీ సముపాగమత్ ॥
సా దదర్శ తతః పుత్రం విమృశన్త మధోముఖమ్ ।
సంతర్జ్యమాన మసకృ త్పిత్రా యుద్ధార్థినా ప్రభో ॥
ఉలూపీ ప్రాహ వచనం ధర్మ్యం ధర్మవిశారదమ్ ।
ఉలూపీం మాం నిబోధ త్వం మాతరం పన్నగాత్మజామ్ ॥
యుధ్యస్వైనం కురు శ్రేష్ఠం పితరం యుద్ధదుర్మదమ్ ।
ఏవ మేవ హి తే ప్రీతో భవిష్యతి న సంశయః ॥" (అ 79)

ఉలూపి భూమిని భేదించుకొని వచ్చి యేమిచేయుటకును దోచక తలవంచుకొని యున్న బభ్రువాహనుని జూచి, నేను నాగ కాంతను, నీకు తల్లినని తెలిసికొనుము. నీవుతప్పక నీతండ్రితో యుద్ధము చేయుము. ఆమార్గముననే ఆతనికి నీయెడల ప్రీతి కలుగును. అని బోధించి యుద్ధమునకు పురికొల్పినది.

ఆమె యిట్లు పురికొల్పుటకు కారణ మేమనగా, యుద్ధములో శిఖండి నెదుర్కొని భీష్మునిపై బాణములను ప్రయోగించునపుడు తనతో యుద్ధము జేయునట్టి భీష్ముని బడగొట్టినకారణమున పార్థునకు

వసువులు గంగాతీరమం దుండి శాపమిచ్చిరి. అప్పు డక్కడనుండి యులూపి విని తనతండ్రితో నావిషయము జెప్పగా నాతఁడు వసువుల దగ్గరకు వెళ్ళి పార్థుని విషయమై ప్రార్థింప వసువు లిట్లు చెప్పిరి—

"పుత్ర స్తస్య మహాభాగ మణిపూరేశ్వరో యువా ।
స ఏనం రణమధ్యస్థ శ్శరైః పాతయితా భువి ॥
ఏవం కృతే స నాగేన్ద్ర ముక్తశ్శాపో భవిష్యతి ।" (అ 81)

మణిపురాధీశ్వరుడగు పార్థపుత్రునిచే యుద్ధములో బాణాఘాతమున పార్థుడు నేలబడిపోయినపుడు శాపవిముక్తి యగును. అని.

అందుకొరకై యామె ప్రేరేపించుట, పార్థు డట్లు పడిపోవుట, మణిప్రభావమున ఉలూపి పార్థుని యుజ్జీవింపజేయుట జరిగెను.

పార్థపతనమునకు జింతిల్లుచు చిత్రాంగద యుద్ధభూమికే వచ్చి యుండెను. మూర్ఛనుండి లేచిన పార్థుడు ఉలూపిని, చిత్రాంగదను జూచి యులూపివలన శాపవృత్తాంతమును, శాపవిముక్తిని, ఉలూపి చేసిన సహాయమును తెలిసికొని సంతోషించి పుత్రుని మెచ్చుకొని చిత్రాంగదయు ఉలూపియు వినుచుండ పుత్రుని కిట్లుచెప్పెను—

యుధిష్ఠిరస్యాఽశ్వమేధః పరిచైత్రీం భవిష్యతి ।
తత్రాగచ్ఛే స్సహామాత్యో మాతృభ్యాం సహితో నృప ॥"

జరుగబోవు యుధిష్ఠిరాశ్వమేధమునకు నీవు తల్లులతోడను, పరివారముతోడను రావలసినది. అని.

ఇచ్చట ఉలూపియందు కృతజ్ఞత జూపుచు నామెనుగూడ నశ్వమేధమునకు దీసికొనిరమ్మని పార్థుడు చెప్పెను.

ఉలూపి అర్జునునకు శాపవృత్తాంతమును జెప్పి—

"తస్య శాన్తి మకృత్వా త్వం త్యజేథా యది జీవితమ్ ।
కర్మణా తేన పాపేన పతేథా నిరయే ధ్రువమ్ ॥
ఏషాతు విహితా శాన్తిః పుత్రాద్యాం ప్రాప్తవానసి ।

అనుచు శాపనిమిత్తమున నీకు నరకము రాకుండుటకై యీ దోషశాంతి చేయబడినది. శాంతి జేసికొనకయే జీవితమును త్యజించిన యెడల తప్పక నరకము ప్రాప్తించును. అని పలికినది.

దీనిచేత నామె యెంత ధర్మాధర్మపరిశీలనముగల పుణ్యాకాంతయో స్పష్టము. "భిత్త్వోర్వీ ముత్త్వలూపీ సముపాగమత్" నాగలోకము నుండి భూమిని ఛేదించుకొని యులూపి వచ్చిన దనుటచే నామె యమానుషశక్తియు, దివ్యదృష్టియు స్పష్టమగుచున్నవి.

ఇచ్చట నొకశంక కలుగవచ్చును— ఉలూపీపార్థులకు వివాహము జరుగనిపక్షములో నులూపియందు భార్యాశబ్దము, పార్థునియందు భర్తృశబ్దము వాడబడునా? అని. ఈవిషయమై మనుస్మృతి నవలోకింతము —

"భర్తుః పుత్రం విజానన్తి శ్రుతి ద్వైధం తు భర్తరి ।
ఆహు రుత్పాదకం కేచి దపరే క్షేత్రిణం విదుః ॥" (అ9–32)

వ్యాఖ్యా- భర్తుః పుత్రో భవతీతి మునయో మన్యన్తే భర్తరి ద్విప్రకారా శ్రుతి ర్వర్తతే । కేచి దుత్పాదక మవోఢార మపి భర్తారం తేన పుత్రేణ పుత్రిణమాహుః । అన్యే తు వోఢారం భర్తార మనుత్పాదక మపి అన్యజని తేన పుత్రేణ పుత్రిణ మాహుః ॥

ఇచ్చట వివాహము జేసికొనినవాడేగాక వివాహము జేసికొనక సంతతిగలిగించినవాడుగూడ భర్త యనబడు నని చెప్పబడినది. కనుక వివాహము జేసికొనకపోయినను ఉలూపీపార్థులయందు భార్యాభర్తృ శబ్దములు వాడబడుట యుక్తమే. ఉలూపి పార్థుని గోరుటలో—

"కృత్వా మమ పరిత్రాణం తవ ధర్మో న లుప్యతే ।
శరణంచ ప్రపన్నాస్మి త్వా మద్య పురుషోత్తమ ॥
యాచే త్వా మభికామాహం తస్మా త్కురు మమ ప్రియం ।"

నీవు నా పరిత్రాణమువలన ధర్మలోపము కలుగదు. నే నభికామనై నిన్ను యాచించుచుంటిని. అని చెప్పుకొనినది.

"అభికామాం స్త్రియం యశ్చ గమ్యాం రహసి యాచితః ।
నోపైతి స చ ధర్మేషు భ్రూణహే త్యుచ్యతే బుధైః ॥"

అని వచన మున్నది. ఈ మహాభారతవచనమునకు అభికామయు గమ్యయు నైన స్త్రీచే రహస్యమందు యాచింపబడి యెవ్వఁడు తిరస్కరించునో, ఆతడు భ్రూణహత్యాపాతకమును పొందునని యర్థము. దీనినిబట్టి యూపార్థుఁడు కూడిన నాగకాంత గమ్యస్త్రీ యని తేలినది. ఆ నాగకాంతచే బ్రార్థితుఁడైన పార్థుఁడు—

"కృతవాం స్త త్తథా సర్వం ధర్మ ముద్దిశ్య కారణమ్। "

ధర్మబద్ధుఁడై యంగీకరించె నని చెప్పబడినది.

ఈసందర్భము ప్రతివాదుల వివాహవాదమున కెంతమాత్రము సహకారి కానేరదు.

"ఏవ మేవ సముత్పన్నః పరక్షేత్రేఽర్జునాత్మజః "

అను భీష్మపర్వోక్తవచనమునకు విరుద్ధము కూడను.

తీర్థయాత్రాసందర్భములో చిత్రాంగదావివాహానంతరము మూఁడు సంవత్సరము లచ్చటనే యుండి యింద్రప్రస్థమునకు తిరిగి వచ్చినపుడు నీవు రావలసిన దని చెప్పి వెళ్ళిన పార్థుఁడు ఉలూపితో నట్లు చెప్పకపోవుటయు, నేకరాత్రము మాత్రమే యుండి వెళ్ళిపోవుటయు, నెప్పుడో బహుకాలమునకు యింద్రలోకములో నున్న సమయమున నులూపీపుత్రుఁడు వెళ్ళి తనవిషయము జెప్పుకొని యులూపీసంబంధము ను పార్థునకు జ్ఞాపకము జేసి యుండుటయు నను విషయములు—ఉలూపి పార్థునితో గాపురము చేసిన దను ప్రతివాదుల వాదమును త్రోసివేయుచున్నది.

అశ్వమేధయాగమునను వచ్చినట్లున్నను బంధుమర్యాదగా వచ్చినట్లగునుగాని గాపురము చేయుటకు వచ్చినట్లు కానేరదు.

పూర్వోక్తప్రకారము అతీంద్రియజ్ఞానము గల యులూపి, యే యితరసందర్భముననో వచ్చి వెళ్ళి యుండవచ్చును. అంతమాత్ర

మున గా ప్రశ్న చేసినదని గ్రంథమునకు విరుద్ధముగా ప్రతివాదులు వ్రాయుట హేయము. కనుక "ఉలూపీవరణము వివాహమే" అను ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము. వీరే ఉత్తమభారతములో నిట్లు వ్రాసిరి —

"ఫల్గునుడు తీర్థయాత్రలం జేయుచు నాగకన్యక యగు "ఉలూపి" వరింప నామెయందు ఇలావంతు డను పుత్రుని, మణులూరుపు రాధీశు డగు మలయధ్వజుని పుత్రిక యైన "చిత్ర" నుద్వాహమై బభ్రువాహనుం డను పుత్రుని బడసెను". (పు10)

ఇచ్చట, చిత్రాంగద నుద్వాహమైనట్లు వ్రాసినారేగాని ఉలూపి నుద్వాహమైనట్లు వ్రాయలేదు. దీనిచేకూడ వీరి విధవావివాహప్రసంగము నింద్యము. వీరిచ్చట ఉలూపియే పార్థుని వరించినట్లు వ్రాసినారు గాని పార్థు డులూపిని వరించినట్లు వ్రాయలేదుగనుక దీనితో వీరి వెనుకటి వ్రాత లన్నియు తప్పని వీరే స్పష్టపరచినారు.

— ♦ "భారతమందు ధర్మము కౌరవపక్షమం దున్నది. పాండవులకు వారసత్వమే లేదు" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

సుయోధనవిజయకర్తల వ్రాత యిట్లున్నది— "మామామ గారైన కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారితో భారతవిషయక ప్రశంస వచ్చినపు డెల్ల భారతమందలి ధర్మము కౌరవపక్షమున నున్నదని చెప్పుచు వచ్చిరి. అంతియె కాక కురుపాండవదాయభాగము గూర్చి వారు విపులముగా జర్చించి యందు బాండవులకు వారసత్వమే లేనట్లు రచించి యుండిరి. వారి వాదములును వ్రాతలును తెలిసికొనిన పిదప భారతమును తిరిగి జాగ్రత్తగా చదువుటచే భారతయుద్ధమందలి నిజమైన ధర్మము విజయము సుయోధనునకే వచ్చినదని దృఢాభిప్రాయుడనై యీ సుయోధనవిజయమును వ్రాయుటకు బూనుకొంటిని,

"భారతమునందలి యితివృత్తమునందలి లోపములగూర్చి ప్రజలకు దెలుపునుద్దేశముతోడను, విషయమును శాంతముగ గ్రహించి చక్కగ విమర్శించి, మంచిచెడుగుల నెల్ల వివరించి తెలుపు పెద్దలయభిప్రాయము లాయా విషయములపై తెలిసికొనవలె నను నభిప్రాయముతోడను నే నీగ్రంథమును రచించి ప్రకటించుటకు సాహసించితిని" (తొలిపలుకు— పు12).

ఈవ్రాతచే తాము చేసినది సాహస మనియు, తమగ్రంథమునకు మూలము బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిలుగారి వాదములు, వ్రాతలు ననియు ప్రతివాదులు తెలుపుచున్నారు. కాని పూజ్యులును ఆస్తికాగ్రణులును అగు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిలుగారి వాదములు గాని; వ్రాతలుగాని యట్లుండునని భావింపజాలము.

బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిలుగారి "కురుపాండవదాయభాగవినిర్ణయము"లో దుర్యోధనుని గూర్చి వ్రాసిన మాటలను జూడుడు—

1. "దుర్మార్గుడగు దుర్యోధనుడు ధర్మజుని యశస్సును భీమార్జునుల బలపరాక్రమములను గని యోర్వజాలక వారిని గపటోపాయముచే జంపి యాభాగమును గూడ దానె కబళింప బ్రయత్నము జేసినాడు.

2. ఖాండవప్రస్థమున రాజ్యము చేయుచున్న ధర్మజుడు రాజసూయాదిమహామఖముల జేసి దిగంతవిశ్రాంతకీర్తియై ప్రకాశించుచుండగా మూలరాజ్యమునకు రాజగు దుర్యోధనుడు పేరులేనివాడు కావలసివచ్చె. అందుమూలముచే నాదుష్టునకు యుధిష్ఠిరరాజ్యము నపహరింప దురూహపుట్టె. ఆహేతువుచే మాయాద్యూతమున నాయర్ధరాజ్యము నపహరించె.

3. రాజ్యము నపహరించుటతో తృప్తి నందక కులాంగనయగు ద్రౌపదిని మానభంగము జేసి ధార్తరాష్ట్రు లవమానించిరి. హిందు

వులు మొదటినుండియు దేనిని సహించినను స్త్రీల మానభంగమును మాత్రము సహింపలేరు. ఈఘోరదుష్కరకార్యముచే రాష్ట్రి మంతయు నాగ్రహావేశము నందె. అంబికేయుడు తదుపశమనార్థమై మరల బాండవుల యర్థరాజ్యమును వారికి నిచ్చివేసె.

4. దుర్మార్గుడగు దుర్యోధనుడు తన కోరిక సిద్ధింపనందుకు చింతించి, మరల మాయాద్యూతము పెట్టి యీమారు రాజ్యమును పణముగా బెట్టగ దేశమునుండి పాండవుల దొలగించుటకై యరణ్యవాసాది కుటిలపణములను బెట్టి మాయాజయంబు నంది పాండవుల నడవుల పాలుజేసె.

5. పాండవులు స్వదేశమును విడిచి యుత్తరత్ర నుండవలసిన గడువైనతరువాత తిరిగివచ్చి తమ యర్థరాజ్యమును దమకీయవలయు నని కోరిరి. ఈలోపల దుర్యోధనుడు లేని సౌజన్యమును తత్కాలము నకు సరిపడున ట్లవలంబించి ప్రజలను మిక్కిలి చక్కగా పరిపాలించి వారి హృదయముల నాకర్షించుకొని రాజ్యమవిభాజ్యముగాన భాగ మీయనవసరము లేదనియె" (పు 28).

ఇటు లైదంశములుగా నున్న బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి వాక్యములలో దుర్యోధనుడు దుర్మార్గుడనియు, బాండవుల కీర్తి బలపరాక్రమముల జూచి యోర్వలేక, వారిని గపటోపాయమున జంపబ్రయత్నించినా డనియు, మాయద్యూతమున వారి రాజ్య మపహరించినా డనియు, కులాంగనయగు ద్రౌపదీదేవికి మానభంగముజేసినాడనియు, మరల మాయాద్యూతమున మాయాజయ మొంది పాండవుల నడవుల పాలుజేసినా డనియు, తరువాత వారి యర్థరాజ్య మీయనవసరము లేదని చెప్పినాడనియు, లేనిసౌజన్యము నభినయించినా డనియు స్పష్టముగా నున్నది.

దీనినిబట్టి "భారతమందలి ధర్మము కౌరవపక్షమం దున్నదని

బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు చెప్పుచు వచ్చిరి" అని సుయోధనవిజయ కర్తలనుట అయుక్తము.

బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు దుర్యోధనునిది మాయజూదమని నారు. సుయోధనవిజయకర్తలు దుర్యోధనవాక్యముగా "మాయ జూదం బనుమాట యసత్యంబు" అని వ్రాసినారు.

బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు ద్రౌపదీదేవిని కులసతి యనినారు. సుయోధనవిజయకర్తలు "కులసతిగా దట్టి కోమలాంగి" అని వ్రాత సాగించినారు.

బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు ద్రౌపదీదేవిని మానభంగము జేసి ధార్తరాష్ట్రులు పరిభవించినారని చెప్పినారు. సుయోధనవిజయ కర్తలు "అప్పు డధోసీవి యైనట్టి యా కాంతవస్త్రంబు తనయంత బడెను క్రింద, అంతమాత్రంబున నతివను పరిభవించితి మంచు నెత్తి చెప్ప రకట" అని కవిత్వ మల్లినారు.

ఇట్టి సుయోధనవిజయకర్తల వ్రాత, బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి వాక్యముల కత్యంతవిరుద్ధ మగుటవలన సుయోధనవిజయములోని విష యమునకు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారి సమ్మతి కలదనుట అయుక్తము.

ఇక పాండవులకు వారసత్వమే లేదని "కురుపాండవదాయభాగ వినిర్ణయము"లో బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు చర్చించి యున్నా రని సుయోధనవిజయకర్తలనుటచే నాగ్రంథపరిశీలన మావశ్యకమైనది.

ఆగ్రంథాదియందున్న విషయ మేమనగా— "గ్రుడ్డివాడగు ధృతరాష్ట్రుడు రాజయ్యె ననుటయు, పాండవులు తమ తండ్రిభాగ మును తమకు బంచిపెట్టగోరి రనుటయు, నాంధ్రభారతమునందలి గొప్ప తప్పులని యాచార్యులవారు (పనప్పాకమనంతాచార్యులవారు) నొక్కి వ్రాయించిరి ... ... దుర్మార్గులగు ధార్తరాష్ట్రుల పక్ష మవ లంబించుటకు గాదుకాని నేను నన్నయభట్టారకుని చారిత్రమును వ్రాయుచున్నవాడ నగుటచేతను ఆచార్యులవారు నన్నయభట్టారకుని

గూడ బ్రతివాదులలో జేర్చి యాతని నధిక్షేపించి యుండుటచేతను నా పక్ష్యము నిర్దోషియని వాదించుట నా కవసరమైనది"

అని యున్నది. దీనినిబట్టి నన్నయభట్టారకుడు నిర్దోషి యని వాదించుటయందే వారికి తాత్పర్యమని తేలినది. ఎట్లైనను ఆగ్రంథమునందు ధృతరాష్ట్రుడే రాజయ్యె ననువాదమును బహువిధముల బల పరచియున్నారు, 1907 క్రీ। సంవత్సరములో బ్రకటింపబడియున్న ఆ వాదమునే ప్రతివాదు లందరు నవలంబించియున్నారు. కనుక 'కురు పాండవదాయభాగవినిర్ణయ' మను గ్రంథమునే బ్రమాణోపపత్తులతో బరీక్షించి తత్త్వమును గ్రహింతము—

అస లిచ్చట కురురాజ్యాధిపతి ధృతరాష్ట్రుడా? పాండురాజా? అనునది వివాదాంశము. ఇది గ్రంథముల నాధారముజేసికొని నిర్ణయింపవలసిన విషయమైయున్నది. ఆగ్రంథములలో ధృతరాష్ట్రుడే అధిపతి యని యాంధ్రభారతాదులును, పాండురాజే అధిపతి యని సంస్కృతభారతాదులును బోధించుచున్నవి. అందుచే గొందరు ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదులును, గొందరు పాండురాజరాజ్యవాదులును అయి యుండిరి. అందు ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదము పూర్వపక్ష మనియు, పాండురాజరాజ్యవాదము సిద్ధాంతమనియు నిరూపింపబడుచున్నది.

—: "ధృతరాష్ట్రుడే రాజ్యాధిపతియనుటకు ఆంధ్రభారతము ప్రమాణ" మను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

ఆంధ్రభారతము—

వ. "ఇట్లు బ్రహ్మోత్తరంబుగా బ్రజావృద్ధియు, సస్యసమృద్ధియు నగుచు డ నాంబికేయు ధృతరాష్ట్రు రాజ్యాభిషిక్తుంజేసి భీష్ముండు దనదు విల్లును, విదురు బుద్ధియును సహాయంబులుగా రాజ్యంబు రక్షించుచున్నంత" (ఆ 5)

ఇట్లు పంచమాశ్వాసారంభమందు భీష్ముడే ధృతరాష్ట్రుని రాజ్యాభిషిక్తుని జేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇక షష్ఠాశ్వాసమం దిట్లున్నది—

"ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె... రాజయ్యెడువాఁడు తన రాజ్యభారంబు దాన చూచి యరయవలయును. నేను షడంగసహితంబుగా వేదాధ్యయనంబు సేసి యర్థశాస్త్రంబులందుఁ గృతనిశ్చయుండ నయి బలంబు గలిగియు సంగరైకల్యంబునం బరచక్రంబులకుం బ్రతివ్యూహంబులు రచియింపనేరమిం జేసి రాజ్యంబునకు దగకున్న—

ఉ. లోకనుతుండు పాండుఁ డమలుండు మహాగుణరత్నపూర్ణర
త్నాకరుఁ డత్యుదారమతి నంధుఁడనైనను నన్ను రాజుగా
జేకొని నాకు భక్తిఁ బనిసేయుచు సర్వజగజ్జిగీషుఁడై
యీ కురువంశరాజ్యభర మింతయుఁ దాల్చెఁ బరాక్రమంబునన్.

వ. మఱియు వానికంటెఁ గుణంబుల మిక్కిలియయి జనంబులకు ననురక్తుండై పరగుచున్న పాండురాజుకుమారుల నెవ్విధంబునఁ బాపనేర్తు నని దుఃఖించిన ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుం డిట్లనియె.

సీ. పైతృకం బగు లక్ష్మి పాండుభూపతి మున్ను
దాల్పుటఁ జేసి తత్తనయుఁ డైన
ధర్మజుఁ డిప్పుడు దాల్చిన నాతని
తనయుండు దాల్చు మీఁద
నిప్పాటఁ బాండువంశేశులు వసుమతీ
రాజ్యార్హు లగుదురు రాజ్యమునకుఁ
బరువడి మేమింతఁ బాసిన మాపుత్ర
పౌత్రవర్గంబును బాయు నింక
ఆ. నొరులఁ గొలిచి కుడువ నోప మేమట్లుగా
కుండ మమ్ముఁ జేయ నోపుదేని
పాండురాజుతోంటిభక్తియు నప్పాండు
తనయులందు దయయుఁ దలఁపకుండు.

వ. ఈరాజ్యంబు మొదలింటంగోలె భవదీయంబులగు బ్రకృతిజనులు వశ్యులుగాకున్నను గ్రమాగతంబులు మాకు సప్రమత్తలభ్యాం బగు. తొల్లి పాండురాజు రాజై గుణంబులం బ్రజానురాగంబువడయు టంజేసి యెల్లవారును ధర్మరాజు రాజ్యంబు వలతురు దాని నెఱింగి కాదె దానసమ్మానంబులం బ్రకృతిజనంబులకు సంతోషంబుజేయు చునుండదు. నిందుల దుష్టజన బుల పక్షపాతవచనంబు లుడుగు నంతకు నుపాయంబున గొంతిని, బాండవులను దదీయభృత్యామాత్యవర్గంబుతో వారణావతంబునకుం బుత్తము. మనకు రాజ్యంబు సుప్రతిష్ఠితంబైన మఱి వార లిందులకు వత్తురనిన.

ఇచ్చట నీ ధృతరాష్ట్రివాక్యములు గమనింపదగియున్నవి—"రాజయ్యెడువాడు తన రాజ్యభారంబు దాన చూచి యరయవలయు. నే నధ్యయనము సేసి బలముగలిగియునంగవైకల్యంబునం బ్రతివ్యూహం బులు రచియింపనేరమింజేసి రాజ్యంబునకు దగకున్న పాండురాజు న న్నంధుడనై యున్నను రాజుగా జేకొని నాకు భక్తి బనిసేయుచు నీ కురువంశరాజ్యభర మాతయు దాల్చెను".

ఈవాక్యములలో దాను రాజ్యంబునకు దగనివాడనని చెప్ప బడెను. అనర్హుడనైన నన్ను బాండురాజు రాజుగా జేకొని నాకు విధేయుడై యీకురురాజ్య మేలె నని చెప్పబడినది.

ఇట్టి యనర్హుడు రాజ్యాభిషిక్తు డెట్లగును? రాజ్యాభిషిక్తుడగుటే నిజమైనయెడల దానే రాజయియుండ బాండురాజు నన్ను రాజుగా జేకొనినాడనుటయు, నాకు విధేయుడై యీరాజ్య మేలె ననుటయు నెట్లు సంగతమగును?

ధృతరాష్ట్రుడు రాజుకాక, పాండురాజే రాజైయున్నపుడు పాండు రాజు నన్ను రాజుగా జేకొనినాడనుటయు, నాతడు స్వాతంత్ర్యము వహింపక నాకు విధేయుడై రాజ్యమేలె ననుటయు సంగతమగును.

కనుక నీధృతరాష్ట్రవాక్యములు ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తు డయ్యె ననుమాటను త్రోసివేయుచున్నవి.

ఆపై జూపబడిన యీదుర్యోధనవాక్యములుగూడ గమనింప దగినవే—"పైతృకంబగు లక్ష్మి పాండుభూపతి మున్ను దాల్చుట జేసితత్తనయుడైన ధర్మజు డిప్పుడు దాల్చిన నాతని తనయుండు దాల్చు మీాద ఇట్లు పాండువంశజులే వసుమతీరాజ్యార్హు లగుదురు. మేము రాజ్యము బాసిన మాపుత్రపౌత్రవర్గంబును బాయు నింక, మే మొరుల గొలిచి జీవింపజాలము. ఈరాజ్యంబు మొదలింటగోలె భవదీయం బయిన బ్రకృతిజనులు వశ్యులుగాకున్నను క్రమాగతం బయి మాకు నప్రియత్నలభ్యంబగు, తొల్లి పాండురాజు రాజై ప్రజానురాగంబు వడయుటంజేసి యెల్లవారును ధర్మరాజు రాజ్యంబు వలతురు"

ఈ దుర్యోధనవాక్యములలో పాండుభూపతి పైతృకమైన రాజ్యమును మున్ను ధరించె నని చెప్పబడినది కాని నీరాజ్యమును (ధృతరాష్ట్రరాజ్యమును) ధరించె నని చెప్పబడలేదు. ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తు డగుటే నిజమైనయెడల ధృతరాష్ట్రరాజ్యమునే పాండు భూపతి రాజప్రతినిధియై ధరించినట్లు చెప్పబడియుండును. అట్లు చెప్ప బడకుండుటచే ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడు కాలేదనియు, పాండు భూపతియే రాజయి తన పిత్ర్యమయిన కురురాజ్యమును బాలించె ననియు స్పష్టమగుచున్నది.

మఱియు, "పాండుభూపతి యేలిన రాజ్యము నిప్పుడు ధర్మ జుడు ధరించినయెడల ముందు వారిసంతతికే యది చెందును. ఇట్లు పాండువంశీయులే వసుమతీరాజ్యార్హు లగుదురు. మాకును మాసంత తికిని రాజ్యసంబంధము తొలగిపోవును. మే మొరుల గొలిచి జీవింప జాలము." అని చెప్ప బడినది. ధృతరాష్ట్రుడే రాజ్యాభిషిక్తుడై రాజ ప్రతినిధియే పాండుభూపతియై యున్ననాతు ధార్తరాష్ట్రులకు సంక్రమిం

పవలసియున్న రాజ్యము పాండువంశీయులకే సంక్రమించిపోవు నని దుర్యోధను డెట్లనును? అట్లనుటచే పాండుభూపతి రాజ్యప్రతినిధి కాక రాజ్యాధిపతియే యని ధ్రువమగుచున్నది. దాయభాగనిర్ణయములో వ్రాయబడినట్లు "మూలరాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిది. నూత్నసంపాదిత రాజ్యము పాండురాజుది" అగుటే నిజమైనయెడల "వసుమతీరాజ్యార్హులు పాండువంశీయులే యగుదురు. మాకు రాజ్యము సంక్రమింపక యేపోవును. మే మెరుల గొలిచి జీవింపజాలము" అని తండ్రితో దుర్యోధను డనుట యెట్లు సంగతమగును? అది యేకరాజ్యమే యై యుండి యారాజ్యాధిపతి పాండుభూపతి యైనపుడే యాదుర్యోధనుని మాట సంగతమగును. కనుక ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యెనను మాటను ఈదుర్యోధనవాక్యముగూడ త్రోసివేయుచున్నది.

మరియొకటి. "ఈరాజ్యంబు మొదలింటంగోలె భవదీయం బయినచో బ్రకృతిజనులు వశ్యులుగాకున్నను క్రమాగతంబయి మా ప్రియత్నలభ్యం బగు. తొల్లి పాండురాజు రాజై ప్రజానురాగంబు వడయుటం జేసి యెల్లవారును ధర్మరాజు రాజ్యంబు వలతురు".

అని దుర్యోధను డనుటలో, ఈరాజ్యము మొదటినుండియు భవదీయము గాకపోయెనని స్పష్టముగా జెప్పబడినది. అనగా పాండురాజు వనగతుడై నప్పటినుండియే యీరాజ్యము నీచేతికివచ్చినది, కాని మొదట నీది కాకపోయినది యని యర్థము. ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తు డయ్యెననుమాటయే నిజమైనయెడల పాండురాజు వనగతుడు కానపుడుమాత్రము రాజ్యము ధృతరాష్ట్రుని దేల గాదు? పాండుభూపతియే రాజ్యాధిపతి యగుటనుబట్టి మొదట ధృతరాష్ట్రునిది గాకపోయినది. పాండుభూపతి వనవాసమునకు వెళ్ళినపుడు ధృతరాష్ట్రునకును, విదురునకును రాజ్యము వప్పగించి వెళ్ళి యచ్చట శాపగ్రస్తుడై మరల రాకయే స్వర్గస్థు డయ్యెను. అందుచే నప్పటి

నుండియు రాజ్యము ధృతరాష్ట్రుని చేతికి వచ్చియున్నది. ఆరాజ్యాధిపత్యము ధృతరాష్ట్రునియందు లోపించుటచేతనే రాజ్యము తనకు క్రమాగతము గాకపోయిన దనియు, ధర్మజునకు క్రమాగత మగుటను బట్టి ప్రజలు ధర్మజుని రాజ్యమునే కోరుచున్నారనియు దుర్యోధనుడు విలపించినాడు. కనుక నీదుర్యోధనవాక్యము గూడ ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యె నను మాటను త్రోసివేయుచున్నది.

ఇట్లు ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధనుల పరస్పరప్రసంగములే ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడు కాడని ధ్రువపరచుటవలన ధృతరాష్ట్రుడే రాజ్యాధిపతియనుటకు ఆంధ్రభారతము ప్రమాణ మను వాదము నిరస్తమైనది

—: ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తు డనుటకు సంస్కృతభారతముగూడ ప్రమాణ మను ప్రసంగము–తన్నిరాకరణము :—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది— "ఆంబికేయుడే రాజాయె ననుటకు గొప్పయాధారము వ్యాసకృతమహాభారతము యొక్క మరియొక ప్రతియే. ఈనడుమ టి. ఆర్. కృష్ణాచార్యుల వారును, టి. ఆర్. వ్యాసాచార్యులవారును నిర్ణయసాగరముద్రాశాలయందచ్చొత్తించిప్రచురించుచున్నమహాభారతమునుజూడుడు–

"భీష్మేణ రాజా కౌరవ్యో ధృతరాష్ట్రోఽభిషేచితః ।
ధనుర్వేదేఽశ్వపృష్ఠే చ గదాయుద్ధేఽసిచర్మణి ॥
... ... ।
గతఃపారం యదా పాండు స్తదా సేనాపతిః కృతః ॥" అని.

మన మిప్పుడానిర్ణయసాగరపుప్రతిలో బాఠక్రమ మెట్లున్నదో చూతము—

"వైదికాధ్యయనే యుక్తో నీతిశాస్త్రేషు పారగః ।
భీష్మేణ రాజా కౌరవ్యో ధృతరాష్ట్రోఽభిషేచితః ॥

ధనుర్వేదే౽శ్వపృష్ఠే చ గదాయుద్ధే౽సిచర్మణి ।
తథైవ గజశిక్షాయాం మస్త్రేషు వివిధేషు చ ॥ ౨2.
అర్థధర్మప్రధానాసు విద్యాసు వివిధాసు చ ।
గతః పారం యదా పాండు స్తదా సేనాపతిః కృతః ॥" ౨౮.

... ...

"ధృతరాష్ట్ర స్త్వచక్షుష్ట్వా ద్రాజ్యం న ప్రత్యపద్యత ।
పారసవత్వా ద్విదురో రాజా పాండు ర్బభూవహ ॥" ౩0.

(ఆది-అ 18)

ఇట్లాప్రతిలో నొక్కస్థలములోనే ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడును, పాండురాజు సేనాపతియు నయి రనియు, నంధుడగుటచే రాజ్యమును ధృతరాష్ట్రుడు పొందలేదు. పాండురాజే రాజయ్యెననియు బరస్పరవిరుద్ధముగా వ్రాతప్రతియున్నది. ఈప్రదర్శింపబడిన నాల్గుశ్లోకములలో మొదటిశ్లోకమున కాదియందును, మూడవశ్లోకమున కంతమందును ఆప్రతిలో రేఖ లుంచబడినవి. నాల్గవశ్లోకమున కట్టి చిహ్నము లేదు. అందుచే నాల్గవశ్లోకమే సాంప్రదాయికపాఠ మనియు, పైమూడుశ్లోకములు క్వాచిత్కము లనియు, వానిసంబంధ మనపేక్షితము లగుటచే విరోధములేదనియు సూచింపబడినది.

ఆప్రతిలో నట్టిగుర్తు క్వాచిత్కపాఠబోధకముగా నచ్చటచ్చట వాడబడియున్నది. కనుక వారు చూచు మనిన ప్రతిలోనే — "ధృతరాష్ట్ర స్త్వచక్షుష్ట్వా ద్రాజ్యం న ప్రత్యపద్యత । రాజా పాండుర్బభూవహ ॥ అను సార్వత్రికపాఠముండుటచేతను "ధృతరాష్ట్రో౽భిషేచితః పాండు స్సేనాపతిః కృతః" అను పాఠమున్నను అది క్వాచిత్కపాఠమని రేఖాంకితముజేసి చూపబడుటచేతను, యీవద్గ్రంథమున కది విరుద్ధమగుటచేతను, ఇతరప్రతులలో నట్టి పాఠమే లేకుండుటచేతను ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యె ననుటకు సంస్కృతభారతము గూడ ప్రమాణ మను వాదము నిరస్తమైనది.

రాజ్యాధిపతి పాండుభూపతియే గాని ధృతరాష్ట్రుడు గాడని దుర్యోధనునితో — స్పష్టముగా జెప్పబడియున్న భీష్మధృతరాష్ట్రగాంధారీవచనములు నుదాహరించుచున్నాము. చూడుడు —

ఉద్యోగపర్వము. భీష్మః —

"అన్ధః కరణహీనత్వా న్న వై రాజా పితా తవ ।
రాజా తు పాండు రభవ న్మహాత్మా లోకవిశ్రుతః ॥
స రాజా తస్య తే పుత్రాః పితు ర్దాయాద్యహారిణః ।
మా తాత కలహం కార్షీ రాజ్యస్యార్ధం ప్రదీయతామ్ ॥" (అ147)

ధృతరాష్ట్రః —

పాండుస్తు రాజ్యం సంప్రాప్తః కనీయా నపి సన్నృపః ।
వినాశే తస్య పుత్రాణా మిదం రాజ్య మరిందమ ॥
మయ్యభాగిని రాజ్యాయ కథం త్వం రాజ్య మిచ్ఛసి ।" (అ149)

గాంధారీ —

"రాజ్యన్తు పాండో రిద మప్రధృష్యం
తస్యాద్య పుత్రాః ప్రభవన్తి నాన్యే ।
రాజ్యం తదేత న్నిఖిలం పాండవానాం
పైతామహం పుత్రపౌత్రానుగామి ॥" (అ 148)

ఇది దాయభాగవినిర్ణయకర్తలు చూడుడని చెప్పిన ప్రతిలో గూడ నున్న గ్రంథమే. దీనిని బట్టి 'ధృతరాష్ట్రో౽భిషేచితః... పాండు స్సేనాపతిః కృతః' అనునది యపపాఠమని నిస్సంశయముగా దేలినది. ఈచూపబడిన భీష్మ, ధృతరాష్ట్ర, గాంధారీవాక్యరూపమై యున్న గ్రంథమన్నిప్రతులలోనున్నదే. ప్రస్తుతము భండార్కరు ప్రాచ్యవిద్యాపరిశోధనాలయమునందిగ్రతము, యస్. సుక్తంకరుశోధితము నగు యున్న మహాభారతప్రతిలోగూడ — "ధృతరాష్ట్ర స్త్వచక్షుష్ట్వా ద్రాజ్యం న ప్రత్యపద్యత ... ... రాజా పాండు ర్బభూవహ ॥" అను పాఠమే యున్నది.

భీష్మోక్తిలో— 'అన్ధః కరణహీనత్వాత్' 'స రాజా తస్య తే పుత్రాః' అను శ్లోకద్వయము వెనుకజూపబడినట్లే యున్నది (పు519)

గాంధారీవాక్యములలో— "రాజ్యన్తు పాణ్డో రిద మప్రధృష్యమ్" అను శ్లోకము పూర్వోక్తప్రకారమే యున్నది (పు 523)

ధృతరాష్ట్రవాక్యములో— "పాణ్డుస్తు రాజ్యం సంప్రాప్తః కనీయా నపి సన్నృపః" అను శ్లోకము పాదత్రయముతో పూర్వోక్త ప్రకారమే యున్నది. (పు 526)

"యుధిష్ఠిరో రాజపుత్రో మహాత్మా న్యాయాగతం రాజ్యమిదం చ తస్య" అనికూడ జెప్పబడియున్నది.

ఇట్టి యీప్రమాణములనుబట్టి ప్రతివాదు లనునట్లు మూల రాజ్య మొకటి, సంపాదితరాజ్య మొకటి యను విభేదముగాని, అర్ధ రాజ్యమునకు ధృతరాష్ట్రుడు, అర్ధరాజ్యమునకు పాండుభూపతి యధి పతులను విభాగముగాని, లేక యావత్కురురాజ్యమునకు నొక్క పాండుభూపతియే రాజై యుండె ననియు, నాతని కారాజ్యము పితృ పితామహక్రమాగతమైన దనియు, నిప్పు డారాజ్యాధికారము పాండ వులదే యనియు స్పష్టమైనది. కనుక ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదము మహా భారతవిరుద్ధమే

ఇక ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదులు పాండురాజరాజ్యవాదముపై జేసిన యాక్షేపములు పరిహరింపబడుచున్నవి—

—: పాండురోగియైన పాండురాజునకు రాజ్యార్హత యెట్లు?

అని యాక్షేపము—తన్నిరాకరణము :—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది — "గ్రుడ్డివాడను కార ణమున ధృతరాష్ట్రునకు రాజ్యము రాకపోయినచో పాండురోగి యను కారణమున పాండురాజునుగూడ రాజ్యము చెంద లేదని చెప్ప వలెను. దాయభాగార్హతను దొలగించుదోష మాపాండురాజు నందు లేదనుటకు వీలులేదు. పాండురాజు దాయప్రాప్తి కర్హుడే

యగుకాడల వేదవ్యాసుని నియోగముచే విచిత్రవీర్యక్షేత్రమందు నిక నొకపుత్రుని బుట్టింపగోరనేల? నియోగము బహునియమము లతో గూడినదిగాని యిచ్చవచ్చినట్లు ఆచరింపదగినది కాదు. నియోగవిధులలో "ఏక ముత్పాదయే త్పుత్రం న ద్వితీయం కథం చ న" అని నొక్కి చెప్పబడియున్నది. ధర్మ మిట్లుండగా దల చిన కార్య మైనపుడు మరల నియోగించుట యుచితమా? వ్యాసు డంగీకరించునా? కావున పాండువును రాజ్యార్హుడు కాడు. ఈ పాండుత యనునది బొల్లి కాదు. కుష్ఠరోగమే" (పు 3)

పూర్వోక్త ప్రమాణములచే రాజు పాండుభూపతియే యని నిర్ధా రితమై యుండ నీయాక్షేప మయుక్తము.

ఇక ధృతరాష్ట్రపాండువిదురుల జన్మసందర్భములో ధృతరా ష్ట్రునియందలి దోషముచే ద్వితీయపుత్రాపేక్ష కలిగినట్లు ద్వితీయుడైన పాండురాజునందలి దోషముచేతనే తృతీయపుత్రాపేక్ష కలిగిన దని చెప్పవలయునుగదా. పాండురాజు రాజ్యార్హుడే యైనయెడల తృతీయ పుత్రాపేక్ష యేల కలిగినది? అను శంకకు సమాధాన మేమనగా: వంశవిచ్ఛేదము, అరాజకము కాకుండుటకై విచిత్రవీర్యభార్యలయందు నా నియోగమును బట్టి సంతానము నీవనుగ్రహింపవలసినదని వ్యాస భగవానుని మొదట సత్యవతీదేవి భీష్మానుమతితో గోరినపుడే—

"యవీయస స్తవ భ్రాతు ర్భార్యే సురసుతోపమే ।
తయో రుత్పాదయా పత్యం సమర్థో హ్యసి పుత్రక ॥"

అని విచిత్రవీర్యుని భార్య లిరువురియందును సంతాన మను గ్రహింపుమని కోరినదిగాని యొక్కపుత్రుని మాత్రమే కోరలేదు. వ్యాసమహర్షియు —

"తస్మా దహం త్వ న్నియోగా ద్ధర్మ ముద్దిశ్య కారణమ్ ॥"
భ్రాతుః పుత్రాన్ ప్రదాస్యామి మిత్రావరుణ యోః స్వమాన్ ॥"

అని తల్లీ! నీనియోగమువలన ధర్మము నుద్దేశించి పుత్రుల నిచ్చెదను. అనుటలో 'పుత్రాన్' అను బహువచనముచే 'త్రిత్వే బహుత్వ సిద్ధిః' అను న్యాయమున నొక్కనినే యనిగాని, యిద్దరి నని గాని యనక ముగ్గుర నిచ్చెద నని పలికియుండెను. ఆంధ్రభారతములో గూడ సత్యవతి—

క. ధృతి నీ యనుజుండై వి,
శ్రుతుడైన విచిత్రవీర్యు సుక్షేత్రములన్
సుతులం బడయుము కుల మవి
గతసంతతి నెగడ దేవరన్యాయమునన్.

అని యేకపుత్రునిగాక యనేకపుత్రులనే కోరినట్లున్నది.

దీనినిబట్టి సత్యవతీదేవి కనేకపుత్రాపేక్ష, ఆదిలో గలిగినదియె గాని పుట్టినవారియందు గోచరించుచువచ్చినదోషములనుపట్టి యప్పటి కప్పుడు కలుగుచువచ్చినది కాదని స్పష్టము.

మరియు అంబికయందు నియోగవిధి ననుసరించిన వ్యాసమహర్షిని, సత్యవతీదేవి పుట్టబోవు పుత్రునిగూర్చి యడుగగా మాతృవైగుణ్యమువలన నాత డంధుడై పుట్టునని చెప్పినపుడు సత్యవతీదేవి—

"నాంధః కురూణాం నృపతి రనురూప స్తపోధన।
జ్ఞాతివంశస్య గోప్తారం పితౄణాం వంశవర్ధనమ్ ॥
ద్వితీయం కురువంశస్య రాజానం దాతు మర్హసి।"

అనుచు అంధుడు కురురాజు కాదగడు కురువంశపురాజగు రెండవవాని ననుగ్రహింపు మని కోరినది. దాని కంగీకరించిన తరువాత వ్యాసమహర్షి అంబాలికయందు బుట్టువానినిగూర్చి—

"శశంస స పున ర్మాత్రే తస్య బాలస్య పాండుతామ్।"

సత్యవతీదేవితో నాబాలుడు పాండుత్వము కలిగియుండు నని చెప్పెను.

"తం మాతా పున రేవాన్య మేకం పుత్రి మయాచత ।"

మరియొక పుత్రు నను గ్రహింపుమని తల్లి మరల గోరెనది. అని యున్నది. ఆంధ్రభారతమునం దిట్లున్నది—

"కృష్ణద్వైపాయనుండును దానికిం బుత్రదానంబు సేసి యా యంబికయందు బలపరాక్రమవంతుఁడైన కొడుకు పుట్టి వాడు మాతృదోషంబున నంధు డగునని విని విషణ్ణచిత్తయయి సత్యవతి వెండియుం గృష్ణద్వైపాయనుం బ్రార్థించి యింక నంబాలికయం దొక్క-కొడుకుం బడయు మని నియోగించిన, నెప్పటియట్ల నమ్మునివరుండు నంబాలిక కడకుం జనిన నదియుం దనవేషంబునకు వెఱచి వెల్లనై యున్న నక్కోమలికిం బుత్రిదానంబు సేసి యీయంబాలికయందు మహాబలపరాక్రమగుణవంతుడు, వంశకరుండు నగు పుత్రుండు పుట్టి, వాడును మాతృదోషంబున పాండుదేహుం డగు నని చెప్పి యరిగిన......... అంత నాంబికేయు జాత్యంధుం జూచి దుఃఖితయయి సత్యవతి వెండియు బారాశర్యుం దలంచుడు నాక్షణంబ నమ్మునివరుండు వచ్చి పనియేమి యన్న నీయంబికకు బ్రథమపుత్రు డంధుడయ్యె నింకొక్క-కొడుకు రూపవంతుం బడయు మనిన"

ఇది చూడగా ధృతరాష్ట్రు డంధుడగునని చెప్పినపుడు సత్యవతీదేవి "నాంధః కురూణాం నృపతి రనురూపః" అనుచు నాతడు కురురాజు కాదగడని పలికినట్లు మహాభారతమునందున్నది. ఆంధ్రభారతమునందు విషణ్ణచిత్తయైన ట్లున్నది.

ఇక పాండురాజు పాండుత్వముకలవాడగునని చెప్పినపుడు ఆతని గూర్చికూడ కురురాజు కాదగడని యన్నట్లుగాని, విషణ్ణచిత్తయైనట్లు గాని లేదు. అట్లు లేకయే అంబికకు పుత్రు డంధుడగుటచే నామెకు మరియొక పుత్రు నిమ్మని కోరిన ట్లున్నది. ధృతరాష్ట్రరాజ్యమందు ఉన్నట్లు ఆపాండుత్వము కుష్ఠురోగమె యైనయెడల సత్యవతీదేవి పరిత

పింపకుండునా? ఆమె పరితపించనికారణమున నది ప్రతివాదు లన్నట్లు కుష్ఠురోగ మెంతమాత్రము కాదు.

కనుకనే ఆంధ్రభారతములో "పాండుదేహుం డగు నని చెప్పి యరిగిన" యని యున్నదిగాని పాండురోగి యని లేదు. పాండుదేహ మనగా దేహకాంతివిశేష మగునేగాని రోగవిశేషము కాదు.

మఱియు సత్యవతీదేవి ద్వితీయపర్యాయము కోరినపుడు 'రాజానం దాతు మర్హసి'. అని రాజు నిమ్మని కోరినది. తృతీయపర్యాయము కోరినపుడు "అంబికకు ప్రథమపుత్రుం డంధుం డయ్యె, నింక నొక్క కొడుకు రూపవంతుం బడయుము" అని కోరినది. అంతియకాని ద్వితీయుడు పాండు డగుటనుబట్టి రాజ్యార్హుడు కాడుగనుక తృతీయు నిమ్మని కోరలేదు. ఈకారణముచేగూడ నాతని పాండుత్వము దేహకాంతివిశేషమె కాని రాజ్యప్రతిబంధకరోగవిశేషముకాదు. మఱియు—

"ఋషిం దృష్ట్వా చ సాపి తం। వివర్ణా పాండుసంకాశా సమపద్యత భారత"

"తాం భీతాం పాండుసంకాశాం విషణ్ణాం ప్రేక్ష్య భారత।
యస్మా త్పాండుత్వ మాపన్నా విరూపం ప్రేక్ష్య మా మిహ॥
తస్మా దేష సుత స్తే వై పాండురేవ భవిష్యతి"

అని యున్నగ్రంథము, నా డంబాలిక మహర్షిని జూచి వివర్ణురాలై, పాండుసంకాశ యైనదనియు, నదిజూచి మహర్షి నీవు పాండుత్వమును వహించితివికనుక నీపుత్రుడు పాండువే యగునని పలికెననియు బోధించుచున్నది. ఆమె యాసమయమున బొందిన పాండుత్వము రోగముకాకుండుటచేతను, అప్పటి ఆమెస్థితియే పుత్రునియందు సంక్రమించుటచేతను పాండురాజునందున్న పాండుత్వము ప్రతివాదులన్న రోగము కాదు. దేహకాంతివిశేషమే.

"ఏక ముత్పాదయే త్పుత్రమ్" అను నియోగవిధిమాట యే మని యడుగుదురేమో వినుడు—

"దేవరాద్వా సపిండాద్వా స్త్రియా సమ్యఙ్నియుక్తయా ।
ప్రజేప్సితాఽధిగంతవ్యా సంతానస్య పరిక్షయే ॥" (మను అ9)

వ్యాఖ్యా— సంతానాభావే స్త్రియా పత్యాదిగురునియుక్తయా దేవరాదన్యస్మాద్వా సపిండా ద్వక్ష్యమాణఘృతాక్తాదినియమవత్పురుషగమనే నేష్టా ప్రజోత్పాదయితవ్యా । ఈప్సితే త్యభిధానార్థాత్కాగ్యాక్షమపుత్రోత్పత్తౌ పునర్గమనార్థమ్ ॥

"విధవాయాం నియుక్తస్తు ఘృతాక్తో వాగ్యతో నిశి ।
ఏక ముత్పాదయే త్పుత్రం న ద్వితీయం కథంచన ॥"

వ్యాఖ్యా— విధవాయా మిత్యపత్యోత్పాదనయోగ్యపత్యభావపర మిదం । జీవత్యపి పత్యౌ అయోగ్యపత్యాదిగురునియుక్తో ఘృతాక్తసర్వగాత్రో మౌనీ రాత్రౌ వేకం పుత్రం జనయేత్ న కథంచి ద్ద్వితీయం ॥

"ద్వితీయ మేకే ప్రజనం మన్యన్తే స్త్రీషు తద్విదః ।
అనిర్వృతం నియోగార్థం పశ్యన్తో ధర్మత స్తయోః ॥

వ్యాఖ్యా— అన్యే పున రాచార్యా నియోగా త్పుత్రోత్పాదనవిధజ్ఞా 'అపుత్ర ఏకపుత్ర' ఇతి శిష్టప్రవాదా దనిష్పన్నం నియోగప్రయోజనం మన్యమానాః స్త్రీషు పుత్రోత్పాదనం ద్వితీయం ధర్మతో మన్యన్తే ।"

ఇచ్చట ప్రథమశ్లోకముచేత, సంతానాభావములో గురుజననియుక్తురాలగు స్త్రీ ఘృతవిలేపనాదినియమములు గల పురుషునివలన నిష్టమైన సంతతి నొందవచ్చుననియు, నిష్టమయిన సంతతి యనుటచే గార్యక్షమర్థుడు కాని పుత్రుడు కలిగెనేని పునర్గమనమున కనుజ్ఞ యీయబడిన దనియు జెప్పబడినది. ద్వితీయశ్లోకముచేత, పుత్రోత్పాదనయోగ్యత గల పతి లేనట్టి స్త్రీయందు పతి జీవించియున్నను పత్యాదిగురుజననియుక్తుడగు పురుషుడు ఘృతాక్తసర్వగాత్రుడు, మౌనియునయి యేకపుత్రునే కలిగింపవలెను. ద్వితీయుని గూడదు. అని చెప్ప

బడినది. తృతీయశ్లోకము చేత, నియోగవిధితత్త్వజ్ఞులైన కొందరా చార్యులు ఏకపుత్రుడపుత్రుడను శిష్టప్రవాదమును బట్టి యేకపుత్రునితో నియోగప్రయోజన మనిష్పన్న మని భావించి ద్వితీయపుత్రోత్పాదనముగూడ ధర్మముగా సమ్మతించిరి. అని చెప్పబడినది.

దీనివలన "ఏక ముత్పాదయే త్పుత్రమ్" అనిమాత్రమే గాక "ద్వితీయ మేకే ప్రజనం మన్యన్తే" అనికూడ నుండుటచే దోషము లేదు.

ఇంకొకటి. అంబికయందును, అంబాలికయందునుగూడ సంతానముగోరి సత్యవతీదేవి నియోగించినది. అంబాలికయందు సమర్థుడే జన్మించుటనుబట్టి యచ్చట పునర్నియోగము జరుగనేలేదు. అంబికయందుమాత్రమే ప్రథముడు కార్యాసమర్థు డగుటవలన "ప్రజేప్సితాధిగంతవ్యా" అను వచనప్రకారము పునర్నియోగము జరిగినది. కనుక వచనవిరోధము లేనందున వారి యాక్షేప మపాస్తమైనది.

—♦"పాండురాజరాజ్యవాదము దేవీభాగవతవిరుద్ధము" అని యాక్షేపము—తన్నిరాకరణము♦—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది— "రాజ్యానర్హతను కలిగించు కుష్ఠురోగము పీనికి గలదు. కావున మరియొక పుత్రునకై ప్రయత్నించుట కలిగినది. ఈయంశమును దేవీభాగవతము రూఢిచేయుచున్నది. అందు—

"ఋతుకాలేఽథ సంప్రాప్తే వ్యాసేన సహ సంగతా ।
తథా చాంబాలికా రాత్రౌ గర్భం నారీ దధార హ ॥
సోఽపి పాండు స్సుతో జాతో రాజ్యయోగ్యో న సమ్మతః ।
పుత్రార్థే ప్రేరయామాస వర్షా న్తే చ పున ర్వధూమ్ ॥
ఆహూయ చ తతో వ్యాసం"

"కావున ధృతరాష్ట్రుడు గ్రుడ్డివా డగుటచేత రాజ్యయోగ్యుడు

గాకుండిన బాండురాజు పాండురోగి యగుటచే రాజ్యయోగ్యుడు కాడాయె. అంగవికలత్వకారణమునుబట్టి యుభయులును ననర్హులే యగుచున్నారు" (పు 4)

పీరు చూపిన యీ దేవీభాగవతశ్లోకములు ప్రథమస్కంధాంతమం దున్నవి. ఇచ్చట ధృతరాష్ట్రపాండువిదురుల జన్మమాత్రమే చెప్పబడి ద్వితీయస్కంధషష్ఠాధ్యాయారంభమున రాజ్యాధికారమెవ్వని దయ్యెనో చెప్పబడినది. చూడుడు—

"రాజ్యే సంస్థాపితః పాండుః కనీయా నపి మంత్రిభిః ।
అంధత్వా ద్ధృతరాష్ట్రోఽసౌ నాధికారే నియోజితః ॥
భీష్మస్యానుమతే రాజ్యం ప్రాప్తః పాండు ర్మహాబలః ।
విదురోఽప్యథ మేధావీ మంత్రికార్యే నియోజితః ॥"

అంధు డగుటచే ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాధికారి కాలేదనియు, మహాబలుడైన పాండురాజే కనిష్ఠుడైనను భీష్మానుమతిని రాజ్యాధికారి యయ్యెననియు నీశ్లోకములలో జెప్పబడినది

ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదుల కీదేవీభాగవతవచనవిరోధ మప్రతిహతము. "సోపి పాండుస్సుతో జాతో రాజ్యయోగ్యో నసమ్మతః" అను వచనవిరోధము పాండురాజరాజ్యవాదులకుమాత్రము లేదా? అని యడుగుదురేమో, లేదు. వినుడు—

"రాజ్యయోగ్యో న సమ్మతః" అనునప్పుడు రాజ్యయోగ్యుడు కాకపోయె నని యర్థముకాదు. అట్లైన 'రాజ్యయోగ్యో న చాభవత్' అని చెప్పబడియుండును అట్లు లేకుండుటచే రాజ్యయోగ్యశబ్దము రాజ్యయోగ్యతను, సమ్మతశబ్దము సమ్మతత్వమును బోధించును. ఇచ్చట సమ్మతత్వ మనగా సౌందర్యమని యర్థము

కనుకనే మొదట సత్యవతీదేవి మహర్షిని కోరునపుడు—

"త మువాచ మునిం మాతా పుత్ర ముత్పాదయాధునా ।
క్షేత్రే విచిత్రవీర్యస్య సుందరం తవ వీర్యజమ్ ॥"

(దేవీభా. స్క 1 అ ?0)

సౌందర్యవంతునిగా పుత్రునిఁగోరియున్నది. ఆనాడు తల్లివహించిన వైవర్ణ్యమును బట్టి పాండురాజునందు వైవర్ణ్య మేర్పడినది. దానిచే పుత్రునియందు దపేక్షితమైన రాజ్యయోగ్యత, సమ్మతత్వము అను ధర్మద్వయములో సమ్మతత్వమను ధర్మమునకు లోపమువచ్చినది. అందుచే 'న సమ్మతః' సమ్మతుడు కాకపోయెనని చెప్పబడినది. రాజ్యయోగ్యతకుగూడ లోపము వచ్చినటు లర్థము జెప్పుటకై నఞ్ శబ్దమును రాజ్యయోగ్యశబ్దముతోగూడ నన్వయించుట, "రాజ్యే సంస్థాపితః పాండుః కనీయా నపి మంత్రిభిః" అను వచనమునకు విరుద్ధము.

ప్రతివాదులు పాండురాజునందు రాజ్యయోగ్యతావిరుద్ధధర్మముగా పాండుత్వమును చెప్పుదురు. అది యయుక్తము. పైవచనములో "రాజ్యే సంస్థాపితః పాండుః కనీయా నపి" అని యెట్లు చెప్పబడెను? కాబట్టి యీపాండుత్వము రాజ్యయోగ్యతకు ప్రతిబంధకమయినది కాదని స్పష్టమైనది. అందుచేగూడ 'రాజ్యయోగ్యో న సమ్మతః' అన్నపుడు నఞ్ శబ్దమునకు రాజ్యయోగ్యశబ్దముతో నన్వయమయుక్తము. కనుక శ్లోకాన్వయ మెట్లో వినుము.

"సోఽపి పాండు స్సుతో జాతో రాజ్యయోగ్యో న సమ్మతః"

రాజ్యయోగ్యోఽపి స సుతః పాండు ర్జాతః, అతో న సమ్మతః అని. అనగా రాజ్యయోగ్యుడయ్యు నాతడు పాండువగుటవలన సమ్మతుడు (సౌందర్యవంతుడు) కాకపోయెను. అని యర్థము. ఇట్లర్థము కనుకనే దేవీభాగవతములో పూర్వోత్తరవిరోధము లేదని తెలిసికొనవలయును.

షష్ఠస్కంధములోగూడ "రాజ్యం ప్రాప తతః పాండు ర్బలవాన్ భీష్మసమ్మతః" "పాండు ర్నిర్వేద మాపన్న స్త్యక్త్వా రాజ్యం వనం గతః" (అ 25) ఇత్యాదివచనములు రాజ్యము పాండురాజుదే యని ప్రతిపాదించుచున్నవి.

ఫలితార్థ మేమనగా ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదము దేవీభాగవత విరుద్ధము. పాండురాజ్యవాదమే దేవీభాగవతప్రోక్తము. కనుక నీ యాక్షేప మప్రాస్తము.

—♦పాండురాజే రాజైనయెడల దా దెచ్చిన ధనమును ధృతరాష్ట్రాభ్యనుజ్ఞకు లోబరుపనేల? అనియాక్షేపము–తన్నిరాకరణము♦—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది— 'ధృతరాష్ట్రుడు రాజును, పాండురాజాతనిపక్షమున బనిచేయు బ్రతినిధియును కావుననే పాండురాజు దిగ్విజయము జేసి తెచ్చిన ద్రవ్యము ధృతరాష్ట్రు నిష్టానుసారముగా జేయబడిన ట్లీక్రిందిరీతిని మూలములో జెప్పబడియున్నది—

"ధృతరాష్ట్రాభ్యనుజ్ఞాత స్స్వ బాహువిజితం ధనమ్।
భీష్మాయ సత్యవత్యై చ మాత్రే చోపజహార సః ॥
విదురాయ చ వై పాండుః ప్రేషయామాస తద్ధనమ్ ।"

పాండురాజే రాజయినయెడల దా దెచ్చిన ధనమును ధృతరాష్ట్రాభ్యనుజ్ఞకు లోబరుపనేల? పెద్దవాడను కారణమున నందు రేని భీష్మాదు లంతకంటెను పెద్దవారు. విశేషించి పెంచి పెద్దవారిని చేసినవారు. ఇక ధృతరాష్ట్రు నాజ్ఞ యెందుకు? అతడే రాజు కావున ననవలెను" (పు. 7)

ఐతే ఒకడు దిగ్విజయముచేసి తెచ్చినద్రవ్యము ఎవ్వని యిష్టానుసారము చేయబడునో అతడు రాజు కావలయునా! ఆ తెచ్చినవాడు గుణవంతుడైనపుడు తన కెవ్వనియందు భక్తిశ్రద్ధలుండునో ఎవ్వడు చెప్పకపోయె నని పరితపించునో అట్టివానితో జెప్పి వానియాజ్ఞానుసారము చేయుచుండును.

రాజు కావలసిన జ్యేష్ఠుడగు ధృతరాష్ట్రుడు అంధత్వమువలన రాజ్యార్హుడు కాకుండుటనుబట్టి రాజైనపాండుభూపతి యాతనికి మనో

వ్యథకలుగకుండుటకై సర్వమాతనితో జెప్పి యాతని యాజ్ఞానుసారము వ్యవహరించువాడు. భీష్మాదులు-రాజ్యకాంక్ష లేనివారును, ధృతరాష్ట్రాజ్ఞానువర్తియైన పాండురాజు వ్యవహరింపవలెనని కోరువారు నగుటచే తదనుగుణముగనే వ్యవహరించిన ట్లాశ్లోకములలో జెప్పబడినది. కనుక ధృతరాష్ట్ర రాజ్యవాదమునకీశ్లోకములు సాధకములు కానేరవు.

ఈ ధృతరాష్ట్రాజ్ఞానువర్తనవిషయము ఆశ్రమవాసపర్వములో గూడ జెప్పబడినది. అచ్చట, వనవాసముజేయ సంకల్పించిన ధృతరాష్ట్రుని గూర్చి యాతనిసంకల్పము నెరవేర్చుమని యుధిష్ఠిరునితో జెప్పునపుడు వ్యాసభగవాను డిట్లు చెప్పెను—

"పిత్రా తు తవ రాజేన్ద్ర పాండునా పృథివీక్షితా ।
శిష్యవృత్తేన రాజా యం గురువత్పర్యుపాసితః ॥
క్రతుభి ర్దక్షిణావద్భి రత్నపర్వతశోభితైః ।
మహద్భి రిష్టం గాం భుక్త్వా ప్రజాశ్చ పరిపాలితాః ॥
పుత్రసంస్థం చ విపులం రాజ్యం విప్రోషితే త్వయి ।
త్రయోదశ సమా భుక్తం దత్తం చ వివిధం వసు ॥
అనుజానీహి పితరం సమయోఽస్య తపోవిధౌ ।
న మన్యు ర్విద్యతే చాస్య సుసూక్ష్మోఽపి యుధిష్ఠిర ॥ (ఆశ్ర-అ5)

పృథివీపతియైన నీతండ్రి పాండురాజు ఈ ధృతరాష్ట్రుని, శిష్యుడు గురువునుపాసించినటు లుపాసించెను. ఈతడు క్రతువులుచేసినాడు. భూమిననుభవించినాడు. ప్రజలను పరిపాలించినాడు. నీవువనవాసాదులుచేయునపుడు పుత్రాధీనమైన యావద్రాజ్యము నీతడు 13 సంవత్సరములు అనుభవించినాడు. ఈతనికిప్పుడు తపస్సుచేసికొనదగిన కాలమే, యుధిష్ఠిరా! ఈతనికి వనవాససంకల్పము కోపమూలకము గాదు. నీవంగీకరింపుము. అని

ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదములో 'పాండుస్సేనాపతిః కృతః' అని సేనాపతియైన పాండురాజు రాజ్యాధిపతి యనుజ్ఞ గొనియే పనిచేయుట

సహజముకనుక పాండురాజీతనిని గురువును శిష్యుడుపాసించినటు లుపాసించెనని చెప్పుటలో ప్రస్తుతోపయుక్తముగా నేమి విశేషము చెప్పినట్లు!

పాండురాజే రాజ్యాధిపతియైయుండియు, జ్యేష్ఠసోదరునియందు భక్తిశ్రద్ధలుకలిగి యాతని యనుజ్ఞదీసికొనియే పనిజేయువాడని చెప్పుటలో ధృతరాష్ట్రుని సుఖజీవనము, పాండురాజు గుణాఢ్యత్వము అను ప్రస్తుతోపయుక్తవిశేషము చెప్పబడినట్లగును. కనుక ధృతరాష్ట్రాభ్యనుజ్ఞాతుడై వ్యవహరించెనను విషయముకూడ పాండురాజే రాజనుటకు బలకరము. పూర్వోక్తవ్యాసవాక్యములలోని "గార్భుక్తా ప్రజాశ్చ పరిపాలితాః" ధృతరాష్ట్రుడు భూమి ననుభవించుట, ప్రజలను పాలించుట అను విషయము పాండురాజు అరణ్యమునకు వెళ్ళినపుడు రాజ్యమును ధృతరాష్ట్రునకును, విదురునకును నొప్పగించి వెళ్ళియుండుటచే నప్పటినుండి జరిగిన వృత్తాంతమన్నమాట.

ఈసంగతి శ్రీకృష్ణరాయబారపుసందర్భమున కురుసభలో దుర్యోధనునకు జెప్పబడిన ద్రోణవచనముగా నుద్యోగపర్వములో నిట్లు చెప్పబడినది—

"ప్రాతీప శ్శంతను స్తాత కులస్యార్థే యథాస్థితః ।
యథా దేవవ్రతో భీష్మః కులస్యార్థే స్థితోఽభవత్ ॥
తథా పాండు ర్నరపతి స్సత్యసంధో జితేన్ద్రియః ।
రాజా కురూణాం ధర్మాత్మా సువ్రత స్సుసమాహితః ॥
జ్యేష్ఠాయ రాజ్య మదద ద్ధృతరాష్ట్రాయ ధీమతే ।
యవీయసే తథా క్షత్రే కురూణాం వంశవర్ధనః ॥"

నీలకంఠీయమ్— జ్యేష్ఠాఽన్ధత్వా దనర్హః । క్షత్తా పిత్రా నిజత్వా దనర్హ ఇతి సూచయన్ యథా జ్యేష్ఠా యాదద త్తథా క్షత్త్రే విదురాయాపి న్యాసభూత మదద దితి భావః ॥

"తతః సింహాసనే రాజన్ స్థాపయిత్వైన మచ్యుతమ్ ।
వనం జగామ కౌరవ్యో భార్యాభ్యాం సహితో నృప ॥

నీచైః స్థిత్వా తు విదుర ఉపాస్తే స్మ వినీతవత్ ।
ప్రేష్యవ త్పురుషవ్యాఘ్రో వాలవ్యజన ముత్క్షిపన్ ॥
తత స్సర్వాః ప్రజా స్తాత ధృతరాష్ట్రం జనేశ్వరమ్ ।
అన్వపద్యం త విధివ ద్యథా పాండుం జనాధిపమ్ ॥
విసృజ్య ధృతరాష్ట్రాయ రాజ్యం స విదురాయ చ ।
చచార పృథివీం పాండు స్సర్వాం పరపురంజయః ॥" (ఉ-అ148)

దుర్యోధనా! కురువంశములో శంతనమహారాజువలెను, భీష్ముని వలెను పాండుభూపతి వర్తించెను. కురురాజును, ధర్మాత్ముడు నగు పాండుభూపతి ధృతరాష్ట్రునకును, విదురునకును రాజ్యము న్యాసభూతముగా నొప్పగించి ధృతరాష్ట్రుని సింహాసనాసీనుని జేసి భార్యలతో వనమునకు వెళ్ళెను. విదురుడు చామరహస్తుడై ధృతరాష్ట్రుని సేవించుచు వచ్చెను. తరువాత ప్రజలందరు పాండుభూపతి ననువర్తించినట్లే ధృతరాష్ట్రు ననువర్తించిరి. ధృతరాష్ట్రవిదురులకు రాజ్యము విడిచి పాండుభూపతి పృథివియందంతటను సంచరించెను. అని.

దీనిచే భార్యాసహితుడై పాండురాజు అరణ్యమునకు వెళ్ళినది మొదలు ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యపరిపాలనము చేసినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈవిధముగా రాష్ట్రధారణముచేసినవాడు కనుక పాండురాజరాజ్యవాదములోగూడ నాతని కాధృతరాష్ట్రనామము ప్రతివాదు లనినట్లు అన్వర్థనామమైనది. అందుచేత ప్రతివాదుల వ్రాతలో—

"బుద్ధివిభవముకలవాడగుటచే విదురుడనియు, పాండుత్వముకలవాడగుటచే పాండువనియు, నన్వర్థనామము లైనట్లు ధృతరాష్ట్రనామ మన్వర్థనామము కావలెను కనుక ధృతరాష్ట్రుడే రాజు కాని పాండువు రాజు కాడు"

అనుమాట నిరస్తమైనది. ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదులకు పూర్వోక్తద్రోణవచనములు ప్రతికూలములు. చూడుడు—

వారి నిర్ణయప్రకారము సేనాధిపతియగు పాండురాజు రాజ్యాధిపతియగు ధృతరాష్ట్రునకు రాజ్యమిచ్చి వెళ్ళెనను టెట్లు? ఆయిచ్చుటలో ధృతరాష్ట్రునకిచ్చినట్లే విదురున కిచ్చెనను టెట్లు? ఆదినుండియు రాజ్యాధిపతియై సింహాసనస్థుడై యున్న ధృతరాష్ట్రుని, వనమున కేగునపుడు పాండురాజు సింహాసనస్థుని జేసి వెళ్ళెనను టెట్లు? పాండురాజు ననువర్తించినట్లే తరువాత ప్రజలందరును ధృతరాష్ట్రు ననువర్తించిరని చెప్పు టెట్లు? రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిదై యుండ విదురధృతరాష్ట్రులకు రాజ్యము విడచి పాండురాజు భూభ్రమణము చేసెనను టెట్లు?

ఇవన్నియును పాండురాజు రాజ్యవాదములోనే సంగతములగును. కనుక రాజ్యము పాండుభూపతిదే పాండుభూపతి యరణ్యమునకు వెళ్ళినదిమొదలు రాజ్యము ధృతరాష్ట్రుని చేతికి వచ్చినదిగాని యాదినుండియు లేదు. అందుచేతనే ఆంధ్రభారతములోని దుర్యోధన వాక్యములలో "పైతృకం బగు లక్ష్మి పాండుభూపతి మున్నుదాల్చుట జేసి" అనియు, "ఈరాజ్యంబు మొదలింటం గోలె భవదీయంబయునం ...క్రమాగతం బయి మాకు నప్రయత్నలభ్యం బగు, తొల్లి పాండురాజు రాజై ..." అనియు జెప్పబడినది.

మరియు ధృతరాష్ట్రుడు వనవాసమునకు వెళ్ళునపుడు తన కనుజ్ఞ నిమ్మని కోరుచు బ్రజలతో నిట్లనెను—

"శంతనుః పాలయామాస యథావ ద్వసుధా మిమామ్ ।
తథా విచిత్రవీర్యశ్చ భీష్మేణ పరిపాలితః ॥
పాలయామాస న స్తాతో విదితార్థో న సంశయః ।
యథా చ పాండు ర్భ్రాతా మే దయితో భవతా మభూత్ ॥
స చాపి పాలయామాస యథావ త్తచ్చ వేత్థ హ ।
మయా చ భవతాం సమ్యక్ శుశ్రూషాయాకృతానఘాః ॥
అసమ్యగ్వా మహాభాగా స్తత్ క్షన్తవ్య మతన్ద్రితైః ।
తన్మయా సాధువాపీదం యది వాఽసాధు వై కృతమ్ ॥

తవ్యే హృది న కర్తవ్యం మయా బద్ధోఽయ మంజలిః ।
వృద్ధోఽయం హతపుత్రోఽయం దుఃఖితోఽయం నరాధిపః ॥
పూర్వరాజ్ఞాం చ పుత్రోఽయ మితి కృత్వాఽనుజానథ ।"
(ఆశ్రమ. అ9)

శంతనమహారాజు ఈభూమినంతను యథోక్తముగా నెట్లు పరిపాలించెనో, నాతండ్రియగు విచిత్రవీర్యుడు భీష్మరక్షితుడై యథోక్తముగా నెట్లు పరిపాలించెనో, నాసోదరుడగు పాండుభూపతి మీాకిష్టుడై యథోక్తముగా నెట్లు పరిపాలించెనో అది యంతయు మీాకు దెలిసిన విషయమే. పూజ్యులారా! మీాకు నేను చేసిన శుశ్రూష యుక్తమో అయుక్తమో క్షమింపుడు. నామంచిచెడ్డలను మీారేమియు దలచుకొనకుండ గోరెదను. ఇదిగో దోసిలి యొగ్గితిని. ఈతడు వృద్ధుడు; హతపుత్రుడు; దుఃఖితుడు; పూర్వరాజుల పుత్రుడు; అని భావించి మీారు నాకు వనవాసమున కనుజ్ఞ నీయవలయును అని.

ఈస్థలమందే ఆంధ్రభారతములో ధృతరాష్ట్రవాక్యము—

సీ. ప్రజ ముద మొందంగ బాలించె బుడమి శం
తను డనంతరము శాంతనవుచేత
రక్షితు డగుచు మీారలు బ్రీతి బొదల వి
చిత్రవీర్యుండు నిద్ధాత్రి యేలె
బదపడి పాండునృపాలుండు మీారు హ
ర్షింపగ భూమి రక్షించె బిదప
ధర్మనందనునిచందము మీా యెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముడైన యితని.

తే. ననుసరింపక యన్యాయ మాచరించి
దుర్నయంబున నిల యేలి త్రుంచె గులము,
నుర్విగల భూపతులసు దుర్యోధనుండు
వాని దుశ్చేష్టలకు మూాల మేన కాదె.

వ. అని మీాపునంబులం బెట్టక:

క. మహి లెస్సగ రక్షించిన
మహితగుణుల యన్న కొడుకు మనుమండని నా
కు హితంబు గోరి కరుణా
సహితులరై యిం డనుజ్ఞ సద్వ్రతమునకున్. (ఆశ్రమ-ఆ!)

వెనుకఁజూపబడిన ఆంధ్రభారతమష్టాశ్వాసములోని ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధనుల పరస్పరసంభాషణములోవలెనే యున్న ఈ ధృతరాష్ట్రోక్తులు పాండురాజే రాజను సిద్ధాంతమును బలపరచుచున్నవి కనుక వారియాక్షేప మపాస్తము.

—♦ 'ధృతరాష్ట్రుడు రాజుకానియెడల నశ్వమేధముల నెట్లుచేసెను?'
అని యాక్షేపము—తన్నిరాకరణము ♦—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది—"ధృతరాష్ట్రుడు అశ్వమేధాది మహామఖములు చేసినట్లుకూడ చెప్పబడినది—

"తస్య వీరస్య విక్రాన్తై స్సహస్రశతదక్షిణైః ।
అశ్వమేధశతైః రీజే ధృతరాష్ట్రో మహామఖైః ॥"

అశ్వమేధముచేయువాడు రాజు కావలెనుగదా, కావున నిచట ధృతరాష్ట్రుడశ్వమేధముల నొనర్చినట్లు చెప్పబడుటచేత నాతడే రాజైనట్లు స్పష్టమగుచున్నది" (పు7)

ధృతరాష్ట్రుడు రాజుకాడను విషయముమాత్రమే ప్రతివాదుల కసమ్మతముగాని యాతడు జాత్యంధుడను విషయముకూడ వారి కసమ్మతముగాదు.

రాజుకానివాని కశ్వమేధాధికారము లేదని ప్రతివాదులనునట్లు అంధునకు శ్రౌతయజ్ఞములయం దధికారము లేదని కూడనుండుటచే ధృతరాష్ట్రుని ప్రతివాదులు రాజునుజేసినను అంధుడగుటచే ధృతరాష్ట్రున కశ్వమేధాధికారసిద్ధి లేదు. కనుకనే ఉదాహృతశ్లోకవ్యా

ఖ్యాన మిట్లున్నది — నీలకంఠీయము — (ఆది — అ114-శ్లో5).

"అశ్వమేధశతైః తత్తుల్యైః మహామఖైః పంచమహాయజ్ఞైః।
గర్భాద్భవస్య శ్రౌతయజ్ఞేష్వనధికారాత్ ॥"

ఈనీలకంఠియములోని విషయము పూర్వమీమాంసాశాస్త్రోక్తము. చూడుడు — "ఫలార్థత్వాత్కర్మణః శాస్త్రం సర్వాధికారం స్యాత్.

"కర్తుర్వా శ్రుతిసంయోగాద్విధిః కార్త్స్న్యేన గమ్యతే, శాస్త్రదీపికా — న హి స్వాతన్త్ర్యేణ ఆజ్ఞావాక్యాని పురుషైస్సంబధ్యన్తే, ప్రధానవాక్యశేషత్వాత్తేషాం, తద్యుక్తేనతు ప్రధానవాక్యేన తదఙ్గయుక్తః క్రతుః పురుషైః సంయుజ్యమానోఽసమర్థానపహాయ సమర్థాన్ ప్రతి విజ్ఞాయతే. అతోఽన్ధస్య క్రతురేవావిహితః న త్వాజ్యావేక్షణమేవావిహిత మితరచ్చ విహిత మితి మన్తవ్యమ్"

శాస్త్ర మిట్లుండుటచే ధృతరాష్ట్రుడే రాజను ప్రతివాదిపక్షములో గూడ నంధుడగుటచే నాధృతరాష్ట్రున కశ్వమేధాధికారము లేనందున నాతనిచే జేయబడినట్లు చెప్పబడిన యశ్వమేధములు-అశ్వమేధతుల్యములగు పంచమహాయజ్ఞము లని నీలకంఠీయములో నున్నట్లు లాక్షణికార్థమునే చెప్పితీరవలెను. ఆ పంచమహాయజ్ఞములు రాజు కాకుండియు జేయదగినవే. కనుక నిది పాండురాజ రాజ్యవాదమునకు బాధకము కానందున నీయాక్షేప మపాస్తము.

—: "రాజవత్తుగా పాండువున కుత్తరక్రియలు చేయవలెనని యేల జెప్పబడినది?" అని యాక్షేపము-తన్నిరాకరణము :—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది— "పాండువున కుత్తర క్రియలు చేయు సందర్భములో ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో నిట్లు చెప్పియున్నాడు- —

"పాండో ర్విదుర సర్వాణి ప్రేతకార్యాణి కారయ।
రాజవ ద్రాజసింహస్య మాద్ర్యాశ్చైవ విశేషతః ॥"

ఇందు రాజవత్తుగా బొండువునకు ప్రేతకార్యములు చేయ వలయు నని తెలుపబడియున్నది. 'ఇవార్థే వతి' యని యుండు టచే పాండువు రాజసదృశుడుగాని రాజు కాడని తెలియవచ్చు చున్నది" (పు 9)

శ్లోకములో 'రాజవత్' అని యుండుటచే పాండువు రాజు కా డని తెలియవచ్చినట్లు ఆపైనున్న 'రాజసింహస్య' అను పదముచే నాతడు రాజేగాడు రాజసింహము డని తెలియవచ్చుటలేదా? ఐతే 'రాజవత్' అని యేల చెప్పబడెను? అని యడుగుదురా? వినుడు—

పత్నీసమేతుడై శతశృంగపర్వతమునొద్ద నివసించు పాండు భూపతి, పుత్రులుకలిగిన కొంతకాలమునకు స్వర్గస్థుడు కాగా మాద్రి భర్తతో సహగమనము చేసినది. అప్పు డచ్చటి మహర్షులు ఇట్లా లోచించిరి—

"హిత్వా రాజ్యం చ రాష్ట్రం చ స మహాత్మా మహాయశాః ।
అస్మిన్ స్థానే తప స్తప్త్వా తాపసాన్ శరణం గతః ॥
స జాతమాత్రాన్ పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ భవతా మిహ ।
ప్రాదాయోపనిధిం రాజా పాండు స్స్వర్గ మితో గతః ।
తస్యేమా నాత్మజాన్ దేహం భార్యాంచ సుమహాత్మనః ॥
స్వరాష్ట్రం గృహ్య గచ్ఛామో ధర్మ ఏష హి న స్స్మృతః ।

నీలకంఠీయమ్— దేహం దేహయో రస్థీని, అగ్నిహోత్రా గ్నిభి స్సంస్కారలంభనార్థమ్"

పాండుభూపతి రాజ్యమును విడిచి తనరాష్ట్రము నతిక్రమించి వచ్చి యిచ్చట తపస్సుచేసి తాపసులనే శరణము జేసికొని తన పుత్రు లను భార్యను మన రక్షణములో నుంచి స్వర్గస్థు డయ్యెను. ఆ మహా నీయునియొక్కయు, మాద్రియొక్కయు దేహసంబంధములైన అస్థు లను శ్రౌతాగ్నిసంస్కారార్థము తీసికొని యీపాండుపుత్రులను, కుంతీ

దేవిని వెంటబెట్టుకొని హస్తినాపురమునకు వెళ్ళవలసియున్నది. ఇది మన ధర్మము. అని. తరువాత వారిని దీసికొనివచ్చి భీష్మాదులతో పాండవుల జన్మవృత్తాంతమును జెప్పి యిట్లుపదేశించిరి—

"వర్తమాన స్సతాం వృత్తే పుత్రలాభ మవాప్య చ ।
పితృలోకం గతః పాండు రిత స్సప్తదశేఽహని ॥
తం చితాగత మాజ్ఞాయ వైశ్వానరముఖే హుతమ్ ।
ప్రవిష్టా పావకం మాద్రీ హిత్వా జీవిత మాత్మనః ॥
సా గతా సహ తేనైవ పతిలోక మనువ్రతా ।
తస్యా స్తస్య చ యత్కార్యం క్రియతాం తదనంతరమ్ ॥
ఇమే తయో శ్శరీరే ద్వే పుత్రా శ్చేమే తయో ర్వరాః ।"

సన్మార్గవర్తియైన పాండుభూపతి పుత్రలాభము గలిగినతరువాత స్వర్గస్థుడయ్యెను మాద్రి సహగమనము చేసినది. ఇప్పటికి పదునేడు రోజు లయినవి. ఇవి వారల శరీరములు (అస్థులు). వారల కనంతరకార్యములు గావింపవలసినది. అని చెప్పి యంతర్హితులైరి. అప్పుడు విదురునితో ధృతరాష్ట్రుడు—

"పాండో ర్విదుర సర్వాణి ప్రేతకార్యాణి కారయ ।
రాజవ ద్రాజసింహస్య మాద్ర్యాశ్చైవ విశేషతః ॥"

అని చెప్పెను. అప్పుడు జరుగబోవు సంస్కారము అస్థులకే అయియుండుటచే, అసలు పాండురాజ శరీరమునకు జరుగవలసిన విధానముతోడనే యీ యస్థులకుగూడ జరిపింపవలసిన దను తాత్పర్యముతో 'రాజవద్రాజసింహస్య' అని చెప్పబడెను.

కనుకనే ఆయస్థులను శిబికయందుంచుట, పుష్పములతో శిబికనలంకరించుట, శ్వేతచ్ఛత్రచామరాదిరాజలక్షణములతో శిబికను దీసికొనివెళ్ళుట జరిగినట్లు చెప్పబడినది. ఆశ్లోకము లివిగో—

"అథైనా మార్తవైః పుష్పై ర్గంధై శ్చ వివిధై ర్వరైః ।
శిబికాం తా మలంకృత్య వాససాచ్ఛాద్య సర్వశః ॥

తాం తథా శోభితాం మాల్యై ర్వాసోభిశ్చ మహాధనైః ।
అమాత్యా జ్ఞాతయ శ్చైన సుహృద శ్చోపతస్థిరే ॥
నృసింహాం నరయుక్తేన పరమాలంకృతేన తమ్ ।
అవహ న్యానముఖ్యేన సహ మాద్ర్యా సుసంవృతమ్ ॥
పాండురేణాఽఽతపత్రేణ చామరవ్యజనేన చ ।
సర్వవాదిత్రనాదైశ్చ సమలంచక్రిరే తతః ॥"

దీనినిబట్టి వారి యాక్షేప మపాస్తమైనది. ఇంతవరకు ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదులు పాండురాజరాజ్యవాదముపై జూపిన యాక్షేపములలో ముఖ్యమైనవానిని పరిహరించి, పాండురాజుదే రాజ్య మని ప్రమాణములతో నిరూపించియున్నాము. ఇక ప్రతివాదులు తమ ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదముపై గల బాధకములను శంకించి పరిహరించి యున్నందున దానిని బరీక్షింపవలసియున్నది.

—: "ధర్మజుని యువరాజుజేయుట ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదమునకు బాధకరము గా" దను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

దాయభాగవినిర్ణయములోనిట్లున్నది — 1. "ఇక ధృతరాష్ట్రుడు రాజనుటకుగల యభ్యంతరముల విచారింతము—పాండువు రాజు గాక ధృతరాష్ట్రుడే రాజైనయెడల ధృతరాష్ట్రపుత్రుడగు దుర్యోధనుని యువరాజుగాజేయక పాండుపుత్రుడగు ధర్మజుని యువరాజుగా జేయుటకు గారణమేమి? అని యడుగుచున్నారు. ఇందులకు దగుసమాధానము భారతమందే తెలుపబడియున్నది. భారతమునందు ధర్మజుని యువరాజుగాజేయుటకు గలకారణము ధృతరాష్ట్రునకు పాండవులందు గల స్థిరసౌహార్దమని తెలుపబడియున్నది గాని పాండవులదాయాద్యము కారణమని తెలుపబడి యుండలేదు. ఆవాక్యముల నీక్రింద నిచ్చుచున్నాడను —

"తత స్సంవత్సరస్యాన్తే యౌవరాజ్యాయ పార్థివ ।
స్థాపితో ధృతరాష్ట్రేణ పాండుపుత్రో యుధిష్ఠిరః ॥
ధృతి స్థైర్య సహిష్ణుత్వా దానృశంస్యా త్తథార్జవాత్ ।
భృత్యానా మనుకంపార్థం తథైవ స్థిరసౌహృదాత్ ॥"

ధర్మజుని గుణసంపద లోకులహృదయముల వశపరచుకొనినది. లోకు లెల్లరు నాతని యుత్తమగుణములనుబట్టి రాజుగాపలె నని కోరుకొను స్థితికి వచ్చియుండిరి. అట్టి లోకుల యనుకంపార్థమును, తనను వారియందు గల స్థిరసౌహార్దమును బట్టియును ధర్మజుని యువరాజు జేసినాడు. అని మూలము తెలుపుచున్నది. (పు 13)

2 దాయాద్యమునుబట్టియే యౌవరాజ్య మిచ్చినయెడల భారత మట్లు తెలిపియుండును. అట్లు తెలుపలేదు. కాన దాయాద్యము కారణమని తెలుపుట నిర్మూలము. (పు 14)

3. ధర్మజుని యువరాజుగా జేసినపుడు దుర్యోధను డేల యంగీకరించి యూరకుండె నని ప్రశ్న వేసిరి. వీరి ప్రశ్న కుద్యోగపర్వములో దుర్యోధనునిచేతనే సమాధాన మీయబడియున్నది—

"అప్రదేయం పురా దత్తం రాజ్యం పరవతో మమ।
అజ్ఞానాద్వా భయాద్వాపి మయి బాలే జనార్దన ।
న తదద్య పునర్లభ్యం పాండవై ర్వృష్ణినందన ॥

నేను బాలుడనగుటచేత నజ్ఞానమునను పరాధీనుడనగుటచేత భయమునను నప్రదేయమైన రాజ్యము నిచ్చి నప్పుడూరకుంటిని. అది యిప్పుడు మరల నీబడదు. అని దుర్యోధనుడు చెప్పియేయున్నాడు అప్పటికి దుర్యోధనుడు బాలుడేమై యున్నాడుకదా,

(పు 14)

4. తనకు ప్రతినిధిగా నుండి పాండురాజు జయించిన రాజ్యమును ధృతరాష్ట్రుడు పాండురాజునకిచ్చివేసెను. అయ్యది సగపాలు

కలదు. అందుమూలముచే పాండవులు మాతండ్రిపాలు మాకీయ వలయునని కోరుటకు జోటుకలిగినది. కనుక ధర్మజుని యువరాజును జేసినాడన రాజ్యమున కంతకును జేసినాడని భ్రమపడవలదు. తన తండ్రి పాలగు నర్ధభాగమునకు మాత్రమే చేసినాడని గ్రహించుకొనవలెను. (పు-17)

ఈనాలుగంశములను పరిశీలింతము. మొదటియంశములో ధర్మజుని యువరాజుగా జేయుటకు గారణము, ధృతరాష్ట్రునకు పాండవుల యందున్న స్థిరసౌహార్ద్దమే కాని పాండవుల దాయాద్యము కాదని వ్రాసి దానికి శ్లోకముల నుదాహరించినారు.

అందు ద్వితీయశ్లోకములో "ధృతిస్థైర్యసహిష్ణుత్వాత్, అనృశంస్యాత్, తథార్జవాత్, తథైవ స్థిరసౌహృదాత్" అని హేతుచతుష్టయ ముల్లేఖింపబడినది. ప్రథమశ్లోకములోని "ధృతరాష్ట్రేణ యుధిష్ఠిరః యౌవరాజ్యాయ స్థాపితః" అను వాక్యార్థములో నీనాల్గు హేతువుల కన్వయము చెప్పవలయును. ఆవాక్యార్థములో ధృతరాష్ట్రుడును యుధిష్ఠిరుడునుగూడ పేర్కొనబడియున్నారు. ఆనాల్గు హేతువులలో నొక్క స్థిరసౌహార్ద్దమను హేతువును ధృతరాష్ట్రునియందు ప్రతివాదు లన్వయించినారు. మిగిలినవానికి యుధిష్ఠిరునియందే యన్వయ మని వారి తాత్పర్యము. కాని శ్లోకరీతి నాలోచింపగా 'తథార్జవాత్ తథైవ స్థిరసౌహృదాత్' అను తథాశబ్దప్రయోగమునుబట్టి మొదటి మూడు హేతువులకు నెవ్వని యందన్వయమో వానియందే నాలుగవ స్థిరసౌహార్ద్దహేతువునకుగూడ నన్వయము చెప్పితీరవలయును. కనుక ధృతరాష్ట్రునియందు ప్రతివాదులు స్థిరసౌహార్ద్దము నన్వయించుట అయుక్తము అందుచే ధర్మజుని యువరాజుగా చేయుటకు ధృతరాష్ట్రుని స్థిరసౌహార్ద్దమే కారణ మనుమాట గ్రంథవిరుద్ధము. ఇచ్చట ఆంధ్రభారతముగూడ జూడుడు—

"ధృతరాష్ట్రుఁడు యుధిష్ఠిరు రాజ్యభారధురంధరుఁగా నెఱింగి భీష్మవిదురులతో విచారించి యౌవరాజ్యాభిషిక్తుం జేసెన"

దీనినిబట్టి ధర్మజుడు రాజ్యభారధురంధరు డగుటనుబట్టియే యౌవరాజ్యాభిషిక్తుడగుటగాని, ధృతరాష్ట్రుని స్థిరసౌహార్దమునుబట్టి కాదని తేలినది. ధర్మజుని యీరాజ్యభారధురంధరత్వమే శ్లోకోక్త హేతుచతుష్టయముచే విశదీకరింపబడినది.

ఎట్లనగా ధృతి (ప్రజాధారణము) స్థైర్య (అచాపలము) సహిష్ణుత్వ (తితిక్ష) ఆనృశంస్య (అనైష్ఠుర్యము) ఆర్జవ (అవక్రత) స్థిరసౌహృదము లను గుణములనుబట్టి రాజ్యభారధురంధరుడై యున్న యుధిష్ఠిరుడు యౌవరాజ్యాభిషిక్తుడు చేయబడెను. అని.

ఇంకొకటి'భృత్యానా మనుకంపార్థంయుధిష్ఠిరఃయౌవరాజ్యాయ స్థాపితః" అనుటలో లోకుల యనుకంపార్థము అనగా ప్రీతికొరకు ధృతరాష్ట్రుడు యౌవరాజ్య మిచ్చినట్లున్నది. దీనివలన యుధిష్ఠిరుని యువరాజు జేయుట, ప్రజల కది యిష్టమగుటనుబట్టి జరిగిన దని స్పష్టము. అది యుధిష్ఠిరునకు దాయాద్యము గనుకనే ప్రజల కాతని యౌవరాజ్య మిష్టమైనది. లేకున్న నెంత గుణవంతుడైనను అనధికారికి యౌవరాజ్యమును ప్రజలెట్లు కోరుదురు? ఎంత సౌహార్ద మున్నను ధృతరాష్ట్రు డాయనధికారికి యౌవరాజ్య మెట్లిచ్చును? కనుక దాయాద్యమే యుధిష్ఠిరయౌవరాజ్యమునకు గారణ మని చెప్పక తప్పదు.

"దాయాద్యమునుబట్టియే యౌవరాజ్య మిచ్చినయెడల భారతమట్లే తెలిపియుండును. అట్లు తెలుపలేదు"

అను ప్రతివాదులకు భారతమందామాట అనగా దాయాద్యముమాట ధృతరాష్ట్రునొద్ద దుర్యోధనునిచేతనే చెప్పబడిన దని చూపుచున్నాము—

"పితృతః ప్రాప్తవాన్ రాజ్యం పాండు రాత్మగుణైః స్వహ।
త్వ మన్ధగుణసంయోగా త్ప్రాప్తం రాజ్యం న లబ్ధవాన్ ॥84

స ఏష పాండో ర్దాయాద్యం యది ప్రాప్నోతి పాండవః ।
తస్య పుత్రో ధ్రువం ప్రాప్త స్తస్య తస్యాపి చాపరః ॥ 35

(ఆది-అ141

నీలకంఠీయమ్—ప్రాప్తం జ్యేష్ఠత్వా త్ప్రాప్తమపి, 34దాయాద్యం, దాయాదః పుత్రః తద్యోగ్యం రాజ్యం, తస్యపాండవస్య ॥ 35.

ఇచ్చట, పాండురాజు తండ్రినుండి రాజ్యమును పొందెను, జ్యేష్ఠత్వమును బట్టి ప్రాప్తించినను అంధత్వముచే నీవు రాజ్యమును పొందలేకపోతివి. యుధిష్ఠిరుడు, తన తండ్రినిబట్టి తనకు దాయాద్యమైన రాజ్యమును పొందునేని వారి సంతతికే రాజ్యము చెందిపోవును అని చెప్పబడినది.

మరియు వెనుకజూపబడియున్న ఉద్యోగపర్వములోని భీష్మవాక్యముచేతగూడ దాయాద్య మనియే చెప్పబడినది —

"అన్ధః కరణహీనత్వా న్న వై రాజా పితా తవ ।
రాజా తు పాండు రభవ న్మహాత్మా లోకవిశ్రుతః ॥
స రాజా తస్య తే పుత్రాః పితు ర్దాయాద్యహారిణః ।"

దీనివలన రాజ్యము పాండవులకు దాయాద్యమని భారతము చెప్పియున్నట్లు స్పష్టము.

ఇంకొకటి— నాలుగవ యంశములో "తనపుత్రినిధి నుండి పాండురాజు జయించిన రాజ్యమును ధృతరాష్ట్రుడు పాండురాజున కిచ్చివేసెను. అయ్యది సగపాలు కలదు. కనుక ధర్మజుని యువరాజును జేసినాడన రాజ్యమున కంతకునుగాక తన తండ్రిపాలకు నర్ధభాగమునకు మాత్రమే చేసినాడని గ్రహించుకొనవలెను".

అనుచు ప్రతివాదులు చేసిన కల్పనను బట్టియైనను ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడినది తనతండ్రిభాగమునకే అని యొకమూలల జెప్పుచు నది దాయాద్యము గాదనుట వారిమాటకే విరుద్ధము. కనుక

ప్రతివాదుల వ్రాతలోని 1-2 అంశము లపాస్తములైనవి. ఇక మూడవ యంశమును పరిశీలింతము—

ధర్మజుని యువరాజుగా జేసినపుడు దుర్యోధను డంగీకరించి యూరకుండుటకు గారణము దుర్యోధనుని చేతనే—

"అప్రదేయం పురా దత్తం రాజ్యం పరవతో మమ ।
అజ్ఞానా ద్వా భయాద్వాపి మయి బాలే జనార్దన ॥
న త దద్య పున ర్లభ్యం పాండవై ర్వృష్ణినందన ।"

అనుచు బాలుడ నగుటచేత రాజ్యము మున్నిచ్చినపు డూర కుంటిని. అని చెప్పబడినదట! ఇచ్చట ప్రతివాదులకు బోధింపవలసి యున్నది— ఇది యువరాజుగా ధర్మజుడు చేయబడినపుడు తా నూర కుండుటను గూర్చి చెప్పినమాట కానే కాదు. శ్రీకృష్ణుని రాయబార ములో "ద్యూతములో నిర్ణయించుకొనినట్లు నీవు వారిరాజ్యమును వారి కిచ్చివేయు" మని కృష్ణభగవానుడు చెప్పినపుడు వారి కది ఇంక నీయబడదు. నేను బాలుడనై యున్నప్పు డది యీయబడినది. అనుచు పాండవులకు రాజ్యమిచ్చి పంపినపుడు తానూరకుండుటను గూర్చి చెప్పిన మాటయే.

కనుకనే ఆశ్లోకములో "అప్రదేయం రాజ్యం పురా దత్తమ్" అని చెప్పబడినది. ధర్మజుడు యువరాజెప్పుడు చేయబడెనో పాండవు లకు రాజ్య మెప్పు డీయబడెనో తెలుపుచున్నాము.

కుమారాస్త్రవిద్యాప్రదర్శన మైన తరువాత ద్రోణాచార్యుడు, ద్రుపదు నోడించి తీసికొని రావలయు నని కౌరవపాండవవర్గముతో జెప్పగా దుర్యోధనుడు సహాయసంపత్తితో ద్రుపదుని మీదికి వెళ్ళి యోడిపోయి వెనుకకు వచ్చిన తరువాత భీమార్జునులు వెళ్ళి ద్రుపదు నోడించి తెచ్చి ద్రోణాచార్యాజ్ఞను నిర్వహించిరి. ఈపని యైన తరు వాత సంవత్సరమునకు ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడెను. ఈవిష యమే ప్రతివాదు లుదాహరించియున్న "తత స్సంవత్సరస్యాన్తే

యావద్రాజ్యాయ ప్రస్థావ । స్థాపితో ధృతరాష్ట్రేణ" అను శ్లోకముచే దెలుపబడినది.

ఇక రాజ్య మెప్పు డీయబడిన దనగా, ధర్మజుడు యువరాజైన తరువాత పాండవులు తమబాహుబలమున జయించి ధనరాసుల దెచ్చి ధృతరాష్ట్రున కిచ్చుచుండ వారిబలపరాక్రమముల జూచి సహింపని దుర్యోధనుడు పాండవుల నిర్మూలింపదలచి వారణావతమున లక్క యింటిని గూఢముగా నిర్మింపజేసి పాండవు లక్కడకు వెళ్ళి నివసించునటులు ధృతరాష్ట్రునిచేత చెప్పించినప్పుడు కుంతీదేవితోకూడ పాండవులు వారణావతములో గొంత కాలముండి తరువాత నాలక్కయింటిముప్పునుండి తప్పించుకొనిపోయి గూఢముగా గొంతకాలము సంచరించి, తరువాత ప్రచ్ఛన్నవేషములతో ద్రౌపదీస్వయంవరసమయమునకు ద్రుపదపురము జేరి యచ్చట ద్రౌపదీవివాహము జేసికొని నివసించియుండగా పాండవులు జీవించియున్నారని తెలిసికొని భీష్మద్రోణాదుల యుపదేశముచుబట్టి ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులను రప్పించి వారి కప్పుడు అర్ధరాజ్యమిచ్చెను-ఆవిషయమిదిగో—

"భ్రాతృభి స్సహ కౌంతేయ నిబోధ గదతో మమ !
పున ర్నో విగ్రహో మాభూత్ ఖాండవప్రస్థ మావిశ ॥
అర్ధం రాజ్యస్య సంప్రాప్య ఖాండవప్రస్థ మావిశ ॥ (ఆది-అ207)

ఇట్లీయగా దీసికొనిన పాండవు లచ్చటకు వెళ్ళి నివసించుట, అది యింద్రప్రస్థ మను పేరితో విశ్వకర్మనిర్మితమై విరాజిల్లుట, ఆపై దిగ్విజయపూర్వకముగా రాజసూయము చేయుట జరిగినవి.

తరువాత దుర్యోధనుడు వారి రాజ్యమును కపటద్యూతముచే నపహరించి పాండవులను, అరణ్యవాసాజ్ఞాతవాసములకు పాలుచేసెను. ఆపాండవులు ద్యూతకాలనిర్ణయప్రకారము 13సంవత్సరములు సక్రమముగా గడపివచ్చి యుపప్లావ్యమందుండగా కృష్ణభగవానుడు కురుసభకు వచ్చి దుర్యోధనునితో—

“మా తాత శ్రియమాయాస్తాం మవమంస్థాః ప్రముద్యతామ్ ।
అర్ధం ప్రదాయ పార్థేభ్యో మహతీం శ్రియమాప్నుహి ॥
(ఉద్యో-అ125)

పాండవులకు వారిసగ మిచ్చి మిగిలినదానిని నీవనుభవింపు మనగా దుర్యోధనుడు—

“రాజ్యాంశ శ్చాఽభ్యనుజ్ఞాతో యో మే పిత్రా పురాఽభవత్ ।
న స లభ్యః పున ర్జాతు మయి జీవతి కేశవ ॥”

టీకా— అభ్యనుజ్ఞాతః- దత్తః.

“అప్రదేయం పురా దత్తం రాజ్యం పరవతో మమ ।
అజ్ఞానా ద్వా భయా ద్వాపి మయి బాలే జనార్దన ॥”
(ఉద్యో- అ 127)

నాతండ్రిచే వారికి పూర్వ మీయబడిన యర్ధరాజ్యము నేను జీవించియుండగా మరల వారికి ప్రాప్తింపదు. అప్పుడు నేను బాలుడనై యజ్ఞానము భయము కలవాడనై యుండుటచే వారి కీయదగని రాజ్యము నాతండ్రిచే నీయబడినది. అని బదులు చెప్పెను.

ఈదుర్యోధనవాక్యము పాండవుల కర్ధరాజ్య మీయబడినపుడు తానంగీకరించి యూరకుండుటకు హేతువును కల్పించి చెప్పబడినట్లు స్పష్టమగుచుండ దీనిని యువరాజు చేయబడినపు డూరకుండుటకు గారణముగా జెప్పబడినట్లు ప్రతివాదులు వర్ణించుట అయుక్తము.

మరియు తాను ధర్మజుని యువరాజు జేయుటకు పూర్వమే ద్రుపదునిమీదికి యుద్ధమునకు వెళ్ళిన ప్రౌఢుడై యుండియు వారి కర్ధరాజ్య మిచ్చునప్పటికి గూడ నాది బాల్యమని కల్లలాడిన దుర్యోధనుని మాటను ప్రతివాదులు ప్రమాణముగా గ్రహించుట అయుక్తము.

ధర్మజుడు యువరాజు గాకపూర్వమే భీముని వధించి, పాండవులను, బంధించి తాను రాజ్య మేలుకొనవలె నను దుష్బుద్ధి దుర్యోధనున కుండెడిది. చూడుడు — ఆంధ్రభారతము— ఆ 5.

వ. ఒక్కనాడు దుర్యోధనుండు శకుని దుశ్శాసనాదులతో విచారించి యిట్లనియె.

పృథ్వి. ఉపాంశువధ జేసి మధ్యము మ, దోద్ధతుం జంపి ని
స్సపత్నముగ ధర్మనందను న, శక్తు బంధించి యే
నపాండముగా సముద్రవల, యాఖిలక్షోణి మ
త్కృపాపటుశక్తి నత్యధిక, కీర్తినై యేలెదన్.

ఇట్టి యూహ గలిగి భీముని వధింప దుస్తంత్రములు పన్నుచు వ్యవహరించిన దుర్యోధనుడు ఆనాటికి బాలుడా? కుమారాస్త్రవిద్యా ప్రదర్శన కాలములోనే అర్జునునిపై డీకొనవచ్చిన కర్ణున కప్పటి కప్పుడు అంగరాజ్య మిచ్చి యర్జునునిపై గత్తి కట్టించిన దుర్యోధనుడు ఆనాటికి బాలుడా?

ఈయంగరాజ్యప్రదాన కాలమందు పాండవపక్ష మాక్షేపింప కుండుటకు గారణము ముందు వివరింపబడును.

ధర్మజునకు జరిగిన యౌవరాజ్యాభిషేకము జూచి దుర్యోధనుని మనస్సునం దెంత కలత గలిగెనో చూడుడు—

ఆంధ్రభారతము—ఆది. ఆ 6.

వ. దుర్యోధనుండు యుధిష్ఠిరు యౌవరాజ్యాభిషేకంబునకు, భీమార్జున యముల పరాక్రమంబునకు సహింపక కర్ణశకునిదుశ్శాసనులతో మంతనంబుండి యిట్లనియె.

సీ. ......భయ మందు మాకుదు బాండవులకు
దానిపై నిప్పుడు ధర్మజు యువరాజు
జేసె రాజే నేనేమిసేయువాడ.

ఇట్లు విలపించిన దుర్యోధనుడు ఆనాటికి బాలుడా?

అంత ద్రోహబుద్ధి, అంత రాజ్యతృష్ణ, అంత ప్రోధి, అంత యపమానము ఆసెనుభడియు గలిగి వ్యవహరించిన దుర్యోధనుడు నేవప్ప

టికి బాలుడ నని యప్రమాణముగా జెప్పిన మాటను ప్రతివాదులు తమవాదమునకు బ్రమాణముగా గ్రహించుటే మొదటి తప్పు.

ఆక్షేప పాండవుల కర్థరాజ్యమీయబడిన సందర్భమునకు సంబంధించిన యాదుర్యోధనవాక్యము యుధిష్ఠిరుని యౌవరాజ్యాభిషేక సందర్భమునకు ప్రతివాదులు ముడిపెట్టి దుర్యోధనుడే సమాధానము చెప్పియున్నాడనుట రెండవ తప్పు.

పూర్వోక్తప్రకారము దాయాద్యమునుబట్టియే యువరాజుగా జేయబడినట్లు భారతము తెలుపుచుండ దాయాద్యము కారణ మని తెలుపబడి యుండలేదనుట మూడవతప్పు.

ఇంకొకటి ప్రతివాదులు మూడవయంశములో దుర్యోధన వాక్యముగా నిట్లు వ్రాసియున్నారు—

"నేను బాలుడ నగుటచేత నప్రదేయమైన రాజ్యము మున్నిచ్చి నపహరించుకొంటిని" అని.

ఇక నాలుగవయంశములో నిట్లు వ్రాసియున్నారు—

"పాండురాజు జయించిన రాజ్యమును ధృతరాష్ట్రుడు పాండురాజున కిచ్చివేసెను. అది సగపాలు కలదు. కనుక ధర్మజుని యువరాజును జేసినాడన తనతండ్రిపాలగు నర్ధభాగమునకు మాత్రమే చేసినాడని గ్రహింపవలెను" అని.

ప్రతివాదిమతప్రకారము నాలుగవయంశములో నున్నట్లు ధృతరాష్ట్రుడు పాండురాజునకు రాజ్యమిచ్చిన దెప్పుడు? దుర్యోధనాదులు పుట్టకపూర్వము. ఆయియ్యబడిన రాజ్య మెట్టిది? మూలరాజ్యముగాక పాండుభూపతి తనబాహుబలమున జయిచినది. ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడిన దే రాజ్యము? తండ్రియగు పాండుభూపతి రాజ్యము ఆరాజ్యమునకు జరిగిన యుధిష్ఠిరయౌవరాజ్యాభిషేకమును గూర్చి కురుసభలో కృష్ణభగవానునితో దుర్యోధనుడు చెప్పినమాట

యేమి? "అది యప్రదేయమైన రాజ్య మనియు, నేను బాలుడ నయి యుండుటచే నట్లు జరిగినదనియు".

తాను పుట్టకపూర్వము పాండురాజుచే జయింపబడి మహారాజగు తనతండ్రిచే దత్తమైయున్న యీరాజ్యము పాండురాజున కప్రదేయము కాదుగద, ఆపాండురాజు సొత్తు పాండుపుత్రున కప్రదేయ మెట్లగును? ఇట్టి దుర్యోధనుని యసంగతప్రసంగమును ప్రతివాదులు ప్రమాణముగా జూపుట నాలుగవ తప్పు. కనుక ప్రతివాదులు మూడ వయంశము పరాస్తమయినది.

దుర్యోధనుని యామాటయైనను పాండవుల కర్ధరాజ్య మిచ్చుటకు సంబంధించినదిగాని యువరాజగుటకు సంబంధించినదిగాదని వెనుక నిరూపించియే యున్నాము.

ఇక ప్రతివాదులవ్రాతలోని నాలుగవయంశమును పరీక్షింతము. పాండురాజు జయించినదే పాండురాజున కీయబడినదట, అది సగపాలు కలదట, దానికే ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడెనట, ద్రౌపదీవివాహానంతరము పాండవుల కీయబడిన యర్ధరాజ్య మదియే యన్నమాట.

ధృతరాష్ట్రుడు పాండవుల కర్ధరాజ్య మిచ్చిన సందర్భ మిట్లున్నది—

అర్ధం రాజ్యస్య సంప్రాప్య ఖాండవప్రస్థ మావిశ ।
ప్రతిగృహ్యాతు తద్వాక్యం నృపం సర్వే ప్రణమ్య చ ॥
ప్రతస్థిరే తతో ఘోరం వనం తన్మనుజర్షభాః ।

నీలకంఠీయమ్—ఘోరం వన మితి, భూమే రర్ధం సస్యశూన్యో దేశః పాండవేభ్యో దత్త ఇతి జ్ఞాయతే॥

"అర్ధం రాజ్యస్య సంప్రాప్య ఖాండవప్రస్థ మావిశ"॥(ఆ-అ207)

ఇచ్చుట, రాజ్యముయొక్క అర్ధభాగమును తీసికొని మీరు ఖాండవప్రస్థమునం దుండవలసిన దని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుని మాటకు

బద్ధులై యాతనికి వారు నమస్కరించి ఘోరమైన యాఖాండవప్రస్థ మను వనమునకు వెళ్ళి ప్రవేశించిరి. అని చెప్పబడినది. అది 'ఘోర వన' మనుటచే భూమిలో నర్ధభాగమైన సస్యశూన్యదేశము పాండవుల కీయబడిన దని తెలియుచున్నదని నీలకంఠీయములో జెప్పబడినది.

పాండవుల కర్ధరాజ్యముగా నీయబడిన యాఘోరవనమేనా! పాండుభూపతి యర్ధభాగము, పాండుభూపతిచే జయింపబడి యనురాగముతో ధృతరాష్ట్రునిచే దత్తమైన పాండుభూపతి యర్ధరాజ్యమాఘోరవనమేనా! పాండవుల కీయబడినదే పాండుభూపతిభాగమని ప్రతివాదులనుట అయుక్తము.

"పితృతః ప్రాప్తవాన్ రాజ్యం పాండు రాత్మగుణైః పురా"

అని ధృతరాష్ట్రునితో దుర్యోధనుడు చెప్పినట్లున్న మహాభారత వచనముచేతను, "పైతృకంబగు లక్ష్మి పాండుభూపతి మున్ను దాల్చుట జేసి" అని యాస్థలమందే యున్న ఆంధ్రభారతవాక్యముచేతను పాండుభూపతికి సంక్రమించిన రాజ్యము పిత్ర్యమని చెప్పబడియుండ నది ధృతరాష్ట్రదత్తమైన నూతనరాజ్యమని ప్రతివాదు లనుట అయుక్తము.

"ధనౌఘం ప్రాపయామాస కురురాష్ట్రం ధనంజయః ।
ఏవం సర్వే మహాత్మానః పాండవా మనుజోత్తమాః ॥
పరరాష్ట్రాణి నిర్జిత్య స్వరాష్ట్రం వవృధుః పురా ।" (ఆది_అ।౧౩౯)

అను గ్రంథము, పాండవులు పరరాష్ట్రములజయించి ధనరాసులతో నింపి కురురాష్ట్రమనబడు స్వరాష్ట్రమును వృద్ధిపొందించి రని చెప్పుచుండుటవలన కురురాష్ట్రమే పాండవులకు స్వరాష్ట్రమయియుండ మూలరాజ్య మనబడు కురురాష్ట్రము ధృతరాష్ట్రునిదేగాని పాండురాజుది, పాండవులది కాదని ప్రతివాదు లనుట అయుక్తము.

మరియు, ధర్మజుడు యువరాజైనతరువాత పరరాష్ట్రముల జయించుచున్న పాండవుల జూచి వారి నెల్లైన కడతేర్పవలయు నను దుర్బుద్ధితో నున్న దుర్యోధనుని ప్రేరణచే ధృతరాష్ట్రుడు వారిని

వారణావతమునకు వెళ్ళుడని బోధింపగా నా పాండవులు ప్రయాణమై వెళ్ళుచుండ వెంటబడి పౌరు లిట్లనుకొనిరి—

"పౌరాశ్చ పురుషవ్యాఘ్రా నన్వీయు శ్శోకకర్శితాః ।
తత్ర కేచి ద్బ్రువన్తి స్మ బ్రాహ్మణా సర్భయా స్తదా ॥
దీనాన్ దృష్ట్వా పాండుసుతా నతీవ భృశదుఃఖితాః ।
విషమం పశ్యతే రాజా సర్వథా స సుమందధీః ॥
కౌరవ్యో ధృతరాష్ట్రస్తు న చ ధర్మం ప్రపశ్యతి ।
తాన్ రాజ్యం పితృతః ప్రాప్తాన్ ధృతరాష్ట్రో న మృష్యతే ॥
అధర్మ్య మిద మత్యన్తం కథం భీష్మోఽనుమన్యతే ।
వివాస్యమానా న స్థానే నగరే యోఽభిమన్యతే ॥
పితేవహి నృపోఽస్మాక మభూ చ్ఛాన్తనవః పురా ।
విచిత్రవీర్యో రాజర్షిః పాండుశ్చ కురునందనః ॥
స తస్మిన్ పురుషవ్యాఘ్రే దేవభావంగతే సతి ।
రాజపుత్రా నిమాన్ బాలాన్ ధృతరాష్ట్రో న మృష్యతే ॥
వయ మేత దనిచ్ఛన్త స్సర్వ ఏవ పురోత్తమాత్ ।
గృహాన్ విహాయ గచ్ఛామో యత్ర గన్తా యుధిష్ఠిరః ॥"

(ఆది-అ145)

ఇచ్చట, దీనులై వెళ్ళుచున్న పాండవులను జూచి పౌరులు దుఃఖితులై వెంటబడినపుడు కొందరు బ్రాహ్మణులు నిర్భయముగా బలుకుచు, విషమముగా జూచుచున్న ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మదృష్టికల వాడు కాడనియు, తండ్రివలన ప్రాప్తమైన రాజ్యముగల పాండవుల యందు సహనము లేనివాడై యుండెననియు, వీరిని యీపురమునుండి పంపివేయుట యను నధర్మమునకు భీష్ము డెట్లు సమ్మతించెనో అనియు, పూర్వము ప్రభువైన విచిత్రవీర్యుడును పాండుభూపతియును మనకు తండ్రివలె రక్షకులైనారనియు, పాండుభూపతి స్వర్గస్థుడైన పిమ్మట నీరాజపుత్రులను ధృతరాష్ట్రుడు సహింపకున్నాడనియు, మన

మందరము నీపురమును విడిచిపెట్టి యుధిష్ఠిరు డెక్కడకు వెళ్ళునో అక్కడకే వెళ్ళుద మనియు ప్రసంగించుకొనినట్లు చెప్పబడినది.

ఇందు పూర్వప్రభువులుగా విచిత్రవీర్యుడును, పాండుభూపతియును పేర్కొనబడుచేగాని ధృతరాష్ట్రుడు పేర్కొనబడకుండుటయు, ఈస్థలములోనే ఆంధ్రభారతములో గూడ.

"పితృపితామహులచే భృతపూర్వమై క్రమా
గతమైన రాజ్యంబు గరము నెమ్మి బొందు
సుతజ్యేష్ఠు భరతకులశ్రేష్ఠు ధర్మజు బూన్పక"

అని యుండుటవలన పాండవులకు సంక్రమించిన రాజ్యము పితృపితామహపరంపరాప్రాప్తమైన దగుటయు, మూలరాజ్యమునకు జెందిన నహస్తినాపురమునందలి ప్రజలు యుధిష్ఠిరుండుండు స్థానమందే మన మందరము వెళ్ళియుందుద మనుకొనుటనుబట్టి యుధిష్ఠిరుడు మూలరాజ్యప్రజలకే ప్రభువైనట్లుండుటయు జూడ యుధిష్ఠిరుడు యావద్రాజ్యమునకు యువరాజు చేయబడె ననియే చెప్పితీరవలెను. కనుక "ధర్మజుని యువరాజును జేసినాడన రాజ్యమున కంతకును జేసినాడని భ్రమపడవలదు" అను నాలుగవయంశములోని వ్రాత పరాస్తమైనది.

ఇట్లు పరీక్షింపగా యుధిష్ఠిరుడు యావద్రాజ్యమునకు యువరాజు చేయబడుట, అది దాయాద్యమునుబట్టియే జరుగుట, అప్పుడు దుర్యోధను డాటంకపెట్టకుండుట, అనునవి ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదమున కపరిహార్యములైన బాధకములని స్థిరపడినది.

—"ధృతరాష్ట్రుడు రాజు కాడను ప్రజల మాటలు ధర్మనిర్ణయమునకు బనికిరా" వను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

దాయభాగనిర్ణయములో నిట్లున్నది— "ఇక రెండవ యభ్యంతర మేమనగా పౌరులాడుకొనిన మాటలు, పాండవధార్తరాష్ట్రులనుగూర్చి చర్చించుటలో పౌరులు చెప్పుకొనిన మాట లీక్రింద రీతి నీబడియున్నవి—

"గుణైః సముదితాన్ దృష్ట్వా పౌరాః పాండుసుతాం స్తథా ।
కథయాంచక్రిరే తేషాం గుణాన్ సంసత్సు భారత ॥
రాజ్యప్రాప్తిం చ సంప్రాప్తం జ్యేష్ఠం పాండుసుతం తదా ।
కథయన్తి స్మ సంభూయ చత్వరేషు సభాసు చ ॥
ప్రజ్ఞాచక్షు రచక్షుష్ట్వా ద్ధృతరాష్ట్రో నరేశ్వరః ।
రాజ్యం న ప్రాప్తవాన్ పూర్వం స కథం నృపతి ర్భవేత్ ॥
తథా శాన్తనవో భీష్మ స్సత్యసన్ధో మహావ్రత ।
ప్రత్యాఖ్యాయ పురా రాజ్యం న స జాతు గ్రహీష్యతి ॥
తే వయం పాండవజ్యేష్ఠం తరుణం యుద్ధశీలినమ్ ।
అభిషించామ సాధ్వద్య సత్యకారుణ్యవేదినమ్ ॥"

పాండవుల గుణములం గని సమ్మోదము నంది పౌరులు సభలలో వారిని బొగడజొచ్చిరి. పౌరులు సభలందును, చత్వరములందును నిలిచి మున్ను గ్రుడ్డివాడగుటచే ధృతరాష్ట్రుడు రాజు కాలేదు. ఇప్పుడు మాత్ర మెట్లు కా గ ల డు! భీష్ముడు తొల్లి రాజ్యము సేయునని భీష్మించియున్నాడు. కాన నిప్పు డాతడును రాజ్యము చేకొనడు. ఇక మేము ధర్మజుని పట్టాభిషిక్తుని జేయుదుము. అని పౌరులు చెప్పుకొనిరి గదా, ధృతరాష్ట్రుని రాజుగా జెప్ప వెట్లని యడుగుచున్నారు. ఈవాక్యములు పాండవుల గుణసంపత్తికి వశులైన ప్రజలు పక్షపాతముచేత ననుకొనినవిగాని వేఱు కాదు. ఇవి ధర్మనిర్ణయమునకు దీసికొనదగినవి కావు.

ధర్మనిర్ణయరతులై వీరు ప్రసంగించి రందురేని భీష్ముని మాటనెత్త నవసరమే లేదు. దాయాద్యమును బట్టి పాండవులేగాని భీష్ముడు రాజగుటకు నవకాశము లేనే లేదు. అట్టిస్థితిలో భీష్ముడు ప్రత్యాఖ్యానము చేసి మరల జేకొనడు కాబట్టి మనము... పాండవుల నభిషేకింతము. అని చెప్పుకొననేల?

రాజ్యమును మొదట పొందకపోయినను నిష్ఫలము పొందగోరు కొనుచుండిన ధృతరాష్ట్రునిదొలగింప బౌరులు తలంచుకొనుచుండి నట్లే దాయాద్యము పాండవులవశమైనందున నొకవేళభీష్ముడు తన నియమమును విడిచిరాజ్యముచేకొనదలంచినను గూడనాతనినిగాదని ధర్మజునకే యిప్పింపవలసియుండునుగదా. కాన నిది దాయాద్య నిర్ణయచర్చ కానేకాదు. ఇక నేమన మంచివానిని రాజుగా జేకొన నిచ్ఛ.

ఒకవేళ భీష్ముడు రాజ్యము స్వీకరింపనెంచునేని అప్పుడు పాండవులే రాజు కావలెనని వీరు కోరరు. ఏమన, భీష్ముడును నుత్తముడె కావున" అని. (పు 15).

పౌరు లట్లు ప్రసంగించుకొనుటకు బూర్వస్థితి యేవిధముగా నున్నదో ముందు మన మనుకొనవలసియున్నది.

ధర్మజుడు యువరాజైన తరువాత పాండవులు పరరాష్ట్రముల జయించి కురురాష్ట్రమనబడు స్వరాష్ట్రమును వృద్ధినొందించుచుండ ధృతరాష్ట్రునకు పాండవులయందు దుర్భావ ముద్భవించినది. అప్పుడాతడు చింతాక్రాంతుడై నిద్రపట్టనంతటి స్థితిలో నుండి నీతిజ్ఞుడైన కణికుని రప్పించి యాతనితో దనకు పాండవులయందు గలిగిన అసూయను వెల్లడించి చెప్పి పాండవులయెడ ప్రస్తుతము నన్నెట్లు వర్తింపుమని నీవు చెప్పుదువో అట్లు వర్తింతు నని పలుకగా కణికుడు రాజనీతి నుపదేశించి, తుదకు పాండవులనుండి హానికలుగకుండ నాత్మరక్షణము చేసికొను మనియు, నీకు పశ్చాత్తాప మెట్లు కలుగకుండునో అట్లు నీతి నాశ్రయింపు మనియు బోధించెను. ఈ విషయమునకు సంబంధించిన శ్లోకము లివిగో—

"ఏవం సర్వే మహాత్మానః పాండవా మనుజోత్తమాః।
పరరాష్ట్రాణి నిర్జిత్య స్వరాష్ట్రం వవృధుః పురా ॥

తతో బల మతిఖ్యాతం విజ్ఞాయ దృఢధన్వినామ్ ।
దూషిత స్సహసా భావో ధృతరాష్ట్రస్య పాండుషు ॥
సచింతా పరమో రాజా న నిద్రా మలభ న్నిశి । (ఆది-అ 139)
"తత ఆహూయ మంత్రజ్ఞం రాజశాస్త్రార్థవిత్తమమ్ ।
కణికం మంత్రిణాం శ్రేష్ఠం ధృతరాష్ట్రోఽబ్రవీ ద్వచః ॥
ఉత్సిక్తాః పాండవా నిత్యం తేభ్యోఽసూయే ద్విజోత్తమ ।

నీలకంఠీయమ్— ఉత్సిక్తాః ఉత్కర్షేణ సర్వతో వ్యాప్తాః, "షఙ్జసంగే" అస్య రూపమ్. అసూయే గుణవత్త్వేఽపి దోషవత్త్వేన పశ్యామి. తేభ్య ఇతి చతుర్థ్యా శేషు కోపా దేవం పశ్యామి. న త్వజ్ఞానా దితి గమ్యతే క్రుధద్రుహేతి స్మరణాత్ ॥

తత్ర మే నిశ్చితతమం సంధివిగ్రహకారణమ్ ।
కణిక త్వం సమాచక్ష్వ కరిష్యే వచనం తవ ॥

కణికః—

తస్మా త్త్వం పాండుపుత్రేభ్యో రక్షాత్మానం నరాధిప ।
భ్రాతృవ్యా బలినో యస్మా త్పాండుపుత్రా నరాధిప ॥
పశ్చాత్తాపో యథా న స్యా త్తథా నీతి ర్విధీయతామ్ ।"
(ఆది- అ 140)

ఇట్లు పాండవులయందు దురుద్దేశము గలిగి ధృతరాష్ట్రుడును వారిని నిర్మూలింపవలె నను దుర్బుద్ధి గలిగి దుర్యోధనుడును వ్యవహరించుచున్న స్థితిలో పౌరు లావిధముగా బ్రసంగించుకొనిరి. ఆప్రసంగములలో ప్రతివాదు లుదాహరించిన యైదుశ్లోకములలో మొదటిది- పాండవుల గుణగణమును కీర్తించుకొనినట్లును, రెండవది- "రాజ్యప్రాప్తిం- రాజ్యయోగ్యతాం సంప్రాప్తవాన్" (టీకా) యుధిష్ఠిరుడు రాజ్యాభిషేకయోగ్యత వహించియున్నా డనుకొనినట్లును, మూడవది-

"ప్రజ్ఞాచక్షు రచక్షుష్ట్వా ద్ధృతరాష్ట్రో నరేశ్వరః ।
రాజ్యం న ప్రాప్తవా న్పూర్వం స కథం నృపతి ర్భవేత్ ॥"

నీలకంఠీయమ్— ప్రజ్ఞాచక్షు రంధః అతఏవానధికారా ద్రాజ్యం న ప్రాప్తవాన్. స ఇదానీమపి పుత్రద్వారా కథం నృపతి ర్భవేత్, న కథమపి ద్వారలోపా దిత్యర్థః ||

అంధత్వమునుబట్టి యనధికారి యగుటచే ధృతరాష్ట్రుడు పూర్వము రాజ్యమును పొందనే లేదు. ఆరాజ్యాధిపత్యము తన యొద్దనే లుప్తమైపోయినపుడు, ఇప్పుడు తన పుత్రుని బురస్కరించు కొనినమైనను తనకు రాజ్యాధిపత్య మెక్కడనుండి వచ్చును? అనుచు ధృతరాష్ట్రునకుగాని, దుర్యోధనునకుగాని రాజ్యముతో దాయాద్య సంబంధము లేదనుకొనినట్లును, నాలుగవది— మొట్టమొదటనేప్రత్యా ఖ్యానము చేసియున్న భీష్ముడు ఎన్నడును రాజ్యాధిపత్యము నపేక్షింప బోడని యనుకొనినట్లును, అయిదవది.

ఇట్లు పరిశీలింపగా మహారాజపదవి నాశ్రయింపదగిన యితరు లెవ్వరు లేనప్పుడును ఆపదవిని ధర్మజుడే యధిష్ఠింపదగియున్నప్పుడును కాలహరణము చేయబడుటకు గారణ మేమున్నది? మనము ధర్మజుని రాజ్యాభిషిక్తుని జేయవలయునని యనుకొనినట్లును చెప్పుచున్నవి. ఇట్లు దాయాద్యము ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రులకు లేనే లేదనుటవలన పరిశేషన్యాయమున నాదాయాద్యము పాండురాజుదే యనియు, నిప్పు డది పాండవుల దనియు వారు చర్చించియుండ వారికి "మంచివానిని రాజుగా జేకొన నిచ్ఛయేగాని యది దాయాద్యనిర్ణయచర్చ గాదని ప్రతివాదులనుట అయుక్తము. "దాయాద్యమునుబట్టి పాండవులే గాని భీష్ముడు రాజగుటకు నవకాశమే లేనప్పుడు వారు భీష్ముని మాట నెత్తనేల"

అను ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది— మీమతప్రకారము ఆపౌరులకు మంచివానిని రాజుగా జేకొన నిచ్ఛ తప్ప వేరొక భావమే లేనప్పుడు ధృతరాష్ట్రుని రాజ్యానధికారమును వారెత్తుకొనవలసిన పని

యేమి వచ్చినది? అని. కనుక దాయాద్యనిర్ణయమునకే దానినెత్తుకొన వలసివచ్చినదని చెప్పి తీరవలయును.

అట్టి దాయాద్యనిర్ణయము భీష్మునిమాట నెత్తుకొనవలసినంత మాత్రమున గాకపోయెనా? ఆపెద్దలిద్దరిలో మహారాజ పదవిని, యన ధికారియగుటచే ధృతరాష్ట్రుడును రాజ్యపరిత్యాగి యగుటచే భీష్ము డును, అధిష్ఠింపరానపుడు, దాయాద్యమును బట్టియు గుణసంపదను బట్టియు దాని నధిష్ఠింపదగిన యుధిష్ఠిరునకే రాజ్యాభిషేకముచేయుట కిప్పుడభ్యంతర మేమున్నదని విచారించుటలో భీష్ముని మాట నెత్తుకొని నారని గ్రహింపవలయును

అందుచే "ఇవిధర్మనిర్ణయమునకు దీసికొనదగినవి కావు. అవి పాండవపక్షపాతముచే ననుకొనినమాటలు".

అని ప్రతివాదులనుట. అయుక్తము.—ఇంకొకటి—ఆపౌరులే—

"తే వయం పాండజ్యేష్ఠం తరుణం వృద్ధశీలినమ్ ।
అభిషించామ సాధ్వద్య సత్యకారుణ్యవేదినమ్ ॥
నీలకంఠీయమ్—సత్యం కారుణ్యం వేదశ్చ తద్వన్తమ్ ।
సహి భీష్మం శాన్తనవం ధృతరాష్ట్రం చ ధర్మవిత్ ॥
సపుత్రం వివిధై ర్భోగై ర్యోజయిష్యతి పూజయన్ ।"

దయ, సత్యము, వేదవిజ్ఞానము గలిగి పూజ్యుడైయున్న యుధి ష్ఠిరుని రాజ్యాభిషిక్తుని జేయుదము, ఆతడు భీష్ముని ధృతరాష్ట్రుని ధృతరాష్ట్రసంతతిని బూజించుచు వివిధభోగములతో నోలలాడిం చును. అని కూడ ప్రసంగించుకొనినారు.

దీనినిబట్టి కూడ ధృతరాష్ట్రునిది మూలరాజ్యము పాండురా జుది సంపాదితరాజ్యము అను ప్రతివాదులు కల్పించినది యప్రా మాణిక మనియు, యావద్రాజ్యమునకు యువరాజుగా ధర్మజుడు చేయబడె ననియు, గనుకనే దానికే మహారాజుగా ధర్మజు నభిషిక్తు

జేయుటకై పౌరు లాలోచించుటలో ధృతరాష్ట్రాదుల నందరను ధర్మ జుడే పోషించునని యనుకొని రాం రసియు గ్రహింపవలయును.

ప్రతివాదు లన్నట్లు వారు ధర్మనిర్ణయరతులుగాక కేవలపాండవపక్షపాతులే యైనయెడల ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రుల యోగక్షేమములను భోగభాగ్యములను గూర్చి వారు చింతింతురా?

కనుక పౌరులు ధర్మనిర్ణయరతులై! ప్రసంగింపలేదని ప్రతివాదులనుట అయుక్తము.

ఇంకొకటి— కురుసభలో కృష్ణభగవానునితో దుర్యోధనుడు చెప్పినట్టిదియు, నది యసంగతప్రసంగ మని వెనుకనిరూపితమై యున్నదిట్టియు నగు—

"అప్రదేయం పురా దత్తం రాజ్యం పరవతో మమ"

అనువాక్యము దుర్యోధనదాయాద్యనిర్ణయరూపమైన తమ ధర్మనిర్ణయములో గ్రాహ్యమని తీసికొనిన ప్రతివాదులు, ఉభయపక్ష యోగచింతతో ధర్మానుబద్ధముగా చర్చించి యాపౌరుల వాక్యములగ్రాహ్యము లనుట అయుక్తము.

ఇట్లు పరిశీలింపగా "నాటి పౌరుల మాటలు ధర్మనిర్ణయమునకు దీసికొనదగినవి కావు" అను ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తమైది. కనుక ప్రతివాదులు పరిహరింపబూనిన యీరెండవయభ్యంతరముగూడ మొదటిదానివలె నపరిహార్యమే యైనది.

—దుర్యోధనుడు తన తండ్రికి రాజ్యము రాలేదనుట, తనంత తాన నినది కాదను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది— ఇక మూడవయభ్యంతర మేదన? దుర్యోధనుడే తనతండ్రికి రాజ్యము రాలేదని యంగీకరించినాడనునది ఆవాక్యము లేవన—

"శ్రుతా మే జల్పతాం తాత పౌరాణా మశివా గిరః।

పిత్రతః ప్రాప్తవాన్ రాజ్యం పాండు రాత్మగుణైః పురా॥
త్వ మన్ధగుణసంయోగా త్ప్రాప్తం రాజ్యం న లబ్ధవాన్ ।
స ఏష పాండో ర్దాయాద్యం యది ప్రాప్నోతి పాండవః ॥
తస్య పుత్రో ధ్రువం ప్రాప్త స్తస్య తస్యాపి చాపరః ।"

అనునదియైయున్నది. ఇది పైపౌరులవాక్యముల ననుసరించి పలికినవికాని దుర్యోధనుడు తనంత తానననవి కావు. గాన నివి గ్రాహ్యములు కావు. ఈకారణములచే సంస్కృతభారతమును బట్టికూడ ధృతరాష్ట్రుడే రాజని స్పష్టముగా జెప్పకొనవచ్చును"

(పు16)

ప్రతివాదులు ఆపౌరులవాక్యము లప్రమాణములని తీసివేసి వాని ననుసరించినవే యీదుర్యోధనవాక్యములని సర్దినారు. ఆపౌరవాక్యములు ప్రమాణములే యని నిరూపించియున్నాము. వాని ననుసరించిన దుర్యోధనవాక్యములుకూడ ప్రమాణమే.

అది యటుండనిచ్చి ప్రతివాదిమతమునే యంగీకరించి ఆవాక్యములు దుర్యోధనుడు తనంత తాననినవో కావో చూతము.

"శ్రుతా మే జల్పతాం తాత పౌరాణా మశివా గిరః ।
త్వా మనాదృత్య భీష్మం చ పతి మిచ్ఛన్తి పాండవమ్ ॥
మత మేతచ్చ భీష్మస్య న స రాజ్యం బుభుక్షతి ।
అస్మాకన్తు పరాం పీడాం చికీర్షన్తి పురే జనాః ॥" (ఆ-141)

నీలకంఠీయమ్—అస్మాకన్తు పరాం పీడా మితి మిథ్యైవోక్తం రాజ్ఞః పాండవేషు ద్వేష ముత్పాదయితుం రాజ్యాపహరణాద్యాపీడామ్'

ఇచ్చట మొదటిశ్లోకముచేత పౌరులనుకొనిన హేతువులతో యుధిష్ఠిరరాజ్యాభిషేకమునూట చెప్పబడినట్లును, ద్వితీయశ్లోకముచేత నది భీష్మునకు సమ్మతమే, ప్రజలు మనకు గొప్పహానిని చేయదలచి నారు. అని చెప్పబడినట్లును స్పష్టము

వెనుక జూపబడిన పౌరులవాక్యములలో నుభయపక్షయోగ క్షేమములను వారు విచారించినట్లుండ, వారు మనకు గొప్ప హాని జేయదలచినారని తండ్రితో దాను జెప్పినాడు.

ప్రతివాదు లుదాహరించినశ్లోకములలో "పితృతః ప్రాప్తవాన్ రాజ్యం పాండుః, త్వ మన్ధగుణసంయోగా ద్రాజ్యం న లబ్ధవాన్, స ఏష పాండో ర్దాయాద్యం యది ప్రాప్నోతి పాండవ, తస్య పుత్రో ధ్రువం ప్రాప్త స్తస్య తస్యాపి చాపరః"

పితృదాయమైన రాజ్యమును పాండురాజు పొందెను. నీవంధుడవై పొందలేకపోతివి. ఈధర్మజు డాపాండుభూపతియొక్క దాయాద్యమును పొందునేని క్రమముగా నాతని సంతతికే రాజ్యము చెంది పోవును. అని దాయాద్యమునుగూర్చియున్న దుర్యోధనుని మాటలు ప్రతివాదు లన్నట్లు పౌరుల వాక్యముల ననుసరించి పలికినవే యైన పక్షములో "వారిది దాయాద్యనిర్ణయచర్చ కానేకాదు" అని పౌరుల వాక్యములనుగూర్చి చెప్పిన ప్రతివాదుల మాటకు భంగము.

అవి దుర్యోధనుడు స్వయముగా నన్నవే యనుపక్షములో "ఇవి పౌరుల వాక్యముల ననుసరించి పలికినవి కాని దుర్యోధనుడు తనంత తానననవి కావు" అను ప్రతివాదుల మాటకు భంగము. అవి వస్తుస్థితికనుకనే యా పౌరులైనను, దుర్యోధనుడైనను అట్లు నిజమునే పలికినారని చెప్పకతప్పదు. అది అటుండనిండు. పూర్వోక్తశ్లోకములకు తరువాత—

"తే వయం రాజవంశేన హీనాః సహ సుతైరపి।
అవజ్ఞాతా భవిష్యామో లోకస్య జగతీపతే॥
సతతం నిరయం ప్రాప్తాః పరపిండోపజీవినః।
న భవేమ యథా రాజం స్తథా శీఘ్రం విధీయతామ్॥
యది త్వం హి పురా రాజ న్నిదం రాజ్య మవాప్తవాన్।
ధ్రువం ప్రాప్స్యామ చ వయం రాజ్య మప్యవశే జనే॥"

తండ్రీ! మేమిక మాసంతానముతోఁగూడ రాజవంశమునకుచెందనివారమై లోకమునకు తిరస్కృతులమై పోవుదుము. మేము పరపిండోపజీవులమై, దుఃఖితులమై యుండకుండుటకు దగిన నీతి నవలంబింపుము. మొదట నీవేగనుక రాజ్యమును పొందియుంటివేని యీ ప్రజలు వ్యతిరేకించియున్నను, మేము ధ్రువముగా రాజ్యమును పొందియుందుము. అని దుర్యోధను డనెను. ఈకడపటిశ్లోకార్థమే—

"ఈరాజ్యంబు మొదలింటఁగోలె భవదీయంబయినం బ్రకృతిజనులు వశ్యులు గాకున్నను గ్రమాగతంబయి మాకు నప్రయత్నలభ్యంబగు" అని యాంధ్రభారతములో జెప్పబడినది. దీనిని బట్టి తనకు రాజ్యప్రాప్తియోగ్యత యేమాత్ర మున్నను ప్రజల వ్యతిరేకమును లెక్కపెట్టనట్టి దుర్యోధనుడు, ప్రతివాదిమతప్రకారము అప్రమాణము గనుక, పాండవపక్షపాతముగను ప్రసంగించిన పౌరుల వాక్యముల ననుసరించి రాజ్యము నీదికాకపోయె నని తండ్రియొద్ద మాటలాడు నంతటి యప్రయోజకుడా?

నిజముగా రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిది కాదుగనుకనే దుర్యోధనుడుగూడ నట్లనినాడు. తమకు రాజ్యప్రాప్తియోగ్యత యేమాత్రము లేదుకనుకనే యది కలుగుట కేదేని తంత్రము నడుపుమని తండ్రిం గోరినాడు. మేము పరపిండోపజీవులము కాకుండునట్లు చూడుమని విలపించినాడు. ప్రతివాదులన్నట్లు ధృతరాష్ట్రునిదే మూలరాజ్యము కాని, యావద్రాజ్యముకాని యైనయెడల నట్టి రాజధానిలో నట్లు సభాస్థలములో నాపౌరులు "రాజ్యం న ప్రాప్తవాన్ పూర్వం స కథం నృపతిర్భవేత్" తనది కాని రాజ్యమునకు తానిపుడు రాజెట్లగును? అని ధృతరాష్ట్రు నుద్దేశించి యనగలరా? ధృతరాష్ట్ర ధార్తరాష్ట్రులు శిక్షింప కుపేక్షింపగలరా? కనుక రాజ్యము పాండుభూపతిది, పాండవులదికాని ధృతరాష్ట్రునిది, ధార్తరాష్ట్రులది కాదని చెప్పితీరవలయును. కనుకనే—

"ఏవం శ్రుత్వా తు పుత్రస్య ప్రజ్ఞాచక్షు ర్నరాధిపః ।
ధృతరాష్ట్రో ద్విధాచిత్త శ్శోకార్త స్సమపద్యత ॥"

పుత్రునిమాటలువిని యెటుదోపక తండ్రి శోకార్తుడయ్యెను. అంతియకాని నాది రాజ్యము కాకపోవుటేమి? అని యనలేదు.

దుర్యోధనుడుకూడ మాదే రాజ్యమని నిరూపించుట మాని తనతండ్రితో మనకు పాండవులనుండి భయము గలుగును. వారి నిక్కడనుండి యుపాయముతో వారణావతమునకు బంపివేయుమని చెప్పెను. చూడుడు—

"పాండవేభ్యో భయం న స్స్యాత్తా న్వివాసయతాం భవాన్ ।
నిపుణే నాఽభ్యుపాయేన నగరం వారణావతమ్ ॥"

అది విని ధృతరాష్ట్రుడు మనరాజ్యమునకు పాండవులనుండి యేమి భయము? అని పలుకక—

"స కథం శక్యతేఽస్మాభి రపాకర్తుం బలా దితః ।
పితృపైతామహా ద్రాజ్యా త్ససహాయో విశేషతః ॥" (ఆదిఅ 42)

ధర్మజుడు పితృపితామహపారంపర్యాగతరాజ్యము గలవాడు; ఆపై సహాయసంపత్తిగలవాడు; అట్టివాని నిక్కడనుండి బలాత్కారముగ మన మెట్లు తొలగింపగలుగుదుము? అనెను.

కనుక ధృతరాష్ట్రుడుకూడ ధర్మజునిదే రాజ్యాధికార మని కంఠోక్తిగా జెప్పియుండెను. వెనుక 'ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాభిషిక్తుడనుటకు సంస్కృతభారతముగూడ బ్రమాణము' అనుప్రసంగమును నిరాకరించునపుడు ప్రదర్శింపబడియున్న యుద్యోగపర్వవచనములచే రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిది కాదు. పాండుభూపతిదే యని భీష్ముడు కంఠోక్తిగా జెప్పియుండెను. గాంధారి కంఠోక్తిగా జెప్పియుండెను. అదియే దుర్యోధనునిచే దండ్రియొద్ద జెప్పబడినది. అదియే పౌరులచే సభాస్థలములలో బ్రసంగింపబడినది. అది వస్తుస్థితియేగాని వేరొకటి

కాదు. అందుచేత దుర్యోధనుడు తనతండ్రికి రాజ్యము రాలేదనుట యుక్తమే. కాబట్టి ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము.

ఇంతవరకు సంస్కృతాంధ్రభారతపర్యాలోచనముచేత, ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదమున కేయే యభ్యంతరముల నుదాహరించి ప్రతివాదులు పరిహరింపబూనిరో అవి యేవియు బరిహరింపబడక యపరిహార్యములై ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదమును త్రోసివేసి పాండురాజరాజ్యవాదమునే స్థిరపరచుచున్నవని గ్రహింపవలయును.

—: "భీష్ముడు కోపమువచ్చి దుర్యోధనునితో పాండుభూపతియే రాజయ్యెను పాండవులదే రాజ్యము, అని చెప్పె" నను ప్రసంగము——తన్నిరాకరణము:—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది—"దుర్యోధనుడు రాజ్యమంతయు దానే మ్రింగవలెనను దురాశచే మూర్ఖపుపట్టు బట్టగ గోపము వచ్చి భీష్ముడు పౌరులమాటల ననుకరించి—

"రాజా తు పాండు రభవ న్మహాత్మా లోకవిశ్రుతః ।
స రాజా తస్య తే పుత్రాః పితు ర్దాయాద్యహారిణః ॥
మా తాత కలహం కార్షీ రాజ్యస్యార్ధం ప్రదీయతామ్ "

అనిపలికినాడు. లోకవిశ్రుతు డగు రాజు పాండువైనాడు. అతని తరువాత నాతని పుత్రులు రాజు లగుదురు. కాన రాజ్యమంతయు నాది యని పెంకిపట్టు పట్టక యర్ధరాజ్యము పాండవుల కిమ్ము. అని పలికియున్నాడు" (పు—26)

ఇచ్చట వీరు చూపిన వచనములు ఉద్యోగపర్వములో 147 అధ్యాయములోని 39_40 శ్లోకములు. అందు 39 శ్లోకములోని యుత్తరార్ధము మాత్రమే చూపబడినది. దానిపూర్వార్ధము—

"అన్ధః కరణహీనత్వా న్న వై రాజా పితా తవ"

అనునది, ఇప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు రాజు కాక పోవుటకు

హేతువు, అంధత్వ మని చెప్పియే పాండురాజు రాజయ్యె నని సహేతు కముగా భీష్ముడు చెప్పినట్లు స్పష్టము.

ఈస్థితిలో నాతని యంధత్వమునుబట్టి రాజు కాలేదనిచెప్పి నట్లా? తనకోపమునుబట్టి రాజు కాలేదని చెప్పినట్లా? ఆతని కాయంధ త్వముగూడ భీష్మునికోపమునుబట్టియే వచ్చినదని చెప్పుదురాయేమి! కనుక నది వస్తుస్థితి యగుటచేతనే అట్లు చెప్పెనని యొప్పుకొనకతీరదు.

ఇంకొకటి. ప్రతివాదిమతప్రకారము ధృతరాష్ట్రుని రాజ్యాభిషి క్తుని జేసినట్టియు, సకలధర్మవేత్త యని ప్రతివాదులచే గీర్తింపబడి నట్టియు, భీష్ముడు తనకు గోపము వచ్చినపుడు రాజు ధృతరాష్ట్రుడు కాడనియు. గోపము రానప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడే యనియు జెప్పెడి ధర్మ వేత్త యగునురా! రాజ్య మంతయు తనదే యని కూర్చుండిన దుర్యో ధనుడు నిజస్థితికి విరుద్ధమైన భీష్ముని మాటపై ఆక్షేపింపక పలుకకుం డునందురా!

ఇంకొకటి— భీష్ముడామాటను శ్రీకృష్ణుని రాయభారసందర్భ ములో జెప్పియున్నాడు ఆ సందర్భములోనే ధృతరాష్ట్రుడుకూడ పుత్రున కేమి చెప్పెనో చూడుడు—

—♦ ఉద్యోగపర్వము-అ 149 ♦—

మన కురువంశమందలి పూర్వపురుషులలో యయాతికి జ్యేష్ఠ పుత్రుడు యదువు, కనిష్ఠపుత్రుడు పురువు, ఆజ్యేష్ఠుడు తండ్రి యిష్టా నుసారము వర్తింపకపోవుటచే తండ్రి యాతనికి రాజ్య మీయక, తనకు విధేయుడై సంచరించిన కనిష్ఠునకే రాజ్య మిచ్చెను.

"ఏవం జ్యేష్ఠోఽప్యథోత్సిక్తో న రాజ్య మభిజాయతే।
యవీయాంసోఽపి జాయన్తే రాజ్యం వృద్ధోపసేవయా"

నీలకణ్ఠీయమ్-అభిజాయతే-ప్రాప్నోతి, జాయన్తే-లభన్తే। ఇట్లు జ్యేష్ఠుడైనను గర్వితుడు రాజ్యార్హుడు కానేరడు. పెద్దలయెడ వినయ విధేయతలు గల వాడు కనిష్ఠుడైనను రాజ్యమును బొందును.

నా తండ్రియగు విచిత్రవీర్యునకు పితామహుడు ప్రతీపమహా రాజు. ఆతని పుత్రులలో ప్రథముడు దేవాపి, ద్వితీయుడు బాహ్లీకుడు, తృతీయుడు శంతనుడు.

"దేవాపిస్తు మహాతేజా స్త్వగ్దోషీ రాజసత్తమః ।
ధార్మిక స్సత్యవాదీ చ పితు శ్శుశ్రూషణే రతః ॥"

నీలకంఠీయమ్— త్వగ్దోషీ— కుష్ఠీ

ఆ దేవాపి, మహాతేజశ్శాలియై, ధార్మికుడై, సత్యవాదియై, పితృ శుశ్రూషాపరాయణుడై యుండువాడు. ఆతనికి కుష్ఠవ్యాధి యుండెను, తండ్రి, ఆతని రాజ్యాభిషిక్తుని జేయ సంకల్పింపగా పౌరులును జానప దులును పెద్దలును గలిసి యట్లు చేయగూడదని నిషేధించిరి.

"ఏవం వదాన్యో ధర్మజ్ఞ స్సత్యసంధశ్చసోఽభవత్ ।
ప్రియః ప్రజానామపి సన్ త్వగ్దోషేణ ప్రదూషితః ॥
హీనాంగం పృథివీపాలం నాఽభినన్దన్తి దేవతాః ।
ఇతి కృత్వా నృపశ్రేష్ఠం ప్రత్యషేధన్ ద్విజర్షభాః ॥

ఇట్లు దాతయై ధర్మజ్ఞుడై సత్యసంధుడై ప్రజాప్రియుడై యుం డియు వ్యాధిదోషముచే దూషితుడయ్యెను. అంగహీనుడు రాజగు టను దేవత లభినందింపరని యానృపశ్రేష్ఠుని రాజ్యాభిషేకమును నిషేధించిరి.

"బాహ్లీకో మాతులకులం త్యక్త్వా రాజ్యం సమాశ్రితః ।
పితృభ్రాతౄన్ పరిత్యజ్య ప్రాప్తవాన్ పరమర్ధివత్ ॥
బాహ్లీకేన త్వనుజ్ఞాత శ్శంతను ర్లోకవిశ్రుతః ।
పిత ర్యుపరతే రాజన్ రాజా రాజ్య మకారయత్ ॥

ఇక ద్వితీయుడవగు బాహ్లీకుడు రాజ్యము నపేక్షింపక పితృ భ్రాతృవర్గమును విడిచి సర్వైశ్వర్యసమృద్ధమైన మాతామహవంశము నకు జేరియుండెను. తృతీయు డగు శంతనుమహారాజు తండ్రి గతించి

నతరువాత అన్నయగు బాహ్లీకుని యనుజ్ఞపై తాన రాజు రాజ్యమును పరిపాలించెను.

"తతస్త్వహం మతిమతా పరిచింత్యేహ పాండునా ।
జ్యేష్ఠః ప్రభ్రంశితో రాజ్యాద్ధీనాంగ ఇతి భారత ॥
పాండుస్తు రాజ్యం సంప్రాప్తః కనీయానపి స న్నృపః ।
వినాశే తస్య పుత్రాణా మిదం రాజ్య మరిందమ ॥
మయ్యభాగిని రాజ్యాయ కథం త్వం రాజ్య మిచ్ఛసి ।
అరాజపుత్రో హ్యస్వామీ పరస్వం హర్తు మిచ్ఛసి ॥
క్రమాగతం రాజ్య మిదం పరేషాం హర్తుం కథం శక్ష్యసి దుర్వినీత"

అట్లే జ్యేష్ఠుడనైన నేను హీనాంగుడ నగుటచే రాజ్యభ్రంశితుడనైతిని, కనిష్ఠుడైనను యోగ్యుడగు పాండురాజు రాజ్యమును బొందెను. ఆతడు పోవుటవలన నీరాజ్యము నాంతపుత్రులదే, నేనే రాజ్యభాక్కును కానపుడు నీవెట్లు రాజ్యము నపేక్షించెదవు?

రాజపుత్రుడవు కాకపోవుటచే రాజ్యాధికారము (హక్కు) లేనట్టినీవు పరులసొత్తునపహరింపదలచుచున్నావు. పాండవులకిది క్రమాగతమైన రాజ్యము. నీవు దాని నెట్లపహరింపగలుగుదువు? అని కుల సంప్రదాయము నుదాహరించుచు వచ్చి తనకుగాని దుర్యోధనునకు గాని రాజ్యము నం దధికారము(హక్కు) లేదనియే స్పష్టముగా జెప్పియుండెను.

ఈధృతరాష్ట్రోక్తులలో "హీనాంగం పృథివీపాలం నాభినన్దన్తి దేవతాః" అను వాక్యము గమనింపగదగినది. పట్టాభిషిక్తుడగు రాజు అన్నియోగ్యతలు గలవాడయినపుడు దేవతానుగ్రహపాత్రుడగును. దేవతానుగ్రహపాత్రు డయినపుడు రాజ్యమందు దుర్భిక్షాదిదోషములు సంభవింపకుండును. అవి సంభవింపనపుడే ప్రజలు అన్యోన్యదక సమృద్ధితో వివిధభోగము లనుభవించుచు రాజునం దనురక్తులును, రాజాజ్ఞానువర్తులు నయి ధర్మబద్ధులయి వ్యవహరింతురు.

ఇట్లు రాజ్యస్థైర్యమునకు దేవతానుగ్రహము ముఖ్యము. దానికి రాజు నిర్దుష్టత్వము కారణము. ఆదోషములలో హీనాంగత్వ మొకపెద్దదోషము. అది ధృతరాష్ట్రునకుదటస్థించినది. అందుచేనాతడు రాజగుట శాస్త్రనూష్యమైనది, అంతియకాని యాతనికి రాజ్యము చేయు సామర్థ్య ముండదని శాస్త్రదూష్యమగుట కాదు. అట్టి సామర్థ్యము ప్రతినిధుల ద్వారా కలుగనే వచ్చును.

కనుక దాయభాగవినిర్ణయములో "గ్రుడ్డివాడు రాజ్యార్హుడు గాడన వాడు రాజ్యము చేసిన పాపము వచ్చునని తాత్పర్యముగాదు. రాజ్యము చేయు సామర్థ్య ముండదుగాన వాడు రాజ్యానర్హు డని శాస్త్రములు చెప్పినవి" (పు 5) అను వ్రాత పరాస్తమైనది.

రాజ్యాభిషేక మనునది యొక శాస్త్రీయసంస్కారము. అట్టి సంస్కారముతోగూడిన రాజ్యాధిపత్యమె హీనాంగునకు శాస్త్రనిషిద్ధముగాని కేవల మాధిపత్యము నిషిద్ధము గాదు. అందుచేతనే పాండురాజుచే విదురధృతరాష్ట్రులకు వప్పగింపబడిన రాజ్యమునకు ఆతడు ఆధిపత్యమునుమాత్రము వహించినాడు. దీనిచేత దాయభాగవినిర్ణయములో—

> "గ్రుడ్డివాడు బొత్తుగా రాజ్యార్హుడు కాడని చెప్పకొందుమేని మొదటికే మోసమువచ్చును ఏమన:— పాండురాజానంతరమున నైన రాజ్యము స్వీకరించెనుగద. మొదట పనికిరానివాడప్పుడెట్లు పనికివచ్చినాడు" (పు 12)

అనునది పరాస్తమయినది. అది రాజ్యాభిషేకపూర్వకమైనరాజ్య స్వీకారము కాదుగనుక పనికివచ్చినదని తెలిసికొనవలయును.

ఇక ప్రకృతమునకు వత్తము— పూర్వోక్తప్రకారము ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పినట్లే నిజస్థితిని జెప్పిన భీష్ముడు క్రోధమువచ్చి యట్లు చెప్పె నని ప్రతివాదులనుట అయుక్తము.

కురుసభనుండి కృష్ణభగవానుడు పాండవులయొద్దకు వెళ్ళి కురుసభావృత్తాంతమును జెప్పినపుడు దుర్యోధనున కెవ్వ రెవ్వ రేయేవిధముగా బోధించిరో వివరించి యుధిష్ఠిరునకు దెలిపెను. ఆవిషయము ఉద్యోగపర్వము- 147-148-149 అధ్యాయములలో నున్నది. దానిని సంగ్రహించి లక్ష్మణసూరి తనగ్రంథములో నిట్లుచెప్పెను చూడుడు-

భారతసంగ్రహము—

"కృష్ణస్తు యుధిష్ఠిర మాసాద్య సభావృత్తాం వర్ణయితు మారేభే, శృణు రాజ న్నజాతశత్రో! సర్వ మపి వక్తవ్యం మయోక్తం, తేన దురాత్మనా న గృహీత మితి నాద్భుతం, కిన్తు 'తాత దుర్యోధన! మమేదం పిత్ర్యం రాజ్యం మదుపేక్షయా విచిత్రవీర్యం, తతః పాండుం, తత స్తవ పితరం చాగాత్, మయి స్థితే న కస్యాఽప్యత్ర స్వాతన్త్ర్యం, తస్మా న్మద్వచనా త్పాండవేభ్యో భాగం ప్రయచ్ఛ' ఇతి న్యాయవాదిని భీష్మే,

'యత్ర భీష్మ స్తత్ర ద్రోణః తిష్ఠ పితామహవచనే, తద్వైవ వయం తవాధీనాః' ఇతి శాస త్యాచార్యే,

'పిత శ్శాన్తనవ! కోఽయం దుర్యోధనోనామ, త్వయా వర్ధితం కులం నశ్య త్కథ ముపేక్షసే, తదిమం నిగృహ్య స్వయం శాధి' ఇతి తర్జయతి క్షత్తరి.

'వత్స! కథం భీష్మాదీ నతీత్య తవ స్వాతన్త్ర్యం, తేషాం వచసి తిష్ఠ. అల మర్ధం రాజ్యం సవర్గస్య తవ భోగాయ' ఇత్యనునయన్త్యాం మాతరి.

'భద్ర! పూర్వం జ్యేష్ఠే యదా స్థితేఽపి పితురిష్టతయా కనిష్ఠః పురూ రాజా బభూవ తథా త్వగ్దోషేణ జ్యేష్ఠమపి దేవాపి మతీత్య కనిష్ఠ మస్మత్పితామహం శన్తనుమేవ రాజ్యశ్రీః శిశ్రియే పితురనిష్టో హీనాంగో వా న రాజ్యార్హ ఇత్యస్మత్కులమర్యాదా అనేనైవ న్యాయేన మమ రాజ్యం నాభూత్ అభాగిన స్తవాఽర్ధ మప్యధికమే

వ, తస్మా చ్ఛాఘ్యైతావతా ఇతి కులసంప్రదాయ ముపదిశతి రాజని ధృతరాష్ట్రే సర్వమేత త్స మూర్ఖ ఆకాశభాషిత మివాఽనవధార్య.... ...... సేనాం నివేశయామాస ||

ఈగ్రంథమునకు సంబంధించిన మహాభారతవచనములు వెనుక నాయాస్థలములలో నుదాహరింపబడినవి. మొత్తముమీద భీష్మాదులుగాని, గాంధారీధృతరాష్ట్రులుగాని, పౌరులుగాని, రాజ్యము పాండురాజుదే యనియు, నందుచే బాండవులదే రాజ్యాధికారమనియు సహేతుకముగా జెప్పినారనుట నిర్వివాదము.

పాండవులను వారణావతమునకు దురాలోచనముతో బంపదలచి తనతండ్రితో మాటలాడినపుడు దుర్యోధనుడుకూడ నట్లేచెప్పెను కనుక రాజ్యాధికారము తనదే యని దుర్యోధనుని యూహకాదు. మరేమనగా—ఎట్లో తనతండ్రిచేతికి చిక్కియున్న రాజ్యమును పాండవుల కీయకుండ తానే కబళింపవలెనని యూహ, ఇది యంతర్గతవిషయము. బహిర్గతముగా మాటలాడునపుడు "అప్రదేయం పురా దత్తం రాజ్యం పరవతో మమ" అని ఈవిధముగా మాటలాడినాడు.

ఇట్టిమాటల నందుకొని దుర్యోధనపక్షపాతులు దుర్యోధనునిదే రాజ్యమని యెంచి యావద్గ్రంథమునకును అపార్థములు చెప్పసాగిరి. అది యప్రామాణిక మనియు, ననుపపన్నమనియు నిరూపించియున్నాము కాబట్టి 'కోపమువచ్చి భీష్ముడు పాండుభూపతిదే రాజ్యమని చెప్పెను' అను ప్రతివాదుల వ్రాతకు తోసివేతయైనది.

— పాండుధృతరాష్ట్రుల రాజ్యభాగములు వేరుగానున్నవని ధృతరాష్ట్రవాక్యముచే దెలియుచున్నదను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది—"ధర్మజ దుర్యోధనాదులుపుట్టినతరువాత ధృతరాష్ట్రుడీక్రిందివాక్యముల బలికినాడు—

"యుధిష్ఠిరో రాజపుత్రో జ్యేష్ఠో నః కులవర్ధనః ।
ప్రాప్త స్స్వగుణతో రాజ్యం న తస్మిన్ వాచ్య మస్తి నః ॥
అయం త్వనన్తర స్తస్మా దపి రాజా భవిష్యతి ॥"

యుధిష్ఠిరుడు జ్యేష్ఠుడుగాన స్వగుణముచే రాజ్యమునుబొందెను. అనంతరుడైన దుర్యోధనుడును రాజు కాగలడా? అని ధృతరాష్ట్రు డడిగినాడు. ఉభయులును రాజులగుట యెట్లన పాండుపుత్రులలో జ్యేష్ఠుడగు ధర్మజుడు పాండుభాగమునకు రాజగుననియు, దనభాగమునకు దుర్యోధనుడురాజగునా? అనియు దీని కర్థమై తీరవలెను. లేకున్న నర్థమే లేదు.

ధృతరాష్ట్రునకు భాగమే యున్నయెడల నయ్యది దుర్యోధనునకు వచ్చునా? అని ప్రశ్న వేయనేల? యందు రేని దున్నిమిత్త కారణమున నట్లడుగవలసివచ్చె నని గ్రహించునది" (పు 18)

ప్రతివాదులచే పాండుధృతరాష్ట్రులకు గల్పింపబడిన రాజ్యవిభాగము ప్రమాణాంతరసిద్ధమై యున్నప్పుడు వారీప్రశ్నసందర్భమును దానికి బలకరముగా జూపిన జూడవచ్చునుగాని, ప్రమాణవిరుద్ధమై యున్న వారి విభాగకల్పన కిది ప్రమాణ మనుట యుక్తము కాదు. ధృతరాష్ట్రప్రశ్నము 'అపి రాజా భవిష్యతి' దుర్యోధనుడు రాజగునా? అనునది. దీనికి అతడు రాజ్యమును బొందునా! అని యర్థ మనుటకు వీలులేదు. "రాజపుత్రః యుధిష్ఠిరః రాజ్యం ప్రాప్తః" అని రాజపుత్రుడగు యుధిష్ఠిరుడు రాజ్యమును బొందె ననుటలో రాజ్యప్రాప్తి యుధిష్ఠిరునకే యని నిర్ధారణ చేయబడినది.

ఇక నీ రాజశబ్దమున కేమి యర్థమో విచారింతము—

"ప్రభౌ భూమిపతౌ రాజా క్షత్రియే రజనీపతౌ" అనుకోశమునుబట్టి యిచ్చటి రాజశబ్దమునకు భూమిపతి యర్థముగాక ప్రభువని యర్థము; ప్రభువనగా—

"అధిభూ ర్నాయకో నేతా ప్రభుః పరివృఢోఽధిపః"

అనుకోశమునుబట్టి 'ప్రభవతి సమర్థో భవతీతి ప్రభుః' అను వ్యుత్పత్తిచే నాయకుడని యర్థము. అందుచే నీతడు కౌరవనాయకుడై కులపాలకు డగునా? అని తెలిసికొనుటకై యట్లు ప్రశ్నించెను. కను కనే విప్రుల సమాధానములో—

"తేఽబ్రువన్ బ్రాహ్మణా రాజన్ విదురశ్చ మహామతిః ।
యథేమాని నిమిత్తాని ఘోరాణి మనుజాధిప ॥
ఉత్థితాని సుతే జాతే జ్యేష్ఠే తే పురుషర్షభ ।
వ్యక్తం కులాన్తకరణో భవితైవ సుత స్తవ ॥" (ఆది-అ 115)

నీపుత్రుని జన్మకాలమందలి దుర్నిమిత్తములనుబట్టి జూడగా నీతడు తప్పక కులాంతకు డగునని చెప్పబడినది

రాజ్యమును బొందునా? అని ప్రశ్నతాత్పర్యమైన యెడల ప్రతివాదిమతప్రకారము ధృతరాష్ట్రుని రాజ్యమును, తరువాత పాండవుల రాజ్యమునుగూడ పొందుననియే జెప్పవలసియుండ దానికేమియు సంబంధములేకుండ సమాధానము చెప్పుట అసంగతముకాదా! కనుక ప్రతివాదులు చెప్పిన యర్థములో ప్రశ్నోత్తరముల కానుగుణ్యము లేకపోవుటవలన నది యపార్థము. అందుచేత వారివాద పరాస్తమైనది.

—: "రాజ్యము ధార్తరాష్ట్రులకును, పాండవులకునుగూడ పిత్ర్యమని భీష్ముడు చెప్పె" నను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

దాయభాగవినిర్ణయమున లో నిట్లున్నది— "రాజ్య ముభయులకునుగూడ సమముగా బిత్ర్యమైన దని భారతమే స్పష్టముగా దెలుపుచున్నది. సకలధర్మవేత్త యగు భీష్ముడే యీరహస్యమును విడగొట్టినాడు. ఆతడు ప్రప్రథమంబుననే దుర్యోధనునకు బుద్ధులు చెప్పుటలో నీక్రిందివాక్యములను బలికియున్నాడు—

"దుర్యోధన యథా రాజ్యం త్వ మిదం తాత పశ్యసి ।
మమ పైతృక మిత్యేవం తేఽపి పశ్యన్తి పాండవాః ॥

యది రాజ్యం న తే ప్రాప్తాః పాండవేయా యశస్వినః ।
కుత ఏవ తవాఽఽపీదం భారతస్యాఽపి కస్యచిత్ ॥
అథ ధర్మేణ రాజ్యం త్వం ప్రాప్తవాన్ భరతర్షభ ।
తేఽపి రాజ్య మనుప్రాప్తాః పూర్వ మేవేతి మే మతిః ॥

దుర్యోధనా! ఈరాజ్యము నీపైతృక మని నీవెట్లు తలచు చున్నావో యట్లే మాపైతృకమని పాండవులునుదలచుచున్నారు. రాజ్యము పాండవులకు బ్రాప్తింపనియెడల నీకు మాత్ర మెట్లు లభించినది. ధర్మముచేతనే నీకు రాజ్యప్రాప్తి కలిగినది. అట్లనే వారికిని గలిగినది.

ఈవాక్యములవలన నీరాజ్య మ·భయులకునుగూడ పైతృకము గానే చెందినట్లును ఉభయులనుగూడ ధర్మముచేతనే పొందినట్లును విస్పష్టమగుచున్నది" (పు 19)

ఈభీష్మోపదేశ మెప్పుడు జరిగిన దనగా ధర్మజుడు యువరాజు చేయబడినతరువాత వారణావతమునకు పాండవులను బంపివేసినపిమ్మట నచ్చట దుర్యోధనకృతమైన యుప్పనుండి తప్పించుకొని వారు క్రమముగా ద్రుపదపురమునకు జేరి ద్రౌపదీవివాహము జేసికొని యచ్చటనే యుండగా వారిని రప్పించి, వారికి రాజ్య మిచ్చి కలుపుకొని వారితో విరోధము మాని సఖ్యముగా నుండుమని బోధించు సందర్భములో జరిగినది.

అసలు రాజ్యమునుగూర్చి ప్రతివాదుల మత మేమనగా— రాజ్యాభిషిక్తుడు ధృతరాష్ట్రుడే; ప్రతినిధి పాండురాజు; మూలరాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిది; ధృతరాష్ట్రదత్తమైన సంపాదితరాజ్యము పాండురాజుది; ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడినది యీ పాండురాజుభాగమునకే. అని.

ఇట్టిస్థితిలో భీష్మవాక్యములుగా జూపబడిన గ్రంథమునందలి ప్రథమశ్లోకములో 'ఇదం రాజ్యం మమ పైతృక మితి త్వం యథా

పశ్యసి, ఏవం మమ పైతృక మితి తేఽపి పశ్యన్తి' అనునపుడు 'తేఽపి కిం పశ్యన్తి' అను కర్మాకాంక్షలో 'ఇదం రాజ్యమ్' అనునదే కర్మగా నన్వయించును. అంతియకాని నీభాగమును నీవనుకొనుచున్నట్లు వారి భాగమును వారనుకొనుచున్నారు. అని యర్థము వర్ణించుటకు వీలు లేదు. పాండుధృతరాష్ట్రులకు రాజ్యభాగములు వేరుగా నున్నవనుట గ్రంథవిరుద్ధమనికూడ నిరూపించియేయున్నాము. ఇప్పుడు దుర్యోధను డేరాజ్యము నా పైతృక మనుకొనుచుండెనో, ఆరాజ్యమే మా పైతృక మని పాండవు లనుకొనుచున్నారని చెప్పె నని యర్థము.

ఇది రహస్యమును విడగొట్టినా డన్న భీష్ముడు అవిభక్తమై యున్న రాజ్యమునుగూర్చి చెప్పినట్లా? లేక విభక్తమైయున్న రాజ్యమునుగూర్చి చెప్పినట్లా?

ప్రథమపక్షములో, ప్రతివాదిమతప్రకారము రాజ్యాభిషిక్తుడు ధృతరాష్ట్రుడు గనుక దుర్యోధనున కది పైతృక మగును (హక్కు కలదగును) గాని పాండవులకు పైతృకముగాదు.

విభక్తరాజ్యమునుగూర్చి చెప్పె నను పక్షములో ధృతరాష్ట్రరాజ్యము దుర్యోధనునకును, పాండురాజరాజ్యము పాండవులకును పైతృక మగునుగాన యేయొకరాజ్య మిరువురకును పైతృకము గానేరదు. ఇక ధృతరాష్ట్రరాజ్యము పాండవులకుగూడ పైతృకము గాకున్నను, ధృతరాష్ట్రదత్త పాండురాజరాజ్యము మాత్రము ధృతరాష్ట్రుని దానము చెల్లదనియో, అది పాండురాజు యావజ్జీవితానుభవమునకుమాత్రమే అనియో తగవులాడుపక్షములో దుర్యోధనునకుగూడ పైతృకము కానగునుగనుక విభక్తరాజ్యపక్షములో నా భీష్మోక్తి సరిపడునందురా?

అప్పుడైనను ధృతరాష్ట్రదత్తము యావజ్జీవితమే యైనయెడల నది దుర్యోధనునకే పైతృక మగును. అది పుత్రపౌత్రపారంపర్యముగా జెందునట్టి దయినపుడు పాండవులకే పైతృక మగును. ఉభయులకును

పైతృకమగుట విరుద్ధము. ఆపై ధృతరాష్ట్రదత్తము పాండవులకు జెందునట్టి దగునో కాదో నిర్ధారణచేసి చెప్పవలసిన భీష్ముడు తేల్చి చెప్పక నీవనుకొనుచున్నట్లే వారును అనుకొనుచున్నా రని చెప్పుట విరుద్ధము. కనుక ప్రథమశ్లోకము అసంగత మగుచున్నది.

'రాజ్యము పాండవులకు ప్రాప్తింపనియెడల నీకు మాత్ర మెట్లు లభించినది?' అను ద్వితీయశ్లోకముగూడ విరుద్ధమే.

అవిభక్తమో విభక్తమో అయి యుండి పాండవులకు ప్రాప్తింపనట్టి ధృతరాష్ట్రరాజ్యము దుర్యోధనునకు లభింపకపోవుట లేమి! "అథ ధర్మేణ రాజ్యం త్వం ప్రాప్తవాన్" అను తృతీయశ్లోకములోని 'అథ' శబ్దము ప్రశ్నార్థకము. అంటే, నీకు రాజ్యప్రాప్తి ధర్మముచేత గలిగెనా! వారికిని పూర్వమే కలిగినది. అని దాని కర్థము. "ధర్మము చేతనే నీకు రాజ్యప్రాప్తి కలిగినది. అట్లే వారికిని గలిగినది" అని వారు వ్రాసిన యర్థము సరియైనది కాదు. వారు వ్రాసినట్లు చూచినయెడల ధర్మము చేత దుర్యోధనునకు ప్రాప్తించినట్లు రాజ్యము పూర్వమే పాండవులకు ధర్మముచే ప్రాప్తించిన దనుట విరుద్ధమే.

వారికి పూర్వమే ప్రాప్తించిన దనుటలో ధర్మజునకు జరిగిన యౌవరాజ్యాభిషేకము, దుర్యోధనుని పుట్టుకకు పూర్వము జరిగిన పాండురాజరాజ్యాభిషేకము స్ఫురింపజేయబడినది.

ప్రతివాదులు వర్ణించిన భీష్మవాక్యతాత్పర్యమునుబట్టి యాశ్లోకము లసంగతము లగుచుండుటచే నాశ్లోకములనుజూపి యీరాజ్యము ధార్తరాష్ట్రులకును, పాండవులకును సమముగా పిత్ర్యమైన దనుట యును, ఈరహస్యమును భీష్ముడే విడగొట్టినా డనుటయును ప్రతివాదుల కయుక్తము.

ఇక పాండురాజరాజ్యవాదు లాభీష్మవాక్యతాత్పర్య మెట్లు వర్ణింతురో వినుడు—

రాజ్యాధికారము పాండవులదే యని దుర్యోధనధృతరాష్ట్రులే తమ పరస్పరప్రసంగములలో జెప్పుకొని యున్నట్లు సంస్కృతాంధ్ర భారతములవలన దెలిసిన విషయమే. కనుక రాజ్యాధికారమును నిర్ణయించుటకై యీభీష్మోపదేశము కాదు.

మరేమన:- రాజ్యాధికార మెవరిదైనను ఒకరాజుకుటుంబము లోనివా రందరును అనుభవయోగ్యత కలవారే యని శాస్త్రసమ్మతము గనుక నీపైతృకమై నీకనుభవయోగ్యమైనట్లు వారి పైతృకమై వారికిని అనుభవయోగ్యమే అయినది. మీరందరు నేకకుటుంబమునకు జెందినవారు కాదా అనియు, అనుభవవిషయమైగాని అధికారవిషయమైగాని వారికి లేని యర్హత నీకేమి కలదో చెప్పు మనియు బోధించుట కీయుపదేశము.

రాజ్యతృష్ణతో పాండవవైరియై వారు రాజ్యమనుభవింపకుండు టకుదుర్యోధను డనేకప్రయత్నములు చేయుచున్నాడు. అట్టిదుర్యోధనునకు, నీవలె వారు మాత్రము మీరాజ్య మనుభవింపదగరా? అనియు, వారియందు లేని యర్హత నీయందేమున్నదనియు, వారిని నిరాకరించుటకు హేతువు నీవేమి చెప్పగలవనియు, మందలించుటకుగాను భీష్ముడీయుపదేశ మారంభించి దుర్యోధనాభిప్రాయోద్ఘాటనపూర్వకముగా నీకు గల రాజ్యానుభవయోగ్యత వారికి లేకపోలేదని యిటు లాశ్లోకత్రయముతో నిరూపించెను.

దుర్యోధనా! ఈరాజ్యము నాపైతృకము గనుక నాకనుభవయోగ్య మనుకొనుచుంటివా? వారును ఇదిమాపైతృకముగనుక మాకనుభవయోగ్య మనుకొనుచున్నారు. అని ప్రథమశ్లోకముచే జెప్పెను. ఈచెప్పుటలో రాజ్య ముభయులకు పైతృక మగుటవలన మీరందరేకకుటుంబములోనివారుగనుక ననుభవయోగ్యత సమానమే యనుట భీష్మతాత్పర్యము.

ఇక ద్వితీయశ్లోకము—పాండురాజునకు క్షేత్రజులు పాండవులు. ధృతరాష్ట్రునిన ఔరసుడను నేను కాబట్టి వారికి లేని యర్హత రాజ్యప్రాప్తివిషయమై నాకే కలదు. క్షేత్రజులైనట్టి పాండవులకు రాజ్యప్రాప్తి లేనే లేదు. అని నీవందువా?

"యది రాజ్యం న తే ప్రాప్తాః పాండవేయా యశస్వినః ।
కుత ఏవ తవాపీదం భారతస్యాఽపి కస్య చిత్ ॥

క్షేత్రజులకు నీవన్నట్లు రాజ్యప్రాప్తి లేకుండినచో "కస్య చిత్ భారతస్యేదం తవాపి కుతః" ఒకానొకభరతవంశోద్భవుడగు విచిత్రవీర్యుని యీరాజ్యము నీకుమాత్ర మెట్లుప్రాప్తించును.

ఆవిచిత్రవీర్యుని క్షేత్రజుడే నీతండ్రి. క్షేత్రజునకు రాజ్యప్రాప్తి లేదాయె. మరి నీసిద్ధాంతమునుబట్టి నీతండ్రికే ప్రాప్తించని రాజ్యము నీకు ప్రాప్తించు టెట్లు? అని తాత్పర్యము.

ఇక తృతీయశ్లోకము—నాతండ్రి క్షేత్రజు డయినను క్షేత్రజునకు రాజ్యప్రాప్తి శాస్త్రీయమే కనుక నాకు రాజ్యము ధర్మముచేతనే ప్రాప్తించిన దని నీవందువా?

"అథ ధర్మేణ రాజ్యం త్వం ప్రాప్తవాన్ భరతర్షభ ।
తేఽపి రాజ్య మనుప్రాప్తాః పూర్వమేవేతి మే మతిః ॥

అట్లైన యా ధర్మమునుబట్టి వారును పూర్వమే రాజ్యమును బొందినారు. నాకు రాజ్యము ప్రాప్తించినదని నీవిప్పుడనుచున్నావుగాని పూర్వము యువరాజైనపుడే ధర్మజునకు రాజ్యము ప్రాప్తించినది. నీవు పుట్టకపూర్వమే రాజ్యాభిషిక్తు డయిన పాండురాజునకు ప్రాప్తించినది. అట్టివారిని నిరాకరించి యీరాజ్యమును నీవాక్రమించుట యేమి యుక్తము? అని తాత్పర్యము. దీనిచేత రాజ్యాధికారము పాండవులదే యని సూచింపబడినది. అనుభవయోగ్యతయే నీకు గలదని ప్రథమశ్లోకముచే జెప్పబడినది. కనుక ప్రతివాదులు చెప్పిన యర్థములలో దటస్థించిన విరోధము లిప్పు డాశ్లోకములకు లేవు ఉద్యోగప

ర్యములోని పూర్వోక్త భీష్మాదివచనములకుగూడ విరోధము లేదు. పూర్వోక్త పౌరవాక్యములకు దుర్యోధనధృతరాష్ట్రుల పూర్వోక్తవాక్యములకుగూడ విరోధము లేదు.

ఈభీష్మవచనతాత్పర్యమును మనమ్ములో బెట్టికొనియే కాబోలు "దూతవాక్యము" అను తనగ్రంథములో దుర్యోధనశ్రీకృష్ణుల వాక్యోపవాక్యములుగా భాసమహాకవి యిట్లు వ్రాసియుండెను—

దుర్యోధనః— కథం కథం దాయాద్య మితి ।

"వనే పితృవ్యో మృగయాప్రసంగతః
కృతాపరాధో మునిశాప మాప్తవాన్ ।
తదాప్రభృత్యేవ సదారనిస్పృహః
పరాత్మజానాం పితృతాం కథం వ్రజేత్ ॥

వాసుదేవః—పురావిదం భవన్తం పృచ్ఛామి—

"విచిత్రవీర్యో విషయీ విపత్తిం
క్షయేణ యాతః పున రంబికాయాం
వ్యాసేన జాతో ధృతరాష్ట్ర ఏవ
లభేత రాజ్యం జనకః కథం తే ॥ "

ఇచ్చట దుర్యోధనుడు చెప్పిన దేమనగా, మునిశాపమును బొంది భార్యాసంబంధమును విసర్జించియున్న పాండురాజు, క్షేత్రజులగు పాండవులకు పిత కానపుడు వారి కెట్లు దాయాద్యము, అని.

అపైని కృష్ణభగవాను డన్న దేమనగా, విచిత్రవీర్యుడు గతించిన తరువాత క్షేత్రజుడై జన్మించిన నీతండ్రికి నీవన్నట్లు పిత కానట్టి విచిత్రవీర్యుని రాజ్యమును నీతండ్రి యెట్లు పొందగలుగును, అని.

ఇట్లు పరిశీలింపగా పాండుధృతరాష్ట్రులకు వేరు వేరు రాజ్యభాగము లున్నవనియు, పాండవులకును ధార్తరాష్ట్రులకును అయాభాగములకు సమానముగా రాజ్యాధికారము కలదనియు, భీష్మవాక్యములే దీనికి ప్రమాణములనియు వ్రాసినది పరాస్తమయినది.

— "పాండవుల కర్ధరాజ్య మిమ్మనియు, నది వారికి పిత్రింశ మనియు, భీష్ముడు దుర్యోధనునితో జెప్పినాడు. ఇంత కంటె నేమి రుజువుకావలెను?" అనుప్రసంగము —

తన్నిరాకరణము—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది—

1. "నచాపి తేషాం వీరాణాం జీవతాం కురునందన ।
పిత్ర్యోంశ శ్శక్య ఆదాతు మపి వజ్రభృతా స్వయమ్ ॥
అధర్మేణ నిరస్తాశ్చ తుల్యే రాజ్యే విశేషతః ।
యది ధర్మ స్త్వయా కార్యో యది కార్యం ప్రియం చ మే ॥
క్షేమం చ యది కర్తవ్యం తేషా మర్ధం ప్రదీయతామ్ "

పాండవులు జీవించియుండగా వారి తండ్రిభాగమును నాక్రమించుకొనుట కింద్రునికైనను శక్యము కాదు ... వారికి నర్ధరాజ్య మిమ్ము అని స్పష్టముగా జెప్పియున్నాడు. ఈయర్ధరాజ్యము పిత్రింశము (తండ్రిభాగము) అనికూడ జెప్పియున్నాడు. ఇంతకంటె నేమి ఋజువు కావలెను?" (పు-20)

2. ఈవాక్యములు వినినతరువాత ధృతరాష్ట్రుడు—

"యథైవ మమ పుత్రాణా మిదం రాజ్యం విధీయతే ।
తథైవ పాండుపుత్రాణా మిదం రాజ్యం న సంశయః ॥"

ఈరాజ్యము నాపుత్రుల దెట్లుయియున్నదో యట్లే పాండుపుత్రులదియును నైయున్నది. సంశయములేదు. అని చెప్పినాడు.

3. గాంధారి దుర్యోధనునకు జేసిన బోధలోగూడ నిట్లు చెప్పబడియున్నది —

"ప్రయచ్ఛ పాండుపుత్రాణాం యథోచిత మరిందమ ।
అల మర్థం పృథివ్యాస్తే సహామాత్యస్య జీవితుమ్ ॥"

దుర్యోధనా! పాండుపుత్రుల కేది యుచితమో యది యిమ్ము.

అని చెప్పినది. ఆయుచితభాగ మేదనిన- నీకర్ధరాజ్యము చాలును. అని తెలుపుటచేత వారికి నీయదగినది యర్ధభాగ మని తేలినది. ఆయర్ధరాజ్యము వారి యంశ మనికూడ నీ క్రిందివాక్యములో గాంధారి చెప్పినది—

"స్వ మంశం పాండుపుత్రేభ్యః ప్రదాయ భరతర్షభ ।"

పాండవుల స్వభాగమును వారికిచ్చి యనుటచే వారికి రాదగినది యర్ధరాజ్యమే యని తేలుచున్నది" (పు 21)

ఈమూడంశములను బరీక్షింతము— ప్రథమాంశములోని భీష్మ వాక్యములో 'తేషాం కిల్లో ప్యంశః' అనియుండెనని పాండవుల తండ్రి భాగము కురురాజ్యముకంటె వేరుగా నున్నట్లు ప్రతివాదులు భావించు చున్నారు.

ఈభీష్మోపదేశ మెప్పటిదనగా— ద్రౌపదీవివాహము జేసికొని పాండవులు ద్రుపదపురమం దున్నసమయమున వారిని రప్పించి యర్ధ రాజ్య మిచ్చి యాదరింపవలసినదని చెప్పు సందర్భములోనిది. "దుర్యో ధన యథా రాజ్యం త్వ మిదం తాత పశ్యసి" అనుచు జెప్పబడిన ట్టియు, పూర్వము చర్చింపబడినట్టియు ఆదిపర్వము 203అధ్యాయము లోని గ్రంథమున కుత్తరగ్రంథమే యిది.

యీరాజ్యవిభాగప్రసక్తి యిప్పుడు సంభవించిన దేకాని యిం తకు బూర్వ మేమియు లేదు. పాండురాజకాలములోగాని ధర్మజుని యౌవరాజ్యకాలములోగాని రాజ్యవిభాగమై యున్నట్లు ప్రమాణవ చన మేదియు లేదు. ప్రతివాదులుమాత్రమున్నట్లు కల్పించినారు. ఆకల్పన ప్రమాణవిరుద్ధము. ఏమనగా—

యువరాజై యున్న యుధిష్ఠిరునకు రాజ్యాభిషేకము జేయుద మని పూర్వోత్తరపర్యాలోచనము చేయునపుడు పౌరులు—

"సహి భీష్మం శాన్తనవం ధృతరాష్ట్రం చ ధర్మవిత్ ।
సపుత్రం వివిధై ర్భోగై ర్యోయిజమ్యతి పూజయన్ ॥

భీష్మధృతరాష్ట్రగాంధారీలను యుధిష్ఠిరుడే పూజించుచు వారికి వివిధభోగములను కల్పించుచును. అని యాలోచించిరి.

ప్రతివాదిమతప్రకారము ధృతరాష్ట్రుని కురురాజ్యముకంటె పాండుభూపతి రాజ్యము విభిన్నమైయుండి దానికే ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడి యుండి దానికే యిప్పుడు మహారాజుగా జేయబడు టకు పౌరు లాలోచించినపక్షములో కురురాజ్యము నాశ్రయించి యున్న ధృతరాష్ట్రగాంధారీల భోగభాగ్యములకు ధర్మజుని యవసర మేమున్నది? ఏకరాజ్యమే యగుటచేతను, దానికి యువరాజైన ధర్మజుడు మహారాజగుచుండుటచేతను, ధృతరాష్ట్రాదుల భోగభాగ్యములు ధర్మజుని యధీనము లగు నని పౌరు లాలోచించినారు. కనుక ప్రతివాదుల రాజ్యవిభాగకల్పన పౌరవాక్యవిరుద్ధము, సంస్కృతాంధ్రభారతములలోని పూర్వోక్తదుర్యోధనధృతరాష్ట్రపరస్పరప్రసంగ విరుద్ధము.

ఉద్యోగపర్వములో వెనుకజూపబడిన గాంధారీధృతరాష్ట్రాది వాక్యములకు విరుద్ధము.

కనుక ద్రుపదపురమునుండి పాండవులు రప్పింపబడునంతవరకును రాజ్యవిభాగము జరుగనే లేదు. దుర్యోధనుని పోరు దీర్చుటకిప్పుడుమాత్రము విభజింప నెంచి భీష్ముడు వారి కర్ధరాజ్య మిమ్మని చెప్పెను వారికి పిత్ర్యమైన యంశమది అనిచెప్పెను. అప్పుడు ద్రోణాచార్యులుకూడ—

"మమాప్యేషా మతి స్తాత యా భీష్మస్య మహాత్మనః ।

సంవిభజ్యాస్తు కౌన్తేయా ధర్మ ఏష సనాతనః ॥" (ఆది-అ 204)

భీష్ముడు చెప్పినట్లు పాండవులకు విభజించి యిచ్చుటే నాకును సమ్మతము ఇది సనాతనధర్మము అని చెప్పెను

పాండవుల కర్ధరాజ్య మిమ్మని యది వారికి పిత్ర్యమైన యంశ మని జెప్పిన భీష్ముడు మిగిలిన యర్ధరాజ్యము నీకు పిత్ర్యమైన యంశ

మని దుర్యోధనునితో జెప్పలేదు. తాత్పర్య మేమనగా:— దుర్యోధనునకు విడువబడిన యర్ధరాజ్యము పాండవుల యర్ధరాజ్యమువలె సర్వాధికారములు గలది కాదనియు, యావజ్జీవోపభోగ్యమే యనియు సూచించుటే యని గ్రహింపవలయును.

తృతీయాంశములో ప్రతివాదు లుదాహరించిన గాంధారీవాక్యములో "అల మర్ధం పృథివ్యాస్తే సహామాత్యస్య జీవితుమ్" దుర్యోధనా! సపరివారముగా నీవు జీవించుట కర్ధరాజ్యము చాలును. అని చెప్పబడుటచేత దుర్యోధనాదులకు జీవనార్థము విడువబడినదే యర్ధరాజ్యమని గాంధారి స్పష్టపరచి యున్నది. అట్లు కౌరవుల కుపభోగార్థమై యొకభాగము విడువబడినది కనుక మిగిలిన భాగమే పాండవులు పరిగ్రహించినది కనుక పాండవుల భాగము పాండవుల కిమ్మని యుద్ధోద్యుక్తుడగు దుర్యోధనునకు బోధించిన గాంధారి మాట, పాండవుల యావద్రాజ్యాధికారమునకు విరోధించునది కాదు ఇక ద్వితీయాంశములో—

"యథైవ మమ పుత్రాణా మిదం రాజ్యం, తథైవ పాండు పుత్రాణా మిదం రాజ్యమ్" అను వాక్య ముభయులకును రాజ్యమొక్కటే యనియు, దుర్యోధనాదులతో దుల్యమైన యనుభవ యోగ్యత వారికి లేకపోలేదనియు, వారిని రప్పించి రాజ్య మీయవలయుననియు వెల్లడించుచున్నది కనుక నదికూడ పాండవుల యావద్రాజ్యాధికారమునకు విరోధించునది కాదు.

ఇచ్చట నర్ధరాజ్య మనియు, నంశమనియు నుండుటచే పాండవులంతమాత్రమునకే అర్హు లని భ్రాంతిపడరాదు. యావద్రాజ్యమునకును పాండవు లర్హులే అయియున్నను ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రాదుల పోషణభారము వారిదే యగుటవలన కౌరవగణోపభోగార్థమై యర్ధరాజ్యము విడిచిపెట్టబడిన దని తెలిసికొనవలయును.

దీనిచేత ప్రతిహాదుల వ్రాతలో—

"అంశ మనగా భాగమని యర్థముగాని యంతయు నని యర్థము కాదు. మరియు భాగవతములో దాయపదము వాడబడియున్నది. తృతీయస్కంధములో—

"అజాతశత్రోః ప్రతియచ్ఛ దాయమ్ ।"

దాయమనగా 'పంచుకొనదగిన తండ్రి సొత్తు' అని శబ్దరత్నాకరము. కానపాండవులుఅంశమునకుమాత్రమేయర్హులనిభారతభాగవతములు నొక్కి చెప్పుచున్నవి" (పు24).

అను విషయము పరాస్తమైనది. దాయశబ్దమున కర్థము భాగవతవ్యాఖ్యానమగు వంశీధరీయములో నిట్లున్నది—

దాయంస్వప్రాప్తియోగ్యం పితృధనమ్" అని.

విజ్ఞానేశ్వరీయములో నిట్లున్నది—

"దాయశబ్దేన యద్ధనం స్వామిసంబన్ధాదేవ నిమిత్తా దన్యస్య స్వం భవతి తదుచ్యతే" అని.

ఏధనము ధనస్వామిసంబంధమును బట్టి యన్యునకు సొత్తగుచున్నదో ఆధనము దాయ మనబడు నని దీనియర్థము. పంచుకొనినపుడే దాయ మగు నని లేదు. కనుక పాండుభూపతి రాజ్యము పాండవులకు బ్రాప్తించిన పితృధనమై దాయమైనది. అందుచే భాగవతము పాండవుల యావద్రాజ్యార్హతను ఎంతమాత్రము విరోధించుటలేదు. సరికదా పాండవుల కారాజ్యము పితృపితామహపరంపరాగతమనియె చెప్పుచున్నది. చూడుడు—

"తతో యుధిష్ఠిరో గత్వా సహ కృష్ణో గజాహ్వయమ్ ।
పితరం సాంత్వయామాస గాంధారీం చ తపస్వినీమ్ ॥
పిత్రా చానుమతో రాజా వాసుదేవానుమోదితః ।
చకార రాజ్యం ధర్మేణ పితృపైతామహం విభుః ॥" (స్క-1-అ9)

ఇట్లుపరిశీలింపగా అర్ధరాజ్యమే పాండవులకు పిత్రంశమని భీష్మాదులు చెప్పినారను ప్రతివాదుల వాదము పరాస్తమైనది.

"పాండవపక్షపాతి యగు శ్రీకృష్ణుని మ్యాతమే అర్ధ భాగముకొరకై యున్న" దనుప్రసంగము-
తన్నిరాకరణము.

దాయభాగవినిర్ణయములోనిట్లున్నది-"వారిమాటలను వీరిమాటలను దీసికొననేల! పాండవపక్షపాతియగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యొక్క మాత్యమే అర్ధభాగముకొరకై యున్నది.

మొదట నర్ధరాజ్యము బుచ్చుకొని ఖాండవప్రస్థమునకు పాండవులు చనినపుడు కృష్ణుడుగూడనుండినాడు. అప్పుడే యభ్యంతరము జెప్పలేదు. ధార్తరాష్ట్రసభలోగూడ "అర్ధం ప్రదాయ పార్థేభ్యో మహతీం శ్రియ మాప్నుహి" అనియే ప్రసంగించియే యున్నాడు.

పాండవు లెన్నడును రాజ్యమంతయును మాకు రావలయునని వాదించియుండలేదు. వారి పక్షమున ప్రసంగములు జరిపిన శ్రీకృష్ణాదులును రాజ్యమంతయును పాండవులకు రావలయు నని వాదించియుండలేదు. ఉభయపక్షములవారునుగూడ పాండవుల కర్ధరాజ్యము రావలయు ననియే వాదించియుండిరి.

దీనినిబట్టి తమచేతను తమతండ్రిచేతను సంపాదితమైనదానిని మాత్రమే వారు కోరుకొనుచున్నారను భావము తేలుచున్నది."

(పు21-24)

ప్రతివాదులకిచ్చుట పూర్వవత్తాంతమొకింత తెలుపుచున్నాము. రాజ్యాధికారులగుపాండవుల కేధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రాదిపోషణావశ్యకత శాస్త్రోక్తమై యుండుటను బట్టియు, ధృతరాష్ట్రుని కుటుంబములో పుత్రులేమి వారిభార్యలేమి వారి సంతతియేమి వందలకొలది యుండు

టనుబట్టియు, దుర్యోధనుడు పాండవద్రోహియై యుండుటనుబట్టియు, న్యాయాధికభావమును బట్టియు నొక యర్ధభాగమును దుర్యోధనాధీనముగ నుంచి యర్ధభాగమే పాండవుల కిచ్చునట్లు భీష్ముడు చేసిన నిర్ణయము-శాస్త్రసమ్మతము లోకసమ్మతము నగుటవలన దానికి కృష్ణభగవాను డభ్యంతరము జెప్పక సమ్మతించెను. ఆయర్ధభాగముగా ధృతరాష్ట్రునిచే ఖాండవప్రస్థ మీయబడినది. అది సర్వశూన్యప్రదేశమని వెనుక జెప్పబడినది. అచ్చట సర్వాతిశాయియైన యింద్రప్రస్థ మను పురమును నిర్మించుకొని పాండవులుండిరి.

తరువాత దిగ్విజయపూర్వకముగా రాజసూయము జరిగినది. ఆతరువాతనే యీపాండవైశ్వర్యము నపహరింప గపటద్యూతమును గల్పించి, పాండవుల నాహ్వానింపజేసిన శకునిదుర్యోధనులు పణనిర్ణయము జేయునపుడు, ఎవ్వ రోడిపోయినను అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు 13 సంవత్సరములు సక్రమముగా జేయవలయును అట్లు చేసినపిదప మీఁద వారి రాజ్యము వారు తీసుకొనవచ్చును. అని నిర్ణయించి, కపటముతో వారి నోడించి రాజ్యమునుగూడ పాండవుల నరణ్యములకు బంపిరి. వారు వనవాసాజ్ఞాతవాసములను యుక్తముగా జరిపినతరువాత దుర్యోధనుడు వారి రాజ్యము వారికీయక యుద్ధముజేసి వారిని సంహరింతునని కూర్చుండెను. ద్యూతకాలనిర్ణయమునుబట్టి పాండవులకు రావలసినది వారి యర్ధరాజ్యమే, దానినే వారికిచ్చి నీవు సుఖింపు మని చెప్పుటకై కృష్ణభగవానుడు, వెళ్ళి ధార్తరాష్ట్రసభలో "అర్ధం ప్రదాయ పార్థేభ్యో మహతీం శ్రియ మాప్నుహి" అనిచెప్పెను.

ధార్తరాష్ట్రాదులపోషణమునకై కొంతభాగము విడిచిపెట్టబడుటచే ధర్మాత్ములగుపాండవులుగాని, శ్రీకృష్ణాదులుగాని రాజ్యమంతయు రావలయునని వాదింపలేనుగాని యావద్రాజ్యాధికారము వారికి లేకపోవుటచేగాదని తెలిసికొనవలయును.

అర్ధరాజ్యమునే కోరుటనుబట్టి తావన్మాత్రమే వారిరాజ్యమను పక్షములో నేవేని యైదుగ్రామముల నిచ్చినను మేము తుదకు సంతోషింతుమని ధర్మజుడు గోరుటనుబట్టి వారి కర్ధరాజ్యాధికారముగూడ లేదని వాదించువారెందు కుండరు?

కనుక శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క యర్ధభాగమునకైన దూత్యమునుబట్టి యావద్రాజ్యాధికారము పాండవులకు లేదను ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము.

—దుర్యోధనుడు కర్ణున కంగరాజ్యమిచ్చి నపుడు పాండవు లాక్షేపింపలేదేమి, అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము—

దాయభాగవినిర్ణయములో నిట్లున్నది— "అస్త్రదర్శనకాలమునందు కర్ణుడు రాజుకాడుగాన రాజపుత్రుడగు నర్జునునితో యుద్ధము జేయదగ డను నాక్షేపము రాగా దుర్యోధను డాలోపము పూర్తియగుటకై యాతని నంగదేశాధీశునిజేసెద నని జెప్పి తత్క్షణ మంగదేశమునకు పట్టాభిషేకము జేసినాడు. రాజ్యము పాండవులదాయెె. దుర్యోధనునకం దెంతమాత్రము నంశము లేదాయెె. అట్టిచో బాండవులుగాని తత్పక్షమువారుకాని కర్ణున కంగదేశ మిచ్చుటకు నీకధికార మెక్కడనున్నదని యెందుకు బ్రశ్న వేయరైరి! అనిన నిరుత్తరమగునుకదా!" (పు-14)

ఇటీవల నాకు సమస్తపురాణసాగరమందరాయమాణమానసులగు పూజ్యమధ్వాచార్యులవారిచే వ్రాయబడిన "మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయము" అను సంస్కృతగ్రంథరాజ మొకటిలభించినది. ఆగ్రంథము నాచెప్పినదానినే (ధృతరాష్ట్రునకే పట్టాభిషేకము కావింపబడినదనియు పతినిధిగా పాండువు నియోగింపబడె ననియు) సరిగ బలపరచుచున్నది" (పు 21).

పాండవుల కర్ధరాజ్య మిచ్చుటకు బూర్వమునను ధర్మజుని

యువరాజుగా జేయుటకు బూర్వమునను ఆకుమారాస్త్రవిద్యాప్రదర్శనము జరిగినది. అప్పుడు కర్ణున కంగరాజ్య మిచ్చుటకు దుర్యోధనున కేమి యధికార మున్నదని ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదుల నడుగు చున్నాము. ఇంకొకటి—

"అప్రదేయం పురాదత్తం రాజ్యం పరవతో మమ ।
అజ్ఞానాద్వా భయాద్వాపి మయి బాలే జనార్దన ॥"

అనుచు పాండవులకు రాజ్య మిచ్చునప్పటికి దాను బాలుడ ననియు, నజ్ఞాని ననియు జెప్పినట్టి దుర్యోధనుడు అస్త్రవిద్యాప్రదర్శన కాలమున కతిబాలుడుగదా! ప్రతివాదిమతప్రకారము జూచినను ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడునప్పటికి బాలుడును, అజ్ఞానియు నగు దుర్యోధను డంగరాజ్యమిచ్చునప్పటి కతిబాలుడుగదా! అతడెట్లిచ్చెను? అనర్హుడై యుండియు ధృతరాష్ట్రానుమతి నొందియే దుర్యోధను డిచ్చెనని ధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదులు చెప్పితీరవలయును. ఆంధ్రభారతమం దామాట చెప్పబడియున్నది. చూడుడు—

"ఎల్లవారును జూడంగ నీక్షణంబ రాజుజేసెద నేనంగరాజ్య మిచ్చి.
వ. అని యప్పుడ భీష్మధృతరాష్ట్రులకుంజెప్పి వారి యనుమతంబున ...
అంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేసిన"

ప్రతివాదులు ప్రమాణముగా గ్రహించిన మధ్వాచార్యుల వారి మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయములోగూడ నెట్లున్నదో చూడుడు—

"నిరుత్తరే కృతే కర్ణే భీమేనైవ సుయోధనః ।
అభ్యషేచయ దంగేషు రాజానం పిత్రనుజ్ఞయా ॥
ధృతరాష్ట్రః పక్షపాతా త్పుత్రస్యాఽనువశోఽభవత్ ।"

(అ 18– శ్లో 39)

పక్షపాతబుద్ధిచే పుత్రునకు వశుడై యున్న ధృతరాష్ట్రుని యనుజ్ఞపై యంగరాజ్యమును దుర్యోధను డిచ్చె నని చెప్పబడినది.

దుర్యోధనుడు చెప్పినదానికి బద్ధుడై సమ్మతించువాడు ధృతరాష్ట్రుడు. ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పినదానికి బద్ధులై ప్రవర్తించువారు పాండవులు. కష్టమయినను నష్టమయినను తప్పయినను ఒప్పయినను ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పినదానికి కట్టుబడి శంకింపకుండ ప్రవర్తించుట పాండవులకు వ్రతమే. ఈసంగతి నాడు ధృతరాష్ట్రునిచే వారణావతమునకు బంపివేయబడు పాండవులను జూచి దుఃఖితులై వెటంబడిన పౌరులతో యుధిష్ఠిరుడే చెప్పియుండెను—

'తాం స్తథా వాదినః పౌరాన్ దుఃఖితాన్ దుఃఖకర్శితః ।
ఉవాచ మనసా ధ్యాత్వా ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః ॥
పితా మాన్యో గురు శ్శ్రేష్ఠో యదాహ పృథివీపతిః ॥
అశంకమానై స్తత్కార్య మస్మాభి రితి నో వ్రతమ్।' (ఆదిఅ145)

అట్టి వ్రతమునుబట్టియే ధృతరాష్ట్రుడు వారణావతమునకు వెళ్ళియుండుడనగా సరేయని వెళ్ళియుండిరి. మరియొకప్పుడు అర్ధరాజ్యము గ్రహించి ఖాండవప్రస్థము నుండుడని చెప్పగా సరే గ్రహించియుండిరి. మరియొకప్పుడు దుర్యోధనప్రేరితుడై సుహృద్ద్యూతమునకు రండని యాహ్వానింపగా సరే వచ్చి ద్యూతమునకు సిద్ధపడిరి. ఆద్యూతములో ధనహానియై, మానహానియై తుద కెటులనో గట్టెక్కి ధృతరాష్ట్రానుజ్ఞ దీసికొని వెడలిపోవుచుండ దురాలోచనముగల దుర్యోధనునిచే వేధిపబడి మరల పునర్ద్యూతమునకు రమ్మని ధృతరాష్ట్రుడు పంపిన వార్తను 'ఏహి పాండవ దీవ్యేతి పితా త్వాహేతి భారత' అనుచు ప్రాతిగామి చెప్పగా వెనుకకు వచ్చి పునర్ద్యూతమునకు సిద్ధపడిరి. అంతియకాని దేనిని వారాక్షేపించి యెరుగరు.

ఇంత పితృభక్తి, ఇంత సౌశీల్యము గలిగి ధృతరాష్ట్రాభిప్రాయమునకు ఎన్నడును వ్యతిరేకించి యెరుగని పాండవులు, ధృతరాష్ట్రాభిప్రాయమును బట్టియే జరిగిన యర్ధరాజ్యప్రదానము నాక్షేపింపలేదని ప్రతివాదులు తెలిసికొందురుగాక.

రాజ్యము పాండవులదే. దుర్యోధనున కధికారము లేదన్నమాట నిజమే. అయినను పాండుభూపతిచే న్యాసభూతముగా నప్పగింపబడి ధృతరాష్ట్రాధీనమై యున్నది రాజ్యము. ఆధృతరాష్ట్రునియందు పాండవుల కున్నది యసాధారణమైన భక్తి. ఈకారణములబట్టి యప్పుడెవ్వరు నాక్షేపింపలేదను సదుత్తరముండుటనుబట్టి "నీకధికార మెక్కడ నున్నదని యెందుకు ప్రశ్నవేయరైరి? అనిన నిరుత్తర మగునుగదా," అను ప్రతివాదుల వ్రాత ప్రతిహతమైనది.

ఇక ప్రతివాదులు ప్రమాణముగా గ్రహించిన మధ్వాచార్యుల వారి మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయములో ధర్మజుని యౌవరాజ్యమును గూర్చి తండ్రితో దుర్యోధను డన్నది యెట్లున్నదో చూడుడు- అ19-

"సంపూర్ణధర్మమతి రసౌ ధృతరాష్ట్రసూను స్త్వాతప్యమానహృదయో
నిఖిలాన్ నృపానపి। దృష్ట్వా శ్రియం పరమికాం విజయంచ పార్థే
ష్వాహేద మేత్య పితరం సహ సౌబలేన। జ్యేష్ఠస్య తేఽపిహి వయం
హృదయప్రజాతా నార్హత్వమేవ గమితా భవతైవ రాజ్యే।
భ్రాతుః కనీయస ఉతాపి హి దారజాతా అన్యైశ్చ రాజ్యపదవీం
భవతైవ నీతాః॥"

వ్యాఖ్యా-హృదయప్రజాతా ఔరసాఃఅర్హత్వం యోగ్యత్వమ్, ఉత, కనీయసః కనిష్ఠస్య భ్రాతుః పాండోః, అన్యైర్గన్ధర్వప్రముఖైః, దారజాతాః క్షేత్రజాః ధర్మాదయః, రాజ్యపదవీం రాజ్యమార్గం యౌవరాజ్యమిత్యర్థః। భవతైవ త్వయైవ నీతాః ప్రాపితాః ॥

"రాజ్యం మహచ్చ సమవాప్స్యతి ధర్మసూను
స్త్వత్తోఽథవానుజబలాత్ ప్రసభం వయన్తు।
దాసా భవేమ నిజతంతుభిరేవ సాకం
కున్తీసుతస్య పరతోఽపి తదన్వయస్య ॥

వ్యాఖ్యా— స ధర్మసూనుస్త్వత్తః త్వత్ప్రసాదాత్, అథవా అనుజబలాత్ ప్రసభం బలాత్కారేణ వా మహత్ సంపూర్ణం

రాజ్యం సామ్రాజ్యం సమవాప్స్యతి, నిజతంతుభి రేవ సాకం స్వసంతానై రేవ సాకం కున్తీసుతస్య దాసా భవేమ ॥

"నాత్మార్థ మస్తి మమ దుఃఖ మథాతిశుద్ధ
లోకప్రసిద్ధయశస స్తవ కీర్తినాశః ।
అస్మన్నిమిత్త మితి దుఃఖమతో హి సర్వే-
పిచ్ఛామ మర్తు మధనాః కురు చాప్యనుజ్ఞామ్ ॥

వ్యాఖ్యా— ఆత్మార్థం స్వస్య సామ్రాజ్యప్రాప్త్యర్థమ్......

అనగా జ్యేష్ఠుడవైన నీకు ఔరసులమైన మేము నీచేతనే రాజ్యార్హులము కావింపబడకపోతిమి. కనిష్ఠుడైన పాండురాజునకు క్షేత్రజులైనట్టి పాండవులు నీచేతనే రాజ్యపదవిని (యౌవరాజ్యమును) పొందింపబడిరి. ఇక నీయనుగ్రహముచేతను, ఆత్మబలముచేతను వారు సామ్రాజ్యమును బొందగలరు. మేము ధర్మజునకు దాసులమై యుందుము. నాకు సామ్రాజ్యప్రాప్తి లేకపోయె నని దుఃఖముకాదు. మానిమిత్తమున నీకీర్తికి నాశన మని దుఃఖము. నిర్ధనులమైన మేమందరము మరణింతుము. అనుజ్ఞనిమ్ము. అని విలపించెను.

ఈవాక్యములలో ధర్మజునకు రాజ్యపదవి నిచ్చుటచేత దనకు రాజ్యార్హత లేకుండ జేయబడిన దని దుర్యోధనుడు చింతించెనని యున్నది. ప్రతివాదిమత మేమనగా:— మూలరాజ్యము అనగా హాస్తినాపురము రాజధానిగా గల రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిది. సంపాదితరాజ్యము పాండురాజుది, ధర్మజుడు యువరాజుగా జేయబడినది యా పాండురాజుభాగమునకే గాని యావద్రాజ్యమునకు గాదు" అని.

వీరి విభాగప్రకారము ధృతరాష్ట్రుని రాజ్యము తనదై యుండ పాండురాజుభాగమునకు ధర్మజుడుయువరాజుగా జేయబడినపుడు తనకు రాజ్యార్హత లేకుండ జేయబడిన దని యెట్లు చెప్పును? యావద్రాజ్యమునకును యువరాజుగా ధర్మజుడు జేయబడెనుగనుకనే అట్లు విలపించె నని

చెప్పక తప్పదు. అందుచే ప్రతివాదిమతము మధ్వాచార్యులవారి గ్రంథమునకు విరుద్ధము.

ఇక ధృతరాష్ట్రుడే రాజ్యాధికారి యను తమ వాదమును మధ్వాచార్యులవారి గ్రంథము బలపరచుచున్నదని ప్రతివాదులు వ్రాసిన విషయమును నవలోకి తము —

"పెద్దవాడగు నాంబికేయునకే పట్టాభిషేకము కావింపబడియున్నదనియు, నాతడు గుడ్డివాడై యున్నందున నాతని ప్రతినిధిగా నుండి రాజ్యమును సాగించుటకు పాండువు నియోగింపబడెననియు నేనిదివరకు వ్రాసియుంటిని.

ఈభావమునే మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయమును నీక్రిందివాక్యములచే భోధించుచున్నది—

"భీష్మో హి రాష్ట్రే ధృతరాష్ట్ర మేవ
సంస్థాప్య పాండుం యువరాజ మేవ ।
చక్రే తథా ప్యన్ధ ఇతి స్మ రాజ్యం
చకార నాసా వకరోచ్చ పాండుః ॥
భీష్మాంబికేయో క్తిపర స్సదైవ
పాండు శ్శశాసావని మేకవీరః ।"

భీష్ముడు ధృతరాష్ట్రునే రాజుగా జేసి పాండువును యువరాజుగా జేసినాడు. అయినను గుడ్డివాడగుటచే నాంబికేయుడు వ్యవహారమును నడుపలేదు పాండువు ధృతరాష్ట్రాజ్ఞానుసారముగా బరిపాలనమును గావించెను. ఈమహాగ్రంథముచే ధృతరాష్ట్రుడేరాజనియు, పాండువు తత్ప్రతినిధి యనియు బాగుగా దేలుచున్నది" (పు 27).

ప్రతివాదులు చూపిన గ్రంథము తమ మతమునకు సంబంధించియుండలేదు. ధృతరాష్ట్రుడు పట్టాభిషిక్తుడని ప్రతివాదులమతము. రాజ్యమందు స్థాపింపబడెనని మాత్రమే చెప్పుచున్న దాగ్రంథము. దానికి పట్టాభిషిక్తుడనియే యర్థమందురేని దేవాపివృత్తాంతమును

జెప్పినపుడు 'హీనాంగుడని దేవాపికి పట్టాభిషేకమును నిషేధించిరి. అట్లే నేను కూడ హీనాంగుడ నని రాజ్యమునుండి తొలగింపబడితిని'. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుని వెనకజూపబడిన వాక్యములకు విరుద్ధ మగును. ఇక పాండువు ప్రతినిధి యని ప్రతివాదుల మతము. అతడు యువరాజని వారుచూపిన గ్రంథము చెప్పుచున్నది. ప్రతినిధిని యువ రాజ దురా? అదియు నటుండనిండు.

ఆగ్రంథములో "అంధ ఇతి స్మ రాజ్యం చకార నాసౌ" వ్యాఖ్యా— అహ మన్ధ ఇతి బుద్ధ్యా రాజ్యం న చకార ॥ అని యున్నది. అనగా నేనంధుడ నని యాతడు రాజ్యమును చేయలేదు. 'అకరోచ్చ పాండు' పాండువు చేసెను. అని యర్థము. ఆత డంధు డనియే ప్రతివాదిమతప్రకారము పాండురాజ ప్రతినిధిగా నియోగింప బడినపుడు తానంధుడనని ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యమును చేయలేదను మాట కర్థమేమి? అట్లు రాజ్యముజేయని యంధునకు రాజ్యాభిషేక మెట్లు చేయబడినది? అంధునకు గూడ రాజ్యాభిషేకమై యుండ భక్తి శ్రద్ధలుగల ప్రతినిధియొక్క సాహాయ్యముండ ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్య మేల చేయలేదు? అంధత్వమునుబట్టి యాతనికి రాజ్యాధికారము లోపించుటవలన రాజ్యము చేయలేదని చెప్పవలయును. కనుకనే రాజ్యాభి షేకముగూడ జరుగలేదని చెప్పవలయు. నిజముగా రాజుకానట్టి జ్యేష్ఠ సోదరుని తాను రాజుగా భావించి రాజగు పాండురాజు ధృతరాష్ట్రా జ్ఞానుసారము పరిపాలించె నని చెప్పవలయును. కనుక ప్రతివాదిమత మునకు మధ్వాచార్యులవారి గ్రంథము సాధకము గాదు. కాబట్టి ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తమైనది.

—♦ ధృతరాష్ట్రరాజ్యానర్హతావిషయమై మనుస్మృత్యాది ప్రమాణప్రదర్శనము ♦—

జాత్యంధాదులకు దాయగ్రహణాధికారము లేదనియు, వారు కేవలము అన్నవస్త్రాదు లిచ్చి పోషింపదగినవా రనియు మనుస్మృ త్యాదు లుద్ఘోషించుచున్నవి. చూడుడు—

మనుస్మృతి— అ౯.

"అనంశౌ క్లీబపతితౌ జాత్యన్ధబధిరౌ తథా ।
ఉన్మత్తజడమూకాశ్చ యేచ కేచిన్నిరిన్ద్రియాః ॥

వ్యాఖ్యా—నపుంసక పతిత జాత్యన్ధ శ్రోత్రవికలోన్మత్త జడ మూకాశ్చ యే చ కుణిపఙ్గ్వాదయో వికలేన్ద్రియాస్తే పిత్రాది ధనహరా న భవన్తి, కిన్తు గ్రాసాచ్ఛాదనభాగినః ।

"సర్వేషామపి తు న్యాయ్యం దాతుం శక్త్యా మనీషిణా ।
గ్రాసాచ్ఛాదనమత్యన్తం పతితో హ్యదదద్భవేత్ ॥"

వ్యాఖ్యా—తదేవాహ— సర్వేషామితి సర్వేషామేషాం క్లీబాదీనాం శాస్త్రజ్ఞేన రిక్థహారిణా యావజ్జీవం స్వశక్త్యా గ్రాసాచ్ఛాదనం దేయం. అదదత్పాతకీ స్యాత్.

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి—

"క్లీబోఽథ పతితస్తజ్జః పంగురున్మత్తకో జడః ।
అన్ధోఽచికిత్స్యరోగాద్యా భర్తవ్యాస్స్యుర్నిరంశకాః ॥"

విజ్ఞానేశ్వరీయమ్— పుత్రపౌత్రపత్న్యాదిసంసృష్టీనాం యద్దాయగ్రహణముక్తం తదపవాదమాహ క్లీబ ఇతి—

ఏతే క్లీబాదయో నిరంశకాః రిక్థభాజో న భవన్తి కేవలమశనాచ్ఛాదనేన పోషణీయా భవేయుః అభరణాత్పాతిత్యదోషః ఏతేషాం విభాగాత్ప్రాగేవ దోషప్రాప్తావనంశత్వం వేదితవ్యం. న పునర్విభక్తస్య విభాగోత్తరకాలం వ్యాధ్యాదినా దోషప్రాప్తౌ భాగప్రాప్తిరస్త్యేవ" ఈవచనములనుబట్టి జాత్యంధుడగు ధృతరాష్ట్రునకు దాయగ్రహణమం దధికారము లేదని స్పష్టమైనది.

మరియు రాజ్యముయొక్క అవిభాజ్యస్థితినిగూర్చియు, రాజ్యాధిపత్యమునుగూర్చియు శ్రీమద్రామాయణమహాభారతాదివచనోదాహరణములతో సిద్ధాంతమును నిరూపించిన యాగ్రంథమును జూడుడు—

వీరమిత్రోదయము రాజనీతిప్రకారము—

"పుత్రేభ్యో రాజ్యం విభజ్య న దేయమ్। తథాచ రామాయణే కైకేయీం ప్రతి వాక్యమ్—

"న హి రాజ్ఞ స్సుతా స్సర్వే రాజ్యే తిష్ఠన్తి భామిని ।
స్థాప్యమానేషు సర్వేషు సుమహా నవినయో భవేత్ ॥
తస్మా జ్జ్యేష్ఠేషు పుత్త్రేషు రాజ్యతన్త్రాణి పార్థివాః ।
ఆసజ్జ న్త్యనవద్యాంగి గుణవ త్స్వితరేషు చ ॥
తేషు జ్యేష్ఠేషు పుత్త్రేషు జ్యేష్ఠే ష్వేవ న సంశయః ।
ఆసజ్జ న్త్యఖిలం రాజ్యం న భ్రాతృషు కథంచన ॥"

గుణవ త్స్వితరేష్వితి, జ్యాయసి దోషసద్భావే కనీయసాం మధ్యే ఏకస్య కస్యచిత్ రాజ్యదానే గుణవత్త్వం హేతుత్వేనోపన్యస్తమ్ ॥

జ్యేష్ఠస్యాఽన్ధత్వాదిదోషసద్భావే న రాజ్యభాక్త్వం, తదుక్తం మహాభారతే— "నాన్ధః కురూణాం నృపతి రనురూప స్తపోధన"

తథా— "ధృతరాష్ట్ర స్త్వచక్షుష్ట్వా ద్రాజ్యం న ప్రత్యపద్యత।
పారశవత్వా ద్విదురో రాజా పాండు ర్బభూవ హ ॥"

అత్రాఽన్ధత్వ ముపలక్షణం— బధిరమూకపఙ్గ్వాదీనాం, తేషాం గ్రాసాచ్ఛాదనమాత్రార్హత్వేన రాజ్యప్రాప్తిప్రసంగస్యాఽప్యభావాత్, యథోక్తం మనునా—

"అనంశౌ క్లీబపతితౌ జాత్యన్ధబధిరౌ తథా ।
ఉన్మత్తజడమూకాశ్చ యే చ కేచి న్నిరిన్ద్రియాః ॥
సర్వేషా మపి తు న్యాయ్యం దాతుం శక్త్యా మనీషిణా ।
గ్రాసాచ్ఛాదన మత్యన్తం పతితో హ్యదద ద్భవేత్ ॥"

నిరిన్ద్రియో వ్యాధ్యాది నోపహతేన్ద్రియః అత్యన్తం యావజ్జీవమ్ । అన్ధత్వాదిదోషేణ కుత శ్చిత్కారణాద్వా త్యక్తరాజ్యానాం జ్యేష్ఠానాం రాజ్యాభావేపి తత్పుత్రాణాం రాజ్యం భవత్యేవ। యథాఽసమంజః పుత్రస్యాఽంశుమతః, ఇదన్తు రాజ్యాభిషేకాత్పూర్వ ముత్పన్నస్యాఽన్ధాదిపుత్రస్య। యదా తు కనీయసోఽభిషేకానన్తరం జ్యాయ

సోఽంధాదే రౌరస స్తదా కనీయసోఽభిషిక్తస్స్యైవ పుత్రాదేః,యథా పాండుపుత్రస్య యుధిష్ఠిరస్య, నాస్య పుత్రస్య దుర్యోధనాదేః ॥

తథాచ— మహాభారతే—

"గుణైః సముదితాన్ దృష్ట్వా పౌరాః పాండుసుతాం స్తదా ।
కథయాంచక్రిరే తేషాం గుణాన్ సంసత్సు భారత ।
రాజ్యప్రాప్తిం చ సంప్రాప్తం జ్యేష్ఠం పాండుసుతం తథా ॥
కథయన్తి స్మ సంభూయ చత్వరేషు సభాసు చ ।
ప్రజ్ఞాచక్షు రచక్షుష్ట్వా ద్ధృతరాష్ట్రో జనేశ్వరః ॥
రాజ్యం స ప్రాప్తవాన్ పూర్వం స కథం నృపతి ర్భవేత్ ।
తథా శాన్తనవో భీష్మ స్సత్యసన్ధో మహావ్రతః ॥
ప్రత్యాఖ్యాయ పురా రాజ్యం న స జాతు గ్రహీష్యతి ।
తే వయం పాండవజ్యేష్ఠం తరుణం వృద్ధశీలినమ్ ॥
అభిషించామ సాధ్వగ్ర్యం సత్యకారుణ్యవేదినమ్ ।"

తథాఽన్యదపి పౌరవాక్యమ్—

"తాన్ రాజ్యం పితృతః ప్రాప్తాన్ ధృతరాష్ట్రో న మృష్యతి"
తథా— "రాజపుత్రా నిమాన్ బాలాన్ ధృతరాష్ట్రో న మృష్యతి ॥
వయ మేత దనిచ్ఛామ స్సర్వ ఏవ పురోత్తమాత్ ।
గృహా న్విహాయ గచ్ఛామో యత్ర గన్తా యుధిష్ఠిరః ॥"
తథా— "తత సంవత్సరస్యాన్తే యౌవరాజ్యాయ పార్థివ ।
స్థాపితో ధృతరాష్ట్రేణ పాండుపుత్రో యుధిష్ఠిరః ॥"

తాత్పర్యము— "రాజపుత్రు లందరును రాజ్యభాక్కులు కారు. అట్లగుట నీతివిరుద్ధము. కనుకనే మహాపతులు జ్యేష్ఠపుత్రులయందే రాజ్యములను సంక్రమింపజేయుచున్నారు. జ్యేష్ఠునియందు దోషమున్న పుడు కనిష్ఠులలో గుణవంతులయందు రాజ్యమును సంక్రమింపజేయు చున్నారు" అను రామాయణవచనములనుబట్టి రాజ్యము విభజించి పుత్రులకీయదగినది కాదు.

"అంధుడగుటవలన ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యమును పొందలేదు. పాండురాజే రాజ్యమును పొందెను" ఇత్యాదిమహాభారతవచనములను

బట్టియు, "జాత్యంధాదులు పిత్రాదిధనభాక్కులు కారు. గ్రాసాచ్ఛాదనాదులనుమాత్రమే యావజ్జీవము బొందదగినవారు" అను మనుస్మృతివచనములనుబట్టియు, అంధత్వాదిదోషయుక్తుల జ్యేష్ఠుడు రాజ్యభాక్కు కాడు.

అంధత్వాదిదోషముః గాని, కారణాంతరమునగాని రాజ్యప్రాప్తి లేనట్టి జ్యేష్ఠులకు రాజ్యము లేకపోయినను, వారిపుత్రులకు అసమంజసుని పుత్రుడగు అంశుమంతునకు వలె రాజ్యము ప్రాప్తించును. ఆప్రాప్తించుట—ఆరాజ్యమునకన్యు డభిషిక్తుడు కాకపూర్వమే పుత్రుడు పుట్టియున్నపుడు సంభవించును. కనిష్ఠునకు రాజ్యాభిషేకానంతరము అట్టి జ్యేష్ఠునకు పుత్రులు కలిగినను వారికి రాజ్యము ప్రాప్తింపక రాజ్యాభిషిక్తుడైన కనిష్ఠ పుత్రులకే ప్రాప్తించును. ఈవిషయమై మహాభారతములోని పౌరవాక్యాది ప్రమాణాలనుబట్టి రాజ్యాభిషిక్తుడైన కనిష్ఠుడైన పాండుభూపతియొక్క పుత్రుడగు యుధిష్ఠిరునకే రాజ్యప్రాప్తి యగుటయు, అంధుని పుత్రుడగు దుర్యోధనునకు రాజ్యప్రాప్తి లేకుండుటయు నిదర్శనము, అని.

ఈవిధముగా మనుస్మృతి, యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, వీరమిత్రోదయములను ప్రమాణగ్రంథములు ధృతరాష్ట్రునకును, దుర్యోధనునకును రాజ్యాధికారము లేదనియు, పాండుభూపతిది, తరువాత పాండవులది, రాజ్య మనియు, ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రులు పోష్యవర్గములోనివారనియు సిద్ధాంతమును ప్రదర్శించియున్నవి, యీసిద్ధాంతమునే ప్రతివాదిప్రసంగనిరాకరణపూర్వకముగా మహాభారతవచనములతో గూడ నిరూపించియున్నాము. దేవీభాగవతశ్రీమద్భాగవతవచనములతో కూడ నిరూపించియున్నాము. కనుక ధృతరాష్ట్రుడు రాజనుచు, దుర్యోధనుడు మూలరాజ్యమున కధికారియనుచు జేసిన ప్రతివాదుల కోలాహలము ప్రతిహతమైనది.

ఇప్పుడు దుర్యోధనశిష్యకృష్ణాదుల వాదస్వరూపమును ప్రతి వాదు లెట్లు ప్రదర్శించిరో చూతుము—

"ధర్మజుడుగాని, యాతని యాప్తులుగాని రాజ్యమంతయును దమకు రావలయు నని వాదించియుండలేదు. దుర్యోధనుడు మాత్రము రాజ్యమంతయు దనది యనియును, పాండవులకు భాగము లేదనియును. ధర్మజుని యువరాజు చేయుట (అర్ధమున కైనను) తగదనియు, దన యజ్ఞానదశలో నట్లొనర్పబడినదిగాన దానందులకు బాధ్యుడు గాడనియు మొదటినుండి చివరదనుక వాదించియున్నాడు.

రాజ్య మవిభాజ్యమనియు, నయ్యది పెద్దవాడగు తనతండ్రికి జెంది తరువాత దనకు వచ్చిన దనియు, బ్రతినిధిగా నుండి పాండువు సంపాదించినదికూడ మూలరాజ్యములో జేరవలయు ననియు నెఱిగియో యెఱుంగకయో తనతండ్రియిచ్చిన భాగమైన వారలకు రావలయు నందులేని దానిని వారు జూదమున నోడిపోయిరి గాన నదియును రాదగదనియు నొక్కి వాదించియున్నాడు.

ఈతని వాదమునందు గొంత సత్యముండినను దత్తమైనదానిని దుష్టబుద్ధిచే నన్యాయమార్గమున దాను బొందినాడుగాన నయ్యది పాండవులకు మరల రావలయు నని కృష్ణాదుల వాదము" (పు2౫)

రాజ్యమంతయు దమకు రావలయునని పాండవులు వాదింపక పోవుటకు గారణము ధార్తరాష్ట్రుల జీవికకై యర్ధరాజ్యమును విడిచి పెట్టుటకేకాని యావదాధిపత్యాధికారము లేకుండుట గాదని పూర్వము నిరూపించియున్నాము.

రాజ్యమంతయును తనదే యనుట, పాండవులకు భాగము లేద నుట, ధర్మజుని యువరాజును చేసినప్పుడు తనది యజ్ఞానదశ యనుట, దుర్యోధనుని దుర్వృత్తికి నిదర్శనములు.

రాజ్యము తన తండ్రినిచెంది, తరువాత తనకు వచ్చినదనుట, "పైతృకంబగు లక్ష్మి పాండుభూపతి మున్ను దాల్చుటజేసి" "ఈరాజ్యంబు మొదలింటంగోలె భవదధీనంబయిన మాకు నప్రియత్నలభ్యంబగు తొల్లి పాండురాజు రాజై" అనుచు దనతండ్రితో దుర్యోధనుడు ప్రసంగించినట్లున్న ఆంధ్రభారతాదులకును, ఉద్యోగపర్వములో—

"పాండుస్తు రాజ్యం సంప్రాప్తః కనీయా నపి సన్నృపః ।
వినాశే తస్య పుత్రాణా మిదం రాజ్య మరిందమ ॥
మయ్యభాగిని రాజ్యాయ కథం త్వం రాజ్య మిచ్ఛసి ।
అరాజపుత్రో హ్యస్వామీ పరస్వం హర్తు మిచ్ఛసి ॥

అనుచు కనిష్ఠుడైనను పాండుభూపతియే రాజ్యమును పొందెను. ఆతని యనంతరము పాండుపుత్రులదే రాజ్యము. నేనే రాజ్యభాక్కును కానపుడు నీకు రాజ్య మెట్లు? అనధికారివై పరధనమును నీవు హరింప దలచుచున్నావు, అని పుత్రునికి ధృతరాష్ట్రుడు బోధించినట్లున్న సంస్కృతభారతమునకును విరుద్ధ మగుటచే నది కూడ దుర్యోధనుని దుర్వృత్తినే బలపరచుచున్నది. కనుక దుర్యోధనుని దసత్యవాద మని గ్రహింపవలయును.

దుర్యోధనుని వాదమందు గొంతసత్యమున్నను దత్తమైనదాని నన్యాయమార్గమున బొందినాడుగాన నది మరల రావలయు నని కృష్ణాదుల వాదమనుట' అయుక్తము. అన్యాయముగా బొందినాడు గాన మరలరావలయునని కాదు. సుహృద్ద్యూతమనుపేరుతో జరిపిన ద్యూతములో—

"త్రయోదశే చ నిర్వృత్తే పున రేవ యథోచితమ్ ।
స్వరాజ్యం ప్రతిపత్తవ్య మితరై రథ వేతరైః ॥"

అని చేసిన దుర్యోధనాదుల నిర్ణయమునుబట్టి 13సంవత్సరములు యథాక్రమముగా నడపి వచ్చిన పాండవులకు వారి యర్ధరాజ్యము

నిచ్చివేయవలయు నని కృష్ణాదుల వాదము! దీనికి దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణునితో చెప్పినసమాధాన మిది—

ఉ. ఏమును వారు బంచికొని యేలుట గల్గదు పల్కు సుంక మిం
కేమియు వాడిసూదిమొన యించుక మోపినయంతమాత్రియుఁ
భూమి యొసర్చి పాండునృపపుత్రుల కిత్తునె యెవ్వరైన సం
గ్రామమునఁ జయంబు గొని రాజ్యము జేయుట నిశ్చయించితిఁ.

ఇట్టి దుర్బుద్ధికల దుర్యోధనుని వాదమునందు గొంత సత్యము న్నట్లు ప్రతివాదులు వ్రాయుట అయుక్తము. కాబట్టి ప్రతివాదులు దుర్యోధనాదివాదములనుగూర్చి వ్రాసినది పరాస్తమైనది.

రాజ్యము పాండవులదిగనుకనే వారిని జంపి రాజ్యమును హరింపవలె నని యాదినుండియు నెన్నియో ప్రయత్నములు దుర్యోధనుడు చేయుచు వచ్చినాడు. పాండవులు కడతేరుట, తనకు రాజ్యము వచ్చుట, అను మనోరథమును దుశ్శాసనునితో స్వయముగా నొకప్పుడు చెప్పియున్నాడు. అదెప్పు డనగా—

భీష్మయుద్ధములో నెనిమిదవనాటి రాత్రి భీష్ముని యొద్ద మొరపెట్టిన సందర్భములో భీష్ముడు— రేపటి యుద్ధములో పాండవపక్ష వీరులను బడగొట్టెద నని చెప్పగా విని దుర్యోధనుడు దుశ్శాసనునితో నుత్సహించుచు నిట్లనెను—

"అయం హి సమనుప్రాప్తో వర్షపూగాభిచింతితః ।
పాండవానాం ససైన్యానాం వధో రాజ్యస్య చాగమః ॥

(భీష్మ అ98)

పాండవమరణము, రాజ్యప్రాప్తి యను చిరకాలమునుండి యున్న మన మనోరథము ఇదిగో ప్రాప్తించినది, అని.

దీనినిబట్టి "దుర్యోధనుడు పాండవుల జంప బ్రయత్నించుటకు రాజ్యము పాండవుల దగుట కారణము గాదు. అసహనాదికము కారణము" అను దాయభాగవినిర్ణయములోని వ్రాత నిరస్తము.

ఇంతవరకు ప్రతివాదులధృతరాష్ట్రరాజ్యవాదము అప్రామాణిక మనియు, ననుపపన్న మనియు నిరూపించుచు దాయభాగవినిర్ణయము లోనివిషయములను నిరాకరించుచు పాండురాజరాజ్యవాద మే సిద్ధాంత మని ప్రమాణోపపత్తులతో ప్రదర్శించియున్నాము.

—: "గ్రంథములో తానొక పాత్రగా నుండి తానే కవియైనట్టి వ్యాసుని వ్రాత సత్యముకా"దను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము: —

"విశ్వాసహీనులై భీష్ముని రాజ్యంబు గ్రహియించి పాలించె కౌరవతతి యను నింద పాల్జేయ వ్యాసు డట్లనె" "ఇట్లు ధర్మంబులను దెల్ప పాడియె[?]నొక్కొ మీవ్యాసునకును" "కథకుండు కవియును, కథ నొక పాత్రగా నుండిన, సత్యంబు నుండ దందు" "ధర్మమంతయు తనదిగా నందు లిఖించును".

ఇది సుయోధనవిజయకర్తల వ్రాత. కౌరవులను నిందపాలు చేసి వ్యాసుడు వ్రాసెనట! కౌరవుల దధర్మమని తెలిపెనట! ధర్మ మంతయు తనదిగా లిఖించెనట!

ఆహా! ఆభారతగాథ, ఇప్పటి కైదు నేలయేండ్లకు వెనుకటిగాథ, అది నేటియీలోకవికి అప్రత్యక్షగాథ, దానికి వేదవ్యాసగ్రంథము తప్ప నితిరాధార మేమియులేని గాథ, అట్టిగాథ నసత్యమనుట కీకవి కధికార మేమున్నది? ఆమహర్షి వ్రాత అసత్యమనియు, నీకవి వ్రాత సత్య మనియు ననుకొను వెర్రివా డెవడు? నోటికి వచ్చినట్లనుటేనా? కథలో తానొక పాత్రగా నుండి కవియు తానె యైనపుడు అందు సత్యముండ దట, ఇది వారి నిర్ణయము. అయితే నేడెందరో తమకథలను తామె స్వయముగా "ఆత్మకథ" అనుచు వ్రాయుచుండిరే. వానిని లోకులాద రించుచుండిరే, అవన్నియు వారి నిర్ణయప్రకార మసత్యములుకనుక మూలబడవలసినవేనా? మనుష్యమాత్రుల 'ఆత్మకథ'లకే ప్రామాణ్య

మున్నపుడు మహాక్షిప్రపరుల మహాగ్రంథముల కది లేకపోవునా? కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము.

ఈసుయోధనవిజయకర్తలు—

"మా మామగారైన బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు భారతమందలి ధర్మము కౌరవపక్షమున నున్న దని చెప్పుచువచ్చిరి, కురుపాండవ దాయభాగముగూర్చి వారు విపులముగా జర్చించి యందు పాండవులకు వారసత్వమే లేనట్లు రచించియుండిరి".

విషయమును శాంతముగ గ్రహించి చక్కగ విమర్శించి మంచి చెడుగులనెల్లవివరించి తెలుపుపెద్దలయభిప్రాయము లాయావిషయములపై తెలిసికొనవలె నను నభిప్రాయముతో నేనీగ్రంథమును రచింప సాహసించితిని".

అని వ్రాయుటచే వారికి మంచిచెడ్డల దెలుపుటకే దాయభాగవినిర్ణయము నింతగా బరిశీలించి తత్త్వనిర్ణయము చేయబడినది.

సుయోధనవిజయములోని విషయములు, తాము ప్రమాణముగా గ్రహించిన తమ మామగారివ్రాతకే విరుద్ధముగా నున్నవని కూడ వెనుక చూపియున్నాము. భారతమందలి ధర్మము పాండవపక్షమందే యున్నదనియు, వారసత్వము, విజయము పాండవులదే యనియు, ద్రోహంబుద్ధి, అధర్మము; అపజయము దుర్యోధనాదుల దనియు సుయోధనవిజయకర్తలు, ఇకనైన తెలిసికొందురుగాక.

ఆసుయోధనవిజయమును శ్లాఘించుచు పీఠిక వ్రాసిన గరిగిపాటి రామమూర్తి బి. యే. గారి వ్రాతలోని యంశములు—

"భారతముంగూర్చి ప్రజలలో బ్రస్తుత మనేకవాదములు బ్రబలియున్నవి. సాధారణముగ పాండవుల ధర్మపరతవలననే జయము కలిగిన దని యందరు ననుకొనుచున్నారు. ఈభావము మూఢజనుల మనస్సునుండి తీసివేసి కారణములు జూపించినమైన మరల్ప సాధ్యము కాదు. ధర్మరాజాదుల ధర్మ మెంతవరకున్నదో సుయో

ధనుడు ఎందువలన నోడింపబడెనో సుయోధనవిజయగ్రంథ కర్తలు ఆమూలాగ్రముగ నాలోచించి చక్కని గ్రంథము నాంధ్ర లోకమున కర్పించుకొనియున్నారు.

భారతయుద్ధము కృష్ణునివలననే ప్రభవించినది. ...కృష్ణుడు... అధర్మ మెట్లయినను జయింపబడవలె ననియు, కావున సుయోధను నెన్నియో మాయోపాయములచేతనైన మడియింపవలసివచ్చిన దనియు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటయు...

పాండురాజునకుగూడ పాండిమమువలన రాజ్యార్హత నశించె... ధర్మవేత్తలు ధృతరాష్ట్రు డగ్రజన్ముడు కాన నతనిని జక్రవర్తిగ నియమించి పాండురాజును సైన్యాధిపతిగ నొసరించినారు...

ఇత్యాదులును—

వజ్ఝల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రిగారి కర్ణచరిత్రములో—
“భీష్మేణ రాజా కౌరవ్యో ధృతరాష్ట్రోఽభిషేచితః... పాండు స్సేనాపతిః కృతః ॥ అను వాక్యమునుబట్టి చూడగా జ్యేష్ఠుడును, పట్టాభిషిక్తుడును నగు ధృతరాష్ట్రుని పుత్రుడైన దుర్యోధనునకే కురురాజ్యమునందు సంపూర్ణమగు నౌరసత్వపు (వారసత్వపు) హక్కు గలదనియు, పాండవులకు లేదనియు విశదమగుచున్నది” (ఉపోద్ఘాతము— పు5)

అను మాటలును—

మ. భా. చ. కారుల నవీనగ్రంథమైన ఉత్తరభారతములో—
“విచిత్రవీర్యుని ప్రథమపుత్రుడును, నాగాయుతబలుండును నగు నంబికాసూనుండు నేత్రరోగి యయ్యు వేగమున జ్యేష్ఠపుత్రుడే పితృస్వత్వమునకు నర్హుడని యుండుటచేత కురురాజ్యాధికారము వహించి ధృతరాష్ట్రుడను సార్థకనామము కలవాడయ్యెను. అతడు రాజ్యపరిరక్షణమునకు పాండురాజును, మంత్రిత్వమునకు విదురుని భీష్ముని యానతిచే నియమించె” (పు 1)

.... అను మాటలును - పూర్వోక్త పరిహారము అప్రామాణికము లును, అనుపపన్నములు నగుటచే హేయములు.

—• "రాజ్యాధికారము పాండవులకు లేనేలేదని 'కురుక్షేత్రసంగ్రామము' అను గ్రంథమందలి ప్రసంగము"

తన్నిరాకరణము—

శతావధాని బారిష్టర్, త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరిగారి 'కురుక్షేత్రసంగ్రామము'నందు పాండవులకు రాజ్యాధికారము లేనట్లును, వారు రాజ్యకాంక్షచే దుష్కార్యమైన యుద్ధమును తలపెట్టినట్లును, అధర్మవిజయము నొందినట్లును వ్రాయబడియున్నది.

అందు గ్రంథకర్త వాక్య మిట్లున్నది—

"సుయోధనుడు యువరాజో రాజో కాకయున్నచో గుమారవిద్యాప్రదర్శనకాలమునందు గర్ణునకు నంగరాజ్యమిచ్చుట కెట్లర్హుడు? బాల్యచాపల్యముచే సుయోధను డిచ్చితి మన్న భీష్మాదు లేలమాటాడకుండిరి?" అని.

పై గ్రంథమునకు ఉద్గ్రంథకర్తయగు అడవి సాంబశివకవిగారుపోద్ఘాతము వ్రాసియున్నారు. అందు వారు-గ్రంథకర్త పాండవులకు రాజ్యాధికారము లేదనుటకును, ద్యూతములో నోడిపోయినదాని మరల గోరుటకుగూడ హక్కు లేదనుటకును గల హేతువు లుదాహరించియున్నారు. అందలి ముఖ్యాంశములలోని సంగ్రహమిది—

"1. జాత్యంధు డగుటచే ధృతరాష్ట్రునకును, పాండురోగపీడితు డగుటచే పాండురాజునకును రాజ్యానర్హత ప్రాప్తించియుండగా నెటులైన ధృతరాష్ట్రుడు సింహాసనాసీను డయ్యెగదా! అప్పుడు జ్యేష్ఠానుక్రమముగల రాజ్యపీఠమునకు సుయోధనుడే హక్కుదారుడై యుండును,

పాండవాగ్రజు డట్టి రాజ్యమునుగాని, యది యవిభాజ్యమగుటచే

వందలిభాగమునుగాని కోరుట కర్తవ్యము కాదు. ఇది ధర్మశాస్త్రానుగుణమైన పద్ధతి.

2. ధృతరాష్ట్రపాండురాజులు ఇరువురు రాజ్యానర్హులు గాయిచే భీష్ముడు ధృతరాష్ట్రుని నామమాత్రరాజుం గావించి తానే రక్షించుచుండుటచే వారిసంతానమగు యుధిష్ఠిరదుర్యోధనులలో నెవ్వరు పెద్దవారో వారు రాజ్యపీఠము నధిరోహించుట కర్హులందు రేని సర్వజ్యేష్ఠుడగు ధర్మరాజే రాజ్యమునకు నుత్తరాధికారి యగు గదా!

అట్లగుటచేతనే ధృతరాష్ట్రుడు తన సుతు డుండగా ధర్మరాజునకే యౌవరాజ్యపట్టాభిషేకము జేసెను. యౌవరాజ్యపట్టాభిషిక్తు డెవడో వాడే రాజ్యమునకు నుత్తరాధికారి. ఇట్లుండగా ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజున కర్ధరాజ్యం బిచ్చి పంపుటకు గారణమేమి? ఇది శాస్త్రగర్హితము కాదా! ఎట్లు చూచినను ధర్మరాజునకు నర్ధరాజ్య మిమ్మని కోరు నధికారము లేశము లేదు. అధికార మున్న సర్వరాజ్యమును గోరు నధికారమే యుండవలయును.

3. అట్లు సర్వరాజ్యాధికారమే గలదు. పెద్దతండ్రియందలి గౌరవముచేత నతనికి సగము వదలె నందురా? అవిభాజ్యరాజ్యమును విభజించుటకు యోగ్యత లేదు.

4 పాండురాజు సింహాసనాసీనుడు కాలేదు. ధృతరాష్ట్రుడే రాజయినాడు, "ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యముచేసె" అని కంఠోక్తిగా జెప్పబడియున్నది.

పాండురాజే రాజ్యాధికారి కానపుడు తత్సుతులు "తమయయ్యాసగం బిల పంచియిమ్ము" అని యడుగుట కధికారము లేదు. ఈ కారణములవలన పాండవులకు రాజ్యాధికారము లేనట్లు స్పష్ట మగుచున్నది.

5 ఏది యెట్లున్నను అంధనృపతి తమ్ముని బిడ్డలయందలి పక్షపాతముచేత గొంతరాజ్య మిచ్చినందున దుర్యోధను డారాజ్యవిభాగ

మ:గీకరింపక తండ్రి కెమరాడలేక అప్పటి కేమియు నసక పదం పడి ద్యూతవ్యాపారముచే దానిని మరల దీసికొనిరి. అట్లు తీసి కొనునపుడు పండ్రెండేళ్ళు వనవాసము, నొక్కయే డజ్ఞాతవాస మును పాండవులు చేయవలయు నని నిబంధన మేర్పరుపబడెను.

ఇట్లు చేయుటకు గల సూక్ష్మాభిప్రాయము— సాధారణ ముగా బండ్రెండు సంవత్సరము లొకరి యాస్తి వారియనుభవ ములో నుండి తొలగి పరాధీనమై యుండినయెడల వారికి దాని యందలి స్వత్వము నశించునను ధర్మశాస్త్రాంశమే. ఇట్లుచూచినను పాండవులకు బదుమూడేడులు తమ యనుభవములో లేని రాజ్య మునందు హక్కు నశించెం గావున నద్దాని వారు మరల గోర కూడదు.

ఎన్నివిధముల నాలోచించినను బాండవులకు రాజ్యాధికారము లేదనియు, వారు దానిం గోరి యుద్ధము సేయుట అన్యాయ మనియు గనిపించుటకు సందియము లేదు.

౬. అందుచేతనే పాండవుల విజయము న్యాయవిరుద్ధ మని గ్రంథకర్త పడిన యభిప్రాయములో బొరపా టేమియు లేదు.

ఇవి యూరంశములు. వీనికి సంబంధించిన చర్చ, వెనుక 'కురు పాండవదాయభాగవినిర్ణయము'ను చర్చించినపుడు చే య బ డి యు న్నది. అయినను ఈవిద్యాధికుల వాదమును పరిశీలింపక విడిచిపెట్టిన యెడల పాండవనిందానిరాకరణప్రకరణములోని దాయభాగ చర్చ పరిపూర్ణతను పొందదు గనుక వీరివాదమునుగూడ పరామర్శించు చున్నాము.

'కర్ణుని కంగరాజ్యము నిరాక్షేపముగ నిచ్చుటనుబట్టి సుయో ధనుడు రాజో యువరాజో అయియుండును' అని గ్రంథకర్తలు యూ హించి వ్రాసి యుండెను.

కాని ఆయూహకు గ్రంథప్రమాణము లేదు. ఆయిచ్చినదికూడ

కుమారవిద్యాప్రదర్శన కాలమం దని వారే చెప్పుచున్నారు. ఆ కాలమునకు దుర్యోధనుడు రాజై యుండు ననుట అసంగతము.

ఇంకొకటి- ఉపోద్ఘాతములోని ద్వితీయాంశములో నున్నట్లు "ధృతరాష్ట్రుడు తన సుతు డుండగా ధర్మరాజునకే యువరాజ్యపట్టాభిషేకము చేసెను" అను గ్రంథస్థమైకూడ నున్న విషయమునకు విరుద్ధము. దుర్యోధనుడే రాజై యున్నపుడు 'సుతు డుండగా ధర్మరాజునకే యువరాజ్య మీయబడినది ధృతరాష్ట్రునిచే' ననుట యెట్లు సరిపడును?

ఇంకొకటి- ద్వితీయాంశములో నున్నట్లు "యువరాజ్యపట్టాభిషిక్తుడే రాజ్యమున కుత్తరాధికారి" యగునుకదా. అట్టి స్థితిలో యువరాజు ధర్మజుడై యుండ రాజు దుర్యోధను డెట్లగును?

ఇక యువరాజై యుండు ననుటకూడ నయుక్తమే. దుర్యోధనునికంటె పెద్దవాడు ధర్మజుడు. అట్టి ధర్మజుడే కుమారవిద్యాప్రదర్శనకాలమునకు యువరాజు గావింపబడలేనప్పుడు దుర్యోధనుడు యువరాజై యెట్లుండును?

ఇంకొకటి- భారతములో నిర్వివాదమై యున్న యుధిష్ఠిర యౌవరాజ్యవిషయమునకు విరుద్ధమైన దుర్యోధనయౌవరాజ్యకల్పన అయుక్తము. కనుక దుర్యోధను డానాటికి గా దేనాటికిని రాజై కాని, యువరాజై కాని యుండలేదు.

అట్లనధికారియైన దుర్యోధనుడు తండ్రిని ప్రేరేపించి తండ్రి యనుమతిపై యంగరాజ్య మిచ్చినట్లు చెప్పుటకంటె ప్రతివాదులకైనను గత్యంతరము లేదు. ధృతరాష్ట్రున కారాజ్యాధికార మున్ననో రాజ్యాభిషిక్తుడగు పాండురాజు వనమునకు వెళ్ళునపుడు ధృతరాష్ట్ర విదురులకు రాజ్యము నప్పగించి వెళ్లుటచే నాటినుండియు విదురుని మంత్రిత్వపూర్వకముగ ధృతరాష్ట్రుని యధీనములో రాజ్యముండుట

వలన నేర్పడినది. అట్టి ధృతరాష్ట్రుని యనుమతిపై జరిగిన దాయంగ రాజ్యప్రదానము.

పుత్రప్రేమచే దుర్యోధనునకు వశుడై వర్తించుట ధృతరాష్ట్రునకు సహజము. పితృభక్తిచే ధృతరాష్ట్రునకు వశులై వర్తించు పాండవులకు సహజము. అందుచే కర్ణుని కంగరాజ్యప్రదానము నిరాక్షేపముగా జరిగినది. ఈవిషయము విశేషించి— "దుర్యోధనుడు కర్ణునకంగరాజ్య మిచ్చినపుడు పాండవు లాక్షేపింపలేదేమి?" అను ప్రసంగమును నిరాకరించినపుడు నిరూపింపబడియున్నందున నచ్చట జూడవలయును. ఇట్లు పరిశీలింపగా నీయంశము నిరస్తమయినది.

ఇక ఉపోద్ఘాతములోని ప్రథమాంశములో 'పాండు రాజు పాండురోగపీడితుడు' అనుమాటఅయుక్తము. ఈవిషయము "పాండు రోగియైన పాండురాజునకు రాజ్యార్హత యెట్లు?" అను ఆక్షేపము నిరాకరింపబడినపుడు స్పష్టీకరింపబడినది.

> "ఎటులైన ధృతరాష్ట్రుడు సింహాసనాసీను డయ్యెనుగదా! అప్పుడు జ్యేష్ఠానుక్రమముగల రాజ్యపీఠమునకు సుయోధనుడే హక్కుదారుడై యుండును. పాండవాగ్రజుడు రాజ్యముగాని, భాగమునుగాని కోరుట కర్హుడు కాడు. ఇది ధర్మశాస్త్రానుగుణ మైన పద్ధతి"

అనుమాటకూడ నయుక్తమే. రాజ్యాభిషిక్తుడు పాండురాజే కాని, ధృతరాష్ట్రుడు కాడని బహుప్రమాణములతో వెనుక నిరూపించియున్నాము. రాజ్యాభిషేకపూర్వకముగా ప్రాప్తించిన రాజ్యమే తన పుత్రులకు సంక్రమించునుగాని యన్యవిధమున వచ్చినది యట్లు సంక్రమింపదనియే ధర్మశాస్త్రపద్ధతి. కనుక దుర్యోధను డెంత మాత్రము హక్కుదారుడు కాడు. ఈవిషయము వెనుక ప్రమాణ ప్రదర్శనసందర్భములో మనుస్మృతి, యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, వీరమిత్రోదయము మొదలగు గ్రంథముల నుదాహరించి నిరూపింపబడినది.

"పాండవాగ్రజుడు రాజ్యమును గోరుట కర్హుడు కాడు" అను మాట "ధృతరాష్ట్రుడు తన సుతు డుండగా ధర్మరాజునకే యువ రాజ్యపట్టాభిషేకము జేసెను" అను ద్వితీయాంశములోని తమ మాటకే విరుద్ధము. ఇట్లు పరిశీలింపగా ప్రథమాంశము నిరస్తమైనది.

ఇక ద్వితీయ తృతీయాంశములు—

"యువరాజ్యపట్టాభిషిక్తుడే రాజ్యమున కుత్తరాధికారి. ఇట్లుండగా ధర్మరాజున కర్ధరాజ్య మిచ్చి పంపుటకు గారణమేమి? అధికారమున్న సర్వరాజ్యమున కుండవలయును. పెద్దతండ్రియందలి గౌరవముచేత సగము వదలె నందురా? అవిభాజ్య రాజ్యము విభజించుటకు యోగ్యత లేదు" అని.

ఇచ్చట రాజ్యము విభజింప వీలులేదని, అందుచే సగము ధర్మజుడు వదలె ననుట అయుక్తమని వ్రాసిన వీరే పంచమాంశములో 'అంధనృపతి తమ్ముని బిడ్డలయందలి పక్షపాతముచే గొంత రాజ్య మిచ్చెను' అని వ్రాయుటలో విభాగము నంగీకరించుటచే తమవ్రాతకే యిది విరుద్ధము. ధృతరాష్ట్రుడు విభజించి యీయవచ్చు ననియు, ధర్మజు డట్లీయగూడ దనియు నున్నదా? సర్వరాజ్యాధికారియే ధర్మజుడు. అయినను ధృతరాష్ట్రిధార్తరాష్ట్రాదిపోషణభారము తన దేయగుటచే సగము వారిజీవనార్థము విడిచి సగమునే తాను స్వీకరించెను. ఇదియే అర్ధరాజ్యమునే స్వీకరించుటలోని పరమార్థము. ఈ విషయము విశేషించి ప్రమాణములతో వెనుక నిరూపించియున్నాము ఇట్లు పరిశీలింప 2, 3, 4 అంశములు నిరస్తము లయినవి.

చతుర్థాంశములో "పాండవులకు రాజ్యాధికారము లేనట్లు స్పష్టమగుచున్నది" అనుమాట అసంగతము. తామే ద్వితీయాంశములో "ధృతరాష్ట్రుడు తన సుతు డుండగా ధర్మరాజునకే యువరాజ్యపట్టాభిషేకము జేసెను" అని వ్రాయలేదా? రాజ్యాధికారములేని పాండుపుత్రునకు యువరాజ్యపట్టాభిషేక మెట్లు జరిగినది? కనుక నీయంశము నిరస్తమైనది.

—: "ద్యూతములో పోయి 13 ఏండ్లు కౌరవులకు భుక్తమైన రాజ్యమందు పాండవులకు హక్కు నశించినందున వారు మరల దానిని కోరనేకూడ" దను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

ఇక పంచమాంశము— "అంధనృపతి తమ్ముని బిడ్డలయందు పక్షపాతముచే గొంతరాజ్య మిచ్చెను. దుర్యోధను డప్పుడేమియు ననలేక తరువాత ద్యూతవ్యాపారముచే దానిని మరల దీసికొనెను. ఆ తీసికొనునపుడు 12 ఏండ్లు వనవాసము, 1 ఏ డజ్ఞాతవాసము పాండవులు చేయవలయు నని నిబంధన యేర్పరుపబడినది.

12 సంవత్సరములు ఒకరి యాస్తి వారి యనుభవములోనుండి తొలగి పరాధీనమై యున్నయెడల వారికి దానియందు స్వత్వము నశించు నని ధర్మశాస్త్రాంశమే. కనుక 13 ఏడులు తమ యనుభవములో లేని రాజ్యమునందు పాండవులకు హక్కు నశించినది కావున నద్దానిని వారు మరల గోరకూడదు." అని.

ఇది యపూర్వవిషయము. రాజ్యమం దెట్టి యధికారము పాండవులకు లేనట్లును, వారికి దయాధర్మభిక్షగా గొంతరాజ్య మీయబడినట్లును, అదియు ద్యూతములో బోగొట్టుకొనబడి 12 ఏండ్లు పరులకు భుక్తమైయుండుటవలన దానియందు పాండవులకు హక్కు పోయినట్లును, అందుచే వారికి దాని నడుగుటకే హక్కు లేనట్లును చెప్పుచున్న ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది—

12 ఏండ్లకే పాండవుల హక్కుపోవుట నిజమైనయెడల ద్యూతనిబంధనలో 13వ యేడుకూడ ఎందుకు జేర్పబడినది?

ఆచేర్పబడుటలోగూడ నజ్ఞాతవాసముగా నెందుకు జేర్పబడినది? అదియు వనములోగాక, పురములో జేయునట్లేల నిబంధన చేయబడినది? ఆపై యజ్ఞాతవాసకాలములో దెలియబడినయెడల మరల యథాప్రకారముగా వనవాసాజ్ఞాతవాసములు తప్పనివే యని యేల నియమింపబడినది? ఆపై—

"త్రియోదశే చ నిర్వృత్తే పున రేవ యథోచితమ్ ।
స్వరాజ్యం ప్రతిపత్తవ్య మితరై రథవేతరైః"

అనుచు త్రియోదశవత్సరము యథాక్రమముగా నడచిపోయిన పక్షమున స్వారాజ్యము బొందవచ్చు నని యెట్లు చెప్పబడినది?

12, లేక, 13 ఏండ్లు తమకు భుక్తమైనను దానియందు పాండవులకు హక్కు పోదు గనుకనే యీచిత్రబంధమును గల్పించి అజ్ఞాతవాసములో నవశ్యము తెలియబడి తీరుదు రని యెంచి వారిని మరల బంపివేయుచు తాము రాజ్య మనుభవించుచుండవచ్చు నని భావించి దుర్యోధను డింత యెత్తెత్తినాడు.

ఇంకొకటి— ఈవనవాసాజ్ఞాతవాసపణము పునర్ద్యూతములోనిది. ప్రథమద్యూతములో పాండవులు సర్వస్వము నోడిపోవుటచే రాజ్యమందు హక్కు వారి కప్పుడే పోయినది. ఎట్లో గెల్చుకొనిన దుర్యోధనునకే హక్కు సంక్రమించినది అట్టిస్థితిలో పునర్ద్యూతమున కేమి ప్రసక్తి?

ఉత్పాతములకు భీతిల్లి ధృతరాష్ట్రుడు వారిది వారికిచ్చి పంపుటచేతననియేకదా చెప్పవలయును. దుర్యోధనుని హక్కు ధృతరాష్ట్రుడిచ్చుటచే పోయినదా లేదా? పోయినదిగనుకనే పునర్ద్యూతప్రసక్తి కలిగిన దని చెప్పక తప్పదుకద. తాను గెల్చుకొనుటచే గలిగిన తన హక్కు తనతండ్రి యీవిచే బోయి. పాండవులకు హక్కు గలిగినదన్నప్పుడు పదుమూడవవత్సరము గడచిన తరువాత తమ రాజ్యమును తాము తీసికొనవచ్చు నని కంఠోక్తిగా జెప్పి పున ర్ద్యూతమాడినపుడు ఆపదమూడువత్సరములు గడచినతరువాత పాండవుల హక్కు పోవుటెట్లు? దుర్యోధనునకు హక్కు కలుగుటెట్లు?

ఇంకొకటి— ప్రథమద్యూతములో ధృతరాష్ట్రు డిచ్చివేసిన దానికి మేమంగీకరించినాము. మరల దానినే యొడ్డుట కాదు. అని చెప్పిన శకునివాక్యము పునర్ద్యూతారంభమున నిట్లున్నది—

క. ధనసంపద రాజ్యంబున
దినకరతేజుండు మిమ్ము ధృతరాష్ట్రుడు పెం
పున బూజించెం గావున
జన దింకను వాని నొడ్డి సరి గ్రీడింపన్.

(ఆంధ్రభారతము)

ఇట్లుచెప్పి వనవాసాజ్ఞాతవాసపణము 13 ఏండ్లు యేర్పరచెను.

దీనినిబట్టిచూడగా పాండవులకు రాజ్యమందలి హక్కును హరించుటకై గాక యీసారి వారి కనుభవములేకుండ జేయుటకే పునర్ద్యూతము జరుపబడినదని స్పష్టము. ఇట్టి స్థితిలో పాండవులకు హక్కుపోవు టెట్లు? 12 ఏండ్లు తనయాస్తి తనయనుభవములోనుంచి తొలగినయెడల దానియందలి తన స్వత్వము నశించునని ధర్మశాస్త్రమందున్నదా? పొరపాటు. ఇదిగో ధర్మశాస్త్రము చూడుడు—

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి—వ్యవహారకాండము—

"పశ్యతోఽబ్రువతో హాని ర్భూమే ర్వింశతివార్షికీ ।
పరేణ భుజ్యమానాయా ధనస్య దశవార్షికీ ॥

మితాక్షరా— పరేణాఽసంబద్ధేన భుజ్యమానాం భువం ధనం వా పశ్యతః అబ్రువతః మదీయేయం భూ స్త్వయా న భోక్తవ్యే త్యప్రతిషేధత స్తస్యా భూమేః వింశతివార్షికీ । అప్రతిరవవింశతి వర్షోపభోగనిమిత్తా హాని ర్భవతి । ధనస్య తు హ స్త్యశ్వాదే ర్దశవార్షికీ హానిః.........భూమేర్ధనస్య చ ఫలహాని రిహ వివక్షితా న వస్తుహాని ర్నాపి వ్యవహారహానిః। తథా హి—

నిరాక్రోశం వింశతివర్షోపభోగా దూర్ధ్వం యద్యపి స్వామీ న్యాయతః క్షేత్రం లభతే । తథాపి ఫలానుసరణం న లభతే । అప్రతిషేధలక్షణా త్స్వాపరాధా దస్మా చ్చ వచనాత్ । పరోక్షభోగేతు వింశతే రూర్ధ్వమపి ఫలానుసరణం లభత ఏవ । పశ్యత ఇతి వచనాత్ ప్రత్యక్షభోగే చ సానుక్రోశే, అబ్రువత ఇతి వచనాత్ ।

వింశతేః ప్రాక్ప్రత్యక్షే నిరాక్రోశే చ లభతే వింశతిగ్రహణాత్।
నను తదుత్పన్నస్యాఽపి ఫలస్య స్వత్వాత్తద్ధాని రనుపపన్నైవ! బాఢం, తస్య స్వరూపాఽవినాశేన తథైవాఽవస్థానాత్। యథా తదుత్పన్న పూగపనసవృక్షాదీనాం యత్నేన స్తదుత్పన్న ముపభోగా న్నష్టం తత్ర స్వరూపనాశాదేవ స్వత్వనాశః... ... ...

తాను చూచుచుండ తనభూమి నిరాక్షేపముగా నన్యునిచే నిరువదిసంవత్సరము లనుభవింపబడినపుడు తన స్వత్వమునకు హాని కలుగును. గజాశ్వాదిరూపధనము పదిసంవత్సరము లట్లనుభవింపబడి నపుడు తన స్వత్వమునకు హాని కలుగును. ఈ చెప్పబడిన స్వత్వహాని గతఫలవిషయమె కాని స్వరూపవిషయము వ్యవహారవిషయముగాదు.

అనగా నిర్వివాదముగా నన్యునిచే నిరువదిసంవత్సరము లనుభవింపబడినతరువాతగూడ న్యాయముగా తనభూమి తనకు ప్రాప్తించును. కాని తాను చూచుచు నిరాక్షేపణముగ నూరకున్న తనదోషముచే గతఫలముమాత్రము ప్రాప్తింపదు. తన పరోక్షములో నట్లనుభవింపబడినపుడును, ప్రత్యక్షములోవివాదపూర్వకముగ నట్లనుభవింపబడినపుడును ఇరువదిసంవత్సరముల పైనగూడగతఫలముప్రాప్తించును.

ఇరువదిసంవత్సరములలోపల, ప్రత్యక్షములో నిర్వివాదముగా ననుభవింపబడినను, గతఫలముకూడ ప్రాప్తించును. స్వత్వహానిగల ఫలమెట్టిదనగా దేని స్వరూప మనుభవముచె నష్టమగునో అట్టిదే! ఆభూమిలో బుట్టిన ఫలవృక్షాదిరూపఫలము గాదు. అని తాత్పర్యము.

ఈధర్మశాస్త్రమునుబట్టికూడ 13 ఏండ్లు పాండవరాజ్యమును దుర్యోధను డనుభవించినను పాండవులకు హక్కుపోలేదు. దుర్యోధనునకు హక్కు రాలేదు. కనుక "పాండవులకు 13 ఏండ్లు తమ యనుభవములో లేని రాజ్యమందు హక్కు నశించెగావున నద్దానిని వారు మరల గోరకూడదు" "వారింక నేల యుద్ధము సేయుట అన్యాయము మరి చుటకు సందియము లేదు" "పాండవుల విజయము న్యాయవిరుద్ధమని

గ్రంథకర్త పడిన యభిప్రాయములో పొరపా టేమియు లేదు" అను 5-6. అంశములలోని మాట లసంగతము లగుటచే నిరస్తమైనవి. రాజ్యము పాండవులదే యని ధ్రువమైనది.

విద్వన్మార్గము నుల్లంఘించి, భారతకథాంశములను వ్యత్యస్తము చేసి, శబ్దమర్యాద నతిక్రమించి, యపార్థములను చెప్పి, యవినీతిగ వ్రాసి, పూజ్యులను దూషించి, అపూజ్యునుభూషించి, తోచినట్లువ్రాసిన విమర్శనములవలన సారస్వతమున కెంత హాని కలిగెనో లోకములో నెంత యవినీతి ప్రబలెనో ప్రాజ్ఞులు గ్రహింతురుగాక!

"అపూజ్యా యత్ర పూజ్యన్తే పూజ్యానాం చ వ్యతిక్రమః ।
త్రీణి తత్ర భవిష్యన్తి దుర్భిక్షం మరణం భయమ్ ॥"

అను స్కాందవచనము- అపూజ్యులను పూజించుటయు, పూజ్యులను దూషించుటయు జరిగినచోట, లోకులకు దుర్భిక్షము, మరణములు, ప్రాణభయములు, ప్రాప్తించునని తెలుపుచుండ లోక హానికరములగు నారెంటుపనులనే పట్టుదలతో జేయుచు వ్రాతలు సాగించుచున్నట్టి యార్షసంప్రదాయానభిజ్ఞులవలన లోకమున కభ్యుదయము, నీతి, యెట్లు కలుగునో అభిజ్ఞు లాలోచింతురుగాక.

—♦ "పాండవులలో దోసము లేదా? అర్ధరాత్రమున భీష్ముని సమీపించి యాతనిసంహారరహస్యము దెలిసికొనిన ధర్మరాజేమి సజ్జనుడు?"

అనుప్రసంగము —తన్నిరాకరణము—

ఒక కవి ఖండకావ్యములోని 'చనవు' అనుభాగములో నిట్లున్నది—

"వ్యాసమునీ భారతమును వ్రాసిన కవినాథ! పాండురాజసుతులలో దోసము లేదా? యేదీ, నాసంశయములు నివారణము సేయగదే" "మనలోమాటకు జెప్పుకొందము తలంపగ ధర్మరాజేమి సజ్జనుడో చెప్పుము? తాతపాదముల పజ్జకు జేరి యుబ్బించి

యాతనిసంహారరహస్యముఁ దెలియలేదా? యర్ధరాత్రాస నెవ్వని
కేనిఁ వివరింపు మిట్టి కుటిలవ్యాపారముల్ మెత్తురే"

ఇచ్చట మొదటిపద్దెములో "పాండురాజసుతులలో దోసము లేదా? ఏదీ చెప్పుము" అని కవి వ్యాసముని నడుగుట జూడ, వారిలో దోసము లేదని వ్యాసముని చెప్పియున్నట్లును, దోసము లేదా? అని యీకవి యడుగుచున్నట్లును గోచరించుచున్నది. ఈయడుగుటలో పేరునుబట్టి వ్యాసమునియం దీకవికిగల చనవే కారణమని తెలియుచున్నది. ఆ చనువు వ్యాసమునిభారతముతో కవికిగల పరిచయ మన్న మాట.

ఐతే ఆవ్యాసముని కనబడి యీవిధముగా దోసము లేదని తనకు జెప్పెనని యీకవి యాశించుట కవకాశము లేదుకనుక వ్యాస భారతమునే యీకవి వ్యాసమునినిగా భావించి యాభారతమునే దోస మెట్లు లేదో తెలుపుచు నాసంశయముల దీర్పుమని యడిగినట్లు తేలుచున్నది. ఇట్టిస్థితిలో భారతవచనసందర్భమును పరిదర్శించి యావిషయమును వివరించుట యుక్తము—

ఆరెండవపద్దెములోని ప్రశ్న మేమనగా—

"అర్ధరాత్రిమున భీష్మునియొద్దకు జేరి యాతని నుబ్బించి యాతని సంహారరహస్యమును తెలిసికొనిన ధర్మరాజేమి సజ్జనుఁడో చెప్పుము" అని.

మరియొక పద్దెములో "ద్రోణు డస్త్రసన్యాసము జేయుటకై ధర్మరాజసత్యమాడె" నని యీకవియే వ్రాసెను. (అది ముందు చర్చించబడును).

దీనివలన, అర్ధరాత్రిమున భీష్ము నాశ్రయించి యాతని సంహారరహస్యమును తెలిసికొనెను. ద్రోణుని ఆపనికై యుక్లాశ్రయింప లేదు. అసత్య మాడి కార్యము సాధించుకొనెను. అని తేలినది.

అప్రతిహతముగా జరుగుచున్న ఘోరసంగ్రామసమయములో నాడర్ధరాత్రమున భీష్ముఁ నాశ్రయించిన మొదల తనసంహారరహస్య మును తప్పక జెప్పు నని ధర్మజున కెట్లనుపించినది? ద్రోణునిగూర్చి యట్లనిపించకపోవుటేమి? తనతో కత్తిగట్టి యుద్ధముచేయువానిని నీవెట్లు మరణింతువని యడుగుటయు, నాతఁడు చెప్పుటయు నెక్కడనైన గలదా? ఈప్రక్రియ యొక్క-భీష్మునియందే సంభవింపనేల? అను విషయములు ముందాలోచింపదగినవి.

భీష్ముఁడు స్వచ్ఛందమరణవరము గలవాఁడు. అనగా తనయిష్ట మునుబట్టి మరణింపవలసినవాఁడు, రాజ్యము పాండవులది కాని కౌరవు లది కాదని తెలిసినవాఁడు, కౌరవుల పాండవద్రోహచర్యలను మొద టినుండియు గ్రహించుచున్నవాఁడు. లాక్షాగృహమున పాండవులను జంపుటకై చేసిన కౌరవుల దుర్మార్గము నెరిగినవాఁడు. ద్రౌపదీవివాహా నంతరము పాండవులు జీవించియున్నారని లోకులకు దెలిసినతరువాత ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్రులకు బోధించి పాండవులను రప్పించి వారి కర్ధ రాజ్య మిప్పించినవాఁడు. అట్టి పాండవులను ద్యూతమున కాహ్వానించి వారి సర్వైశ్వర్యమును కపటద్యూతమున నపహరించి నిండుసభలో ద్రౌపదీమానభంగము జేసి ద్రౌపదీసహితముగా పాండవుల నరణ్య మునకు బంపిన కౌరవుల దురంతమును కనులార చూచినవాఁడు, వన వాసాజ్ఞాతవాసదీక్ష యథాక్రమముగా బూర్తి యగుటవలన ద్యూత కాలనిర్ణయప్రకారము పాండవుల రాజ్యమును పాండవుల కీయవలసి యుండ దాని నీయకుండిన కౌరవుల దుర్వృత్తి నెరిగినవాఁడు. అజ్ఞాత వాసములో నుత్తరగోగ్రహణసమయమున యుద్ధమునకు వచ్చి యర్జు నుఁడు కనబడినపుఁడు అజ్ఞాతవాసము ముగియకపూర్వమే కనబడె ననియు, వీరిని మరల వనవాసాదులకు పంపవచ్చుననియు భావించిన దుర్యోధనుఁడు ఈవిషయములను భీష్ముని నడిగి తెల్పవలె నని వచ్చి యడిగినపుడు అధికమాసములు కలపవలయు ననియు, వానితో గడువు

పూర్తియైనదనియు, కనుకనే కనబడెననియు, పదమూడుసంవత్సరము లట్లు పడియున్నవారు గడువుదాటనిదే కనబడుదురా! అనియు చెప్పిన తనమాటను, తృణీకరించి పాండవులు మరల వనవాసము చేయవలసినవారే యని ప్రసంగించిన దుర్యోధనుని దుర్వృత్తి నెరిగినవాడు.

రాయబారిగా బంపబడిన ద్రుపదపురోహితుడు వారి రాజ్యమును వారి కివ్వవలసినదని వచ్చి చెప్పినపుడు వారికి రాజ్యకాంక్ష యున్నయెడల మరల వనవాసాజ్ఞాతవాసములు చేసి రావలసినదే యని పలికిన కర్ణదుర్యోధనుల వాక్యములు చెవులతో వినినవాడు.

పాండవులయొద్దకు రాయబారిగా వెళ్ళిన సంజయునితో అయిదుగురి కయిదుగ్రామముల నిచ్చినను మేము సంతోషింతుమని చెప్పిన ధర్మజుని మాటలు విని ధర్మజుని వ్యవహారము అయిదుగ్రామములను యాచించుటవరకు వచ్చినది, నాప్రభావమునకు, నాసైన్యమునకు భీతిల్లినాడని పలికిన దుర్యోధనుని మాటలాలకించినవాడు.

ధృతరాష్ట్రుడు, నీయర్ధరాజ్యము నీకు జాలును. నీవు యుద్ధమునకు దిగకుము. భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవిదురసంజయప్రభృతు లెవ్వరును యుద్ధమున కిష్టపడువారు కారు. పుత్రకా? యుద్ధముచేయు బుద్ధి నీకు పుట్టినదే కాదు, కర్ణ శకుని దుశ్శాసనులు నీకు ప్రోత్సాహకులు. అని మందలించినపుడు తండ్రితో —

"అహం చ తాత కర్ణశ్చ భ్రాతా దుశ్శాసన శ్చ మే ।
ఏ తే వయం హనిష్యామః పాండవాన్ సమరే త్రయః ॥"

నేను, కర్ణుడు, దుశ్శాసనుడు, అను మేము ముగ్గురమే పాండవులను వధింపగలము, అని పలికిన దుర్యోధనుని ధోరణి తెలిసినవాడు.

సాక్షాద్భగవంతుడను తన యనుభవమునకు విషయమైయున్న కృష్ణభగవానుడు రాయబారిగా వచ్చి హితోపదేశము చేసి చెప్పినపుడు 'సంధి కుదరదు. వారిని వధించి మేమో, మమ్ము వధించి వారో రాజ్య మేలుకొనుటే నిశ్చయించితిని. వారికి యీషన్మాత్రము నేనీయ,' నని పలికిన దుర్యోధనుని మాటలు చెవులతో వినినవాడు.

అట్లు యుద్ధమునకు గాలుదువ్వి రణరంగమునకు వెళ్ళబోవు నపుడు భీష్ముని యొద్దకు జేరి "నీవు శుక్రునితో తుల్యుడవు. స్వచ్ఛంద మరణవరము గలవాడవు నాహితముగోరువాడవు. మాకు సేనానాయకుడవై యుండి మమ్ములను కాపాడుచున్నపుడు మేము దేవతలను గూడ లక్ష్యపెట్టము నీవు ముందు నడచిన నీవెంట మేము వచ్చుచున్నాము." అని కోరినపుడు—

"ఏవ మేత న్మహాబాహో యథా వదసి భారత।
యథైవ హి భవన్తో మే తథైవ మమ పాండవాః ॥
అపి చైవ మయా శ్రేయో వాచ్యం తేషాం నరాధిప।
సంయోద్ధవ్యం తవాఽర్థాయ యథా మే సమయః కృతః ॥
న త్వోత్పాదనీయా మే పాణ్డోః పుత్రా జనాధిప।"

నీవన్నది నిజమే. నాకు మీరెట్టివారో పాండవులు నట్టివారే. నానిర్ణయప్రకారము పాండవులకు శ్రేయస్సు నుపదేశింపవలయును. మీనిమిత్తము యుద్ధముచేయవలయును. పాండవులు నాకు వశింప జేయ శక్యముకాని వారు. అని దుర్యోధనునితో కంఠోక్తిగా జెప్పినవాడు.

(పై విషయములు 'శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణము' అను తృతీయ భాగములో వచనోదాహరణములతో నిరూపింపబడియున్నవి).

అట్టి భీష్ముడు రణరంగమున వ్యూహము బన్ని సేనానాయకత్వము వహించి యుద్ధసన్నద్ధుడై యున్న సమయమున, గీతోపదేశముచే మోహము తొలగి పార్థుడు గాండీవము జేతబట్టిన సమయమున, సేనలు యుద్ధోత్సుకతను ప్రకటించుచున్న సమయమున, ధర్మజుడు-ధరించియున్న కవచమును విడిచి ధనస్సు రథమందుంచి తాను రథము దిగి భీష్మపితామహు నుద్దేశించి కృతాంజలియై మౌనము వహించి నడచి శత్రుసేనలో బ్రవేశింపబోవునపుడు, భీమసేనాదు

లును, కృష్ణభగవానుడును వెనుక వెళ్ళుచున్నపుడు, ఈవెళ్లుటలో నీ యభిప్రాయ మేమని యడుగుచున్న సోదరులకు మౌనమున బదులు చెప్పకయే ధర్మజుడు నడచుచున్నపుడు భీమసేనాదులకు కృష్ణభగవాను డిట్లుచెప్పెను —

"తా నువాచ మహాప్రాజ్ఞో వాసుదేవో మహామతిః ।
అభిప్రాయోఽస్య విజ్ఞాతో మయేతి ప్రహసన్నివ ॥
ఏష భీష్మం తథా ద్రోణం గౌతమం శల్య మేవ చ ।
అనుమాన్య గురూన్ సర్వాన్ యోత్స్యతే పార్థివోఽరిభిః ॥
శ్రూయతే హి పురా కల్పే గురూ ననను మాన్య యః ।
యుధ్యతే స భవే ద్వ్యక్త మపధ్యాతో మహత్తరైః ।
అనుమాన్య యథా శాస్త్రం యస్తు యుధ్యే న్మహత్తరైః ॥
ధ్రువ స్తస్య జయో యుద్ధే భవే దితి మతిర్మమ ।" (భీష్మ-అ43)

ఈతని యభిప్రాయము నాకు దెలిసినది. గురువులగు భీష్మ ద్రోణకృపశల్యుల అనుమతి దీసికొని యుద్ధము చేయును. గురువుల అనుమతి దీసికొనక వారితో యుద్ధముచేసినయెడల జేటు కలుగు నని శాస్త్రమం దున్నది. యథాశాస్త్రముగ పూజ్యుల అనుమతిపై యుద్ధము చేసినవానికి జయము ధ్రువము. అని.

ఇట్లు కృష్ణభగవానుడు ధర్మజుని మనోగతము భీమార్జునాదులకు జెప్పుచు వెళ్లుచుండ ధర్మజుని యారాకను జూచిన కౌరవసేన-ఈతనకి భీతి పుట్టిన దనియు, నీతనికి తౌత్రి మెక్కడ? అనియు దూషించుచు హర్షధ్వనులు చేసి యాపై —

"నిశ్శబ్ద మభవ త్తూర్ణం పున రేవ విశాంపతే ।
కిన్ను వక్ష్యతి రాజాఽసౌ కిం భీష్మః ప్రతివక్ష్యతి ।
కిం భీమ స్సమరశ్లాఘీ కిన్ను కృష్ణార్జునా వితి ।
వివక్షితం కి మస్యేతి సంశయ స్సుమహా నభూత్ ॥
ఉభయో స్సేనయో రాజన్ యుధిష్ఠిరకృతే తదా ।"

సేన నిశ్శబ్దముగా నుండెను. ఉభయపక్షసేనలును ధర్మజు డేమనునో, భీష్ము డేమి బదులుచెప్పునో, భీమసేను డేమనునో, కృష్ణార్జును లేమందురో అని ధర్మజునిగూర్చిగొప్పసంశయము గలిగియుండెను

అ తట ఆయుధపాణులైన సైనికులచే నుద్దీపించుచున్న శత్రుసేనలో సోదరులతో బ్రవేశించి భీష్మునియొద్దకు వెళ్ళి ధర్మజుడు—

“త మువాచ తతఃపాదౌ కరాభ్యాం పీడ్య పాండవః ।
భీష్మం శాన్తనవం రాజా యుద్ధాయ సముపస్థితమ్ ॥
ఆమన్త్రయే త్వాం దుర్ధర్ష త్వయా యోత్స్యామహే సహ ।
అనుజానీహి మాం తాత ఆశిషశ్చ ప్రయోజయ ॥

యుద్ధసన్నద్ధుడైయున్న భీష్మపితామహుని పాదము లొత్తి పితామహా! నీతో యుద్ధము చేయబోవుచున్నాము, అనుజ్ఞ నిమ్ము, అశీర్వదింపుము, అని పలుకగా భీష్ము డిట్లనెను—

“యద్యేవం నాభిగచ్ఛేథా యుధి మాం పృథివీపతే ।
శపేయం త్వాం మహారాజ పరాభావాయ భారత ॥
టీ. పరాభావాయపరాకృతో నిరస్తో భావ స్సత్తా యత్ర సః ।
తస్మై మరణాయేత్యర్థః పరశ్చాఽసావభావశ్చేతివిగ్రహేఽపి సఏవార్థః।
“ప్రీతోఽహం పుత్ర యుధ్యస్వ జయ మాప్నుహి పాండవ ।
యత్తేఽభిలషితం చాన్య త్తదవాప్నుహి సంయుగే ॥
వ్రియతాం చ వరః పార్థ కిమస్మత్తోఽభికాంక్షసి ॥
ఏవంగతే మహారాజ న తవాస్తి పగాజయః ।”
టీ. ఏవంగతే ఈదృశాచరణే సతి।
“అర్థస్య పురుషో దాసో దాస స్త్వర్థో న కస్యచిత్ ।
ఇతి సత్యం మహారాజ బద్ధోఽస్మ్యర్థేన కౌరవైః ॥
అత స్త్వాం క్లీబవ ద్వాక్యం బ్రవీమి కురునందన ।
భృతోఽస్మ్యర్థేన కౌరవ్య యుద్ధా దన్య త్కిమిచ్ఛసి ॥
టీ. క్లీబవత్ స్వోక్తస్య వరస్య యుద్ధా దన్య దితి స్వయమేవ సంకోచనా త్కాతరవత్, భృతః పోషితః యుద్ధాత్ ప్రాతిభట్యాత్”

"ధర్మజా! నీవిట్లు రాకుంటివేని అనగా ఈ పక్షములో నేనుండుటకు గల కారణమును గ్రహింపగల నీవు, శత్రుపక్షములో నున్న నన్ను శత్రువుగనే భావించి యిట్లు రాకుంటివేని నీకు చేటుకలుగునట్లు శపించియుందును. పుత్రా! సంతోషించితిని, యుద్ధము చేయుము. జయము నొందుము. యుద్ధమును సంబంధించి మరేయభిలాషములు నీకున్నవో వాని నన్నిటిని బొందుము. నావలన నీకేమి కావలయునో వరము గోరుము, ఇట్టి యాచరణము గల నీకు పరాజయము నుండదు. పురుషుడర్థమునకు దాసుడు(బద్ధుడు)అనునది సత్యము. అర్థముతో నేను కౌరవులచే బద్ధుడనైతిని; నేనర్థముచే పోషింపబడితిని; అందుచేతగొంత నేను సంకుచితముచేసిమినహాయించి)నిన్ను వరమ్ము గోరుమనుచున్నాను నేను నీకు ప్రతిభటుడనై యుద్ధము చేయుచున్న విషయములో మాత్రము మార్పునుగోరక మరేమి కావలయునో కోరుము" ఈమాటలపై ధర్మజుడిట్లనెను—

"మన్త్రయస్వ మహాబాహో హితైషీ మమ నిత్యశః।
యుధ్యస్వ కౌరవస్యార్థే మమైష సతతం వరః ॥"

మహానీయా! నీవు కౌరవపక్షమందే యుద్ధము చేయుము, నాహితమును గోరెడి నీవు నాకాలోచనము చెప్పుము. ఎప్పుడును నేనుగోరెడి వర మిదియే, భీష్ముడు—

"రాజన్ కి మత్రసాహ్యం తే కరోమి కురునందన।
కామం యోత్స్యే పరస్యార్థే బ్రూహి యత్తే వివక్షితమ్ ॥"

కౌరవపక్షమున యుద్ధము చేయుదును. నీకేమి సహాయము చేయవలయును, నీయభిప్రాయమేమి?

ధర్మజుడు—"కథం జయేయం సంగ్రామే భవన్త మపరాజితమ్ ।
ఏతన్మే మన్త్రయ హితం యది శ్రేయః ప్రపశ్యసి"

టీ॥ శ్రేయః ప్రపశ్యసి యది, వక్తుం యోగ్య మితి మన్యతే యది వదేత్యర్థః ॥

మహానీయూ! యుద్ధమునఁ గ జేయుచున్నవాఁడ నిన్ను జయించు టెట్లు? ఈవిషయమును చెప్పవచ్చునని తోఁచిన మొదల జెప్పుము.

భీష్ముఁడు—"నైనం పశ్యామి కౌన్తేయ యో మాం యుధ్యన్తమాహవే, విజయేత పుమాన్ కశ్చి త్సాక్షా దపి శతక్రతుః ।

ధర్మజా! ఇంద్రుఁడైన గానిమ్ము. నేను రణరంగమున నిలిచి యుద్ధముచేయుచున్న కాలములో నన్ను జయింపగల పురుషుఁడు లేఁడు.

ధర్మజుఁడు—

"హన్త పృచ్ఛామి తస్మా త్త్వాం పితామహ నమోఽస్తు తే ।
వధోపాయం బ్రవీహి త్వ మాత్మన స్సమరే పరైః ॥

నిన్ను జయించువాఁడు లేకుండుటచేతను, నీవు నాకు జయము నాశీర్వదించుటచేతను, నిన్ను నమస్కరించి యడుగుచున్నాను —పితామహా! నీవధోపాయ మేమి?

భీష్ముఁడు —

"న స్మతం తాత పశ్యామి సమరే యో జయేత మామ్ ।
న తావ న్మృత్యుకాలోఽపి పునరాగమనం కురు" ॥

ధర్మజా! యుద్ధములో నన్ను జయింపగలవాఁడు కనబడఁడు. ఇప్పుడు మరణసమయము గాదు. మరల రమ్ము.

ఇచ్చట భీష్ముని వధోపాయమును ధర్మజుఁ డడుగుట అసంగత మనిపించును కాబోలు! భీష్మునకు మాత్రి మట్లనిపింపలేదు. మొదట సేనానాయకత్వము వహించి మాకు రక్షకుఁడవై యుద్ధము నడుపవలసినదని కోరిన దుర్యోధనునితో "అపి చైవ మయా శ్రేయో వాచ్యం తేషాం నరాధిప" అనుచు పాండవులకు శ్రేయస్సు నుపదేశింతును. మీకొరకు యుద్ధము చేయుదును. అని స్పష్టముగా జెప్పిన మాటలో శ్రేయస్సు నుపదేశించుట, తన వధోపాయమును వారికి చెప్పుటే యని తెలిసియుండెను. దాని కనుగుణముగనే నావలన

నీకేమి కావలెనో కోరుకొనుము. ఇచ్చెద నని సేనాముఖమున ధర్మ జుని ప్రోత్సహించుటయు, నీకు జయము కలుగు నని యాశీర్వదించు టయు జరిగినది.

తనకు జేసిన వరప్రోత్సాహమును, జయాశీర్వచనమును ఆధార ము జేసికొని అజేయుడైన భీష్ముని జయించుట, ధర్మప్రాణుడైన ఆతడు తనవధోపాయమును వెల్లడించినపుడే సంభవించుననియు, దానిని వెల్లడించు సంకల్పము పూర్తిగా గలిగియే యిట్లు సంభాషిం చుచున్నాడనియు, గ్రహించియే వధోపాయమేమని ధర్మజుడడిగినాడు. కనుకనే తొమ్మిదవనాటి రాత్రి భీష్మునియొద్దకు సోదరులతోడను కృష్ణ భగవానునితోడను వెళ్ళిన ధర్మజునితో సంభాషించుచు భీష్ముడు—

"న కథంచన కౌన్తేయ మయి జీవతి సంయుగే ।
జయో భవతి స్సర్వజ్ఞ సత్య మేత ద్బ్రవీమి తే ॥
నిర్జితే మయి యుద్ధేన రణే జేష్యథ పాండవాః ।
క్షిప్రం మయి ప్రహారథ్వం యదీచ్ఛథ రణే జయమ్ ॥"

(భీష్మప. అ. 107)

నేను జీవించియుండ మీకు జయము కలుగదు, ఇది నిజము యుద్ధములో నన్ను నిర్జించినప్పుడు మీరు జయింపగలరు. మీకు జయాభిలాష మున్నపుడు నన్ను పడగొట్టవలసినదే అని చెప్పెను. ఇట్లుభీష్మాభిప్రాయానుగుణమైనధర్మజుని మాట అసంగత మెట్లగును?

మరియు క్షత్రియునకు యుద్ధమరణము శ్లాఘ్యము, శయ్యామ రణము నింద్యము ఈవిషయమును రాజధర్మప్రస్తావములో భీష్ముడే యిట్లుచెప్పెను—

"అధర్మః క్షత్రియస్యైష యచ్ఛయ్యామరణం భవేత్ ।
విసృజన్ శ్లేష్మమూత్రాణి కృపణం పరిదేవయన్ ॥
న గృహే మరణం తాత క్షత్రియాణాం ప్రశస్యతే ।
రణేషు కదనం కృత్వా జ్ఞాతిభిః పరివారితః ॥

క్షత్రియో హి స్వస్త్రైరభిక్షిప్తః క్షత్రియో యో న్యాయ్యతే |
శూరో హి కామమన్యుభ్యామావిష్టో యుధ్యతే భృశమ్ ||
హన్యమానాని గాత్రాణి పరైర్నైవావబుధ్యతే |
స సంఖ్యే నిధనం ప్రాప్య ప్రశస్తం లోకపూజితమ్ ||
స్వధర్మం విపులం ప్రాప్య శక్రస్యైతి సలోకతామ్ ||"

(శాన్తి. అ97)

క్షత్రియునకు శయ్యామరణ మధర్మము, రణరంగమున యుద్ధముచేసి శస్త్రహతుడై మరణించుట ప్రశస్తము. అని.

ఇట్టి ధర్మము నెఱిగియున్నవాడు కనుకనే యుద్ధమరణమునే తానపేక్షించి ధర్మప్రధాన మగు పాండవపక్షమున కెదురుగా నిలచి యుండెను. పాండవులకు తన వధోపాయము నుపదేశించియుండెను. కాబట్టి, "ధర్మాత్ముడగు భీష్ముడుండుటనుబట్టి ధర్మము కౌరవపక్షమందే యున్నది" అను ప్రతివాదుల వాదము నిరస్తము.

భీష్మాభిప్రాయము ననుసరించియే మాటలాడిన ధర్మజుడట్లడుగుటలో ననాంగత్య మేమున్నది?

ఇట్లు యుద్ధారంభకాలమందే వధోపాయమును దెలిసికొనుటకై (పునరాగమనం కురు) అనుచు మఱియొకప్పుడు రమ్మని అందరు వినుచుండ భీష్ముడు వచించియుండుటచేత దానిని తెలిసికొనుటకై భీష్ముని యాజ్ఞనుబట్టి యర్ధరాత్రమున భీష్మునియొద్దకు వెళ్ళవలెనని ధర్మజున కనిపించినది, ధర్మప్రాణుడైన భీష్ముడావిషయమును వివరించుటయు సంభవించినది.

విషయ మిట్లున్నది. ఇక కవివాక్యములో "ధర్మరాజేమి సజ్జనుడో చెప్పుము? తాత పాదముల పజ్జకు జేరి యుబ్బించి యాతని సంహారరహస్యముకు తెలియలేదా? అర్ధరాత్రిని, ఇట్లు కుటిలవ్యాపారముకు మెత్తురే" అని యున్నది. ఇచ్చట కవి నడుగవలసియున్నది—

ప్రథమమున సైనికపక్షములో "న తావన్మృత్యుకాలోఽపి పునరాగమనం కురు" మృత్యుకాల మిప్పుడు కాదు. మరల రమ్ము, అని యుద్ధమరణము నపేక్షించియున్న భీష్ముడు తన కాదేశించియుండుటనుబట్టి తొమ్మిది రోజులు భీష్మయుద్ధము ప్రచండముగా జరిగిన మీదట నాటిరాత్రి భీష్ముని యాజ్ఞ ననుసరించి వెళ్ళి భీష్ముని యిచ్ఛను బట్టి జరుగవలసినదియు, భీష్ముని కపేక్షితమైనదియు, నగు యుద్ధమరణమున కుపాయము నాతడు చెప్పగా ధర్మజుడు తెలిసికొనుట, ధర్మజుని కుటిలవ్యాపార మగునా?

దశమదివసయుద్ధములో సమీపములో నున్న యుధిష్ఠిరుని జూచి భీష్ముడు—

"యుధిష్ఠిర మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద ।
శృణుష్వ వచనం తాత ధర్మ్యం స్వర్గ్యం చ జల్పతః ॥
నిర్విణ్ణోఽస్మి భృశం తాత దేహేనాఽనేన భారత ।
ఘ్నతశ్చ మే గతః కాల స్సుబహూన్ ప్రాణినో రణే ॥
తస్మా త్పార్థం పురోధాయ పంచాలాన్ సృంజయాంస్తథా ।
మద్వధే క్రియతాం యత్నో మమ చే దిచ్ఛసి ప్రియమ్ ॥
(భీష్మ-అ 115)

సర్వశాస్త్రవిశారదుడవగు యుధిష్ఠిరా! ధర్మబద్ధము స్వర్గసాధనమునగు నాయీమాటను వినుము, రణరంగమం దసంఖ్యాకముగా వధించుచున్న నాకు కాలము గతించినది, ఈశరీరముతో నా కత్యంత విరక్తి గలిగినది కనుక నాకు ప్రీతి గలిగింపదలచితివేని పార్థుని బురస్కరించుకొని పాంచాలాది మహావీరులతో నన్నిక వధించుటకై యత్నింపవలయును. అని యుద్ధమరణమును గోరి ప్రోత్సహించిన మీదట నాతనియాజ్ఞను నెరవేర్చిన ధర్మజునిది కుటిలవ్యాపారమగునా?

ప్రథమమునను మాకు రక్షకుడవై సేనానాయకుడవై యుండి యుద్ధము నడిపింపవలసినదని దుర్యోధనుడు కోరినపుడే మీపక్షమున

యుద్ధము చేయుదును. పాండవులకు శ్రేయస్సు (తనసంహారమూలక మగు జయోపాయము) నుపదేశింతు నని చెప్పియుండిన భీష్ముడు అదే విధముగా నుపదేశింపదలచి తనతో యుద్ధమునకు తన యనుజ్ఞ దీసికొన దలచివచ్చిన ధర్మజుని నీకు వరమిచ్చెదను యుద్ధమునకు సంబంధించినది నీకేమి కావలయునో కోరికొను మని ప్రోత్సహించి స్వయముగా తనసంహారరహస్యమును దెలుపుటనుబట్టి తెలిసికొనిన ధర్మజుడు తాతనుబ్బించి తెలిసికొనినవా డగునా? అది ధర్మజుని కుటిలవ్యాపారమగునా?

ఒకని నుబ్బించినంతమాత్రమున నాతని సంహారరహస్యము తెలిసికొనుట సులభమైనపుడు ద్రోణాచార్యుని సంహారరహస్యమును ద్రోణాచార్యు నుబ్బించి తెలిసికొనలేదేమి?

ఆంధ్రభారతమందు భీష్ముడేమి చెప్పినట్లున్నదో చూడుడు —

ఉ "చుట్టఱికంబునం గనను సొచ్చి ననుం గరగించి వేడినన్ దిట్టతనంబు వోవిడిచి తీవ్రరణంబు కడంక దక్కి నేబట్టిన యాయుధంబు నెడబాసినగాని వధింపబోల దిట్టిట్టన కేగు మిప్పరున యింతకు గాలము గాదు. దానికిన్"

తే "క్రమ్మఱంగ నే తెంచెదు గాక యనుచు
నతిముదంబున బ్రణమిల్లి యతనివాక్య
మపుడు తలనిడుకొనినవాడగుచు నవ్వి
తామహుని నెమ్మి వీడ్కొని ధర్మసుతుడు"

రణోద్రేకము తగ్గి సేనాయుధము విడిచిపెట్టినపుడు దప్ప చుట్టరికమునగాని కరగించినగాని నన్ను వధింపజాల రని చెప్పిన భీష్ముడు ఒక డుబ్బించినస్వాధీన మగువాడా?

ఇక యుద్ధారంభమున భీష్మునియొద్దకు వెళ్ళి వందనము చేయుటే కుటిలవ్యాపార మందురా? గురువులతో యుద్ధము జేయవలసిన

ప్పుడు వారి యనుజ్ఞ దీసికొనియే చేయవలయు నని శాస్త్రోక్తమై యుండుటవలన వెళ్ళినట్టి ధర్మజునిది కుటిలవ్యాపార మగునా?

యద్యేవం నాభిగచ్ఛేథా యుధి మాం పృథివీపతే ।

శపేయం త్వాం మహారాజ" "ప్రీతోఽస్మి తాత యుధ్యస్వ ।"

ధర్మజా! నీవు నాయొద్దకిట్లు రాకున్నయెడల నిన్ను నే శపించి యుందును. సంతోషించితిని, వత్సా! యుద్ధము చేయుము. అనుభీష్ముని ప్రసంగము తన యొద్దకట్లు రాకుండుట కుటిలవ్యాపార మగు ననియు, దుర్జనలక్షణ మగుననియు, సూచించుచుండ నాయొద్దకు వెళ్ళుట, కుటిలవ్యాపార మనియు, "ధర్మరాజేమి సజ్జనుడో చెప్పుము" అనియు వ్రాయుట అయుక్తము కాదా?

కనుక వ్యాసముని, సంశయము లేకుండునట్లు స్పష్టముగా జెప్పియుండ దానిని తెలిసికొనలేక "ఏదీ నాసంశయముల నివారింపుము" అని కవి యడుగుటలో లాభ మేమున్నది? శ్రద్ధతో గ్రంథమును బహుపర్యాయము లవలోకించి తెలిసికొనినకొలది సంశయవిచ్ఛేద మగు నని తెలుపుచున్నాము.

ఈప్రస్తావములో మ, భా, చ, కారులు—

"భీష్ముడు సమయమువచ్చినపుడెల్ల పాండవపక్షమును జెప్పుచు బదిదినములుసర్వసైన్యాధిపత్యముజేసియు,తుదకుతొమ్మిదవనాటిరాత్రి ధర్మజునకు దనగుట్టు నంతయు జెప్పి కపటపుజావు చచ్చెను" (పు120)

అని వ్రాయుట యెంత హేయమో! ఇట్టి దుర్భాషణము దుర్యోధనుడైన చేయలేడే! భీష్ముని పూజ్యతను గ్రహింపగల యోగ్యత ప్రతివాదుల కేది? శాంతం పాపమ్, భీష్ముడు పాండవపక్షమున చెప్పుచుండుటకును తన వధోపాయము ధర్మజునకు జెప్పుటకును దగిన హేతువు లన్నియు వెనుక నిరూపింపబడియున్నందున ప్రతివాదిదుష్ట ప్రసంగము మూఢాలాపమయినది.

— ♦పాండవులలో నీతిసమత లేదా? ద్రోణవధార్థము ధర్మజు డసత్య
మాడలేదా? ద్రోణుని శిరము నరునాడు ఖండింపలేదా?"
అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము ♦—

ఖండకావ్యములోని 'చనవు'లో నిట్లున్నది—

"గురు శస్త్రంబులు పారవైచు నని యేన్గన్ ద్రోణిగా బొల్చి కుం
జర మన్నందుకు ధర్మరాజును మహీచక్రంబు నిందించెడిన్
నరు డంతన్ నర కేన్ గురూత్తముని కంఠం బింటిలో నున్న ధ
ర్మరహస్యం బెరిగింపవే దయ దలిర్పన్ మానిలేఖిన్ ప్రభా."

ఇచ్చట తా నసత్యమాడినచో ద్రోణు డస్త్రసంన్యాసము జేయు నని ధర్మజున కెట్లు తెలిపి చినది? అతని యసత్యవచనము విని ద్రోణు డస్త్రసంన్యాస మెట్లుచేసి శత్రువయ్యెను? అను విషయము లను ముందుగా కవి తెలిసికొనవలయును.

యుద్ధారంభసమయమున ధర్మజుడు భీష్ముని సమీపించి యాతనియనుజ్ఞ దీసికొని, ద్రోణాచార్యునియొద్దకు వెళ్ళి ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేసి "ఆమన్త్రయే త్వాం భగవన్ యోత్స్యే విగతకల్మషః" అనుచు యుద్ధమున కనుజ్ఞ నిమ్మని కోరగా ద్రోణు డిట్లనెను—

"యది మాం నాభిగచ్ఛేథా యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః ।
శపేయం త్వాం మహారాజ పరాభావాయ సర్వశః ॥
త ద్యుధిష్ఠిర తుష్టోఽస్మి పూజితశ్చ త్వయాఽనఘ ।
అనుజానామి యుధ్యస్వ విజయం సమవాప్నుహి ॥
కరవాణి చ తే కామం బ్రూహి త్వ మభికాంక్షితమ్ ।
ఏవం గతే మహారాజ యుద్ధా దన్య త్కి మిచ్ఛసి ॥
అర్థస్య పురుషో దాసో దాస స్త్వర్థో న కస్యచిత్ ॥
ఇతి సత్యం మహారాజ బద్ధోఽస్మ్యర్థేన కౌరవైః ॥
బ్రవీ మ్యేతత్ క్లీబవ త్త్వాం యుద్ధా దన్య త్కి మిచ్ఛసి ॥
యోత్స్యేఽహం కౌరవస్యార్థే తవాశాస్యో జయో మయా ॥

యుద్ధసన్నద్ధుడవైన నీవు నాయొద్ద కిట్లు రాకుంటివేని నీకు చేటుకలుగునట్లు శపించియుందును. యుధిష్ఠిరా? నీవు నన్ను పూజించినందుకు సంతోషించితిని. నీకనుజ్ఞ నిచ్చుచున్నాను యుద్ధము జేయుము, విజయమునొందుము నీకేమి కోరిక గలదో చెప్పుము; చేయుదును. నేను కౌరవులచే నర్థముతో బద్ధుడనైతిని, అందుచే నీకు ప్రతిభటుడనై నిలువవలసివచ్చినది. కౌరవులనిమిత్తము యుద్ధము చేయుదును. నీకు జయము నాశీర్వదింతును.

ధర్మజుడు—

"జయ మాశాస్వ మే బ్రహ్మన్ మన్త్రయస్వ చ మద్ధితమ్ ।
యుధ్యస్వ కౌరవస్యార్థే వర ఏష వృతో మయా ॥

మహానీయా! కౌరవపక్షమున యుద్ధము జేయుము. నాకు జయ మాశీర్వదించి హిత ముపదేశింపుము. నేను కోరెడి వర మిదియే.

ద్రోణుడు—

"ధ్రువ స్తే విజయో రాజన్ యస్య మన్త్రీ హరి స్తవ ।
అహం త్వా మభిజానామి రణే శత్రూన్ విమోక్ష్యసే ॥

టీ:- అభిజానామి, అనుజానామి, విమోక్ష్యసేశత్రూన్, జీవితా దితి శేషః ॥

"యతో ధర్మ స్తతః కృష్ణో యతః కృష్ణ స్తతో జయః ।
యుధ్యస్వ గచ్ఛ కౌన్తేయ పృచ్ఛ మాం కిం బ్రవీమి తే ॥

యుధిష్ఠిరా! శ్రీహరి మంత్రియైయున్న నీకు తప్పక విజయము గలుగును. నీకనుజ్ఞనిచ్చుచున్నాను యుద్ధమందు నీవు శత్రుక్షయము జేయుదువు ధర్మ మెచ్చటనో శ్రీకృష్ణు డచ్చట, శ్రీకృష్ణు డెచ్చటనో విజయ మచ్చట, వెళ్ళి యుద్ధము జేయుము. నీకు నేనేమి చెప్పవలయునో అడుగుము.

ధర్మరాజు—

"పృచ్ఛామి త్వాం ద్విజశ్రేష్ఠ శృణు యన్మేఽభికాంక్షితమ్ ।
కథం జయేయం సంగ్రామే భవన్త మపరాజితమ్ ॥"

మహానీయా! అడుగుచున్నాను. యుద్ధములో పరాజయము లేనట్టి నిన్నెట్లు జయింపగలుగుదును?

ద్రోణుడు—

"న తేఽస్తి విజయ స్తావ ద్యావ ద్యుధ్యా మ్యహం రణే ।
మమాశు నిధనే రాజన్ యతస్వ సహ సోదరైః ॥"

ధర్మజా! నేను యుద్ధము చేయునంతసేపు నీకు విజయము కలుగదు కనుక సోదరులతో గలసి నీవు త్వరలో నన్ను వధించుటకు యత్నింపుము.

ధర్మజుడు—

"హన్త తస్మా న్మహాబాహో వధోపాయం వదాత్మనః ।
ఆచార్య ప్రణిపత్యైష పృచ్ఛామి త్వాం నమోఽస్తు తే ॥

మహానీయా! కష్టము! దోసిలియొగ్గి యడుగుచున్నాను. నీవధోపాయమును జెప్పుము. నమస్కారము.

ద్రోణుడు—

"న శత్రుం తాత పశ్యామి యో మాం హన్యా ద్రణే స్థితమ్ ।
యుధ్యమానం సుసంరబ్ధం శరవర్షౌఘవర్షిణమ్ ॥
ఋతే ప్రాయగతం రాజన్ న్యస్తశస్త్ర మచేతనమ్ ।
హన్యా న్మాం యుధి యోధానాం సత్య మేత ద్బ్రవీమి తే ॥
శస్త్రం చాహం రణే జహ్యాం శ్రుత్వా తు మహ దప్రియమ్ ।
శ్రద్ధేయవాక్యా త్పురుషా దేత త్సత్యం బ్రవీమి తే ॥

(భీష్మ- అ 43)

ధర్మజా! నేను శస్త్రమును విడిచి ప్రాయోపవేశమును బొంది చైతన్యము లేకున్నట్లున్నప్పుడుదప్ప శరవర్షము గురిపించుచు సంరం

భముతో యుద్ధముచేయుచుండునంతసేపు నన్ను వధి పగలవాడు లేడు. నేను శస్త్రమును విడుచుట ఎప్పుడనగా విశ్వాసపాత్రునివలన గొప్ప అప్రియవార్తను వినినపుడు నేను శస్త్రమును విడిచివేయుదును. ఇది నిజము.

ఇట్లు ద్రోణాచార్యుడు తన వధోపాయమును యుధిష్ఠిరు డడుగు నట్లు ప్రోత్సహించి యాతడు కష్టముతో నడిగిన మీద తాను వెల్ల డించెను.

ఇంతకును ధర్మపక్షము పాండవులదై యుండుటయు, కౌర వుల దధర్మపక్ష మగుటయు, భీష్మునివలె తానుగూడ క్షాత్రధర్మ మునుబట్టి యుద్ధమరణము నపేక్షించియే పాండవపక్షమున కెదురుగా నిలుచుటయు, శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరు డని యెరిగియుండుటయు, నను విషయములు తనవధోపాయ ప్రకటనమునకు మూలములు.

శ్రీకృష్ణుని రాయబారమును త్రోసివేసి యుద్ధమునకు గాలు దువ్వుచున్న దుర్యోధనునకు భీష్మద్రోణులు నీది తప్పుదారి యని చెప్పినతరువాత ద్రోణుడు మరల నిట్లనెను—

"దత్తం హుత మధీతం చ బ్రాహ్మణా స్తర్పితా ధనైః ।
ఆవయో ర్గత మాయుశ్చ కృతకృత్యౌ చ విద్ధి నౌ ॥
త్వం తు హిత్వా సుఖం రాజ్యం మిత్రాణి చ ధనాని చ ।
విగ్రహం పాండవైః కృత్వా మహ ద్వ్యసన మాప్స్యసి ॥
మన్త్రీ జనార్దనో యస్య భ్రాతా యస్య ధనంజయః ।
సర్వశస్త్రభృతాం శ్రేష్ఠః కథం జేష్యసి పాండవమ్ ॥ "

(ఉద్యోగప-అ 139)

దుర్యోధనా! భీష్ముడును నేనును అధ్యయన, దాన, హోమాది జన్మసార్థక హేతువులగు సత్కార్యముల జేసికొనినాము. మా కాయువు గూడ గతించినది. మేము కృతార్థుల మైతిమి. నీవుమాత్రము సుఖ మును, రాజ్యమును, మిత్రులను, ధనమును విడిచి పాండవవిరోధ

ము లమున గొప్ప అపజయ పాలు గాగలవు. ఎవ్వానికి మంత్రి శ్రీకృష్ణుడో, సర్వశస్త్రాస్త్రకోవిదుడగు పార్థుడు సోదరుడో ఆధర్మజుని నీ వెట్లు జయింపగలవు? అని.

ఈమాటలలో తమ పరిసమాప్తికే యీయుద్ధము సూచకమని మొట్టమొదటనే ద్రోణుడు దుర్యోధనునకు వెల్లడించియుండెను.

అట్టి ద్రోణుడు విశ్వసనీయునివలన అప్రియవార్తాశ్రవణము జరిగినపుడు శస్త్రసంన్యాసము చేయుదు నని చెప్పియుండుటవలన నట్టి విశ్వసనీయుడు ధర్మజుడే యగుటనుబట్టియు, నట్టి గొప్పఅప్రియవార్త అశ్వత్థామమరణవార్తయే యగుటనుబట్టియు, దానిని శ్రీకృష్ణుడు విశదీకరించుటనుబట్టియు, ధర్మజు డెట్టకేలకు ఆమాటాడెను. ఆసందర్భ మేమనగా——

ద్రోణుని పైదవనాటి యుద్ధములో నుగ్రుడై దివ్యాస్త్రములను ప్రయోగించుచు సర్వసంహారము చేయుచున్న ద్రోణుని జూచి కృష్ణభగవానుడు ధర్మజునితో నిట్లనెను——

"యద్యర్ధదివసం ద్రోణో యుధ్యతే మన్యు మాస్థితః ।
సత్యం బ్రవీమి తే సేనా వినాశం సముపైష్యతి ॥
స భవాం స్త్రాతు నో ద్రోణాత్సత్యా జ్జ్యాయోఽనృతం వచః

ద్రోణు డీవిధముగా క్రుద్ధుడై యింకొకపూట యుద్ధము చేసిన యెడల నీసేన కంతకును వినాశము తప్పదు. కనుక ద్రోణునివలన మమ్మందరిని నీవు కాపాడవలయును. ఇప్పుడు సత్యముకంటె అనృతమే యుక్తము. అని. మరియు——

నైష యుద్ధేన సంగ్రామే జేతుం శక్యః కథంచన ।
సధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో దేవై రపి సవాసవైః ।
న్యస్తశస్త్రస్తు సంగ్రామే శక్యో హన్తుం భవే న్నృభిః ।
ఆస్థీయతాం జయే యోగో ధర్మ ముత్సృజ్య పాండవాః ॥
యథా వ స్సంయుగే సర్వా న్న హన్యా ద్రుక్మవాహనః ।

అశ్వత్థామ్ని హతే నైవ యుద్ధ్యే దితి మతిర్మమ ॥
తం హతం సంయుగే కశ్చి దస్మై శంసతు మానవః ।
ఏత న్నారోచయ ద్రాజన్ కున్తీపుత్రో ధనంజయః ॥
అన్యే త్వరోచయన్ సర్వే కృచ్ఛ్రేణ తు యుధిష్ఠిరః ।"

(ద్రోణప-అ 190)

ఈతడు ధనుర్ధరుడై యున్నంతసేపు ఇంద్రాదులుకూడ జయింపలేరు. శస్త్రము విడిచినపుడుమాత్రమె వధింప శక్యమగును. ఈతడు సర్వసంహారము చేయకుండుటకై పాండవులారా! ఇపుడు ధర్మమును విడిచి జయోపాయము నాశ్రయింపవలయును. అశ్వత్థామ హతుడైనపు డీతడు యుద్ధనుండి విరమించు నని తోచుచున్నది. ఆ యశ్వత్థామ యుద్ధములో హతు డయ్యె నని ద్రోణునకు జెప్పవల యును. అని కృష్ణభగవానుడు తెలుపగా దాని కర్జును డంగీకరింప లేదు. ధర్మజుడు కష్టముమీద నంగీకరించెను.

అప్పుడు ప్రాప్తించిన పరిస్థితి యెట్టి దనగా—

ద్రోణు డస్త్రసన్న్యాసము చేసిన గాని, పాండవపక్షమునకు రక్షణము లేదు. అశ్వత్థామ హతుడయ్యె నని వినినపుడుగాని, యాత డస్త్రసన్న్యాసము చేయడు. అసత్య మాడినగాని ద్రోణుపట్టి మాటను వినుట సంభవింపదు, ఆయసత్యము విశ్వసనీయుడు చెప్పినపుడుగాని కార్యకారి కానేరదు.

అట్టి యీ పత్సమయములో నసంఖ్యాకులగు పాండవపక్ష యోధుల ప్రాణరక్షణము ధర్మజుని యసత్యవచనముమీదనే ఆధారపడియు యున్నది. తన స్వాభావికసత్యవ్రతమును ఆక్షణమున ధర్మజుడు విడువ నియెడల సర్వయోధప్రాణహాననిమిత్తదోషము ధర్మజునకు ఘటింప నైయున్నది. అది రాకుండుటకై యసత్య మాడిన అసత్యవచనదో షము వచ్చిపడుచున్నది. ఎటు చూచినను దోషమే ప్రాప్తించుటను బట్టి యేదోషము గొప్పదో దానిని తొలగించుకొనుట వివేకుల లక్షణ

మగుటచే అంతమంది ప్రాణములను ద్రోణాచార్యమహాస్త్రజ్వాలలు కర్పణము జేయుటచే వచ్చెడి మహదోషముకంటె తాత్కాలికాసత్య వచనదోషమల్ప మని యెంచి "ధర్మాజ్ఞేషు మశక్యం చే ద్ధర్మం త్యక్త్వా ప్యరిం జయేత్" అనున్యాయమున ధర్మముచే జయించుట శక్యముకానపుడు ధర్మమును విడిచియైనను శత్రువును జయింపవలె నను పద్ధతి నవలంబించి—

"జ్యాయాంస మపి చేద్వృద్ధం గుణై రపి సమన్వితమ్ ।
ఆతతాయిన మాయాన్తం హన్యా ద్ఘాతక మాత్మనః ॥"

టీ:- ఆతతాయిన మిత్యస్య ఘాతక మితి విశేషణ మన్యేభ్య ఆతతాయిభ్యో వ్యవచ్ఛేదా యోక్తమ్ ॥

పూజ్యుడయినను, వృద్ధుడయినను, గుణవంతుడయినను, తన్ను హింసింపవచ్చువానిని వధింపవలసినదే, అను బృహస్పతివచన మను సంధించి, కృష్ణపరమాత్మ మాట ననుసరించి, ద్రోణాచార్యుడు తనకు దెలిపియున్న విజయోపాయప్రక్రియ నవలంబించి, యంతకు పూర్వ ము అశ్వత్థామ యను పేరుగల యేనుగు భీమసేనునిచే హతమైయుండ దానిని నిమిత్తముగా జేసికొని "అశ్వత్థామా హతః కుంజరః" అని తన్ను ద్రోణు డడిగినపుడు ధర్మరాజు డనునాడు.

ఆద్రోణున కశ్వత్థామవిషయమై సందేహ మేల కలిగినదనగా కౌరవసేనలోని మాలవభూపాలుని అశ్వత్థామనామముగల గజమును వధించి వచ్చి భీమసేనుడు ద్రోణుడు వినునట్లు "అశ్వత్థామాహత ఇతి శబ్ద ముచ్చై శ్చకార హ" 'అశ్వత్థామా హతః' అని బిగ్గరగా రంకె వేసెను, అది విని ద్రోణునికి సందేహము కలిగినది, కాని యుద్ధమప్రతిహతముగా చేయుచు పదివేలగజములను, పదివేల అశ్వములను, ఆరు వేల సృంజయులను ఐదువందల మత్స్యులను వధించి సర్వసంహారోద్యుక్తుడై ప్రజ్వలించు సమయమున విశ్వామిత్రజమదగ్నిభారద్వాజ గౌతమవసిష్ఠకశ్యపాఽత్రిప్రభృతు లగు మహర్షులు గోచరించి—

"న్యస్యాయుధం రణే ద్రోణ సమీక్ష్యాఽస్మాన్ వ్యవస్థితాన్ ।
నాఽతః క్రూరతరం కర్మ పునః కర్తుమిహార్హసి ॥
పరిపూర్ణశ్చ కాలస్తే వస్తుం లోకేఽద్య మానుషే ।"

ద్రోణాచార్యా! ఆయుధము విడిచి మమ్ములను చూచుచు యుద్ధము మానుము. మనుష్యలోకములో నీవుండెడి కాలము పూర్తి యైనది. అని బోధించిరి.

తరువాత, వెనుకటి భీమసేనుని మాటను దలచుకొని ధర్మజు నడిగెను. ధర్మజు డావిధముగ జెప్పెను.

ఈవిషయమై కర్ణపర్వారంభమున నీలకంఠాచార్యు లిట్లు వ్రాసెను —

"శరణాగతస్వసైనికత్రాణార్థ మన్యాయేనాపి కృతో బ్రహ్మ వధో నేతరబ్రహ్మవధవ దనర్థోఽపి తు అనర్థాభాసఏవ । "న తేన బ్రహ్మహా భవేత్" ఇత్యాతతాయివధే దోషాభావస్మరణాత్"

ఇచ్చట శరణాగతస్వసైనికత్రాణార్థమై అన్యాయముగా జేయ బడినను బ్రహ్మవధము, ఇతరబ్రహ్మవధమువలె అనర్థకరము గాదు. అనర్థాభాసమె. ఆతతాయివధ అంత దోషావహము కాదని యున్నది. అని భావము. అధర్మము లేకుండ సంచరిచు ధార్మికుడు అధర్మ మాచరింపక తప్పని యాపత్కాలములో నాయాపదను అధర్మాచర ణముచేనైన దాటి దానికి పశ్చాత్తప్తు డగుచు దానికి ప్రాయశ్చిత్త ములు చేసికొని పరిశుద్ధు డగుచుండును.

ధర్మజుడు భీష్మద్రోణులనుగూర్చియే కాదు, కర్ణదుర్యోధనా దులనుగూర్చికూడ యుద్ధములో వధించినందుల కెంత పరితపించెనో, గీతోపదేశమునకు పూర్వ మర్జునుడు యుద్ధము జేయుటకను, దుర్యో ధనాదిసోదరులను, భీష్మద్రోణాదిగురువులను వధించుటకును ఎంతపరిత పించెనో మహాభారతపాఠకులకు విశదమే. ధార్మికలక్షణ మదియే. కర్ణదుర్యోధనాదుల కా లక్షణ మేకోశమందునను లేదనియు, మహా భారతపాఠకులకు విశదమే

ఇంకొకటి— పాండవులు స్వర్గారోహణము చేసిన తరువాత సోదరులును, ద్రౌపదియు నరకయాతన లనుభవించుచున్నట్లు ధర్మజున కొక దృశ్యమొక ముహూర్తకాలము ఇంద్రుడు ప్రదర్శించి యిది యేమని ధర్మజు డడుగగా నింద్రుఁ డిట్లు చెప్పెను—

"వ్యాజేన హి త్వయా ద్రోణ ఉపచీర్ణ స్సుతం ప్రతి"

టీ— హతః కుంజర ఇత్యశ్వత్థామవధే ద్రోణ ఉపచీర్ణః వంచితః । గజవాచీ శబ్దో మనుష్యాంతరత్వేన జ్ఞాపిత ఇత్యుపచారచ్ఛలే నేత్యర్థః ॥

"వ్యాజేనైవ తతో రాజన్ దర్శితో నరక స్తవ ।
యథైవ త్వం తథా భీమ స్తథా పార్థో యమౌ తథా ।
ద్రౌపదీ చ తథా కృష్ణా వ్యాజేన నరకం గతాః ॥"

అశ్వత్థామనుగూర్చి నీవు ద్రోణునకు జెప్పునపుడు వ్యాజముతో దెలుపుటవలన నీకును వ్యాజముచేతనె నరకము ప్రదర్శింపబడినది. నీకువలెనే ద్రౌపదికిని భీమసేనాదులకును ప్రదర్శింపబడినది. అని.

తరువాత ధర్మదేవత యిట్లు చెప్పెను—

"విశుద్ధోఽసి మహాభాగ సుఖీ విగతకల్మషః ।
న చ తే భ్రాతరః పార్థ నరకార్హా విశాంపతే ॥
న కృష్ణా రాజపుత్రీ చ నరకార్హా కథంచన ।
మాయైషా దేవరాజేన మహేంద్రేణ ప్రయోజితా ॥
అవశ్యం నరకా స్తాత ద్రష్టవ్యా స్సర్వరాజభిః ।
తత స్త్వయా ప్రాప్త మిదం ముహూర్తం దుఃఖ ముత్తమమ్ ॥"

ధర్మజా! నీవు పాపరహితుడవు. పరిశుద్ధుడవు, నీసోదరులును ద్రౌపదియు నరకార్హు లెంతమాత్రము కారు. ఇది యింద్రునిచే గల్పితమైన మాయ అని".

ఇదియే ద్రోణాచార్యానుజ్ఞపై ద్రోణవధార్థముగ ధర్మజు డాడిన అసత్యవచనములోని ధర్మరహస్య మని వ్యాసమునిని ప్రశ్నించిన కవికి దెలుపుచున్నాము.

ఈకవి పూర్వోక్త ప్రశ్నములోని రెండవయంశ మిట్లున్నది—

"నరుండంతట నరకేక గురూత్తముని కంఠంబు ఇందులో నున్న ధర్మరహస్యం బెఱిగింపవే".

ద్రోణాచార్యు డస్త్రసన్న్యాసము చేసినంతనె అర్జును డాద్రోణుని కంఠమును ఖండించె నని యీకవి వాత్రలోని విషయము.

ఇది కవిచేసిన కల్పనయేగాని వాస్తవము గాదు. ఈవ్రాతచే మహాభారతముతో కవి కెంత పరిచయము గలదో విదితమగుచున్నది. గ్రంథస్థవిషయమును తెలిసికొనలేక గ్రంథకర్త యగు వ్యాసుని ప్రశ్నించు పద్ధతిని కవిత్వము జెప్పుట లోకుల కపోహలు కలిగించుటకే కదా, ఇది కవికి యుక్తమా?

ప్రాయోపవేశమును పొందియున్న ద్రోణుని శిరస్సును ఖండించినవాడు ధృష్టద్యుమ్నుడు. గురువును వధింపక జీవించియున్న ఆచార్యుని తీసికొనిరమ్మని ఆధృష్టద్యుమ్నునితో గోలపెట్టినవా డర్జునుడు.

ఆశ్లోకము లివిగో చూడుడు—

"వితున్నాంగం శరవ్రాతై ర్న్యస్తాఽయుధ మసృక్క్షరమ్ ।
ధిక్కృతః పార్షత స్తం తు సంభ్రాన్తైః పరామృశత్ ॥
తస్య మూర్ధాన మాలంబ్య గత సత్త్వస్య దేహినః ।
కించి దబ్రువతః కాయా ద్విచకర్తాఽసినా శిరః ॥
ఉక్తవాంశ్చ మహాబాహుః కున్తీపుత్రో ధనంజయః ।
జీవన్త మానయాచార్యం మావధీ ర్ద్రుపదాత్మజ ।
క్రోశమానేఽర్జునేచైవ పార్థివేషు చ సర్వశః ॥
ధృష్టద్యుమ్నోఽవధీ ద్ద్రోణం రథతల్పే నరర్షభమ్ ॥

(ద్రో ణ-అ 192)

ఇట్లుండుటచే కవివ్రాతలోని ద్వితీయాంశము నిరస్తమైనది.

‘ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణశవకంఠమును ఖండించినాడు’ అను కొందరుప్రతివాదులమాట అసంగతమనియు, ద్రోణకంఠమునే ఖండించినట్లు గ్రంథము చెప్పుచున్నదనియు, పంచమభాగమగు ద్రౌపదీనిందానిరాకరణములో నిరూపింపబడును.

—:“పాండవులలో దోసము లేదా? ద్యూతములో గెల్చుకొన్న దానిని తండ్రిమాటపై దుర్యోధను డీయలేదా? ఇచ్చినదే మేలని ధర్మజుడు చేయి చాపలేదా?” అను ప్రసంగము - తన్నిరాకరణము:—

ఖండకావ్యములోని ‘చనువు’ లో నిట్లున్నది —

“తన యీ జూదపుసొమ్ము కూడ దశనంతన్ రాజరాజాంబికే
యుని వాచాపరిబద్ధుడై యొసగ లేదో గెల్చుకొన్నట్టి భూ
మిని గౌంతేయుల కిందులో సుగుణమే యీ లేమ కాబోలు ని
చ్చినదే మేలని చేయిసాపడె మహర్షి ధర్మజుం డోడియున్”

ఆహా! వ్యాసమహర్షిగ్రంథములో చెప్పిన దొకటి; ఈకవియనుకొనిన దొకటి.

గ్రంథస్థవిషయ మిది —

దుర్యోధనుడు శకునిసహాయముతో కపటద్యూతమున పాండవైశ్వర్య మపహరింపదలచి నీవు పాండవుల నాహ్వానింపు మని తండ్రిని వేధింపగా తుదకు ధృతరాష్ట్రుడు సుహృద్ద్యూత మను పేరుతో నాహ్వానించినంత తండ్రిమాట నుల్లంఘింపలేక వచ్చి పాండవులు సర్వస్వము నోడిపోయిన వెంటనే ద్రౌపదిని, సభకీడ్చి తెచ్చి వస్త్రాపహరణాదిదుర్వ్యాపారములు చేసినపుడు ఘోరములైన ఉత్పాతములు గోచరించినవి. అప్పుడు—

“తతో గాంధారీ విదురశ్చాపి విద్వాం
స్తముత్పాతంఘోర మాలక్ష్య రాజ్ఞే; ।

నివేదయామాస తు రాజ్ఞే విదురస్తదా
తతో రాజా వాక్య మిదం బభాషే ||"

గాంధారియు, విదురుడును ఆయుత్పాతములను చెప్పి గోలపెట్టినమీదట ధృతరాష్ట్రుడు "హతోఽసి దుర్యోధన మన్దబుద్ధే" అని దుర్యోధనుని మందలించి ద్రౌపదీదేవితో—

"వరం వృణీష్వ పాంచాలి మత్తో యదభివాంఛసి |
వధూనాం హి విశిష్టా మే త్వం ధర్మపరమా సతీ ||"

నీవు నాకోడండ్రందరిలో నుత్తమురాలవు. ధర్మతత్పరురాలవు. పాంచాలీ!! నీకు వరమిచ్చెదను కోరుము. అని చెప్పి ప్రేరేపింపగా, ద్యూతమునుబట్టి సంభవించిన దాస్యమునుండి పాండవులకు విముక్తిని యామె కోరినది. ధృతరాష్ట్రుడిచ్చెను. తరువాత ధర్మజుడు ధృతరాష్ట్రునితో—

"రాజన్ కిం కరవామ స్తే ప్రశాధ్యస్మాం స్త్వ మీశ్వరః |
నిత్యం హి స్థాతు మిచ్ఛామ స్తవ భారత శాసనే ||"

మహారాజా! మేము నీయాజ్ఞకు బద్ధులము, మాకేమి యాజ్ఞాపింతువు? అని యడిగినపుడు—

అజాతశత్రో భద్రం తే అరిష్టం స్వస్తి గచ్ఛత |
అనుజ్ఞాతాః సహధనాః స్వరాజ్య మనుశాసత ||"

ఓ అజాతశత్రూ! నీకు శుభ మగుగాక. నేననుజ్ఞ నిచ్చితిని, మీరువెళ్ళి మీసొత్తుతో మీరాజ్య మేలుకొనుడు. అని యుత్పాతభీతుడై సుహృద్ద్యూతమని పెట్టిన పేరు సార్థక మగునట్లు వారిది వారికిచ్చి వెళ్ళుమనుచు, చేసిన దుండగములకు పగ బూనవద్దనుచు—

"భ్రాతృభి స్తేఽస్తు సౌభ్రాత్రం ధర్మే తే ధీయతాం మనః ||"

అని చెప్పి పంపెను. అట్లు ధృతరాష్ట్రానుజ్ఞ దీసుకొని పాండవులు వెళ్ళుచున్నపుడు దుశ్శాసనుడు చూచి కర్ణశకునులతో గలిసి కూర్చుండిన దుర్యోధనునియొద్దకు బోయి యిట్లనెను—

"దుఃఖే నైత త్సమానీతం స్థవిరో నాశయ త్వరా ।
శత్రుసాద్గమయ ద్ద్రవ్యం తద్బుధ్యధ్వం మహారథాః ॥"

(సభా। అ74)

టీ, స్థవిరో వృద్ధ ఇతి సాధిక్షేప ముక్తం। శత్రుసాత్ శత్రువ శం గమయ దగమయత్ ప్రాపితవాన్.

కష్టపడి సంపాదించిన సొత్తును ముసలివాడు శత్రువుల కిచ్చి వేసెను. అని. అది విని కర్ణశకునిదుర్యోధను లాలోచించి త్వరపడి ధృతరాష్ట్రుని యొద్దకు జేరి పాండవుల నట్లు విడిచివేయుట మహాప్రమాదమనియు, పగబట్టియున్న కాలసర్పములను ఎవ్వరైన నెత్తిపై నెక్కించుకొనునా? అనియు వారిప్పుడు సేనలతో వచ్చి మనపై, బడుటకు సంకల్పించి వెళ్ళుచున్నారనియు, మనము వారికి గలిగించిన బాధలను, ద్రౌపదీపరిభవమును, వారెవ్వరు సహింపబోరనియు, వారిని వెంటనే పిలిపించి ఘనద్ద్యూతములో వనవాసమునకు బంపి వారిని మన యధీనమునం దుంచుకొనుటకంటె కర్తవ్యము మరొకటి లేదనియు బోధించిరి. ఆశ్లోకము లివిగో.

"అథ దుర్యోధనః కర్ణ శ్శకుని శ్చాపి సౌబలః ।
మిథ స్సంగమ్య సహితాః పాండవాన్ ప్రతి మానితాః ॥
వైచిత్రవీర్యం రాజానం ధృతరాష్ట్రం మనీషిణమ్ ।
అభిగమ్య త్వరాయుక్తాః శ్లక్ష్ణం వచన మబ్రువన్ ॥
అహీ నాశీవిషాన్ క్రుద్ధా న్నాశాయ సముపస్థితాన్ ।
కృత్వా కంఠే చ పృష్ఠే చ కః స్సముత్స్రష్టు మర్హతి ॥
తే త్వాస్థాయ రథాన్ సర్వే బహుశస్త్రపరిచ్ఛదాన్ ।
అభిఘ్నన్తో రథవ్రాతాన్ సేనాయోగాయ నిర్యయుః ॥
న క్షంస్యన్తే తథాఽస్మాభి ర్జాతు విప్రకృతా హి తే ।
ద్రౌపద్యాశ్చ పరిక్లేశం క స్తేషాం క్షన్తు మర్హతి ॥
పున ర్దీవ్యామ భద్రం తే వనవాసాయ పాండవైః ।
ఏవ మేతాన్ వశేకర్తుం శక్ష్యామః పురుషర్షభ ॥" (సభా. అ74)

ఇట్లు బోధింపబడిన ధృతరాష్ట్రుడు, భీష్మద్రోణకృపాచార్యవిదురులు, బాహ్లీకసోమదత్తభూరిశ్రవులు, యుయుత్సువికర్ణులు—

"మా ద్యూత మిత్యభాషన్త శమోఽస్త్వితి చ సర్వశః" మరల ద్యూతము వలదు వలదని మొరపెట్టుచుండ గాంధారి దుఃఖించుచు

"మా బాలానా మశిష్టానా మభిమంస్థా మతిం ప్రభో ।
మా కులస్య క్షయే ఘోరే కారణం త్వం భవిష్యసి ॥"

టీ॥ మతిం మాభిమంస్థాః అభిమతాం మా కురు ।

నాథా! అజ్ఞానులు అయోగ్యులు నగు వారి బుద్ధిని నీవభిమతింపకుము. ఘోరమైన కులక్షయకారణము నీవు కాకుందువు అని గోల పెట్టుచుండ.

"అథాఽబ్రవీ న్మహారాజో గాంధారీం ధర్మదర్శినీమ్ ।
అన్తః కామం కులస్యాఽస్తు న శక్నోమి నివారితుమ్ ।
యథేచ్ఛన్తి తథైవాస్తు ప్రత్యాగచ్ఛన్తు పాండవాః ।
పునర్ద్యూతం చ కుర్వన్తు మామకాః పాండవైః సహ ॥"

ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారితో కులక్షయము కానిమ్ము నేను నివారింపలేను. వీరన్నట్లు పాండవులు తిరిగి రావలసినదే. మనవారు వారితో పునర్ద్యూత మాడవలసినదే. అని చెప్పుచు—

"అకామానాం చ సర్వేషాం సుహృదా మర్థదర్శినామ్ ।
అకరో త్పాండవాహ్వానం ధృతరాష్ట్రః సుతప్రియః ॥"

దూరదృష్టి, సుహృద్భావము గలవారందరు వలదు వలదనుచున్నను, పుత్రప్రియుడగు ధృతరాష్ట్రుడు దూరగతులైన పాండవులను ప్రీతికామిచే నాహ్వానించెను. ఆపై పాండవులకు ప్రాప్తించినది వనవాసమే. ఇదియే వ్యాసముని గ్రంథములోని విషయము.

ఇక కవిమాటల తీరెట్లున్నదో చూడుడు— "తనయా జూదపు సొమ్ము కూడదని ధృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనునితో ననెనట. దుర్యోధను డాతండ్రిమాటకు బద్ధుడై గెల్చుకొన్న భూమిని పాండ

వుల కిడెనట! ఇందులో సుగుణమేమిూ లేదు కాబోలు" అని కవి వ్యాసముని నవ్వుచున్నాడు.

జూదప్రసొమ్ము కూడదు. ఇచ్చివేయుమని దుర్యోధనునకు తండ్రి చెప్పనూలేదు: దుర్యోధను డీయనులేదు; ధృతరాష్ట్రు డయినను పాండవద్రోహనిమిత్తమున గోచరించిన యుత్పాతములకు భీతిల్లి, పాండవులను పూజించినగాని తన వంశమునకు క్షేమ ముండదని యెంచి మీరాజ్యమును మీరేలుకొనుడనుచు వారి సౌభ్రాత్రమును గోరి యియ్యగలిగెను కాని జూదప్రసొమ్ము కూడదని యిచ్చి యుండలేదు ఎట్లిచ్చినను పాండవుల కీయరాదని దుష్టచతుష్టయ మాలోచించినతరువాత ధృతరాష్ట్రుని మనస్సును మార్చి మార్గమధ్యము నుండియే వారు వచ్చునట్లు విలపించి వారి నరణ్యములకు పాలుచేసిన ప్రబుద్ధుడు దుర్యోధనుడు అట్టి దుర్యోధనునియందు "సుగుణమేమిూ లేదుకాబోలు" అని కవి యనుట హాస్యాస్పదము.

"ఇచ్చినదే మేలని చేయిసాపడె మహార్థి ధర్మజు డోడియుఙా" అని యొకమాట, ధర్మజున కిచ్చినదేమి? ఆతడు స్వీకరించిన దేమి? ప్రథమద్యూతమున నానారసాభాసము చేసి కపటమున సర్వస్వమపహరించి, ధృతరాష్ట్రాజ్ఞాతులై యింద్రప్రస్థమునకు శాంతులై వారు వెళ్ళుచుండ దురూహాతో మరల రప్పించి వారిని వనవాసాజ్ఞాతవాసములకు పాలుచేసి యాపైగూడ సూదిమొన మోపినంతైన నేనియ్యనని కూర్చుండిన దుర్యోధనుడు ధర్మజున కిచ్చెనా? ధర్మజుడు చేయిసాపెనా? విషయము దెలియక తోచినట్లు వ్రాసి లోకులకు భ్రాంతి గలిగించెడి యీకవి వ్రాత నిరస్తము.

— ♦ "పాండవులలో దోసములేదా? దుర్యోధను డర్జుననివంటి స్వార్థపరుడా?" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము ♦ —

ఖండకావ్యములోని 'వనవు'లో నిట్లున్నది—

"అకటా ద్రోణుడు మట్టిబొమ్మకడ విద్యాస్వీకృతిం జెందినం

దుకు పార్థుం డల నేకలవ్యుని నిపాగుం జూచి మన్నింపనో
పక యంగుష్ఠము గోరుకొమ్మనియె జాపాచార్యునిన్ మత్సరగం
ధికుమారా కురురాజు స్వార్థపరుడౌనే క్రీడితో బొల్చినన్”

ఇచ్చట, ద్రోణుని మట్టిబొమ్మ నాధారము జేసికొని ధనుర్విద్యా భ్యాసము జేసిన యేకలవ్యుని యంగుష్ఠమును నీవు కోరుకొమ్మని ద్రోణాచార్యుని ప్రేరేపించిన స్వార్థపరుడర్జునుడని కవి వ్రాసిన విష యము మృష.

కథాసందర్భము వినుడు—

ద్రోణాచార్యుడు, తన బాల్యసఖుడు, పంచాలదేశాధీశ్వరుడు నగు ద్రుపదమహారాజు నొద్దకు అశ్వత్థామపోషణార్థము ధనమునపే క్షించి వెళ్ళి “రాజన్ సఖాయం విద్ధి మాం మిహ” నేను నీసఖుడ నని ప్రీతిపూర్వకముగా విన్నవింప నాద్రుపదుడు—

“అకృతేయం తవ ప్రజ్ఞా బ్రహ్మ న్నాతిసమంజసా ।
య న్మాం బ్రవీషి ప్రసభం సఖా తేఽహ మితి ద్విజ ॥
న హి రాజ్ఞా ముదీర్ణానా మేవం భూతై ర్నరైః క్వచిత్ ।
సఖ్యం భవతి మన్దాత్మన్ శ్రియా హీనై ర్ధనచ్యుతైః ॥
అపి త్సఖ్యం ద్విజశ్రేష్ఠ త్వయా మేఽర్థనిబన్ధనమ్ ।
న దరిద్రో వసుమతో నావిద్వాన్ విదుష స్సఖా ॥
న శూరస్య సఖా క్లీబ స్సఖి పూర్వం కి మిష్యతే ।
నాశ్రోత్రియ శ్శ్రోత్రియస్య నారథీ రథిన స్సఖా ॥
నారాజా పార్థివస్యాపి సఖిపూర్వం కి మిష్యతే ।

టీ. పూర్వం సఖా ఇతి సఖిపూర్వం, జీర్ణం సఖ్యం త త్కిం మిష్యతే ।
అపితు నైవేతి కాకా్వ యోజ్యమ్ ॥

నేను నీసఖుడ నని పలికెడి నీదేమి బుద్ధి? మహారాజుల కిట్టి నిర్ధనులతో సఖ్యమా? ఆసఖ్యమానాటిదే. ధనవంతునకు దరిద్రుడు, విద్వాంసునకవిద్వాంసుడు శూరునకు భీరువు, శ్రోత్రియునకశ్రోత్రి

యొక్క రాజునకు రాజేతరుడు సఖుడైయుండునా? అని గర్వించి యవమానింప ద్రుపదునిచేత ద్రోణుడు ఒక్కమారుగా ప్రతీకారము చేయ యోచించి యాదుర్మదునిగూర్చి కర్తవ్యమును మనస్సులో నిశ్చయించి హస్తినపురమున కేగెను.

అచ్చట, ప్రత్యుత్థానాభివాదనపూర్వకముగ సంభాషించు భీష్మునితో తనకు ద్రుపదుడు చేసిన యవమానప్రకారమును వివరించి చెప్పుచు—

"ద్రుపదేనైవ ముక్తోఽహం మన్యునాఽభిపరిప్లుతః ।
అభ్యాగచ్ఛం కురూన్ భీష్మ శిష్యైరర్థీ గుణాన్వితైః

ద్రుపదునిచే నిట్లు పరిభవింపబడిన నేను కోపము వహించి గుణవంతులయిన శిష్యుల కొరకిట్లు వచ్చితి నని చెప్పెను.

అపుడు భీష్ముడు మహనీయా! నీవు మా అదృష్టవిశేషముచే లభించినావు. "త్వమేవ పరమో రాజా సర్వే చ కురవస్తవ" ఈరాజ్యమునకు నీవే మహారాజవు. ఈకురువంశీయు లందరు నీవారు. అని. పరమానందముతో బూజించి—

"విశ్రాన్తేఽథ గురౌ తస్మిన్ పౌత్రానాదాయ కౌరవాన్ ।
శిష్యత్వేన దదౌ భీష్మో వసూని వివిధాని చ ।।"

ద్రోణాచార్యుడు విశ్రమించినతరువాత తన పౌత్రుల నందరను దీసికొనివచ్చి కానుక లిచ్చి వీరందరు నీశిష్యు లని వప్పగించెను.

ద్రోణాచార్యుడు పాండవులను, కౌరవులను శిష్యులుగ బరిగ్రహించి సంతుష్టుడై వారందరు తనకు పాదాభివందనముచేసి యున్నపుడు ఇట్లనెను—

'కార్యం మే కాంక్షితం కించి ద్ధృది సంపరివర్తతే ।
కృతాస్త్రైస్తత్ప్రదేయం మే తదేతద్వదతాఽనఘాః ॥

పుత్రులారా! నేను కాంక్షించినట్టియు, నాహృదయమును కలతబెట్టుచున్నట్టియు, కార్య మొకటి కలదు. అస్త్రవిద్యయందు మీరు ప్రవీణులైనతరువాత నాకది చేసిపెట్టవలయును మీరు వాగ్దానము చేయుడు. అని.

'తచ్ఛ్రుత్వా కౌరవేయాస్తే తూష్ణీ మాసన్ విశాంపతే।
అర్జునస్తు తత స్సర్వం ప్రతిజజ్ఞే పరంతప॥
తతోఽర్జునం తదా మూర్ధ్ని సమాఘ్రాయ పునఃపునః।
ప్రీతిపూర్వం పరిష్వజ్య ప్రరురోద ముదా తదా॥

అది విని కౌరవపుత్రులందరు తూష్ణీంభావమును వహించియుండ పార్థుడు నీయాజ్ఞప్రకారము నేనా కార్యమును నిర్వహింతు నని వాగ్దానము జేసెను. అప్పుడు ద్రోణాచార్యు డాయర్జునుని ప్రీతితో కౌగలించుకొని శిరము మూర్కొని యానందబాష్పములు విడిచెను. తరువాత నందరకు నస్త్రవిద్య నేర్పుచుండెను. అందరిలో నర్జును డన్నివిధముల మిన్నయై యుండెను.

ఆచార్య ద్రోణస్వామి శిష్యబుద్ధిపరీక్ష నిట్లు చేసెను.
"కమండలుం చ సర్వేషాం ప్రాయచ్ఛ చ్చిరకారణాత్।
పుత్రాయ చ దదౌ కుంభ మవిలంబనకారణాత్॥
యావత్తే నోపగచ్ఛన్తి తావదస్మై పరాం క్రియామ్।
ద్రోణ ఆచష్ట పుత్రాయ తత్కర్మ జిష్ణు రౌహత॥
తత స్సవారుణాస్త్రేణ పూరయిత్వా కమండలుమ్।
సమమాచార్యపుత్రేణ గురు మభ్యేతి ఫాల్గునః॥"

టీ:—కమండలుం సూక్ష్మముఖత్వా ద్విలంబేన పూరణీయమ్, కుంభం విస్తీర్ణముఖత్వా త్సద్యః పూరణీయం, తస్య ఫల మాహ, యావదితి. ఔహత తర్కితవాన్,

నీటిలో ముంచునపుడు విలంబముగా నీటితో పూరింపబడు సూక్ష్మరంధ్రముగల కమండలువు (కూంజా) లందరకిచ్చి పుత్రుడైన అశ్వత్థామకు త్వరలో పూరింపబడు విస్తృతరంధ్రముగల కడవ నిచ్చు చుండెను. దీనివలన నీరము నింపుటలో వారికంటె విశేష ముగ ద్రౌణి ముందుగ ద్రోణునకు నీరమునిచ్చి రహస్యము లెఱుంగుచుండగా, ఆచార్యుని యభిప్రాయమును గుర్తించిన యర్జునుడు తనకిచ్చిన కలశమును వారుణాస్త్రము చే బూరించి యశ్వత్థామతో సమానముగ వచ్చుచుండువాడు. మరియు—

"అర్జునః పరమం యత్నమాతిష్ఠద్గురుపూజనే ।
అస్త్రే చ పరమం యోగం ప్రియో ద్రోణస్య చాఽభవత్ ॥
తం దృష్ట్వా నిత్యముద్యుక్తమిష్వస్త్రం ప్రతి ఫాల్గునమ్ ।
ఆహూయ వచనం ద్రోణో రహః సూదమభాషత ॥
అన్ధకారేఽర్జునాయాన్నం న దేయం తే కదాచన ।
న చాఖ్యేయమిదం చాఽపి మద్వాక్యం విజయే త్వయా ॥

టీ:- సూదం సూపకారం ప్రతి, అన్నం న దేయం, కిన్త్వన్ధకారే ముఖాదన్యత్ర గ్రాసాః పతిష్యన్తీతి నాన్నం దదామీతి స త్వయా వాచ్య ఇతి భావః, విజయే= అర్జునే, అయం భావః — అత్యభ్యాసాన్ముఖాదన్యత్ర గ్రాసా న పతన్త్యేవ ఏవం తమసి శబ్దాదిలక్ష్యాదన్యత్ర శరా అపి న పతేయురితి, ఉక్తోఽర్జునో యది కేనేద ముక్తమితి పృచ్ఛేత్ తర్హి లౌకికప్రవాహోఽయం సర్వ ఇతి తం ప్రతివక్తవ్యం న తు ద్రోణవాక్యమేతదితి।

"తతః కదాచిద్భుఞ్జానే ప్రవవౌ వాయురర్జునే ।
తేన తత్ర ప్రదీపః స దీప్యమానో విలోపితః ॥
భుక్త ఏవ తు కౌన్తేయో నాస్యాదన్యత్ర వర్తతే ।
హస్తస్తేజస్వినస్తస్య అనుగ్రహణకారణాత్ ॥
తదభ్యాసకృతం మత్వా రాత్రావపి స పాండవః ।
యోగ్యాం చక్రే మహాబాహుర్ధనుషా పాండునన్దనః ॥

టీ. ఏవం గురుణా శిష్యాభ్యాసే ప్రవృత్తో జ్ఞాపితాయాం తతః ప్రాగేవార్జునః స్వదృష్టాన్తేనైవ పరిజ్ఞాతవానిత్యాహ ద్వాభ్యాం- తతఇతి। అనుగ్రహణ మభ్యాసః యోగ్యా మభ్యాసమ్.

"తస్య జ్యాతలనిర్ఘోషం ద్రోణః శుశ్రావ భారత ।
ఉపేత్య చైన ముత్థాయ పరిష్వజ్యేద మబ్రవీత్ ॥
ప్రయతిష్యే తథా కర్తుం యథా నాఽన్యో ధనుర్ధరః ।
త్వత్సమో భవితా లోకే సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥
టీ. శ్రవణోత్తర ముత్థాయోపేత్యేతి క్రమః ।"

అర్జునుడు గురుశుశ్రూష నధికముగా జేయుచు నస్త్రములయం దేకాగ్రత వహించి యాచార్యునకు బ్రీతిపాత్రుడై యుండెను.

ఒకప్పు డాచార్యుడు అర్జునునకు వంటవానితో రహస్యముగా నిట్లు చెప్పెను. నీవెప్పుడును చీకటిలో నర్జునున కన్నము (తినుబండవస్తువు) పెట్టక పెట్టుమని కోరెను. మొదల చీకటిలో నాపదార్థము నోటికిబోక మరెక్కడకు బోవునో యందుచే నెట్టను అని యాతనితో ననెను. ఆతడీమాటజెప్పినవా రెవ్వరని యడిగినచో నను చెప్పినట్లు చెప్పక యిది లోకప్రసిద్ధమేయని చెప్పుము. అని. ఆచార్యు డిట్లు చెప్పుటలో తాత్పర్య మేమనగా—

అభ్యాసాతిశయమున నెంత చీకటిలోనైనను తిను వస్తువు నోటిలోనికే గాని మరియొకస్థానమునకు బోకుండునట్లు చీకటిలోగూడ ధ్వనిని గురిచేసి వేసిన బాణములు అభ్యాసాతిశయమున లక్ష్యమును గొట్టితీరు నని బోధించుటే.

ఆవంటవా డర్జునున కీవిషయము దెలుపక పూర్వమే యొకప్పు డర్జునుడు రాత్రి భుజించుచుండ పెద్ద గాలి వీచి దీపమారిపోయినది. అయినను భుజించుచున్న తనహస్తము నోటికే బోవుటను గమనించి యిది యభ్యాసవిశేషమున గదా కలిగిన దని భావించి యర్జునుడు రాత్రియందుగూడ ధనష్టంకారపూర్వకముగ బాణప్రయోగము నభ్యసింప మొదలిడెను.

ద్రోణాచార్యుడ శబ్దము విని లేచి వచ్చి హర్షముతో పార్థుని కౌగలించుకొని యిట్లనెను. అర్జునా లోకములో నీతో సమానుడైన ధనుర్ధరుడు నాశిష్యులలో మరియొకడు లేడనిపింతును. ఇది సత్యము, అని.

అశ్వత్థామయందైన గలుగని యింతవాత్సల్యము అంతశిష్యసంఘములో నొక్క పార్థునియందు గలుగుట కాతని గురుభక్తి, ఆతని గురుకార్యనిర్వహణప్రతిజ్ఞ, ఆతని బుద్ధికుశలత, అసాధారణములై యుండుటే కారణము. కనుకనే అనన్యసాధారణమైన పార్థుని యోగ్య

తను మెచ్చి శిష్యవత్సలుడగు ద్రోణాచార్యుడు "పార్థ ఏవ ధనుర్ధరః" అని లోకములో నేననిపించుకొను నని స్వయముగా ప్రతిజ్ఞ జేసెను.

అప్పటికి యేకలవ్యుని ప్రశంసయే లేదు. ఇట్లుండ నొకప్పుడు ఏకలవ్యుడను నిషాదుడు ధనుర్విద్యాభ్యాసమునకై యాచార్యునియొద్దకు రాగా నిషాదుడని యాచార్యుడాతనిని బరిగ్రహింపలేదు. అప్పుడాయేకలవ్యుడు ద్రోణునకు సాష్టాంగ ప్రణామమును చేసి యరణ్యమునకు వెళ్ళి ద్రోణాచార్యుని మృణ్మయవిగ్రహమును నిర్మించి దానిని యాచార్యస్వరూపముగా భావించి పూజించుచు నేకాగ్రతతో బాణప్రయోగాదులలో నతికుశలతను గడించియుండెను.

ఒకప్పుడు ఆచార్యానుజ్ఞపై శిష్యులైన రాజకుమారు లందరు వేటకై వెళ్ళిరి. అందు పాండవులతో ననుచరు డొకడు కుక్కను వెంటబెట్టుకొని వెళ్ళెను. వా రరణ్యసంచారముచేయుచుండ కుక్క అటు నిటు దిరుగుచు నేకలవ్యుడున్న చోటుకు వెళ్ళి యాతని జూచి మొరుగుచు నిలిచెను. ఏకలవ్యుడు దానికి చేటులేకుండ నోటిలో నొక పర్యాయమే యేడుబాణములను ప్రవేశపెట్టెను. ఆకుక్క బాణములతో నింపబడిన నోటితో పాండవులయొద్దకు రాగా వారు చూచి యాప్రయోగకౌశలమున కాశ్చర్యపడి యాతనియొద్దకు వెదకుచు వెళ్ళి చూచి నీవెవ్వడవు? నీగురు వెవ్వడు? అని యడుగ నాత డిట్లు చెప్పెను—

"నిషాదాధిపతేర్వీరా హిరణ్యధనుషః సుతమ్ ।
ద్రోణశిష్యం చ మాం విత్త ధనుర్వేదకృతశ్రమమ్ ॥"

నేను హిరణ్యధను వను నిషాదరాజు కుమారుడను. ద్రోణాచార్యశిష్యుడను. అని.

తరువాత వారందరు నింటికి వచ్చి ఆయాశ్చర్యమును ద్రోణునితో జెప్పిరి. అర్జును డొక్కడును ద్రోణునితో గలిసి యిట్లనెను—

"తదాఽహం పరిష్వజ్యైకః ప్రీతిపూర్వ మిదం వచః ।
భవతోఽన్యో న మే శిష్య స్త్వద్విశిష్టో భవిష్యతి ॥
అథ కస్మా న్మద్విశిష్టో లోకా దపి చ వీర్యవాన్ ।
అన్యోఽస్తి భవత శ్శిష్యో నిషాదాధిపతే స్సుతః ॥

ఆచార్యా! నాడు నన్ను నీవాలింగనము జేసికొని నాశిష్యులలో నిన్ను మించిన ధనుర్ధరు డుండబోడని ప్రీతితో బలికియుంటివి. నన్నుమించిన పరాక్రమశాలి యేకలవ్యు డను నీశిష్యు డొక డుండెనే, అని—

ఈయనుటలో ఏకలవ్యుని ఘనతనుమించిన ఘనతను నాకు నీవనుగ్రహింపవలయునని ప్రార్థించుటే పార్థుని యభిప్రాయము.

ఏకలవ్యుడు ద్రోణశిష్యుడ నని ప్రకటించుటయు, నా శిష్యులలో నిన్నధికుని జేయుదు నని అవ్యాజప్రేమతో ద్రోణుడు ప్రతిజ్ఞ జేసి యుండుటయు పార్థుని యీ ప్రార్థనకు మూలములు.

అప్పు డాచార్యు డొక్క ముహూర్తమాత్రకాల మాలోచించి పార్థుని వెంటబెట్టుకొని యేకలవ్యునియొద్దకు వెళ్ళగా నావచ్చుచున్నద్రోణుని జూచి యెదురుగా వెళ్ళి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి పూజించి నేను నీశిష్యుడ నని చెప్పి యాతడు దోసిలియొగ్గియుండ ద్రోణు డాతనితో నిట్లనెను—

"యదిశిష్యోఽసి మే వీర వేతనం దీయతాం మమ ।
టీ:- వేతనం గురుదక్షిణారూపమ్ ॥

నాశిష్యుడవే యైనయెడల నాకు గురుదక్షిణ నిమ్ము. అని—

దీనినిబట్టి తాను ద్రోణశిష్యుడ నని యేకలవ్యు డననిచో ద్రోణప్రతిజ్ఞకు హాని లేనందున తనప్రతిజ్ఞానిర్వాహణమునకై ఈ తాపత్రయము ద్రోణునకు లేకయేపోవునని స్పష్టము.

సత్యమునకు గట్టుబడియే యేకలవ్యుడు శిష్యుడ నని చెప్పవలసి వచ్చెను. సత్యమునకు గట్టుబడియే ద్రోణుడు గురుదక్షిణ నడుగవలసి వచ్చెను.

"ఏకలవ్యస్తు తచ్ఛ్రుత్వా ప్రీయమాణోఽబ్రవీ దిదమ్ ।
కిం ప్రయచ్ఛామి భగవ న్నాజ్ఞాపయతు మాం గురుః ॥
నహి కించి దదేయం మే గురవే బ్రహ్మవిత్తమ ।"

ఏకలవ్యుఁ డామాటకు సంతోషించి మహనీయా! ఏమియియ్య వలయునో ఆజ్ఞాపింపుము. నాకు గురువున కీయదగని వస్తువనునది లేదు. అని చెప్పెను.

అపుడు——

"త మబ్రవీ త్త్వయాఽంగుష్ఠో దక్షిణో దీయతా మితి ।
ఏకలవ్య స్తు త చ్ఛ్రుత్వా వచో ద్రోణస్య దారుణమ్ ॥
ప్రతిజ్ఞా మాత్మనో రక్షన్ సత్యే స నియత స్సదా ।
తథైవ హృష్టవదన స్తథైవాఽదీనమానసః ॥
ఛిత్త్వాఽవిచార్య తం ప్రాదా ద్ద్రోణాయాఽంగుష్ఠ మాత్మనః ।
స సత్యసంధం నైషాదిం దృష్ట్వా ప్రీతోఽబ్రవీ దిదమ్ ॥
ఏవం కర్తవ్య మితి వా ఏకలవ్య మభాషత ।

టీ:—ఏవం కర్తవ్య మితి, తర్జనీమధ్యమాభ్యాం శరం ధృత్వా జ్యాకర్షణం కర్తవ్య మిత్యభినీయ దర్శయతి ॥

తత శ్శరం తు నైషాది రంగులీభి ర్వ్యకర్షత ।
ద్రోణశ్చ సత్యవా గాసీ న్నాన్యోఽభిభవితాఽర్జునమ్ ॥

ద్రోణుఁ డాతనితో నీదక్షిణాంగుష్ఠము నిమ్మని చెప్పగా ఏకలవ్యుఁ డాభయంకరమైన ద్రోణవాక్యమువిని యేమనుకొనినను గురువున కిచ్చెదనని మొదట జేసిన తనప్రతిజ్ఞను కాపాడుకొనుచు ఆప్రసన్నతకును, ఆయుదారతకును లోపములేక నిర్వికారచిత్తుఁడై యంగుష్ఠమును ఛేదించి యిచ్చెను. సత్యసంధుఁడైన ఆఏకలవ్యుని జూచి ప్రీతుఁడయిన ద్రోణుఁడు నీవిటుపై శరసంధాన మిట్లు చేయవలసిన దని తర్జనీమధ్యమాంగుళులచే శరసంధానము జేసి చూపెను. ఏకలవ్యుఁ డట్లే శరసంధానము చేయుచుండెను. ద్రోణుఁ డర్జునునికిచ్చి చేసిన తన ప్రతిజ్ఞ నిలువబెట్టుకొనెను.

కథాసందర్భ మిటులుండ కవివాక్య మెట్లున్నది? "పార్థుని అంగుష్ఠము గోరుకొమ్మనె ద్రోణాచార్యుండు" అని యున్నది. ఇది మహాభారతానా? ధనుర్విద్యలో నా శిష్యులలో నిన్నధికుని జేయుదు నని వాత్సల్యముతో నాడు నాకు వాగ్దానము చేసి యుంటివి నీశిష్యుడేకలవ్యుడు నన్ను మించియుండెను, అని చెప్పకొనెనా? లేక అతని యంగుష్ఠమును గోరుకొమ్మని కోరెనా? కను కవివ్రాత నిరస్తము.

"కురురాజు స్వార్థపరుడౌనే క్రీడితో బోల్చినన్" అని వ్రాసిన యీకవి, పార్థుని స్వార్థపరునిగను దుర్యోధనుని స్వార్థత్యాగిగను తలచుట చింత్యము, ఈమాటచే కవికి మహాభారతపరిజ్ఞాన మెంతకలదో విదితమయినది.

ద్యూతప్రక్రియచే పాండవైశ్వర్య మపహరింపవలచి తండ్రికా సంకల్పమును విశదపరచిన దుర్యోధనునితో ధృతరాష్ట్రుడది యధర్మము వద్దని చెప్పినపుడు దుర్యోధనుడు చెప్పిన సమాధాన మిది—

"లోకవృత్తా ద్రాజవృత్త మన్య దాహ బృహస్పతిః।
తస్మా ద్రాజ్ఞాఽప్రమత్తేన స్వార్థ శ్చిన్త్యః సదైవ హి॥
క్షత్రియస్య మహారాజ జయే వృత్తి స్సమాహితా।
సవై ధర్మ స్త్వధర్మో వా స్వవృత్తౌ కా పరీక్షణా॥"

(సభా—అ55)

తండ్రీ! లోకవ్యవహారము వేరు, రాజ్యవ్యవహారము వేరు. అని బృహస్పతిచెప్పెను. కనుక రాజు అప్రమత్తుడై స్వార్థచింతన సదా చేయుచుండవలయును. క్షత్రియునకు జయించుటే స్వవృత్తి అది ధర్మము కానిమ్ము, అధర్మము కానిమ్ము. అని—

ఇట్టి దుర్యోధనుడు స్వార్థత్యాగి యనిపించుట చింత్యము.

ఇక ద్రోణుడట్లు కోరుట అన్యాయ మని ప్రతివాదుల కనిపించుచునుకాబోలు! ఆయేకలవ్యుని కట్లనిపించనిది వీరి కెందు కనిపింపవలెనో!

ఒక ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న మహాపురుషుడు ఆడి తప్పలేక దాని నెట్లో నిర్వహించుకొనుచుండుట స్వాభావికము.

నీవు కోరినంత ధనము నిచ్చెద నని ప్రీతితో విశ్వామిత్రునకు ప్రతిజ్ఞ జేసిన హరిశ్చంద్రుడు పత్నీపుత్రుల నొకని కమ్ముడయి తుదకు కాటికాపరితనమునకుగూడ సిద్ధపడినది ఆడి తప్పలేకయే.

నీవు కోరినప్పుడు రెండువరములు నీకిచ్చెద నని ప్రీతితో కైకేయికి యెన్నడో ప్రతిజ్ఞజేసిన దశరథుడు తనకు ప్రాణమైయున్న రామచంద్రభగవానునికి వనవాసప్రాప్తిని వరముగా గోరిన కైకేయి మాటకు మారుపలుకలేక బద్ధుడైపడియున్నది ఆడి తప్పలేకయే.

ఇంత యెందులకు? నీవేమడిగినను గురుదక్షిణ నిచ్చెదనని ప్రీతితో ప్రతిజ్ఞజేసిన యీ యేకలవ్యుడు ద్రోణాచార్యున కంగుష్ఠ మిచ్చినది ఆడితప్పలేకయే.

అట్లే "పార్థ ఏవ ధనుర్ధరః" అను లోకవిఖ్యాతి నీకు గలిగింతు నని ప్రీతితో పార్థునకు ప్రతిజ్ఞజేసియున్న ద్రోణుడు ఆయేకలవ్యుని యంగుష్ఠమును కోరినదికూడ ఆడితప్పకయే అని ప్రతివాదులు తెలిసి కొందురుగాక. నాటి యేకలవ్యునికి లేని బాధ నేటి ప్రతివాదులకు గలుగుట చిత్రము.

ఈయేకలవ్యుని చరిత్రములోని విశేష మేమనగా—

ఆత డారాధించినది సాక్షా ద్ద్రోణుని గాదు. మృన్మయద్రోణ విగ్రహమును. అందులోగూడ విద్యోపదేశమునకై తన్ను పరిగ్రహింపనట్టి ద్రోణుని విగ్రహమును. దాని ననన్యభక్తితో నారాధింపగా నాతనికి ప్రాప్తించినది సామాన్యశక్తి కాదు. లోకోత్తరశక్తి. అది స్వయంకృషిలబ్ధమని కాక గురుకటాక్షసిద్ధ మనియే యాతని నిశ్చయము. అది సిద్ధించిన తరువాత గురువున కీయరానిది లేదని గురుదక్షిణగా గోరిన దాని నిచ్చిన ధీరు డాయేకలవ్యుడు. కనుక, విగ్రహారాధ

నములోని విశిష్టతను, అనన్యభక్తిలోని యాత్మశ్రేష్ఠతను ఏకలవ్యు దర్శనముచే ప్రతివాదులు తెలిసికొందురుగాక.

ఈర్ష్యాసూయాదులతో దూషింపక పూజ్యుల నాదరించి విధి నిషేధముల బాటించి యిహపరసుఖముల నొందుదురుగాక.

—•"పాండవులలో దోసము లేదా? దుర్యోధనుని భీముడు దొండిచేసి పడగొట్టలేదా?" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము•—

కవి ఖండవాక్యములోని 'చనువు' లో నిట్లున్నది—

"తన సాపాటుబలంబు నమ్ముకొని యుద్దండంబుగన్ దట్టి గ
ట్టిన భీముండును దొండిచేసి పడగొట్టెం బాప మారాజరా
జును కౌరవ్యుల దుష్టకార్యములతో జోడించినన్ దీజెనే
వినువారుం డిన జెప్పువారలకు లేవే వ్యర్థవాదాంశముల్"

భీముడు గదాయుద్ధములో దుర్యోధనుని తొడలు విఱుగగొట్టుట తప్పని యీకవి యాక్షేపము.

నాడు దుర్యోధనుడు ద్రౌపదీదేవికి తన తొడ జూపిన దుండగమునకు శాస్తిగా నీతొడలు తెగగొట్టెద నని ప్రతిజ్ఞజేసిన భీమసేనుడు ఆపని జేసి కృతకృత్యుడయ్యెను. అది తప్పెట్లగును?

ఈకవియే దుర్యోధనుడు తుంటరిపనులు చేసినట్లు 'రాజరాజు' అను పేరుతో వ్రాసిన యీపద్దెములు చూడుడు—

"అంటగరాని యగ్నికెనయైనది ద్రౌపది యట్టి సాధ్వి ప
య్యంట మొగానబూని యకటా యని యశ్రులు రాల నేడ్చినన్
దుంటరివై సహోదరులతో సభలోన బరాభవించి నా
వంట మఱందివై వదినకా మొనగానితనంబు సూపుటల్"

అట్టి తుంటరికి శాస్తిజేయ ప్రతిజ్ఞ బూని నిర్వహించిన మానధనుడగు భీమసేనుడు దోషి యగునా!

"కురుభూపాలుఁడు బుద్ధిమంతుఁ డని వాక్రుచ్చితిం గాని యా
దరణీయంబులు హేతువుల్ గలుగవద్దా నీచరిత్రంబునన్
గరళాన్నంబును మాయజూదమును లాక్షాగేహముం ద్రౌపదీ
పరిభావంబు భయంకరంబులయి చూపట్టుం గురుక్ష్మాపతీ"

ఈకవి, దుర్యోధనుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు (ఉత్తముఁడు) అని చెప్పఁబూనెనట, కాని యాతనిది దుశ్చరిత్ర మగుటచేత నట్లు చెప్పలేకపోయెనట.

దీనినిబట్టి చూడఁగా దుర్యోధనుఁడు దుష్టుఁడు గాఁడని యీకవి చెప్పలేక, పాండవుల విశిష్టతను త్రోసివేసి వారిపై దోషముల నారోపించి వారిలో మాత్రము దోషములు లేవా? అని వ్రాతసాగించి పాండవులుగూడ దుర్యోధనునితో సమానులే అని చెప్పి పాండవదోషారోపణమూలమున తన దుర్యోధనాభిమానమును గతార్థము చేసికొనినట్లు స్పష్టము.

ఇట్టి లక్షణము గలిగియుండి మహాభారతకర్తయగు వేదవ్యాసమహర్షి నాక్షేపించు పద్ధతిని వ్రాతసాగించుట యుక్తమైన పని కాదని తెలుపుచు దీనినింతటితో విడిచివేయుచున్నాను.

ఋషిప్రభావ మరయక ఆర్షగ్రంథస్వభావ మెఱుఁగక, ఆర్షగ్రంథము లామూలాగ్ర మవలోకింపక, శాస్త్రపరిజ్ఞానము లేక, ఆర్షగ్రంథము లర్థము జేసికొనలేక, శబ్దమర్యాదను పాటింపక, విద్వన్మార్గమును గమనింపక, చెప్పినదానికి వ్యతిరేకముగ తమచిత్తవృత్తుల కనుగుణమగునట్లు కల్పించి పూజ్యుల నపూజ్యులని వ్రాతసాగించి సారస్వతమునకు కళంకమాపాదించి లోకులకు సద్భావములను దొలగించుటకు జేసినప్రతివాదుల కోలాహలము నిరస్తమైనది.

ఇంతవరకు. 1 మహాభారతచరిత్రము, 2 ఉత్తరభారతము, 3 మహాభారతరహస్యము, 4 సుయోధనవిజయము, 5 ఆంధ్రమహాభారతసంశయవిచ్ఛేదము, 6 కురుపాండవదాయభాగవినిర్ణయము, 7 కర్ణచరి

త్రము, 8 ఖండకావ్యము (చనవు) 9 కురుక్షేత్రసంగ్రామము, అను విమర్శకగ్రంథములలో గల ప్రసంగాగతములైన విరుద్ధాంశములు నిరాకరింపబడినవి.

సారాంశ మిది—

"ఏవం పాండవనిన్దా స్తా విమర్శకముఖోద్గతాః ।
నిరాకృత్యార్షసిద్ధాన్తసరణి స్సంప్రదర్శితా ॥
శ్రుత్వాస్తు నిశ్చితార్థం భారతముఖ్యేషు పాండవాః పూజ్యాః ।
తచ్చరితం పాపహరం లోకహితం మహర్షిభి ర్గీతమ్ ॥
కృష్ణపరమాత్మసమ్మత మీశ్వరసంకల్పవరబలోజ్జ్వలితమ్ ।
శమదమశౌర్యాదార్యై రభిరామం ధర్మసూక్ష్మసంబద్ధమ్ ॥
తాదృశ మసదృశచరితం నిన్ద్యం యో మన్యతే స వై శోచ్యః ।
సత్పురుషదూషణం కిల దూషకదురదృష్టసూచకం భవతి ॥

'బాలవ్యాస, న్యాయవ్యాకరణవేదాంతవిద్యాపారీణ' వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిప్రణీతమైన, మహాభారత తత్త్వకథనమున పాండవనిందానిరాకరణ మనెడి

చతుర్థ భాగము.

సమాప్తము.